

**RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
VIII.**

RÁKOSI VIKTOR

SIPULUSZ HUMORESZEI

MÁSODIK SOROZAT

**BUDAPEST MDCCCIII.
RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T.**

TARTALOM

AZ ÉN UTONÁLLÓM.
A KÉT JAKAB.
AZ ORDÓ.
EGY KALAP.
KÉT KALAP.
A SIKER.
KOPLALÁSAIM.
HALOTTKÉM.
A TUDOMÁNY VÉRTANUI.
MÓRIC BÁCSI BANKJA.
A KROKODILUS.
AMERIKAI UTAM.
A NAGYBÁCSIK SZERVEZKEDÉSE.
A TÖRVÉNY.
AZ ÉN MEDVEVADÁSZATOM.
PANASZOK.
MESÉS-KÖNYVEMBŐL.
HÁZIÚR ÉS LAKÓ.
A HŰ ROZÁLIA.
CZÁR PÉTER BÚJA.
ÖNGYILKOSSÁGOM.
A BORBÉLYOM, A FELESÉGE, MEG ÉN.
AZ ÖNTUDATLAN CSÖRGŐKÍGYÓ.
AZ OROSZLÁN.
A BENGÁL ÉS LEÁNYA.
A KARAKASZI TOLVAJOK.
ANGOL BŰNÜGYEM.
MI TÖRTÉNT A SARKON?
ISMERETSÉGEM DÁRIUSSAL.
BÉREL T SZAKASZ.
A MENNYKŐ.
AZ ÉN PÁRTFOGÓM.
A FEKETE TUTAJ.
A DRÁMAI SZENDE LENCSÉJE.
AZ ÁRVA.
KERESZTFIAM.
A FÜRDŐORVOS.
EGY NÉPFÖLKEŐ VISZONTAGSÁGAI.
MI SÜLT KI A LÓRI BETEGSÉGÉBŐL?
AZ ELVEK EMBERE.
A HÁROM ISMERETLEN.
PATYI GEDEON TRAGÉDIÁJA.
AZ EGÉRFOGÓ.
A NÉVJEGY.
EGY KI NEM HALT CSALÁD.
PÜSPÖK, FŐISPÁN, ZSIDÓ.
A FÖLOLVASÁS.
HOVÁ MEGY A GŐZÖS?
A NAGYSÁG UTJA.
A TOMAJI ÓRÜLT.

AZ ÉN UTONÁLLÓM.

Három nap óta mindenki a tolvajokról beszél a társaságunkban. Az éjszakának hősei a nap hőseivé lettek. Budapest és Bécs versenyeznek a nemeslelkűségben: mindegyik le akar mondani a másik javára a tolvajokról. Furcsa az, ha egy magyar ember fest egy zseniális képet, mindjárt megteszik „osztrák festő”-nek, de nincs rá eset, hogy egy-egy hazai gonosztevőnket hasonlóképp okkupálnák. Mi ezt nem igen viszonzhatjuk, mert ellopni való híres emberük vajmi kevés van az osztrák sógoroknak, ellenben akasztani való Schenkekkel fölös számban dicsekedhetnek.

Beszéljünk tehát, a divatnak hódolva, mi is a tolvajokról, nem a nagy tolvajokról, hanem a kicsinyekről, kik tudvalevőleg nyakoncsipetnek, s így nem oly titokzatosak, mint amazok.

Nem is a kicsinyekről, csak kicsinyről, nem is tolvajról, hanem utonállóról... az én saját utonállómnak szentelem ezt a tárcát, kárpótlásul, mert egykor megtagadtam tőle.

Egy éjjel gondolatokba és adósságokba merülve ballagok hazafelé a Stáhly-utcán. Szomorú vidék; határai egyik oldalon a Rókus, jajgató betegeivel, másik oldalon a halottas kamara, hallgató halottaival. Ez a két első stáció, harmadik a - temető.

Éppen éjfél ütött a Rókus templomtornyában. Egyszerre egy hiányosan öltözött alak elejbém toppan:

- Kérem, hány óra?

Figyelmeztettem őt a toronyóra üdvös intézményére, s ama reményemnek adtam kifejezést, hogy tán csak nem süket?

Ő biztosított róla, hogy fülei kifogástalanok, s újólág azt a kívánságát fejezte ki, hogy szeretné magát az én zsebórámon tájékozni az idő állásáról.

Figyelmeztettem őt e kívánság káros következményeire.

Ő megfogta a balkaromat. Jó marka volt, két hétig kékllett, zöldült és feketéllett a helye.

- Ide azzal az órával.

Ez legalább őszinte nyilatkozat volt. Beláttam, hogy kötelességem hasonló őszinteséggel felelni.

- Tessék! - és azzal rövid, de vastag botommal úgy vágtam fejbe, hogy hátralépett.

Ki kell jelentenem, hogy nem azért vágtam fejbe, mintha a megsántulástól akartam volna őt óvni; de a fejét éppen közel tartotta hozzám, s ez volt a legkényelmesebb ütés.

Ő megvakarta a fejét, s kijelenté, hogy kés is van nála, rögtön meg is mutatta, s fenyegetett, hogy majd mindjárt ő fogja nekem megmondani, hogy hányat ütött az óra.

Én ezt nagyon szerettem volna tudni, már csak azért is, hogy az órát a szerint igazítsam. A botot kezembe vettem, s várék.

Egyszerre csak elteszi a kést s azt mondja:

- Adjon uraságod egy forintot.

- Nem én!

- Hát egypár szivart.

- Nincs.

- Akkor kérek egy kis tüzet.

- Nesze! - s odadobtam neki egy skatulya svéd gyújtófát.

Ő fölvette, rágyújtott egy virginiára, s azzal köszönés nélkül eltávozott (Az udvariatlan.) A kis sétatér fái közt eltűnt.

Tovább ballagtam.

A Stáhly- és Rökk Szilárd-utca sarkán állt újra egy gyanus alak. Már éppen fejbe akartam ütni, mikor a hold egy téveteg sugara megvillantá a mellén levő pléhtáblát: rendőrbiztos volt.

- Miféle veszekedés volt az ott a Stáhly-utcában? - kérdé.

- Semmi! Csak egy ur kérte az órámat, de nem adtam neki.

- Ki volt az az ur?

- Nem cseréltünk vizitkártyát. Azt hiszem, egyszerű utonálló.

- Tehát küzdelem is volt?

- Amennyiben fejbeütöttem.

- Nagyon megsebesült?

- Ki? én?

- Nem, az „ismeretlen tettes”.

- Meglehet, de nem láthattam, mert elszaladt. Ajánlom magamat, biztos ur.

- Kérem, tessék velem jönni.

- Csak nem kísér be?

- Nem, de jegyzőkönyvet kell fölvenni a tényálladékról.

- No jó.

Elmentünk a józsefvárosi kapitányságra, s csak jó két óra mulva, megnyaggatva kerültem haza. Ez eset óta mindig megijedek, valahányszor éjjel - rendőrrel találkozom.

A KÉT JAKAB.

Riedmann Jakab urnak egy szép üzlete és egy szép felesége volt. Az üzlet virágzott, a feleség hervadt. Mert Jakab ur minden idejét az üzletnek szentelte, s a feleségnek semmi se jutott az időből. A férje őt nem is feleségnek, hanem üzlet-társnak, csendes compagnon-nak tekintette, a kinek nincs megengedve semmiféle szerelmi ömlengés. Az igaz, hogy Riedmann ur tévedése megbocsátható volt, mert annyira egyszerre kapta az üzletet és a feleségét, hogy nem is tudta, melyiket vette el voltaképp, s melyiknek esküdött hűséget. T. i. okos ember lévén, beleházasodott egy aggastyánnak üzletébe. Eszközül erre az aggastyánnak ifju leánya szolgált, a kinek kezével aztán a boltot is megkapta. Az aggastyán-apó csakhamar - az aggastyánok közt nagyon elharapódzott szokásnak engedve, - meghalt, s ők egyedül maradtak, ketteskén.

Szerelmesek közt mily édesen hangzik ez a szó, ketteskén! Riedmann ur ezt úgy értette, ketteskén - üzletecskémmel. Tehát a feleség teljes joggal hervadt; Riedmann ur csak azzal az általános, sablonszerű unalmas szerelemmel viseltetett iránta, melyet az üzletemberek nagyrésze kultivál, s ez a romantikus menyecskét nem elégítette ki. Valami nagyobb viharnek kellett bekövetkeznie, hogy Riedmann urat fölkaparja prózai tespedéséből, s üzleti ügyekben történt kimozdithatatlanak látszó megfenekléséből.

Riedmann Jakabbal egy utcában lakott Riedmann Jakab, egy titkos exisztencia, egy sarokba huzódott pók, egy Shylock, egy shaksperei uzsorás.

Egy napon Riedmann ur (nem az uzsorás) azt mondja nejének, hogy üzleti ügyekben elutazik.

A nő azt mondja, hogy neki mindegy, hiszen ha jelen van is, csak üzleti ügyekben van jelen.

Riedmann ur a panaszra halaványan mosolygott, s azt felelé, hogy ezeknek az üzleti ügyeknek köszönheti, ha tiz év múlva egy köruti palota erkélyén legyezheti magát.

A nő azt felelte, hogy jobban szeretne most egy ölelést, mint tiz év múlva egy palotát.

Riedmann ur megölelte nejét, de a szivart nem vette ki szájából, s megégette a szerető nőcske homlokát.

- Pardon! - szólt Riedmann ur gyöngéden, s azzal sarkon fordulva, az osztrák államvasut esti 10 ó. 10 perci gyorsvonatán elutazott egy vidéki városba.

(A menyecskének még az a vigasztalása sem volt meg, hogy magyar államvasuton per *Kelenföld* Bécsbe utazott volna.)

A vidéki városban szorgalmasan végezte ügyeit (notabéne pénz- és váltóüzlet-tulajdonos volt). És nem is sejté, hogy az elutazását követő reggelen az összes fővárosi hirlapokban megjelent a hir, hogy Riedmann Jakab uzsorás köröztetik, s a hol utóléretik, nyakoncsipendő.

Egy szép reggelen a bankár ur fölkel s éppen a vidéki város egyetlen hoteljének tulajdonosát szidta, mert cipője nem volt kitisztítva, kabátja pedig a máséval ki volt cserélve, mikor kopogtatnak az ajtón.

- Nem szabad! - kiált Riedmann ur, a ki elbájoló pongyolában ült az ágy szélén.

Az ajtó kinyílt és belép egy tajtékpipa, a végében egy cingár, összetöpörödött hazafival. Kis ember nagy pipával.

- Én Kriptaffy Szabolcs, járásbirósági irnok vagyok, de a nagyanyámtól háromezer forintot fogok örökölni.

- Hát aztán? Én Riedmann Jakab vagyok és a nagyanyám után nem fogok semmit sem örökölni, - szólt mérgesen Jakab ur.

- Csak azért említettem az öreganyámat, hogy meggyőződjék arról, hogy a pénzét meg fogja kapni.

- Micsoda pénzemet? Hisz az ur nem tartozik nekem pénzzel!

- De fogok.

- De nem fog, mert én nem adok kölcsön.

- Pedig lássa, megtehetné, utoljára, *elfogatása előtt*.

Jakabunk Kriptaaffy ur elé ugrott.

- Az én elfogatásom előtt?

- No persze, hisz maga a körözött uzsorás, Riedmann Jakab; itt a neve a helybeli lap mai számában, az idegenek lajstromában, a hírek közt pedig a körözés. Tíz forint van a fejére kitűzve.

Jakab ur oly sebesen kikapta a lapot Kriptaaffy ur kezéből, hogy az elesett volna, ha a pipájába meg nem kapaszkodik.

Kriptaaffy urnak igaza volt.

- De én nem az a Riedmann vagyok, énnekem bank- és váltóüzletem van Budapesten.

- Ugyan ne tréfáljon, hisz' a homlokára van írva a nyolcvan percent.

- Takarodjék innen, tisztelt Koporsóffy ur, mert úgy kidobom, hogy hatot nyekkenik.

- Uram! - nyekegett Kriptaaffy ur, s előre szegezván a pipáját, vitézül kihátrált.

Riedmann ur lázas izgatottsággal öltözött föl a piszkos cipőbe s a más kabátjába, még mosdani is elfelejtett. Egyszerre csak hirtelen nyílik az ajtó, s egy szálás ur, kutyakorbácsccsal kezében, a szoba közepén terem.

- Ön Riedmann Jakab?

- Én vagyok! - felelé szepegve bankárunk.

- A törvény nevében foglyom.

Riedmann egy székre akart rogyini, de az egyetlen széket a hatalmas látogató foglalta el, ő tehát jobbnak látta csak elvben lerogyni.

A vad ember kutyakorbácsccsal csapkodva csizmaszárait, emberevő fogcsikorgatás közt folytatá:

- Nem vagyok én olyan harapós, mint a milyennek látszom. Habár ön uzsorás, bizonyára van családja, melyet szeret, már t. i. a hogy egy uzsorás szeretni tud. Én nagyon sajnálom az ön ártatlan családját, s azért hajlandó vagyok önt szabadon bocsátani.

- Kezeit csókolom, - akará mondani Jakab ur, de aztán összeszedé magát, s kiáltá: - Önnek nincs joga engem elfogni, mert én nem vagyok az a körözött uzsorás, én becsületes ember vagyok.

- Akkor nincs más hátra, mint hogy önt elfogjam. Nyissa ki az ablakot.

- Minek?

- Hadd füttyentsek egyet lent álló rendőreimnek.

Riedmann ur az ablakhoz lépett. Két szálás városi rendőr sétálgatott a kapu előtt. Az egyikhez éppen akkor vágott egy mosogató rongyot valami Panna, a kit a rend őre váratlan ölelésben részesített.

Elkeseredve fordította szemeit az idillről saját tragédiájára.

- Tehát, kérem, bocsásson szabadon.

- Ahán, tehát megjött az esze, a *törvény nevében*, ön szabad.

- Köszönöm.

A kutyakorbácsos ur nem mozdult, sőt várakozólag nézett Jakab urra.

- Foszszon meg becses jelenlététől, - nyögé igen udvariasan a megtört Jakab.

A nagylelkű ur nem érté a delikát kifejezést, az ő szótárában az úgy szerepelt, hogy „takarod-jék”. Mindazonáltal fölállt, s közelebb lépett áldozatához.

- Nincs önnek heverő ötven forintja? Adja ide nekem - *kölcsön*.

Jakab ur tárcájába nyult, s fájó tekintetet vetve az egyik ötvenesre, azt átnyujtotta.

- És most megyek a kaszinóba, egyetlen passzióm a ferbli, maga pedig fogja a cókmókját, a hátsó garádicson menjen le, s a kerten keresztül aló mars, köd előttem, köd utánam.

Jakab ur elmenekült. Lesompolygott a hátsó lépcsőn, libegett rajta a nem rászabott silány kabát, melynek tulajdonosa bizonyára ugyanakkor az ő ujdonatuj szalonkabátját üdvözölte örvendetes meglepetéssel, keresztülhatolt a konyhakert kukoricásán, mely rémesen zörgött a futó nyomában, sőt átmászott a kerítésen, mire még legszerelmesebb fiatalságában sem mert vetemedni, s úgy inalt a vasut felé, mint egy megvadult omnibuszló. Éppen indult egy teher-vonat, a konduktor ismerőse volt, elhunyt apósa üzletében mint söprögető kezdette egykor karrierjét, az fölvette őt protekcióból, s egy dezinficiálatlan marhavaggonban huszonegyeztek egész Pestig, koronként összerezzenve egy velük utazó beteg tehén mélabús bögése által. Ádáz huszonegyezés után elveszített 72 krajcárt, s ezt borravalóképp még két forinttal megtoldta, a mi a néhai söprögetőnek igen jól esett.

Elfáradtan, lélekben és testben elcsigázva érkezett haza. Ah, mily jól esett neki a csöndes családi otthon, ah, mennyire megundorodott az üzleti ügyektől. Feleségét megölelte, s háromszor megcsókolta, három napig feléje se nézett az üzletnek, örökké otthon ült, az asszony boldog volt, s virágzani kezdett. A harmadik napon így kiáltott a férj:

- No asszony, holnap beadom a névmagyarosítási kérvényt.

- Mire névmagyarosodunk?

- Ha Friedmann volnék, a Békefi nevet választanám, de mivel Riedmann vagyok, szintén egy betűvel kevesebbire, Ékefire magyarosodom.

És Ékefi Jakab ur innentul megtalálta a módját, hogy az üzlet is virágozzék s a menyecske se hervadjon.

AZ ORDÓ.

Van nekem egy derék csizmadiám, a ki évek óta szállítja elszaggathatatlan cipőimet. Fagyban nem csusznak, sárban-vízben nem áznak át, soha még ki nem lyukadtak a lábamon, mindig a házmesterem viselte el, a ki, ha beljűk unt, átiratta a fiára azokat, a ki aztán karácsony napján kisubickolta s meglepte velők az apját, ráfogván a kis Jézusra az ajándékot, s az apja vadonat-új cipőként viselte újra az én lábtyűimet. Ha fojtó köd-ülte napokon a mulandóságra tévednek gondolataim, szemeimet sietve lábomra tévesztem, s ha csak pongyolában nem vagyok, gondolataim rögtön visszazökkennek az el nem mulás reményének vidámabb kerékvágásába. Sohasem azért csináltatok új cipőt, mert szükségem van rá, hanem azért, mert már meguntam a régit. A napokban is elballagok Borzács urhoz s finom téli cipőt rendelek nála.

- Mondja csak, Borzács ur, honnan veszi a cipőihez ezt a vizilóbort?

- Tetszett olvasni a kitüntetések? - szólt ő felelet helyett. Borzács ur ünnepies volt, vasárnapi ruhában, megnyiratkozva, széken üldögélt és virginiát szítt. Első legénye méregette a lábamat. Máskor közel se eresztett senkit a lábamhoz.

- Tetszettem olvasni. Miért kérdi?

- Miért kérdem? Nem tetszett olvasni?

- Gratulálok, - kiálték föl, s az első legény borzas feje fölött megráztam a mester kezét. - Mit kapott?

- Arany érdemkeresztet. Hát a tekintetes ur?

- Én? Én nem kaptam semmit.

- Pedig sokszor odakint láttam a kiállításon a tekintetes urat. És semmit se kapott?

Derék ember! Előtte elsősorban a kuncsaftok álltak s csak aztán következett ő maga. Bennem egy lovagrendeset sejtett.

- Itt van, kérem, az ujság. Ebbe azt írják, hogy Spányi Béla főstő is azt kapott, a mit én. Miféle főstő az?

- Hát például, hogy ne menjünk messze a csiz máktól, az csak fősti a csizmákat, a miket maga természetben készít.

- Ő fősti? Lehet, hogy pirosra, sárgára ő fősti, de feketére nem, mert azt mi magunk subickoljuk. Igaza van Kvapil szomszédnak, a szobafőstőnek, a ki borzasztóan haragszik, hogy ő nem kapott semmit. Kérem szépen, szobát csak nehezebb fősteni, mint csizmát? Az a sok cifraság, ciráda! Már csak jobban megérdemli a kitüntetést, mint Spányi ur. Aztán elél az az ur a csizmafestésből?

- Fest az sok minden egyebet is, pl. igen sokszor gólyát.

- Gólyát? Akkor bizonyosan azt is ő festette arra a pléhtáblára, a ki itt van a kapunk mellett kiakasztva. Egy gólya, a szájában egy kis gyerekkel, aláírva: Csörömpő Mária. Ezt már nehezebb festeni. Ezért is kaphatta ő az ordót.

- Hát maga mit állított ki, Borzács ur? - mondtam jókat nevetve - befelé.

- Én kérem, almát, körtét, szőlőt.

- Hát csizmát?

- Azt is, de csak egy párt. De az remek volt. Ez az első legény készítette. Talpán a magyar címer volt, nemzeti színű szegekkel kiverve, elől a csizmaszáron az egyiken Matlekovits ur, a másikon Zichy gróf ur arcképe, szintén nemzeti színű zsinórokból kivarrva. Az arca fehér, a haja zöld, a többi piros.

- Hát Zichy haja?

- Az pirosra volt kivarrva.

- Ez legalább jól volt találva. Aztán tetszett?

- Rettentően tetszett. Zichy gróf ur, mindjárt első nap, meg is vette 30 pengő forintért, s rögtön elvitette a lakására, annyira megtetszett neki.

- A gyümölcsöt honnan vette?

- Van kérem alássan szép szőlőm Kőbányán. Szolgálhatok egy pohárral?

- Köszönöm! Én Kőbánya produktumai közül csak a sört meg a disznót kultiválom.

- Pedig ajánlhatom a bort is. No itt jön Krompacher szomszéd, ő másképp vélekedik.

Belépett Krompacher pékmester, a kivel Borzács uram jó lábon állott, bár pék és csizmadia közt ritka a jó viszony, mert a pékek nagy része télen-nyáron olcsó papucsban jár, s míg ezt hordja lábán, addig nem hordja szíven a cipészipar föllendülését, a mi a cipészeket keserűséggel tölti el. Borzácsot és Krompachert különben a „végletek” ismert érintkező hatása fűzte barátokká: ugyanis, a mi az egyik készítményeinek legfőbb erénye volt, az a másik készítményeinek legfőbb bűne lehetett volna. Ha t. i. Krompacher oly kemény, szétválaszthatatlan süteményeket süt, mint Borzács cipői, akkor csakhamar bezárhatta volna a boltot s viszont.

És most még hozzá egy dolog teljesen ledöntötte köztük a különböző céghez tartozás válaszfalait: Krompacher is arany érdemkeresztet kapott. (Talán ő is csizmát állított ki.)

Krompacher szerényen, de méltósággal viselte a tudatot, hogy ő ki van tüntetve. Borzácshoz szívélyes, hozzám leereszkedő volt s én sietve elhagytam a boltot, mert nem szeretek nálamnál különb emberek társaságában lenni. De azt megfogadtam, hogy a legközelebbi kiállításig megtanulok valami praktikus mesterséget s alkalmat nyujtok a jövőendő kitüntetőknak, hogy bennem - csizmadiát fogjanak.

EGY KALAP.

Boldogult keresztapámnak volt egy mondása: „A kalaposok mind hazaárulók”, s ezt adandó alkalommal mindig elmondta, bár köztudomás szerint a kalaposok mindig inkább kalapot, mint hazát árultak. Mérges kisember volt ő tekintetessége, a kinél hamarabb készen volt a harag, mint az öröm, s ha véletlenül megörült, annak is olyan goromba jelekkel adott kifejezést, hogy a ki nem ismerte s csak e jelekből következtetett, ezt a lelki állapotát is bátran haragnak tarthatta. Engem nagyon szeretett és kívülem (be kell vallanom) a nyulcombot gombóccal. Szeretetének az a haszna lett rám nézve, hogy minden vakációra meghítt, s ilyenkor két hónapig én osztottam a gombócos nyulcombball a közkedveltségben. Mikor megérkeztem, illendően kezet csókoltam, ő pedig olyan erőteljes barackot nyomott a fejem bubjára, hogy talán négy napig fájt a bubom utána. Azért mondom: talán, mert biztos észleleteim nincsenek e dologra nézve. Ugyanis másod-, harmad- s mindennap kijárt a barack, s így nem határozhattam meg, hogy a negyedik nap az első, második, harmadik, vagy éppen a legfrissebb baracktól sajog-e a fejem bőre?

Haragos természete sajátságos mondásokra ragadta. Ha valakivel valamiről beszélgetett, mikor a témának a közepén tartottak, rendesen már dühben volt. S akkor aztán egy megdöbbentő kijelentéssel bezárta a beszélgetést. Mikor hire jött, hogy a Jankovicsnak husz pár bivalya husz megrakott szénásszekérrel beuszott a Balatonba s bennveszett, ő a beszélgetés folyamán mérgesen belebődül: „A bivaly a legkártékonyabb háziállat”. A meglepett csuzi értelmiség erre nem tudott semmit se felelni s a diskurzus be volt fejezve. Miért mondott ilyent a feketeségük dacára igen ártatlan s nagyhasznu bivalyokra? Mert dühben volt s azt valamin ki kellett öntenie.

Igy jutottak be a kalaposok is a krédóba. Valamelyik szomszéd gazdasági irtoknak a jágerkalapja két esztendei szakadatlan használat után s egy záporoső közvetetten hatása alatt szétmállott. Az irtok szidta az esőt, szidta a kalapot, de legjobban a pesti kalapost, a ki egy forintért ily nyomorult portékát sózott rá, mely egyszer ázik meg s szétmegy. A két esztendei hű szolgálat teljesen el volt felejtve. Kalap, ha azt akarod, hogy gazdád szeressen, kövesd e jó tanácsokat: adassál a kalapostól ingyen, ne ázzál meg soha, tarts örökké s ha már meguntad a terhes szolgálatot és a hálátlanság szidalmait nélkül akarsz a magánéletből visszavonulni: vessz le a gazdád fejéről, mikor az részeg. Ekkor önmagát és nem téged lenne kénytelen szidni, tehát hallgat.

Keresztapám (mint a hogy ő szokta) tajtékozó dühvel végighallgatta a gazdasági ifjút s aztán rá mennydörögte: „A kalaposok mind hazaárulók”. Később rájöttem, hogy ő nem tartja azt, hogy a kalaposok speciálisan a honárulás bűnében kiváló szerepet visznek; csak általában fölháborodásának akart kifejezést adni s a hazaárulással (mint legnagyobb bűnnel) csupán felháborodásának nagyságát jelezte. De mig erre rájöttem, mennyi lelkiismeretfurdalást állottam ki, valahányszor új kalapot vettem! Szívem megdobbant s cinkosnak éreztem magamat, a hazaáruló kalaposokat támogatván. És még megvolt az a szerencsétlenségem, hogy kalapot nem vehettem másutt, mint kalaposnál. Oh! iparszabadság! Csizmadiának, szabónak, asztalosnak már akkor sem volt szabad kalapot készítenie.

Mint mindennek a világon, keresztapám rabiátus természetének is megvolt az oka. Keresztanyám azt mondta, hogy Jellacsics horvátjai fejbeütötték 48-ban: azóta ilyen mérges hörcsökös ember. Egy ütésre egészen megváltozott a természete. Azelőtt jámbor, békességes volt, azóta veszekedő, haragos, lármás. Akkor mindjárt be is állt a magyar hadseregbe s vérben dolgozott majdnem Világosig. De Világosnak nagy sötéttségét nem érte meg épen: meglőtték úgy, hogy

utána két esztendeig nem tudott ülni. Sebesülten hazabujdosott s a német (szatira!) in kontumaciám arra ítélte, hogy öt esztendeig üljön Olmützben. Tessék magát mindenkinek abba a helyzetben képzelni, hogy nem tud ülni. Nem ülhet lóra, kocsiba, nem ülhet le kártyázni! Az általános hazafiui elkeseredés, párosulva a saját állapota miatt való privát elkeseredéssel, szépen kifejlesztették benne a vadságot s én félttem tőle, akárhogy tukmálta is rám az apám, hogy „keresztapád senkit sem szeret úgy, mint téged”.

Gyerek nem tette zajossá háza tájékát. Abban a korban, mikor mások lányos házaknál hallgatják a kisasszony zongorázását, dicsérik ugyane kisasszony főztjét, asztal alatt keresik a lábát s végül megkérik a kezét: abban a korban ő harcolt, lappangott, folytatásképpen konspirált, utána bujdosott s mikor mindezeknek vége volt, vége volt erőteljes ifjúságának is. Szeretni: erre sohasem ért rá; de megtört vállait azért a házasság igájába hajtá s az őszülő aggregényből ifjú férj lett. S könnyebben esett kimondania a „holtomiglan”-t, mert az többé nem is volt olyan hosszú terminus...

A házasság nem változtatott természetén; az emberek sajnálták a feleségét, az asszony adta a szenvedőt, e mellett az ételekből óriási tömegeket tudott elfogyasztani s folyton hizott. Különben jó asszony volt s szívesen hallgatta, ha az éléskamrában üldögélve francia regényeket meséltem el neki.

A husvét egyszer meleg áprilisknak a végére esett, s én lementem a falusi locsolásra, fölhasználván kétheti iskolaszünetemet. Keresztapám a szokott barackkal fogadott s változatosság okáért olyant csipett bal orcámon, hogy majdnem sirva fakadtam. Szép uj szürke kalap ült a fején, széles karimával, fekete szalaggal. Megbámultam, mert négy esztendő óta ez volt az első uj kalapja. Meg is dicsértem, ő is kijelentette, hogy ez a kalap jó, noha a kalaposok mind hazaárulók. (Valami svarcgelb kalapossal lehetett mégis dolga, hogy olyan makacsul ragaszkodott e mondásához.)

Kimentünk a zöld mezőre, a hol ő sorra szidta összes munkásait, mert - ugymond - mindegyik feleannyi erővel dolgozik, mint a mennyit az isten neki adott. Azután pörölt az idővel, mely nem hoz esőt, a széllel, mely kiszáritja a földeket, a kocsisával, mert a döcögösön sebesen hajt, s velem, hogy miért nem jöttem tegnap.

Mi megszidottak mind mélységesen hallgattunk, csak a szél mert kikezdeni vele. Mikor haz értünk s az udvaron a kocsiról szálltunk, lekapta ujdonatuj kalapját s elszaladt vele. Kergettem, de eltűnt a szemem elől, valahová ki a mezőre karikázott. Juci, Mári, meg a tehenes kimentek rögtön keresni, de kalap nélkül tértek vissza. Ezalatt a keresztapám folyton pörölt velem, én pedig magamba örültem, hogy lám a goromba ember megkapja a maga büntetését. Ugy kell neki, a csunya veszekedőnek.

Öt nap múlva megint olyan csunya szeles idő volt. Megérkezett a rendes gólyapár is, s keresztapám házán, annak is a kéményén vert tanyát. A mint egy-egy szélroham keresztül sivitott a ház fölött s recsegve letört valami fiatal ágat: a gólyapár föltrebbent s aggódva repeste körül fészket. Kicsinyeik lehettek ott. Este lett. Az emberek megreszkettek a szél süvöltésére s keresztet vetve kívánták: Jaj, csak tűz ne legyen az éjjel. Nem is igen mertek tüzelni, rettegván minden kis sziporkától. Reggelre elállt a vihar. Kimentem. A tornácról láttam keresztapámat, a mint ócska, zsiros kalapjában valamit leheletével melenget. Azután létrát támaszt a ház falához s fölmegey a háztetőre, mindig melengetvén kalapjának tartalmát. Kisompolyogtam, hogy hát mit keres az öreg a háztetőn? Nagy vigyázattal haladt föl a gyöngén lejtős tetőn egész a kéményig, mely fölött csapkodott a gólyapár. - Gyengülő lábai néha megreszkettek s olyankor ő a tetőhöz simult.

- Na bolondok, na, - szólt a gólyapárra, - itt hozom a kicsit, ne féljete. Semmi baja sincsen.

Ezzel még egyet lehel a kalapba, aztán kivesz onnan egy kis gólyafiókot s nagy vigyázva a fészekbe teszi. Majd fölágaskodik, s utána néz:

- Tyűh! a veszett áldóját, ti tolvajok! Hát így bántok a házigazdátokkal, majd mindjárt kivetlek onnan. Négy forintomba van!

Eztán nézte a gólyaszülék örömét, s - uramfia, - elmosolyodott.

- Nem rossz gusztus.

Ezzel fejébe csapta ócska kalapját s kászolódt le. Én kotródtam befelé, mert tudtam, hogy megszid, ha megtudja, hogy láttam őt a háztetőn mászkálni.

Az öreg lejött s elment hazulról. Egyedül voltam otthon. Keresztanyám a cselédekkel már hajnal óta a konyhakertben dolgozott.

Én pedig szaladtam a létráért s föl a gólyákhoz, megnézni, hogy miért van az a fészek négy forintjába a keresztapámnak?

Mit látok, a mint belenézek! Az ő tulajdon megbámult ujdonatuj kalapját, melynek vörösbarna bélésében vigan sipogtak a gólyafiók. Semmi hibája a kalapnak; csak a gólyacsáladot kell kifordítani belőle, s olyan, mintha ma készült volna.

Összezsaptam a kezemet. És ez az én durva keresztapám fejébe vágta az ócska kalapot s ott hagyta az ő négyforintos kalapját gólyafészkeknek.

Igaz, hogy nem látta senki.

Ohó, kedves keresztapám, engem nem szed rá. Így aztán könnyű végiggorombáskodni az életet, mikor tudja az ember, hogy az utolsó ítélet napján ott áll az uristen a szürke kalappal és a megmentett gólyafival a kezében... És azontul valahányszor barackolt, csipett, meg a fülemet huzta, mindig nevettem magamban: „Hiába tetteted magadat, tudom én, a mit tudok”. S megcsókoltam barna kezét s most férfilétemre is megcsókolnám, ha régen el nem hidegült volna.

KÉT KALAP.

Skárlát Péter ur sokáig fontolgatta, hogy az élet kínálkozó utjai közül melyiket válassza s végre arra lépett, melynek végén „Az Inka kincséhez” címzett kávéház állt. Külvárosi kávéház volt, „nyári kert”-tel, a mi alatt a kis udvarban szomorkodó őt (hordóba szorított) platánuszt kellett érteni; s ezek árnyékában ülni mindenestre élvezetes dolog lett volna, ha a nap az udvarra süttött volna. Örök árnyékban hervadoztak a beteges csemeték és sóvárogva nyújtották zöldes-barna levelöket a harmadik emelet (vagy talán a kék ég?) felé. Tavasszal nagy garral kihordták a fákat az udvarra s a pesti ember azzal a boldogító érzéssel szürcsölte alattuk kávéját, hogy valahára itt van a kikelet s nagyokat szítt tüdejébe a levegőből, mert ő most „zöldben” van. A belső téli helyiségnek is volt egy nem megvetendő erénye, t. i. ablakaiból kilátás nyílt egy felsőbb leányiskola kapujára s a jogászok naponta már jó eleve elfoglalták ez ablakokat, hogy a tudományos kisasszonykákat szemügyre vehessék. Skárlát Péter ur nem aknáztta ki a helyzetet, mert az ablakbeli kapucinert épp annyiért adta; de titokban köszönetet mondott a kultuszminiszternek, hogy a kávéházi ipart azzal is föllendülni segíti, hogy szembe a kávéházakkal felsőbb leányiskolákat épít. Az ott nevelt kávéénikék ugyis - fájdalom - már csak „házilag” lendítenek a kávéfogyasztáson...

Engem nem a nyári kert, nem is az ablakokból nyíló üde kilátás vonzott oda, hanem az igazság. Igazság a kávéban, melynek se cukra, se kávéja, se teje nem volt hamisítva; igazság a teában, melynek harmadik fölöntését e fölöntések számának őszinte bevallásával tették elé; igazság a billiárdban, melyben kivétel nélkül mindenki egy fertály órával többet fizetett, mint a mennyit játszott; vannak másutt hamis pincések, a kik törzsvendégeknek elengedik ezt a negyedórát; az „Inka kincse”-nél a legöregebb törzsvendégek sem részesültek ilyen méltatlan protekcióban... Egyszóval mindenkinek egyformán mértek.

A délután egy bizonyos szakában szoktam leghuzamosabban ott tartózkodni. Ebéd után letelepszem rendes sarokasztalomnál s miután szerény gyomromat megörvendeztettem egy pikkolóval, fejemet igyekszem megtölteni az ujságok tartalmával. Ezzel eltelik az idő ozsonnáig. Ebéd után a kávéház megtelik, meg újra kiürül s én magam maradok.

Azaz dehogy magam. Ott van a másik asztalnál az én névtelen kebelbarátom. Egy regényes külsejű elegáns ifju, ideálja lehetne minden tizenhatéves leánynak, a ki már egy Marlitt-regényt elolvasott. Két év óta vagyunk kebelbarátok. Mindennap délután félnégykor megjelenik az „Inka kincse”-ben, a legbarátságosabb mosolylyal üdvözljük egymást, ő leül, kávéz s olvas, én is olvasok. Ha valamelyikünk elneveti magát, a másik fölneáz s hangtalanul visszanevet, mintegy mondván: örülök, hogy olyan jól mulat. Páratlan egyetértéssel küldözgetjük egymásnak a kiolvasott ujságokat, de soha még egy szót nem váltottunk. Lehet, hogy néma. Máshoz irányzott hangos szavát sem hallottam soha. Ő bejön, s a kávé már tudja, mi minden kell neki; ott ül órákig mozdulatlanul. Valami különc lesz. Talán angol; de akkor hogyan olvasna magyar lapokat? Különben egy angoltól minden kitelik. Mindegy nekem, akármi, nekem jó barátom, s azzal punktom. Tépelődéseim megszűntek, s a néma viszony a lehető legjobb volt köztünk. Csak azt szerettem volna tudni, hogy tegezödünk-e már, vagy még önözzük egymást? Ha eltávozik (mindig hamarabb mint én), fölállok s meghajtom magamat, ő összeüti bokáját (talán tartalékos huszártiszt?) s elmegy.

A minap is elment s én hosszan elgondolkoztam azon, a min már Cicero is sokkal okosabban elgondolkozott, hogy milyen megbecsülhetetlen egy ilyen valódi jóbarát, milyen kevés baja van vele az embernek. Castor és Pollux nevét mormogva, én is fizettem s távozásra készülődtem. Mi ez? A pincés egy idegen kalapot ad a kezembe.

- Ez a kalap nem az enyém.
- Nem-e? Kár, mert igen szép kalap.
- Szébb az enyém, mert az enyém.

A pincés nem érte föl észszel e megjegyzés magaslatát. Hogy a tulajdonjog miért tesz széppé egy különben csunya kalapot? Pedig ez így van minden egyéb dologgal, - kivéve az asszonyokkal. Ott rendesen a másé a szebb.

- Ez azé a másik uré lesz, - vélekedett a kávé. (Az egyik, én voltam.)
- Hol lakik az az ur?
- Retek-utca 5.

Fölcsaptam a kalapját. Ha ő viselheti az enyémet, én is viselhetek a kalapjából annyit, hogy egyikünk se nyerjen s ne veszítsen semmit. Mentem a Retek-utca. A mint szembe érek az 5. számú házzal, ismeretlen Polluxom kilép annak kapuján és pedig nem az én kalapomban. Elvörösödtem. Ez az ember talán röstelli viselni az én kalapomat. Igaz, hogy nem új, de ha én viselhetem, akkor viselheti akármilyen nagy ur, nem hogy egy törzsvendégtársam. Egyenesen neki mentem.

- Alásszolgája, jó napot kívánok, - s melegen kezet fogtunk, először életünkben.
- Képzeld, kedves kolléga ur (a kávézásban?) - kezdi ő rögtön a diskurzust, - ellopták ujdonatuj kalapomat és egy olyan zsiros tökfödőt kaptam helyette, mintha Debrecen összes szalonája megfordult volna benne.

Torkomon akadt a szó. Ha ezt még jogászkoromban mondja nekem, tüstént nyakon van ütve; de később az ember többet gondolkodik és kevesebbet pofozkodik.

- Csak tudnám - folytatá, - hol történt a malőr. De olyan átkozott szórakozott ember vagyok. Bizonyosan már pár napja elcserélték. Éppen ilyen barnás volt, mint az öné.

Elhültem. Még becsukat a boldogtalan kebelbarát; de szerencsére eszébe se jutott gyanakodni. Sietve megszorítottam a kezét, örültem a szerencsének, ő is kijelentette, hogy ezentul majd többet fogunk beszélgetni s azzal tovarohantam, végighurcolva a Retek-utcán gyötrelmeimet. Az idegen kalap úgy égett a fejemen, mint egy tüzes vaskorona.

- Óh, gyávaság! Ő viszi el a kalapomat s én futok előre. Egy terrorizált károsult. Mit csináljak? Először nem vallhatom be neki, hogy a zsiros kalap (két esztendeig viseltem szegényt) az enyém; másodszor nem vallhatom be neki, hogy én vittem el a kalapját, habár ő vitte is el az enyémet. Utam egy polgári és katonai kalapos mellett vitt el. Betértem, s egy épp olyan főveget vettem magamnak, mint a milyen az övé (muszáj, mert észrevette, hogy nekem is ilyen van); aztán - lelkiismeretem megnyugtató végett - az övét gondosan bepakkolva, hordárossal haza küldtem a Retek-utca 5. sz. alá.

Másnap már abban jelent meg a szokott órában; a kávésnak azt mondtam, hogy nem ő vitte el. Hosszu idő múlva egyszer meg mertem kérdezni tőle, hogy mi lett azzal a - zsiros kalappal? (Szegény öreg jószágom!)

- A házmesterem viseli - *esőbe*.

A régi benső viszony nem is állt többé helyre köztünk.

A SIKER.

Tuzok Márk rágyújtott a szivaromra, s kezdé:

Elhatároztam, hogy feltűnést fogok kelteni. De becsületes eszközökkel: sikkasztás és többszörös öngyilkosság kizárva. Sajnálom, hogy Asbóth János után jöttem a világra, ő már a tisztességes feltűnés minden ágát kimerítette, én már se paprikás fagylaltot, se tubákos dinnyét nem ehetem, se Jeruzsálemben nem lovagolhatok számon, se nagy lármával át nem léphetek egyik pártról a másikra olyanképpen, mint a hogy egyik kávéházból a másikba szoktak át-sétálni, mert ez ma már legkisebb feltűnést sem kelt. Eh, ne habozzunk sokat: irok egy röpiratot, melyben követelem, hogy a honvédségnél német legyen a vezényszó.

Megírtam. A címlapja feketesárga volt, tetején ménkü nagy kétfejű sassal. Hirdettem a lapokban teljes nevem alatt. Az irodalmi rovatban is ismertették, s azt mondták rá, hogy a szerzője bolond. Husz krajcárért mértem, nem kilóját, hanem darabját. Csakhamar érkeztek is a husz krajcárokkal a pénzes utalványok. Mindennap egy. Mikor az elsőt a levélhordó átadta, figyelmeztetett, hogy a VI. számú pénztárhoz menjek a beváltásával. Én a százháznál laktam, a hatodik számú pénztár valahol a Margithid körül van. Reggel kilenckor ott álltam a nagy hidegben, valami kétszáz ember volt előttem: mind pénzt készültek fölvenni. Tizenkét óra után öt perccel került rám a sor. A hivatalnok becsapja az ablakot előttem s kikiált: „Délután 2 órakor.” Hazamentem lóvasuton a százházhhoz ebédelni, két órára már vissza lóvasutaztam. Megint tele volt publikummal a pénztár eleje s nem juthattam oda. Végre hat óra előtt egy fertálylyal eladtam egy hatosért az aláírt utalványt s azzal lóvasutaztam haza. Az első előfizetőre ráfizettem harminc krajcárt. Pedig könyvet se küldtem az illetőnek; ennyi áldozatot már nem kívánhat tőlem.

A második utalványon már nem vesztettem annyit, mert gyalog mentem a postára. Igaz, hogy csak azáltal jutottam a pénzemhez, hogy ott ebédeltem a környéken, s háromnegyed kettőkor már a néptömeg élén lestem a pénztárnyitást. A harmadik utalványon egy nyílt üzenet volt, az „igen tisztelt hazaáruló”-hoz intézve (ez én voltam), mely azzal gyanúsította az apámat, hogy sirjában is megfordul, ha látja, hogy fia mire vetemedett. Szerencsémre apám még életben van. A negyedik utalvány megjegyezte, hogy „pedig önnek, szűkkeblű hazafi, olyan becsületes apja van”. Kezdték sokalni a dolgot. Hogyan, husz krajcárért könyvet kapnak és még gorombáskodnak is velem az emberek, még pedig annyira, mintha két forintért adnám e könyveket? Hohó, én sem maradok adós. Minden könyvbe irtam én is valamit s így kölcsönösen bántalmaztuk egymást: szerző és előfizetők. S hogy biztosan megkapják üzenetemet, rekommandoztam minden példányt. A hetedik napon pedig utasítást adtam a házmasternek, hogy ha a pénzes levélhordó keres, *dobja ki*. A csőd szélén álltam. A megrendelések egyre érkeztek: nem vagyok milliomos, hogy ezt kibírhassam.

A nyolcadik napon egy ismeretlen ur állított be, igen vastag bottal. Még az ágyban feküdtem.

- Ön Tuzok Márk? - kérdé.

- Az vagyok, - s fejemmel intettem.

- Azért jöttem, hogy önt agyonüssöm, a nemzet nevében.

- Várja meg, míg felöltözöm.

- Hangosabban! - kiáltott ő, - én Budavár ostrománál megsiketültem.

- Uraságod tehát névtelen hős? - ordítám, hogy a százháznak mind a száz háza megrendült bele.

- Az vagyok.

- Előbb felöltözöm, nem szoktam pongyolában meghalni, - bődültem a nagybotu hazafi fölösleges hallószerveibe.

Intett, hogy jól van, s letette a rettenetes dorongot. Hogy beszéljem le a lábáról ezt az embert, a ki kérlelhetetlen, mert süket? Belenyugodjam sorsomba? Ezt a szegény embert gyilkosságért be fogják csukni, én pedig vagy meghalok, s ez esetben a gyorsan elősiető orvos csak halálo-mat fogja konstatálni, vagy életben maradok, s ez esetben bűnhődöm, mert gyilkossági kísér-letre csábítottam egy öreg honvédet. Elkészültem.

- Készen állok, - rikoltám.

- Megyek már, - bömbölte ő s dorongja után nyult. E percben megnyílt az ajtó, s szoba-asszonyom rohant be a házmester-családdal.

- Segítség, segítség! - kiabált az asszony, míg a házmester lefogta a dorongot.

Meg voltam hatva. A jó asszony! Hogy féltette az - öt forintját, a mivel tartoztam neki.

- Fussatok rendőrért! - kiáltott a szobaasszony.

- Fölösleges, - mondtam, - ez az ur az én nagybátyám.

- Hát akkor minek orditoznak úgy?

- Mert ő süket.

- Bocsánat! - s ezzel távoztak. De a derék házmester elvitte a dorongot.

- Uram! - kiáltám meghiusult gyilkosomnak, - én megmentettem önt egy büntől.

- Köszönöm!

Rövid orditozás után kibékülve távoztunk.

Tuzok Márk abbahagyta elbeszélését.

- Azután mi lett vége a sikernek? - kértem én, szivarral kínálva őt.

- Nyilatkoztam a lapokban, hogy a röpirat csak a honvédminiszter abbeli szándékának meg-hiusítására íratott, hogy a honvédségnél behozza hivatalos nyelvül a németet, s így hazafias célt szolgált.

- De a honvédminiszternek ez eszeágában sem volt! - jegyzém meg.

- Igaz! De ha már valaki miniszter, annak ugysem árt semmi, engem meg kihuzott a pácból.

- Hát most mit csinál?

- A fagótot fujom az Operánál, s azzal okozok néha feltűnést, hogy hamisan fujom.

Szegény Márk! Denique a föltűnési viszketeg a vérében van.

KOPLALÁSAIM.

Illik, hogy minden jóra való magyar író életében legyen egy korszak, melyben szenvedett. Az ismert és népszerű formában kifejezve, a szabály így hangzik: „Nem illik nem szenvedni.” A közönség ilyen tekintetekben rendkívül romantikus, s el nem tudná viselni, hogy pl. egy lírai költő jól legyen lakva. Sertéskaraj és holdsugár a közfogalmak szerint kizárják egymást, s ha egy költő lírájában a főmotivumot a hold képezi, sokat koptatott sugaraival együtt, ugyane költő magánéletében a sertésből született karajoknak csak alárendelt szerepet szabad játszaniok. Egy poétának általában nyilvánosan nem volna szabad ennie; nimbusa érdekében titkolja el, hogy ő is meg van verve az emberi természet leggyöngébb oldalával, a gyomorral. Az ő szája csak arra való, hogy daloljon, s nem arra, hogy egyék. Neki csak szíve van: gyomra nincs. És ha már gyomra van, akkor használja föl arra, hogy - koplaljon vele.

Tudtam én ezt nagyon jól, mikor elsőéves jogászkoromban a költői pályára készültem. Tudtam, hogy el vagyok veszve az irodalom számára, ha idejekorán nem teremtek életemben egy koplalási korszakot, melyet az utókor elsőéves jogászai könnyhullatással olvassanak.

Koplalási szándékomat megnehezítette az apám, a ki (ilyen peches ember vagyok én!) nagyon gazdag ember volt Disznókereskedést üzött, s a Balkán-félsziget legtávolabbi zugaiban is azokból a sertésekől ettek, a melyeket ő hizlalt Kőbányán. Szóval a rőföskereskedés virágzott, s mi egyre gazdagabbak lettünk. Sietnem kellett, mert ha az apám még gazdagabb lesz, még nehezebben jutok egy kis szenvedéshez.

Legjobb lenne, ha az öreg urat magamra haragítanám, s ő kitagadna. Nem, ez nagyon erős lenne, s ő róla azt írná az utókor, hogy kegyetlen apa volt. Nem kompromittálhatom az apámat. Aztán meg a koplalások háttérében mindig jól fest egy biztos apai ház; e nélkül nem koplalhat jóízűen az ember. Nem viszem végletekig a dolgot.

Az első alapvizsgán szerencsésen megbuktam. Apám azt mondta rá, hogy „számár vagy fiam!” Én erre megsértődtem s a zsebpénzemet is az édesanyámtól vettem föl. Ebéd ideje alatt mindig duzzogtam s még kedves ételemből, a paradicsomos káposztából is duzzogva vettem - háromszor. Apám kijelentette, hogy ha a pótvizsgálaton is megbukom, akkor nem leszek lateiner, hanem maga mellé vesz az üzletbe. „Soha!” kiáltám s másnap kijelentettem apámnak, hogy Kőbányáról beköltözöm a fővárosba - tanulni. Ez jó ürügy, megválni egy időre a kellemetlenül gazdag apától.

A Váci-utcában fogadtam egy drága hónapos szobát. Minél drágább a szoba, - gondolám, - annál kevesebb pénzem marad megélni, s így annál valószínűbb a koplalás. Szabad vagyok, mint a madár. Akkor ebédelek, vacsorálok, mikor nekem tetszik, addig alszom, ameddig nekem tetszik, éjjel akkor megyek haza, a mikor akarok és senki se kérdezi: hol jártál, miért késtél, miért nem kelsz már föl?

Mindennap három verset irtam váci-utcai Robinzonságomban, kettőt éhomra, egyet jóllakva. Az éh-versek határozottan jobban tetszettek nekem, mint a házigazdámnak, a kinek szemében azonban, - fájdalom, - inkább lakó voltam, mint költő. Arany pl. nem tetszett neki, valószínűleg mert sohase lakott nála. Versírás után elmentem ebédelni, szerényen, a Zöld hordóba. Ekkor már nélkülöztem. T. i. nélkülöztem az otthoni kosztot. A válás hazulról elsején történt, - ötödikén már nem volt pénzem. E napon nyolc verset irtam, - gyönyörűeket. Este elmentem a kávéházba, s a pikkoló kapucinerhez megettem hat kenyeret. Hazamenve újra két verset irtam, - világfájdalmasat. A nyomor bömbölt ki belőlük, - nagyon sok volt az a hat kenyér. Kíváncsi voltam a hatodik napra.

Ez érdekes nap reggelén ki csip meg a Váci-utcában: a nagybátyám, a ki Bécsből érkezett. Rögtön elvitt magával az Angol-királynéhoz s fényes villásreggelit rendelt. Én nem vallottam be neki, hogy most a lírai költészetre készülök, s derekasan hozzáláttam a reggelihez. Had' emlegesse őt az utókor mecénás gyanánt, had' foglaljon el tudtán kívül egy közkedveltségű irodalmi pozíciót. Nem eresztett el, s még az ebédemet is kifizette. De ezután már megszöktem tőle; az önvád mardosott. Hiába vigasztaltam magamat azzal, hogy egy napra fölfüggesztettem szenvedéseimet - annyi az egész. Végre is boszantott, hogy legszebb szándékaim nagybátyákon szenvednek hajótörést.

Szerencsémre a hetedik napon már megéheztem. Kénytelen voltam aranyórámat zálogházba tenni. Annyit kaptam rá, hogy egy darabig gondtalanul szenvedhettem tovább. Az óra után a gyűrűk következtek. Nyolc darab gyűrűm volt. Kéjjel ráztam le magamról egykori gazdagságom e csillogó jeleit. Ezzel kihúztam egészen elsejéig.

Elsején azonban semmi pénzem se volt s reggel 8 órakor már kint voltam Kőbányán, apám szobájában, hogy - fölvegyem a havi zsebpénzemet. Még pedig többet kértem, mert mostani költői életem többbe kerül. Apám megtagadta, összevesztünk. „Most már semmit sem kapsz!” - mordult rám az öreg. Megszeppentem. Így nem lehet koplalni, - a zsarnok apa megfosztja költői életemet a legromantikusabb vonástól. Még aznap visszaköltöztem a szülei házhoz, s mind e mai napig tépelődöm azon, hogy az az egy hónapi szenvedés elég-e az utókornak és az irodalomtörténetnek, vagy nem? S ez a tépelődés oly borzasztó, hogy nem merek verset írni. Ellenben a pótalapvizsgálatot kitűnő sikerrel letettem.

HALOTTKÉM.

Mulatságosabb halottkémet soha életemben nem ismertem Péter bácsinál. Az igaz, hogy kivülről más halottkémet egyáltalán nem is ismertem. Ezt a mesterséget mindig olyan szomorúnak tartottam, mint a sirásóét, meg a kéménysöprőét. Annál nagyobb meglepetésemre szolgált, hogy az első halottkém, a kivel megismerkedtem, egy gömbölyű, alacsony, a jókedvtől sugárzó humoros emberke volt. Szeretett nagyokat enni, nagyokat inni, nagyokat nevetni és jóízűeket pöffekelni.

Látogatóban voltam Gárd tiszamenti falucskában s ott ismerkedtem meg vele. Óvatosan paroláztam bele eléem nyújtott husos tenyerébe, melylyel annyi halottat végigtapogatott már, hogy a halál okát kipuhatólja.

- No ne féljen a tekintetes ur. Nincs az én tenyeremnek halottszaga. Eleveneknek tartogatom én azt, nem a meghaltaknak.

- De csak fogdossa őket? - kértem.

- Nem vagyok bolond. Mire való volna a nézés, ezzel a két szemmel? Csak rákacsintok s egyszeribe megmondom, hogy a doktor miféle betegségből nem tudta kigyógyítani.

- Hogyan tudta ennyire vinni?

- A praxis, uram, a praxis. Csak hozzá kell fogni mindenhez, az a fő minden dologban.

- Hát nem tanulta a mesterségét?

- Dehogy nem, a járási orvos urtól. Beszélte ő nekem sok szép és okos dolgot, a minék egy csepp hasznát nem veszem. Mert jobban ismerem én a mi parasztjaink természetét, szokásait, betegségeit, mint ő. Nálunk minden familiának megvan a maga betegsége, abba hal meg minden tagja.

- Hogy-hogy?

- Kérem átossan, az apjáról ráragad a fiára. Ilyen a betegségnek a törvénye. Én már a nagyapját is ismertem mindenik embernek, könnyű követni a betegségnek az útját. Így könnyen boldogulok. Mert különben ennek a mi parasztunknak olyan ármányos természete van, hogy csak lefekszik, se szól, se beszél, azt se mondja mije fáj, csak meghal.

- Sokan halnak meg a faluban?

- Nem nagyon sokan.

- Mégis, melyik hónap szed legtöbb áldozatot?

- Az augusztus, uram, az augusztus.

- Napszurás, ugy-e?

- Nem a', kérem: a búcsu.

- Miféle búcsu?

- Akkor van nálunk az istvännapi búcsu. Ilyenkor mindig agyonvernek egypár legényt. Szeret verekedni ez a nép itt, uram, s mindig emberhalállal végzi. Ha aztán hozzávesszük az augusztusi többi rendes halottat, akkor kijön, hogy az augusztus a leghalálosabb hónap.

Félbeszakadt a beszélgetés, mert Péter bácsit hívták. Nem halotthoz, hanem disznóhoz; ő lévén a falu böllérje, a ki az összes disznókat az élők országából a halál világába átsegítette. Bizony egy szegény halottkém nem is él meg másképp. Péter bácsinak ezenkívül kocsmája és egy kis földje is volt. Hja, ő nem tehet róla, ha olyan kevesen hálnak meg.

A disznók télen nagyon igénybe veszik, a kocsmát is ad dolgot, tavasztól kezdve pedig nem kis gond a földnek művelése. Sokszor nem ér rá maga megnézni a halottat. Ha asszony forog szóban, elküldi oda halottkémnek a feleségét, jobban tudja ez, hogy miben szoktak a paraszt-asszonyok meghalni. Aztán az asszony beáll mindjárt siratónak is, a mi nagy vigasztalás a megszorodott családra. Sőt Péter bácsinak a fia is sokszor viseli az apja hivatalát. 'Sz kérem, ha a postán elfogadják az apja helyett, mikor pénzes levelet kell átvenni, csak elfogadhatják a parasztok is? A kocsmát ugyanis már a fia vezeti, pedig ahhoz ész kell. Aztán a fiú szépen betöltötte a cédulát; a ki öt éven alul halt meg, azt a „vele született gyöngeség” ölte meg, a ki öt éven felül hunyt el, az „végelgyengülésben” pusztult el. Ilyen egyszerű mesterség ez!

Egyszer a szolgabírónak, a kihez a jelentéseiket beküldték, föltűnt, hogy Gárdon huzamosabb idő óta mindenki, nem- és korkülönbség nélkül, „görvélykór”-ban hal meg. Még egy gerenda által agyonütött legény mellé is oda volt téve, hogy „ha életben marad, a görvélykór előbb-utóbb halálát okozta volna”. A szolgabíró figyelmeztette a megyei főorvost, a ki egy szép dél-után kiment Gárdra és előfogta Péter bácsit. Péter bácsi eleinte zavarba jött, aztán elővett egy kis kék könyvet, melyet a megye ingyen küldött szét a halottkémeknek s a kellő utasításokat tartalmazta. Egymásután kiböködte ott a csúf betegségeket a doktornak s csak akkor ragyogott föl az arca, mikor odaért: görvélykór.

- Látja ezt, főorvos ur: ez a legszebb betegség.

- Hogyan?

- Ilyent soha életemben nem hallottam. Ez hangzik a legszebben.

- Hát azért írja be mindenkinek a kémlapjára?

- No persze! Annak a meghótt embernek ugyanis mindegy, ha már egyszer ugyanis meg van halva. A familiája meg had' legyen legalább büszke rá.

...Szegény félrevezetett statisztika, melynek aztán Péter bácsi adatait föl kell dolgozni, s szegény Fodor József, a ki ezekre az adatokra a legmesszebb menő tudományos kombinációkat alapítod.

A TUDOMÁNY VÉRTANUL.

A mai napon, elég olvasható írással, a következő levelet kaptam:

Tisztelt uram!

Látott ön már lóvasuti kocsit, melyen százhatvan ember siet a lóversenyre?

Látott ön már legyet, melynek végtagjait egyenkint huzza ki a csintalan gyermek?

Látott ön medvét, erdők hatalmas vadállatát, melyet orrán keresztülhuzott vaskarikánál fogva táncoltat és korbáccsal ver az oláh?

Látott ön ürgét, a mint fuldokolva nyeli a vizet, melyet furfangos cigánygyerekek öntenek a lyukba?

Látott ön már közönséget akadémiai fölolvasás alatt?

Tegyük föl, hogy látott ilyen lóvasutat, ilyen legyet, ilyen ürgét, ilyen medvét és ilyen közönséget. No hát ezeknek a szenvedései paradicsomi jólétté törpülnek a tengeri nyulak szenvedései mellett.

Hogy történt, azt nem tudom, de tény, hogy a tudósok szemet vetettek ránk.

Mig csak ételül szolgáltunk a világnak, belenyugodtunk. A szakács hirtelen halállal lesújt s izletes szószszal föltálat. Nem kinlódunk mellette.

De a tudós, az szörnyű, az kegyetlen, az kérlelhetetlen, mikor egy tudományos tétel kiderítéséről van szó.

És miért éppen a mi segítségünkkel derítik ki a tudományos tételeket, melyekhez abszolút semmi közünk? Ezer meg ezer állat hemzseg a föld színén és mégis mi ránk, a legártatlanabbakra esett a tudós-világ szeme. A harapós kutya, az alattomos macska kiméletnek örvendenek s a nyul, a ki sohase harapott meg senkit, a nyíltszívű nyul, üldözés tárgya.

Ott van először a *viviszekció*. Elevenen fölboncolnak bennünket, mikor az halva is olyan kellemetlen. Bátrak vagyunk megjegyezni, hogy a kutya épp olyan eleven, mint mi s épp úgy fogja őt a kés, mint minket. Hát miért nem a kutyát boncolják?

Tisztelt uram! Én egy tengeri nyul-anya vagyok, kinek hatvannégy gyermeke van. Egyik fiamba itt Budapesten Hőgyes ur (kísérletképpen!) beleoltotta a tüdővérszt, úgy, hogy kénytelen voltam őt Meránba küldeni. És mi történt? Pragerhofban lefogták és beleoltották a kolerát. A tüdővérszből kigyógyult volna, de a kolerába belehalt.

Pasteur egész nemzedékeket kipusztított belőlünk, mialatt rajtunk megtanulta, hogyan kell veszettség ellen az embereket beoltani. Ha ezt a mesterséget a kutyákon tanulta volna meg, most már nem kellene az embereket beoltani, mert nem volna többé kutya.

Egy másik fiam, - ifju nyul-kisdéd, - elment sétálni a muzeumkertbe. Elfogták a tudósok, kioltottak belőle minden ifjuságot, át egy főrendiházi tagba e kis gyermekem mint őszbecsavarodó, fogatlan aggastyán tért haza. Reggel még megszoptattam őt s este, a boldogtalan, már unokáit emlegette.

Az illető főrendiházi tag pedig, a ki reggel még végrendeletet csinált s rokonaitól is elbúcsuzott, este megházasodott s ifju nejjével Velencébe ment, nászutra. Az én fiam ifjuságával!

Őn mint hírlapíró bizonyára olvassa a lapokat s látja, hogy minden új mérget mi rajtunk próbálnak ki. A tudósok roppant kíváncsiak. Szeretnék tudni, hány perc alatt öli meg például az arzenikum a tengeri nyulat. Pedig még azt se tudják, hogy mennyi idő alatt végez az arzenikum az elefánttal! Azután azt kutatják, hogy a tengeri nyul fülébe csöpögtetett ciankáli ugyanolyan hatással van-e rá, mintha a gyomrába fecskendeznék? Azután sztrichnines kenyeret adnak neki s utána fölboncolják, tudni óhajtván, hogy megemésztette-e a gyomor a kenyeret is, vagy csupán a sztrichninre szoritkozott?

Szeretném tudni, hogy mi közünk nekünk mindehhez?

Ha valaki egy új mérget talál föl, annak bizonyára áldozatul esik néhány ezer nyul. Akkor aztán kiderül, hogy a mérge rossz. De az elhullott nyulakat többé föl nem támasztja senki.

Még boldog az a nyul, a kivel csak marólugot itatnak. Ugy érzi ugyan magát, mintha nagymosást rendeznének a gyomrában, de még fölgőgyulhat. Más mérge öl.

Valóban mi vagyunk a tudomány vértanúi. Az állatvilágból senki se tesz annyi szolgálatot a tudománynak, mint mi. Még az időjós számár és a leveli béka se.

Minélkülünk ezer meg ezer dolog, a mi már közkinccsé vált, kiderítetlen volna.

Reszketek, ha olvasom a lapokban, hogy ez meg az a tudós micsoda új találmányon töri a fejét. Bizonyos vagyok benne, hogy ugyanaz a tudós pár nap múlva egy nagyobb tengerinyul-szállítmányt fog megrendelni valamely állatkereskedésben.

Amerikában most az akasztófa helyett a villamos kivégzést akarják behozni. A börtönök tele vannak akasztófára való... illetőleg villamos kivégzésre való gazemberekkel. S azt hiszi ön, hogy azokon tesznek kísérleteket? Szó sincs róla. Ártatlan tengeri nyulakon.

A tömlőben ülő apagyilkos a markába nevet: ő rá majd csak akkor kerül a sor, ha kitalálják a tökéletes masinát, mely mint a ménkü, fájdalom nélkül agyonüt. A míg fáj, addig a nyulak szenvednek.

Chicagóban egy nyulat a villámhárítóhoz kötözték, megtudni, hogy az elektromos áram (mert tudományos nyelven így hívják a ménküt) átugrik-e beléje. Persze, hogy átugrott. Hisz ha tudták volna, hogy nem ugrik át, fogadom, hogy oda se kötözték volna.

Berlinben egy nyulat üvegbura alá tettek s kiszivattyúzták a levegőt. S mivel okolták meg e menthetetlen eljárást a vérszopók? Meg kell tudni, - mondák, - meddig él a tengeri nyul légüres térben.

Arra bezzeg senkise kíváncsi, hogy a levegőn mennyi ideig él? Nohát én megmondom: sokkal tovább, mint a légüres térben.

(Ezt azért mondom meg nekik, mert ha ők próbálják kisütni, megint néhány ezer nyulnak az életébe kerül még ez is.)

Egyik nagybátyámnak itt Budapesten a klinikán kivették az agyvelejét s aztán megint szabadon eresztették.

A szerencsétlen bácsi mindenféle bolondságot kezdett elkövetni: török sorsjegyeket vásárolt és prenumerált a *Budapesti Szemlé*-re.

Már-már akadémiakussá választották, de szerencsére meghalt.

Folytathatnám még a végtelenségig nyomoruságunk lisztáját, elmondhatnám, hogy a tengeri nyulakat miképp házastják össze-vissza, hogy különböző színű nyulakat nyerjenek.

Képzeld, uram, Ausztriában már fekete-sárga nyulak születnek!

De nem folytatom. Önre bízom, hogy panaszainkat a nyilvánosság elé vigye.

Tisztelettel

özv. Tapsy Fülesné.

A megindító levelet ezennel áteszem az állatvédő-egyesülethez.

MÓRIC BÁCSI BANKJA.

Móric bácsival az egész ismeretségem annyira terjedt, hogy együtt szoktunk reggelizni Pandur Zsófi kávé mérésében. Nyáron az ablaknál, télen a kályhánál ültünk. Ő szerette a nyarat, én szerettem a telet. A kávé t szerettük mind a ketten. Ő három kiflivel, én négygyel. A telet és a nyarat kifli nélkül is. Ő szivarozott, én nyeltem a füstöt. Ő olvasta a lapokat, én is; ő megjegyzéseket tett a politikai részre s leste a lutrit. Én hallgattam. Oly szakadatlanul hallgattam én és oly szakadatlanul beszélt ő, hogy végre az ellentét folytán magamra vontam a figyelmét. A beszédes emberek a hallgatagokat szamaraknak szokták ugyan tartani, de én, ugylátszik, oly képeket tudtam vágni a hallgatáshoz, hogy Móric bácsi ezuttal kivételt tett.

- Ön okos embernek látszik, - mondá.

Mosolyogtam.

- Nos, igazam van? - sürgetett.

Finoman mosolyogtam tovább.

- Ne szerénykedjék. Egy esztendeje tanulmányozom önt s azt hiszem, nem csalódom.

Legfinomabb mosolyom jelent meg arcomon. Ő folytatá:

- Ön becsületes embernek látszik. Én is az vagyok. Ha mi ketten szövetkezünk egymással, nagy dolgokat fogunk csinálni.

- Mit? - kérdém.

- Holnap kifejtem önnek egész programomat.

Ezzel visszavonult Ferdinánd bolgár fejedelem utazásába s többé tudomást se vett rólam.

Másnap (pedig tél volt) az ablakhoz vonzolt s jól a szemem közé nézett.

- A legkedvezőbb világítás - mondá - mit se változtat tegnapi nézeteimen.

Leültünk. Hozzá se nyultunk a lapokhoz. Ő kibámult az utcára: éppen arra haladt az egyablakos rendőrségi omnibusz, melynek konduktora kardot visel s az utasokat a lakásukra viszi.

- Alapítsunk bankot, - mondá hirtelen.

(Csak nem arról a kocsiról jutott eszébe?)

- Én nem értek hozzá, - felelém.

- Már megint szerénykedik. Hisz ahhoz mindenki ért.

- Ugy hallottam, hogy pénz is kell hozzá.

- No persze. Csakhogy azt mások adják. Mi adjuk az észt.

És büszkén a fejére ütött. Sőt fölkelt és az én fejemre is ráütött. Azután újra a saját fejére ütött, mintegy összehasonlításképp, hogy melyikünké kong jobban.

- Én leszek az igazgató, - folytatá, - ön lesz a pénztáros.

- Pénztáros, - kérdém nyugtalanul, - miért éppen az?

- Mert nemes arca s bizalomgerjesztő vonásai vannak. Ez kell az ilyen álláshoz.

- De egy baj van, kérem...

- Ki vele, mi az, mi az?

- Óriási hajlamom van a tengeri betegségre.

- Hát aztán?

- Hogy megyek én Amerikába?

Fölugrott, megragadta a fejemet, egészen az ablakhoz tolta s hosszan, figyelmesen vizsgált.

- Tehát csalódtam? - mormogá, - ön gazember volna? A látszat csalhat.

Elsétált a kályháig, meg vissza, aztán megállt előttem és suttogá:

- Jobb is szeretem így.

Visszavonult a kályha mellé, a sötétségbe.

- Én önt baleknek tartottam. Csalódtam. Annál jobb. Azért ön megmarad pénztárosnak, de - én fogok Amerikába utazni. Ön itt marad és lármát üt. Vall, leplez és jajgat.

- A kit végül becsuknak.

- Az nem bizonyos.

- De bizonyos; nem vagyok olyan előkelő állásu ember.

Egy darabig hallgattunk és vizsgálgattuk egymást. Végre megszólaltam:

- Hát muszáj Amerikába menni?

- Miért?

- Mert ha itt Európában is meg lehetne huzódni, akkor még vállalkoznám a pénztárosságra.

- Nem lehet a divatos áramlatok ellen uszni. Minden tisztességes pénztáros, a ki sikkasztott, Amerikába szökök. Ez már így szokás. Aztán meg ott már van nekik egyesületük, hitelszövetkezetük, bankjuk, még pedig biztos, mert onnan nem lehet Amerikába szököni. Ott megbecsülik a sikkasztót, nálunk Európában ez nem pozíció. Utoljára kérdem, hajlandó vagy nem hajlandó a pénztárosságot elfogadni? Amerikát föntartva nekem.

- Nem vagyok hajlandó.

És így Móric bácsi bankja kutba esett. Azóta más asztalnál ül s nem tudja, hogy becsületes embernek vagy huncutnak tartson-e? Én azonban tudom, hogy ha bankot kezd alapítani, rögtön lármát ütök.

Rövid időre rá megütötte a temesvári lutrit s eltűnt a kávéházból. Pár hónapig nem láttam.

Egy reggel újra megjelent, de csak kis kávé ivott egy kiflivel. A kávé is feketébbre rendelte. Láttam, hogy gyászol. Én kezdtem vele beszélgetést.

- Valami csapás érte? - kérdém részvétellel.

- Igen. Bankot alapítottam.

- Hallatlan! Mégis? S aztán?

- A pénztárosom Amerikába szökött.

- No ugy-e, hogy nem jó bankot alapítani? - mondtam.

- De jó, hanem csak úgy, ha - az embernek nincs pénze.

A KROKODILUS.

Mikor az állatkert őrei egy reggelen bebújtak a krokodilus barlangjába, úgy találták, hogy a szörnyeteg torkából pepitanadrágos lábszár s lakkcipős lábfej áll ki.

Megragadták, s kihúzták onnan az ismeretlen tettet. Ekkor megtudták, hogy az nem más, mint Csokor Alfonz pénztáros, ki szabadságidejét az állatkertben töltötte.

Kedves állatja volt ez a krokodilus, zsömlével etette, simogatta, s oly bizalmas lábon álltak, hogy... hogy pénztárának második kulcsát rá merte volna bízni a vadállatra.

S a csalfa jóbarát egy napon elnyelte őt; a nagy falatba azután mind a ketten belehaltak. A krokodilus is, meg a pénztáros is.

Rövid félóra mulva egy férfi és egy nő zokogtak a krokodilus barlangjában. A nő Csokor Alfonz özvegye volt. A férfi az állatkert őre.

- Nem fogsz többé könnyeket hullatni, - sirt az őr, a kemény pikkelyeket simogatva.

- Ki visz engem most már a párisi világkiállításra? - zokogá az asszony.

- Hogy neki minden áron pénztárost kellett enni! - mondá az őr, - hisz olyan jó kosztja volt! Legalább soványabb embert választott volna. Azt szépen elnyeli s nem fullad bele.

A sirásnak az lett a vége, hogy az özvegy kártérítési pört indított az állatkert ellen.

De az állatkert is pört indított az özvegy ellen, azt hozván föl, hogy egy krokodilus sokkal többet ér, mint egy férj.

Az özvegy szakembereket kért e kérdés eldöntésére; a minisztérium ankétal fenyegetődzött, melybe néhány vén krokodil is meghivatnék.

Az állatkert kijelentette, hogy a krokodil okatlan állat, a pénztáros nem az; következésképp a pénztárosnak kell arra vigyázni, hogy el ne nyeljük; a krokodilnak nem kötelessége ügyelni, hogy el ne nyeljen valakit.

Én akkor Bihalek dr. irodájában első segéd voltam s főnököm engem bizott meg a pör elintézésével. Mi az özvegyet képviseltük.

Oly fantasztikus beadványt csináltam az állatkert ellen általában s a krokodilusok ellen különösen, oly meghatólag ecseteltem az özvegy gyászát, hogy a princípálisom így szólt:

- Nézze csak, Kondor. Magában egy regényíró veszett el. Nem tett soha kísérletet az irodalom terén?

- Óh igen. Egy szakácskönyvet fordítottam Méhner Vilmosnak.

- Miért hagyta abba?

- Csak pihenek.

- Munkára föl. Rajta, fiatalember!

E buzditás nagyon jól esett. Princípálisom szakember volt: 1845-ben sokat irogatott Frankenburg *Életképei*-be.

Neki ültem mindjárt ennek a krokodilus-témának, melynek minden csinját-binját ismertem. Más ebből humorisztikus regényt írt volna; de én mint szépirodás a naturalisztikus iskolának a híve voltam. S ez iskola tanításai szerint neki mentem ennek a témának, könyörtelenül. A

regény minden lapján volt egy sötét gondolat, s minden második lapján egy vastag izetlenség. A gyermekek nem tisztelték benne a szüleiket, a vők nem szerették anyósaikat, a leirt lakások mind piszkosak voltak, s egészséges ember egy se szerepelt benne; még legjobban járt az, a ki csak örült volt. Büszke valék rá, s meg voltam győződve, hogy Németországban lefoglalnák, Franciaországban pedig ötven kiadást érne.

A mesére magára nem nagy súlyt fektettem: ellenben az ember, az asszony és a krokodil lelki világát nagy gonddal ecseteltem s a hol nem jutott eszembe semmi, frappáns sületlenségeket alkalmaztam. Volt egy százlapos részlet, mely különösen rendkívül tetszett nekem; egy ház-építés leírása. Téglának, kőnek, gerendának, malternak megvolt a maga hangja, a mint kalapálták, ütötték, dobálták, kavarták. Maga ez a sok hangutánzás kitett vagy tiz lapot.

Mikor készen volt, elvittem egy híres kiadóhoz, a ki mindig pártfogolta a naturalistákat.

Ő azt kérdezte tőlem, hogy rossz-e a regény?

Szerény mosolylyal felelém:

- Azt hiszem, hogy nagyon jó. Föltünést fog kelteni.

- Akkor nem kell.

- Micsoda? Önnek nem kell egy jó regény?

- Nekem kell, de a közönségnek nem kell. Torkig van ugynevezett jó regényekkel. A lapok agyondicsérik s egy se kél el belőle. Hanem tudja mit? Irjon egy rossz regényt.

- Hogy-hogy?

- Ime itt a recept: pár gyilkosság, csalfa nők, hitszegő férfiak, szerelem, sok-sok mese, több rendbeli titok. Én majd illusztráltatom s tizenöt krajcáros füzetekben közzéteszem.

Belementem a tervbe s irtam egy szörnyű rémregényt. Az állatkert igazgatóját lefestettem kegyetlen embergyülölőnek, a ki az emberiség pusztítására a leggyilkosabb krokodilusokat hozatja a Nilusból.

Az özvegy le volt festve huszárkedvelő kackiás menyecskének, a ki férjét kacérságával a halálba vagyis a krokodilba üldözte.

A férj, mint pénztáros, sikkasztónak volt föltüntetve. Egyebet nem tehettem vele.

Minden füzet előtt egy kép diszlett s micsoda kép! Mindegyiken volt egy sötét éj, egy utca-sarok s köpönyeges ur, a ki kivont tört villogtat. A nép nem lehet el e nélkül.

Az ötödik füzetnél nekem rontott az özvegy, a hatodiknál az állatkert igazgatója.

Furcsa helyzetbe jutottam.

Vegyek egy új krokodilust az állatkertnek s vegyem nőül az özvegyet. Csakis ily föltételek mellett voltak hajlandók megbocsátani s ellenem a további eljárást meg nem indítani.

Vagy abba hagyom a regényemet. Ez volt a harmadik. De a füzeteket huszezer példányban kapkodták s én bolond lettem volna, ha abba hagytam volna.

Nőül vettem tehát az özvegyet. Az özvegy ezért megbocsátott nekem is és újra férjhez jutván, az állatkertnek is. Ez utóbbiért pedig az állatkert megbocsátott nekem.

De még nem volt krokodilusa s azt továbbra is kereste a feleségemen.

Ekkor véletlenül az állatkerti sorsjegyeim közül egyet kihuztak s én megnyertem az - elefántot.

Én aztán az elefántot nagylelkűleg visszaajándékoztam az állatkertnek, mely ezért hálából elengedte a feleségemnek a krokodilust.

Igy most én boldog regényíró vagyok. De szörnyű gyanu támad bennem, valahányszor a feleségem az állatkert meglátogatására ösztönöz.

AMERIKAI UTAM.

Életemnek egyik igen boldog napja volt, mikor a szerkesztő megkérdezte tőlem:

- Van-e kedve Amerikába menni?

- Hogyne volna.

- Akkor ön fogja lapunkat képviselni a chicagói kiállításon. Szerezzen magának utlevelet.

Ekkor jutott eszembe, hogy mit fogok csinálni a feleségemmel? Etelka nagyon ideges, sok olyan regényt olvasott, melyekben az emberek hajótörést szenvednek s az amerikai viszonyokról sincsenek tiszta fogalmai. Azt tudja, hogy Kolombusz fölfedezte, de a fölfedezés után következő esztendőkből már csak néhány skalpirozásra és iszonyu szerencsétlenségekre emlékezett. Őt gondosan elő kell készítenem.

Első sorban tehát a feleségem nagybátyjához, Guszti bácsihoz mentem, őt szemeltem ki az előkészítő szerepre. A felesége előtt nem szólhattam, mert tudtam, hogy időnek előtte ki-kottyantja a dolgot. Intettem tehát az öregnek s félrehíttam a dolgozószobájába.

- Kedves bácsi, egy kényes ügyben valami szivességre kérném...

- No, mi az?

- Amerikába készülök...

Az öregnek a szájában nagyot roppant a szopóka.

- Mi a gutát?

- Igen, a kiállításra... Tudja, az utnak megvannak a maga veszedelmei, de hát én szembe szállok... Csak a szegény feleségemet sajnálom... Ő nem is sejti...

Guszti bácsi halálsápadtan ült előttem. Odaugrottam.

- Mi baja, bácsi? Hozzak egy pohár vizet?

- Nem, ne bánts. Mennyi időre még ki?

- Nem tudom. Azt hiszem, két hónap alatt megteszem az utat.

- Ugy?

- No ugy-e, bácsi, lesz szives Etelkát előkészíteni az utra... ő olyan ijedős...

- Hát őt is viszed?

- Dehogyan viszem, csak azzal a gondolattal békéltesse meg, hogy én elutazom. Megteszi?

- Meg.

Megszoritottam az öreg ur kezét s elsiettem. Egyenesen föl a belügyminisztériumba, hogy kivegyem az utleveletemet.

Az utlevélosztályban igen udvarias emberek vannak s a mint megmondtam, hogy utlevél kell, egy szőke fiatalember tüstént beleütötte tollát a kalamárisba.

Név, foglalkozás, mind ment szép rendben, mikor megkérdezték, hová tetszik, örömpesve kiáltottam:

- Amerikába.

A fiatalember úgy fölugrott, mintha megcsípték volna. Szembe állt velem és jól megnézett.

- Akkor nem lehet.

- Miért?

- Tessék illetőségi bizonyítványt és rendőri igazolványt hozni.

- De borzasztó idő, míg én azt megkapom.

- Nincs ösmeretsége itt a belügyminisztériumban? Ha van, tessék azokhoz fordulni.

Három ösmeretségem is volt: egy méltóságos, egy nagyságos és egy tisztelt ur. Az első engem tegezett, a másodikkal kölcsönösen tegeztük egymást, a harmadikat én tegeztem. Legelőször is a méltóságos urat kerestem föl.

- Szervusz! Miben lehetek szolgálatodra? Mindig szívesen.

- Egy kis protekcióért esedezném.

- Hivatal? Hm... hm...

- Óh, nem.

- Szubvenció a lapnak? Hm...

- Legkevésbé se. Csak erkölcsi protekció...

- Ah, nagyon jól van. És mi az?

- Igazolni kell a személyazonosságomat.

Ő méltósága arca kiderült s tüstént fogta a kalapját.

- Gyerünk le az utlevélosztályba. Azonnal eligazítom.

Lementünk a földszintre. A folyosón már az ajtó előtt így szól méltóságos barátom:

- Hová is akarsz tulajdonképp menni?

- Amerikába.

- Ugy? Hm...

Ezzel megállt, nyakig begombolta a kabátját, zsebre rakta a kezét s vontatott hangon mondá:

- Nagyon messze van.

- Az igaz.

- Van rendőrségi igazolványod?

- Nincs.

- Hja, barátom, a nélkül én se tehetek semmit. Előbb szerezz egyet.

Azzal otthagyt a faképnél. Bámulva néztem utána s bementem az én nagyságos barátomhoz. Igen szívesen fogadott, leültetett, szivarral kínált s végre megkérdezte, hogy mit akarok. Kirukkoltam vele s ő azonnal fölvette a himzett házisapkáját, hogy majd lejön velem az utlevélosztályba. Tanácsosnak véltem azonnal kirukkolni, hogy Amerikába utazom.

- Amerikába? - kérdé s az íróasztalhoz csapta a házisapkáját.

Egy darabig mormogott magában, aztán hangosan így szólt:

- Magam nem igazolhatom a személyazonosságot. Keressen még valamit. (Tíz év óta *pertu-k* voltunk.)

Hamar leszaladtam a tisztelt urhoz, a ki távoli rokonom volt. A mint a fiu meghallotta, hogy miről van szó, azonnal izgatottan közbevágott:

- Kérem, én pályám kezdetén vagyok, ne avasson bele engem ilyesmibe. Én semmit se láttam, semmit se hallottam. Menjen a rendőrségre.

Azt hittem, hogy a boldogtalan fiatalember megháborodott. Ott is hagytam rögtön ezt a furcsa minisztériumot s mentem át egyenesen a főkapitányhoz. Ő meghallgatott, fölvetette a generáliákat, behivatott egy fogalmazót, suttogott vele, miközben többször rám mutatott s végre elbocsátott.

A kapuban két civilemberrel ütköztem össze. Hazafelé menet még kétszer találkoztam velük s többször láttam őket ablakaik alatt elsétálni. Mit akarnak ezek?

A nap hátralévő része nyugodtan telt el. Másnap reggel még édesdeden szunnyadtam, mikor betoppannak hozzánk apósom és anyósom. Öleltek, csókoltak bennünket. Anyósom sirt is egy verset. Apósom pedig, a mint felöltöztem, azonnal bevonszolt dolgozószobámba.

- Károly! - szólt, - mennyi összegekről van szó? És lehet-e még pótolni?

- Nem értem.

- Két-háromezer forintot hoztam. Még ugyanannyit össze tudok szedni...

- De minek? Az ég szerelmére, magyarázza meg rejtélyes szavait.

Ő zsebébe nyult s a következő táviratot mutatta:

Károly Amerikába készül. Az istenért, siessetek föl megmenteni őt. Guszti.

Igy készítette elő Guszti bácsi a - feleségemet!

Falrengető hahotára fakadtam. Apósom nyugtalanul vizsgált.

- De kérem, ugyan hogy gondolhatnak ilyet. Becsületszavamra mondom...

- „Becsületszavadra?” - kérde apósom gúnynyal, és bizonyosan idézőjelek közé rakta e szót.

- De hisz nem kezelek én pénzt, közel se jutok hozzá...

Tekintetem az utcára tévedt: ott állt, szemét ablakomra függesztve, az én tegnapi két emberem. Világos, ezek titkos rendőrök. Fele se tréfa. Apósommal először is a szerkesztőhöz siettem s tettem neki a következő nyilatkozatot:

- Uram, nem utazom. Lehetetlen. Egész életemben nem tudnám kiheverni, hogy Amerikában jártam.

Aztán elmentünk a főkapitányhoz és leráztam a két titkos rendőrt a nyakamról. Máshoz nem mentem, de mélységesen hallgattam arról, hogy volt életemnek olyan huszonnégy órája, melyben Amerikába készültem.

Valahányszor méltóságos, nagyságos és tisztelt barátaimmal találkozom, mindig meglepetve néznek rám. Hát ez még mindig Európában van?

A NAGYBÁCSIK SZERVEZKEDÉSE.

Uraim és hölgyeim! Lássanak bennem egy elkeseredett nagybácsit. Tudom jól, hogy mi nagybácsik a vigjátékokban kedélyes és szeretetreméltó vig fickók vagyunk, s ha a szerzőknek valami számárságra van szükségük, azt velünk mondatják el és tétetik meg, de biztosítom önöket, hogy az életben nem így áll a dolog. A mi kasztunkban épp annyi a víg és szomorú, az okos és a szamar ember, mint az emberiség egyéb osztályaiban. Pedig mi sokkal súlyosabb igát hordozunk, mint bárki más. És ezt be fogom bizonyítani.

Én, uraim, harminchat éves vagyok, öszülő fűrtjeim kopaszodásnak indultak. Kétszer lett volna alkalmam az életben megházasodni. Először tizenennyolc éves koromban. Ekkor azonban nem jött hozzám a kiválasztott. Nagyon fiatalnak talált. Másodszor huszonnyolc éves koromban. Akkor meg én nem mentem a kiválasztotthoz. Nagyon vénnek találtam. Így maradtam én agglegény, s familiámban elfoglaltam a nagybácsi trónját. Megvigasztaltam magamat, úgy, a hogy lehetett; milyen örömöm lesz nekem husz év múlva, mikor fiamat nem viszik el katonának, a lányomat pedig nem kell elit-bálba vinnem, a hol sörös poharakat vagdalnak a békés családapák fejéhez.

Nekem is volt egy nagybácsim, attól maradt rám egy földszintes ház, kerttel; ebbe beleköltözökdtém s kijelentettem, hogy énnálam boldogabb és nyugalmasabb életű ember nincs a világon.

Télen olvasgatom kedves klasszikusaimat a fűtött szobában, tavasszal nyesegetem a fáimat és oltogatom a rózsatőimet, nyáron Duna-fürdőbe járok, ősszel pedig szőlőkurát folytatok. Ez pompás egy program, kivált ha néha savót is iszom hozzá. Így fognak csöndesen lefolyni életem napjai s közrészvét fogja kísérni koporsómat. Elöl négy ló, hátul a közrészvét... Így képzelem a temetésemet.

Egyik testvéremnek a férje a kefekötést meguntván, beállott borbélynak. Ugy hívta magát, hogy fogkefekötő és fodrász. Kefekötő korából csak egy tulajdonságot őrzött meg, - ivott, mint egy kefekötő. Ezenfelül az én kis házamban bérelt ki műteremnek való boltot: természetesen feleáron, mert én gyermekeinek nagybátyja voltam. Hogy micsoda rendszer szerint huzott ő fogat, azt titkolta, hanem olyan falrengető ordításra a legöregebb oroszánok sem emlékeznek, mint a minőt az ő kliensei véghezvittek. Ő ezt is titkolta volna, de nem lehetett. Egy öreg süket ember lakott a szomszédságban: ez minden reggel a bolt elé állt és örömkönnyeket hullatott, mert az egyetlen emberi hang, melyet husz év óta hallott, tisztelt rokonom pácienseinek ordítása volt.

Az előkelőbb fogfájósokat kéjgázzal kezelte. Erre nagyon kíváncsi voltam, s egyszer meglátogattam a boltban.

- Hol a kéjgáz? - kérdém.

A falból kinyuló gázcsapra mutatott.

- Itt.

- Hogy megy a kezelése?

- Kicsavarom, meggyujtom, s punktum.

- S jól esik az a páciensnek?

- Roppantul. Nem ordít annyira.

- Ez igen egyszerű dolog. Nem hittem volna. S min alapszik a találmány?

- Azon alapszik, hogy a külvárosi beteg elhiszi, hogy így kevésbé fáj a foghúzás.

Denique ez a fogműterem (melynek kirakatában Magyarország címere volt kirakva odvas fogakból) teljesen elrabolta házam nyugalma. Éjjel is megjelentek előttem a megfogtalanított csizmadiák, s kéjgázt lehelve arcomba, a fogukat követelték rajtam.

Mivel nagybácsi valék, egy év alatt rokoni kötelességemnek tartottam három ép fogamat kihúztatni. Szerencsére ez alatt az év alatt a környéken annyira fölszaporodott az egészséges fogaiktól megfosztott emberek száma, hogy tisztelt sógorom kénytelen volt elmenekülni.

Magyarország címerét nekem hagyta emlékül. Március 15-én mindig kiteszem az ablakba. A boltot egy madárkereskedőnek adtam ki. Az egész környék boldog, csak a főntemlitett süket ember sir keservesen bánatában.

Családunkban husz gyermek tisztel engem nagybácsi gyanánt. Nincs nekem valami különös nevem, úgy hívnak, hogy Miska. Egyszer fordul elő egy esztendőben a kalendáriomban. És mégis nyolcszor gratulálnak meg engem, sub titulo nevemnapja, a gyermekek mind a huszan. Hoznak szép virágokat, az igaz, elmondanak szép verseket, melyeket Pósa Lajos nem az én kedvemért írt, ez is igaz, de hogy én mindennek örülnék, az nem igaz. Összetörik a pipámat, fölmásznak a fáimra s mi több, le is esnek róluk. Azután az egyiknek, ha szomjas, csak szódavizet szabad inni, a másiknak mindent szabad enni, csak sárgabarackot nem, a harmadiknak nem szabad levetni a kabátját... a tizenötödiknek minden órában kinint kell bevenni, a huszadiknak spirituszba áztatott vattát kell a fülbe tömni, dohányozni pedig egyiknek se szabad.

Hogyan emlékeznék minderre az ember? Énnálam így történik a dolog: a szódavizes gyerekekbe belegyömöszőlöm a kinint, a kabátot egyiknek sem engedem levetni, csak annak, a kinek nem szabad, a sárgabarackos gyerek spirituszba mártott vattát szopogat, a vattás gyerekek sárgabarackot tömök a fülébe, s valamennyien szivaroznak a kert rejtett zugában. Hiába, nem ösmerem ki magam köztük.

Igy vagyok a születésnapjával is. Bárhoggy kutatok a hagyományok közt, mindig azt találom, hogy családom minden tagja csak egyszer született. Én is így cselekedtem. Hogy van mégis az, hogy unokahugaim és öcsém tömege öt-hat rohamot intéz ellenem évenként születésnapjára gratuláció cím alatt? A névnapjára jelenetek ismétlődnek, tortával és süteménnyel sulyosítva. Az egész család ilyenkor nálam rontja el a gyomrát, s két hónapig szemrehányó tekintetek fogadnak mindenfelé. Hallom itt is, ott is: Miska bácsi kényeztetni, rontja a gyerekeket; már nem lehet velük birni. - Mikor pedig valamelyik gyerek kicsavarja a nyakát tanult papagájomnak, s én a gyereket nádpálcával fölvilágosítom tette felől, akkor meg azt hallom: Brutális ember, nem szereti a gyerekeket, nem szeret senkit, önző vén bolond.

Ha pedig csak kávéval fogadom őket és senki se rontja el a gyomrát, akkor szintén vén bolond vagyok, de egyúttal fősvény is. Mintha ugyan volna kinek spórolnia! Fogához veri a garast. Mindent magára költ. És így tovább.

Mikor legédesdedebben készülök délután aludni, akkor kisül, hogy Málcsi sógorasszony beteg s kéreti a Miska bácsit, hogy vigye ki a gyerekeket a városligetbe. Természetesen viszem. Ilyenkor a program a következő: lóvasuti kocsiautó betörése; csónakázás a tavon és belefordulás; célbalövés és hintázás, tengeri betegséggel; eltűnt labdák; uzsonnázás a drótszigeten, összevazott ruhák; verekedés és vérző orr; végül eltűnt gyerek, ennek hosszadalmas keresése, emiatt kései hazatérés, nátha, álmoság, bögs. Summa summarum: jutalmam az, hogy ismét vén számárnak deklaráltatom.

Van a családban három-négy kedvencem. Mindegyiknek van egy-egy szép partellija, azon ki van himezve szépen „Miska bácsi kedvence”. Így legalább tudom, hogy melyiket szeretem.

Ezek az én ugynevezett kedvenceim a legrosszabb gyerekek a családban. Nem bír velük az Isten sem. Ezek résztvesznek minden kanyarójárványban; nélkülük ablakbetörés nem esik meg; gyakran kell őket omnibusz kerekei alól megmenteni; szívesen mászkálnak olyan helyeken, a honnan könnyen le lehet esni; a cseresnyét magostul eszik, s legboldogabb napjaik közé számítanak azt, melyen gombostűt nyelhetnének. És a mi a legjobb, e vásott gyerekek miatt is nekem kellett szenvednem. No iszen Miska bácsi jókra pazarolja a szeretetét; érdemetleneket kedvel. Még jobban elrontja őket; már a szüleiknek se fogadnak szót. Ilyeneket kell nekem mindenfelé hallanom.

El is küldik „kedvenceim”-et a nyakamra, mikor már otthon nem bírnak velük. S ilyenkor halálos rettegés közt töltöttem órákat, hogy nálam találják kitörni a nyakukat. Mázsaszám hoztattam nekik a krumplicukrot, s ezzel megfékeztem rossz szenvedélyeiket. De annyira beteltek vele, hogy utána még a krumplilevestől is kilelte a hideg őket.

Mint nagybácsit gyakran hívnak ebédre a családban. Ilyenkor a gyermekek hajlamai szerint öltözködöm. Egyik a fehér ruhát mázolja be különös előszeretettel, másik a feketét. Fájdalom azonban, a gyerekek szeszélyesek s hajlamaikat napról-napra változtatják. Nem tekintve a ruha színét, mázolnak vakon és szenvedélyesen, s én a családi ebédekről mindig foltosan térek haza, és a környékbeli ruhatisztító intézeteket már régen virágzásnak indítottam. Ha filozóf volnék, azzal vigasztalnám magamat, hogy a napnak is vannak foltjai. Csakhogy ez neki nem kerül pénzébe.

Kanyarójárványok alkalmával az egészséges gyerekeket fölpakkolják és viszik hozzám. Sokszor hetekig ki vagyok szorítva kedves kis házikómból s a madárkereskedő boltjában huzom meg magamat ifju tengeri malacok és kitömött vén sasok között. Olyan jól éreztem itt magamat: egyetlenegynek se voltam közülök a nagybácsija. A pacsirta dalolt, a kanári csattogott, a csízek csicseregtek, s én az elmerengés könnyeit egy öreg barázdabillegetővel töröltem ki szemeimből.

Családom burkolt módon többször tudtomra adta, hogy egy jónevelésű nagybácsinak Amerikából illik nagy vagyonnal hazatérnie, s aztán gyermektelenül és gazdagon meghalnia. Mint európai nagybácsinak nem volt semmi tekintélyem. Ez boszantott.

De leghevesebb összeütközésem akkor volt szeretett rokonaimmal, mikor majálist rendeztem kertemben a gyermekek számára.

Tudván azt, hogy a gyerekek nincs nagyobb öröme annál, mintha összekenheti-fenheti magát, az egész kerítést, az összes kerti székeket és padokat a majális előtt való napon frissen festettem zöldre és vörösre. Hogy boldogságukat fokozzam, számos pocsolyát készítettem az udvar és a kert különböző részeiben. Most is sirok, ha eszembe jut a nagy boldogság, melyet ezzel a gyerekeknek szereztem. Hogy tört ki belőlük az öröm, mikor a legelső gyerek ujdonatuj nadrágján egy óriási vörös foltot megpillantottak. S örömkönnyek csillogtak a kedves gyermekek szemeiben, mikor a Jóskának sikerült egy nagy követ úgy belevágni a legnagyobbik pocsolyába, hogy egyszerre mind a huszan sárosak lettek. Máskor szegényeknek egész délután fáradniuk kell, hogy ezt elérhessék...

S tudják, mit nyertem e jóságomért? Vén bolondnak, vén számárnak mondtak, s bár a gyerekek évekig eljártak a festékes ruhában, nekem husz darab új ruhát kellett vennem.

Elmondtam egy nagybácsi szenvedéseit, s kijelentem, hogy ez az állapot tűrhetetlen. Föl, nagybácsi-társak, szervezkedjünk. S ha aztán szervezkedtünk, - házasodjunk meg egyszerre. Irtuk ki gyökerestől a nagybácsik fáját. Legyünk férfiak és apák, ez sokkal kevesebb felelősséggel és szenvedéssel jár.

A TÖRVÉNY.

Nem hiszem, hogy akadna ember, a kinek érdekesebb életpályája volna, mint nekem. Ez a pálya úgy kezdődött, hogy színleg semmitsem ígért. Örökölttem egy kis házat Budán s bevontam abba két kutyával és négy macskával, melyeket hosszú fáradozás után sikerült jóbarátokká tennem. Ugyanis akkor céлом volt az állatvilág ellenséges fajait egymással kibékíteni, csufjára az emberiségnek, mely örökösen verekszik. Ebben a kis hegyi házacskában nem tettem egyebet, mint a törvényt tiszteltem és a szerint éltem. E mellett ráértem esténként kijárni a Dunaparra és katonazenét hallgatni. Nem vétettem a világon senkinek és nekem se vétett senki. Azt hittem, hogy biztos révpartba érkeztem s azt hittem, hogy én hozzám képest a rengetegben lakó remete viharos életet folytat.

Egy este az a szerencsétlenség ért, hogy szemtanuja voltam egy katonatiszt utcai garázdálkodásának. A rendőr följegyezte a tisztet is, meg a szemtanut is. Harmadnap rendőr jelent meg a lakásomon s a kriminálra idézett. Át kellett jönnöm Pestre, ott is a Ferencváros legvégére. Persze nem végeztünk semmit s a tárgyalást elhalasztották. Nemsokára újra megjelent a rendőr az idézéssel. Ekkor lakóim már suttogni kezdtek s egy pincelakó, a ki örökké adós volt a házbérrel, nem habozott este a kapu előtt ama nézetének kifejezést adni, hogy pört akasztottak a vén uzsorás nyakába. Ez a vén uzsorás én voltam. A második tárgyalásra nem jelentem meg. Ujra rendőr látogatott el hozzám s minden lakómnak elmondta, hogy „különböztetés” terhe mellett int a megjelenésre.

Én azt hiszem, hogy a hatóságnak jobban meg kellene becsülnie egy terhelő tanut.

No, de a harmadik tárgyaláson már reggel nyolc órakor ott voltam a Ferencvárosban. Meg is esküdtem rá, hogy a katonatiszt garázdálkodott.

A dolgok menetében az a változás állt be, hogy rendőr helyett egy inspekciós baka látogatott el hozzám fenyegető levelekkel, melyek útján a katonai bíróság citált maga elé. A tiszt ugyanis mindenáron tisztázni akarta magát s folytatta az eljárást saját hatósága előtt. Majdnem az lett a vége, hogy besoroztak katonának. Pincében lakó adósom ezuttal azt beszélte, hogy szökött katona vagyok s a lakosságot annyira demoralizálta, hogy ketten fölmondtak.

Tudom istenem, hogy én többet katonatisztet garázdálkodni nem látok.

Valahányszor Budán verekedés, népcsődület, ablakból való lezuhanási szerelmi dráma, vagy dinnyehéjon kitört láb előfordult, én voltam az első, a ki a helyszínén megjelentem s könyörögtem az embereknek, hogy hunyják be a szemüket, vagy távozzanak minél gyorsabban. Ebből azt hitték, hogy titkos rendőr vagyok. Pedig csak emberbarát voltam s a tanulás kellemtelen következményeitől akartam őket megmenteni.

A törvény szigorúan sújtja azokat, a kik valamely leendő bűnügynél való szíves jelenlétükkel szolgálják az igazságszolgáltatás érdekeit. Ezt tudva, szinte megörültem, mikor legközelebbi bűnesetemben mint tettes s nem mint tanu szerepeltem.

Egy téli éjszakán barátaimmal egy pesti kocsmában iddogáltunk s úgy tizenegy óra tájban rászántuk magunkat a hazamenetelre. A kocsmá ajtaja előtt egy hatalmas fekete kutya várakozott, s mikor társaságunkat meglátta, engedelmesen hozzánk szegődött. Hiába kergettük, nem tágitott. Végre elhatároztuk, hogy holnap jelentést teszünk a rendőrségnél, addig pedig én veszem az állatot pártfogásomba. Azonnal zsineget kötöttem a nyakára s cimboráimtól elbucsuzva, elindultam Budára. De a kutya annyira megbicsakolta magát a lánchidnál, hogy a rendőrnek azonnal feltűnt.

- Kié ez a kutya?
- Az enyém.
- Hát mért nem akar átmenni?
- A Margithidhoz van szokva.
- Szólítsa a nevén.

Erre oly óriási zavarba jöttem, hogy a rendőr azonnal, habozás nélkül letartóztatott s én kár-örömmel láttam, hogy egy mitsem sejtő jegyszédőt is fölirt tanunak. Bekisért a kapitányságra. A kutyaám annyira megtetszett az inspekciósnek, hogy vacsorát hozatott neki. Nekem nem. Én nem tetszettem meg neki. Mivelhogy a lánchidi rendőr szerint a kutyát loptam, betettek a tolvaj-osztályba, a hol a többiek nagyságos uraztak. Vagy nagy tolvajt, vagy ártatlan embert sejtettek bennem.

Másnap üzentem barátaimnak, a kik eljöttek tanuskodni, hogy becsületes szándékból cipeltem a kutyát. A kutyatulajdonos is előkerült, örömeiben tíz forintot adott az állatvédő-egyesületnek. Kivételesen az eljárást meggyorsították s már harmadnapra szabadlábamon mentem haza Budára, hol ezalatt a fűszeres, borkereskedő fölmondta a hitelt s a mészáros se adott többet könyvre.

Erkölcseileg teljesen lehanyagoltam a budaiak előtt. Lakóim nem köszöntek s a házmester tőlem is követelt kapupénzt.

Két hónap múlva kaptam egy főkapitányi végzést, mely a kutyaügy miatt ötven forint pénz-bírságot rótt rám. Ebből sejtettem, hogy milyen sokat fizethet az ember olyankor, mikor nem alaptalanul nézik kutyatolvajnak.

Volt még egy harmadik bünesetem is a törvénnyel, mely miatt nem csekély aggodalmat állottam ki. Egy előkelő országgyűlési képviselőt (bevallom, mámoros állapotban) úgy vágtam a kávéházi márványasztalhoz, hogy nem a képviselő, hanem az asztal ment kétfelé. A rendőrök följegyezték a nevünket. Meg voltam győződve, hogy ezzel az immunitást sértettem meg s biztosra vettem két esztendei fogságot. Huzamos idő telt el és a poroszlók nem jöttek el engem elhurcolni. Azt hittem, nem akadnak rám s önként jelentkeztem a rendőrségnél. Ki-nevettek s azt mondták, hogy álmodom. Hiába hivatkoztam az összeabroncsolt márványasztalra, mely most is látható a kávéházban. Akkor aztán a rendőrtiszt félrehívott és így szólt:

- Önt vágták az asztalhoz?
- Nem. Én vágtam mást.
- Akkor hallgasson és örüljön, hogy egy olyan híres emberrel cselekedte, a ki nem teheti ki a nevét nyilvános botránynak.

Iszonyu gyorsasággal robogtam haza s azóta magányomban gondolkozom a fölött, hogy hát tulajdonképp mi is az a törvény? Mint tanut megkínzott, mint ártatlant elítélt, mint bűnöst békén hagyott. Csodálatos egy találmány!

AZ ÉN MEDVEVADÁSZATOM.

Gyermekkoromban úgy tanítottak az iskolában, hogy a medvefaj Magyarországon kihalófélben van. Akkor egészen közömbösen vettem ezt a hirt, mert nem is sejtettem, hogy ezzel a kihaló állatfajjal nekem valaha bajom lesz. Azóta sokszor olvastam a lapokban, hogy itt is, ott is medvevadászlat volt s bizonyos számú medvét megöltek. Brávó! - gondolám, - a medve kihalt magától is, meg a vadászoktól is s nemsokára az egyetlen medvét a muzeumban fogják mutogatni kitömve.

Ilyen illúziókban éltem én már régóta s annál fájdalmasabban esett, mikor a multkor, erdélyi tartózkodásom alatt, egy szeretetreméltó uriember a következő bombát süti el mellettem:

- Ugy-e, visszatérsz hozzánk novemberben, medvevadászatra?

- Mire?

- Medvevadászatra.

Eleinte nevetésre fogtam a dolgot.

- Miért nem mindjárt oroszánvadászatra? - kérdém.

- Mert oroszánunk nincs, medvének ellenben van, - felelt ő komolyan.

(Ekkor eszembe jutott, hogy még örülhetek a szerencsémnek: mert ha én Erdély helyett Afrikában volnék, csakugyan oroszánvadászatra hívnának meg afrikai barátaim.)

Fölcsaptam. Megígértem, hogy medvére visszatérek. Sokan voltak jelen, a kik figyeltek rá, hogy mit fogok felelni s ezért nem mertem a meghívást visszautasítani. Hiuságból bátor voltam. És kecsgettettem még az a remény is, hogy novemberre kihálnak az erdélyi medvék mind.

A vacsoránál ugyanaz az ur, a ki a medvemeghívást csinálta, felköszöntött s kívánta, hogy én hazám és családom javára minél tovább élni sziveskedjem.

És ez az ember hí engem medvevadászatra! Mit fog szólni „hazám” és „családom” a medvékhez? Nem sziveskedhetem sokáig élni, ha jó barátaim medveügyekbe kevernek. De mindezen megjegyzéseket magamba fojtottam s nyugodtan fogyasztottam vacsorámat.

Mig mások táncoltak, én ismerkedtem. Bár inkább én táncoltam és mások ismerkedtek volna. A véletlen olyan emberekkel hozott össze, a kik medvekalandokon mentek keresztül. Erdélyben ez olyan mindennapi dolog, mint nálunk a verekedés szupé-csárdás közben. Egyik uriembernek olyan volt a képe, mintha kottapapirosnak megléniázták volna: a medve huzta végig rajta az öt körmét. Ha Liszt Ferenc meglátja ezt az arcot, okvetetlenül oratóriumot irt volna rá. Láttam ott egy félszemű embert, a kinek a másik szemét egy medve vágta ki. Az ajtóban állott egy Gábor Gábor nevű hajdu, a kinek fél keze hiányzott: ezt is medve harapta le. (Inkább egy Gábort harapott volna el a nevéből.) Szóval, konstatáltam, hogy ha a medvefaj kihalófélben van is, de utolsó példányai véres bosszút állnak az emberiségen. S éppen ilyenkor kell engem medvevadászatra invitálni!

- Nagy személyes bátorság kell az ilyen vadászathoz.

- És testi erő.

- Célzási ügyesség.

- A leggyöngébb medvének is legkevesebb tíz lövés kell.

- Be kell várni öt lépésre s úgy belelőni.

- Aztán jön a birok.

Ilyen megjegyzéseket hallottam magam körül. Én egy szót se szóltam, de már azt mégis megkérdeztem, hogy mi az a birok.

- Hát mikor az ember, kilővén a puskáját, öltre megy a medvével.

- S birkózik?

- Körülbelül.

- Hisz ahhoz cirkuszi herkules kell!

- Még az is kevés. Csak azon kell igyekezni ilyenkor, hogy a vadászkést a szívébe döfje, mielőtt a medve átölelné.

Hála Istennek, csakhogy legalább ezt tudom. De még hasznosabb részleteket is szerettem volna tudni, azért megkérdeztem a kottázott képűtől:

- Elfutni nem lehet?

- Nem, a medve gyorsabban fut.

- Hát fára mászni?

- Azt se. A medve gyorsabban mászik.

Mondhattam volna nekik egy biztos módot, melyet gyerekkoromban a kalendáriumban olvastam: hogy az ember a földre fekszik és úgy tesz, mintha meg volna halva: akkor a medve nem bántja. De hallgattam; majd előbb kipróbálom magam ezt a módot. Ha azonban a medve nem hiszi el, hogy holt ember vagyok, - akkor holt ember vagyok.

Abból indulva ki, hogy medvevadászatra nem hívnak meg mindenféle pity-poty embert, azt hitték rólam, hogy a vadászat terén szép mult áll mögöttem. Kérdéseikre elkezdtem regélni a dunántúli fogoly-, fűrj-, nyul-, vadkacsavadászatokról, melyekben résztvettem; lassankint áttértem a szarvas-, őz-, róka- és vaddisznóvadászatokra, melyekben nem vettem részt s egy szelid disznónak általam történt meglövését oly tropikus színekkel sikerült ecsetelnem, hogy éjfél után általánosan suttozták, hogy Teleki Samu gróffal én jártam Afrikában. Erre én még jobban nekimelekedtem, a foglyok lassankint struccokká, a nyulak antilopokká, a vaddisznók vizilovakká nőttek, én magam pedig - báró de Manx-á változtam át.

Pedig csak az történt velem, hogy vadásznak néztek.

Mikor visszatértem a fővárosba, csak akkor hültem el, látva, hogy mibe mentem én bele. Most már medvét kell ölnöm. Különben becsületem oda van.

Szerencsére kaptam Erdélyből egy levelet, mely engemet teljesen megnyugtatót.

Ez a levél arról értesített, hogy a *hajtóvadászat* november harmadikán kezdődik.

No, hála Istennek!

Ha zergevadászat az, a melyen zergét lőnek;

ha oroszlánvadászat az, a melyen oroszlánt lőnek:

akkor hajtóvadászat nem lehet más, mint a melyen *hajtót lőnek*, nem pedig medvét.

Igy már nyugodtan lemegyek. Nem lehetetlen, hogy egypár hajtót meg fogok lőni, de legalább medvével nem lesz bajom.

PANASZOK.

Van nekem egy jó barátom, a ki országgyűlési képviselő egy olyan kerületből, mely nem aspirál semmire. Mikor levitték programbeszédét tartani, megkérdezte a korteseit:

- Mit ígérjek a kerületnek?

Nagy bámulatára ezt felelték neki:

- Semmit.

- Van már mindenük?

- Nincs nekünk semmink, de nem is kell semmi.

- Királyi tábla?

- Nem kell. A bagatell ügyeket bottal szoktuk elintézni.

- Törvényszék?

- Minek? Mi nem pörösködünk.

- De legalább egy járásbiróság?

- Az se kell.

- Hát legalább amerikai szállóvessző?

- Ahhoz először szálló kéne. Azután következik a filloxéra, s csak a végén jön az amerikai vessző.

Itt a képviselő megvakarta a füle tövét. A képviselők, mikor gondolkoznak, mindig a fülük tövét vakarják. Azért látni olyan ritkán, hogy képviselő a füle tövét vakarja.

- Attól félek, hogy nagyon drága lesz ez a kerület.

- Miért?

- Mert a kormánytól nem várván semmit, mindent tőlem várnak.

- Nem ugy, uram! Nekünk nagyon ravasz politikánk van. Ha a fővárosnak méltóztatik valamire reflektálni, akkor a kormány árlejtést hirdet a vidéki városok közt, s a legtöbbet ígérő megkapja. Ilyenkor a kormányt ostromolják. Mi nem ostromoljuk. Sohase kérünk semmit, mert egyszer aztán egy rongyos dologgal kiszurják a szemünket, helyesebben betömik a szánkat, s akkor többet soha ez életben nem jutunk semmihez. Mert mindig a megkapott potomságot vetik a szemünkre, s elutasítanak.

Furcsa egy kerület, hogy kapjon valamit, nem fogad el semmit.

Illető jóbarátomat megválasztották ebben a ravaszul politikus kerületben. Csak azt ígértették meg vele, hogy hazáját hiven fogja szolgálni, a mit (bár kormánypárti volt) meg is ígért.

Azóta hallgat hiven, mintha csak cethalnak választották volna meg, s valamint a kerülete, úgy ő sem aspirál semmire. Pedig tehetné ebben a józan világban, mikor még egynémely szélső-baloldali képviselők is kezdenek miniszteri tanácsosságokban és államjóságok bérlésében elvégződni.

A napokban találkoztam vele az utcán.

- Szervusz, Feri! - kiáltám, - ejnye, be régen nem láttalak. Mondd csak, milyen párthoz tartozol te most?

Ha Szápáry Gyula gróf miniszterelnöktől kérdeztem volna, hogy micsoda párthoz tartozik, nem nézett volna rám oly lenéző csodálkozással, mint Feri.

- Hát te nem tudod, hogy liberális programmal választottak meg? Hisz ez az egész bajom.

- Hogy-hogy?

- Ha vérvörösen mentem volna be a Házba, s lassankint kezdtem volna megjuhászodni: már régen főispáni kandidátus vagy sáskapusztító kormánybiztos volnék. Tudod, hogy a kormány mindig jobban örül egy megtért bűnösnek, mint tiz igazhitű mameluknak.

- Hát akkor térj vissza az ellenzéki bűnösök közé.

- Ennek legkevésbé örül a kormány. Aztán meg az ellenzéken se lehet menni semmire. Mi a különbség a kormánypárt és az ellenzék között? A kormánypárt titokban szidja a kormányt, nyíltan pedig támogatja, az ellenzék ellenben nyíltan szidja és titokban támogatja. Ilyen körülmények közt legrosszabb dolguk van mind a két táborban az igazi, hű kormánypártiaknak és az igazi, elvszilárd ellenzékieknek.

Itt megállt, még egyszer végignézett rajtam, s újra megkérdezte:

- De hogy lehet az, hogy te nem tudtad az én pártállásomat?

- Barátom, bocsáss meg, elfelejtettem. Miért nem beszélsz soha a Házban?

- Ez nagyon bajos dolog. Ha okos dolgot beszélek s valami kérdésben hasznosan előretolom a kormány szekerét, azt mondják: *stréber* vagyok. Ha pedig nem beszélek okos dolgot, azt mondják: *szamár* vagyok. Az a tehetségem sincs meg, hogy a folyosón cigarettázó honatyákat szórakoztassam, az meg még kevésbé, hogy a szinfalak mögött folyó intrikákban részt tudjak venni. Szóval nem születtem politikusnak, s oly peches ember vagyok, hogy ha kalapos volnék, az emberek okvetetlenül fej nélkül születnének. Hát ti írók hogy vagytok?

- Köszönöm, komiszul. Ösmered Széchenyi híres mondását? Ez áll ránk is: *Oly sokan vagyunk írók, hogy még az apákat is agyon kellene verni közülünk*. Bizonyosan tudod, hogy Szinnyey egy lexikont kezdett meg a magyar írókról. Huszonöt füzet jelent meg eddig, s még csak a *B* betűnél tart. Most azon gondolkozik, hogy ne indítson-e egy lexikont az *olvasókról*. Mert ezek sokkal kevesebben vannak.

- Szóval, én bebizonyítottam neked, hogy a képviselő a legszerencsétlenebb ember, te meg most be akarod bizonyítani, hogy az író a legboldogtalanabb ember.

- Nem én. Csak azt, hogy én vagyok az írók közül a legboldogtalanabb. Mikor Ceglédén a korcsolya-egyesületben a jégpálya föntartásának költségeire felolvasást tartottam: aznap elkezdett zuhogni az eső, s a jég pocsékká lett. Szerencsére nem volt semmi jövedelmünk (az alapító tagok ingyen léphettek be, s mindenki alapító tag volt) s így a jég okosan tette, hogy elpusztult, mert úgy se lett volna miből föntartani. Mikor Ó-Budán a kisdédóvók javára fölolvasást tartottam, másnap valami járvány miatt bejárták az összes kisdédóvó iskolákat, s voltak sokan, a kik úgy vélekedtek, hogy ezekbe az iskolákba engem kellett volna bezárni. Ekkor már azon gondolkoztam, ne nyilatkoztassam-e ki, hogy a lipótvárosi bazilika annak idején nem azért dőlt össze, mintha én az építésének költségeire fölolvasást tartottam volna.

De baleseteimre föltette a koronát a *Dezentor*. Tudod te, mi ez? Beavatlak a nagy titokba, melyet kívüled nem tud senki: ez az én egyetlen szindarabom. Az ujságoknak van egy olyan verklibe való hengerük, minden októberben beleteszik a lapba, s elkezdenek verklizni a

népszinmű hanyatlásáról. Szerencsémre ilyen időtájban vittem oda a *Dezentor*-t, s az igazgató rögtön elfogadta előadásra, nehogy az eredeti tehetségek elnyomásával vádolják őt.

Hogy a *Dezentor*-ral mekkorát hanyatlott a népszinmű-irodalom, azt kideríteni az utókor föladata. Én csak a mellékes körülményeket beszélem el.

Megjegyzem, hogy a darabot nem én irtam, hanem egy gyanutlan francia, a harmincas években. Én csak megmagyarosítottam. Monsieur Alfred de Ventre-Saint-Gris nevét belügyminiszteri engedély nélkül Peták Jánosra változtattam, a francia ruhákra vitézkötést varrtam, s az afrikai harcok helyett a bosnyák okkupációt szerepeltettem. A szinlapra is kitettem, hogy francia alapeszme után. A legjobb, a mit irtak róla, az volt, hogy: „Meglátszanak a francia író oroszlánkörmei.” Az egész sajtó ezekkel az oroszlánkörmökkel karmolt.

Az első előadás vége felé már engem is csak úgy taszigáltak ide-oda, mint egy dekorációt, s a rendező egy táblára mutatva így mordult rám: „Nem látja, hogy idegeneknek tilos a szinpadra lépés.”

Én ugyan jól láttam, hogy a táblára az volt írva, hogy *Németül beszélni nem szabad*, de ez jelenthet annyit is, hogy magyarul gorombáskodni szabad, s így a rendezőnek igaza lehetett. Távoztam. Az igazgatótól nem bucsuzhattam el. Nem fogadott. Azt üzenté ki, hogy fáj a feje. Igaza lehetett. Mert minden bukás alkalmával két embernek fáj a feje: a direktornak és a szerzőnek. A direktornak azonban mégis rosszabb dolga volt, mert neki is az én fejem fájt.

A première-ről még csak annyit tudok, hogy egy könyvkereskedő erősen pissegett, s hogy azóta csődbe is jutott.

Bukásom fölött mindenki gyorsan napirendre tért, barátaim agyonhallgatták, ellenségeim elfelejtették, csak az adófelügyelőség szépirodalmi szakosztálya jegyezte föl kitörölhetetlen betűkkel nemzetünk aranykönyvébe: az adófőkönyvbe.

Ezért a *Dezentor*-ért fizetek már negyedik éve harmadosztályu kereseti adót. És ezzel az adófelügyelőség a *bennem* fejlődő dráma-irodalmat csirájában elfojtotta. Az adófelügyelőség évtizedek óta sirva nézi, hogy a színházak mennyi darabot visszautasítanak. Mekkora adóalap vész el ezáltal az államra nézve! Azért aztán, ha egy szindarabot a színház elfogad és előad, ennek a szerzője fizeti az összes visszautasított drámák és titokban maradt szerzők adóját is. Én legalább így fogom föl a dolgot és így magyarázom az adómat.

Ez volt az első csapás, melyet a *Dezentor* rám hozott.

Hozott reám egy másodikat is.

Egy novemberi napon benyit hozzám egy vidéki szinigazgató. Bemutatja magát és szól:

- Ugy-e, ön kecskeméti ember?
- Nem én. Zalamegyei vagyok.
- De Kecskeméten járt iskolába?
- Nem én. Budapesten.
- De a családja Kecskemétről szakadt Zalamegyébe?
- Nem a! Zalából szakadt a fővárosba.
- Hát nem lehet uraságod és Kecskemét között semmi összekötő kapcsot találni? - kiáltott a szinigazgató kétségbeesetten.
- Minek önnek ez a kapocs? Miért akar engem Kecskeméttel mindenáron összekapcsolni?

- Uram! Én a kecskeméti színház igazgatója vagyok. Nagy tervem van önnel. E tervemen kívül van négy gyermekem, a ki éhez, és nyolc kóristám, a ki szomjazik. Tudja ön, mit tesz az: éhező gyermek, szomjazó kórista?

- Nem tudom. De azt sejtem, hogy a legéhesebb gyermek is egyszer csak jóllakik.

- Ez igaz. Ellenben a kóristák szomjusága kiolthatatlan. Ismeri ön a Szaharát?

- Csak hiréből, személyesen nem volt szerencsém.

- Hát jegyezze meg, hogy a Szahara-sivatag a kóristai gége szárazságához képest csupa merő viz.

E nagy mondásra az igazgató megállt.

- Ne beszéljünk sokat, - kezdém én a szót, - hanem mondja meg, mit akar?

- Uram! A közönség nem pártol, mert társulatom rossz. Csak a *szerző jelenlétével* csinálhatunk tele házat. Mentsen meg, uram, hisz a költő és a színigazgató ikertestvérek.

(Már inkább a sorsharag.)

- Mit akar tőlem előadni? - kértem olyan hangon, mintha az egész Shakesperet én irtam volna.

- Istenem, mit! Hát a *Dezentor*-t. Ez az egyetlen szindarab az utolsó husz év alatt, melyet ingyen kaptam meg a színházi ügynökségtől. No, ugy-e lejön? Kecskeméten vannak jó barátai, a kik megtöltik a színházat... A jövő héten lejön Váradi Antal, azután Bartók Lajos... meg leszek mentve.

Végül újra előhozta a gyerekeit meg a kóristáit. (Ezek voltak az *aduttok*.) Majdnem bizonyosra kezdtem venni, hogy gyermekei nincsenek, a kóristáinak pedig nem fizet gázsit.

A vége az lett, hogy lementem Kecskemétre, a *Bánk bán* szerzőjének városába.

Merész vállalkozás Katona József szülővárosába lemenni drámairói babérokért. Ott bizonyosan mindent a *Bánk bán*-hoz hasonlitanak, s ezzel mi agyon vagyunk ütve. Legföljebb az adófelügyelőség tiszteli a *Dezentor*-t jobban, mint *Bánk bán*-t.

Az előadás különben fényesen sikerült. Barátaim és barátaim barátai zsufolásig megtöltötték a színházat, mely a legfurcsább színház Európában. Keskeny és hosszú, úgy, hogy a kik az egyik vagy másik végén ülnek, ha végigtekintenek a nézőtéren, úgy érzik magukat, mintha egy jól kihuzott messzelátóban ülnének. Ezek mindig attól félnek, hogy egyszer csak odakint valaki összetolja a messzelátót.

Az előadás zajosan folyt le. Szerencsémre voltak nagy-körösi emberek is ott, a kik azt hitték, hogy a *Dezentor* sikere tán elhomályosítja Katonát, a nagy kecskemétit s azért szörnyen tapsoltak. A harmadik fölvonás alatt az igazgató két színházi szolgálóval lefogott s egy óriási koszorut akasztott a nyakam közé.

Föltűnt, hogy a koszoru pléhből készült és fekete volt, de hát - gondolám - jobb ez, mint a babér: a babér mulandó, a pléh pedig állandó.

Előadás után a Beretvás-szállóban nagy vacsora volt. Hajnali három órakor indult a budapesti vonat, s én félháromkor készülődni kezdtem. Fogtam az esernyőmet és a pléhoszoromat. Mikor a pléhoszoruért nyultam, az igazgató a szívéhez kapott.

- E... el... elviszi? - kérdé sápadtan.

Bámulva néztem rá.

- Persze hogy elviszem. Ez az első pléhkoszoru életemben, a mit kaptam.

- Uram, ne vigye el azt a koszorut.

Esdő hangon beszélt s könnyes szemekkel nézett reám.

- Ne tegyen tönkre. Hagyja itt a koszorut. A jövő héten jön Váradi, azután Bartók...

- Micsoda, hogy én íróársaimnak itt hagyjam a koszorut? Soha. Most már éppen elviszem.

Ekkor az igazgató kivonszolt a sötét folyosóra, s a fülembe suttozta:

- Író ur, kegyelem! Bevallom, hogy a koszuu nem az enyém, hanem a jogakadémiai ifjuságé.

- No igen. Az ifjuság adta önnek, hogy adja nekem.

- Dehogy! Az ifjuság csak *kölcsön* adta nekem. Tudja meg, szerencsétlen ember, hogy ez az a koszuu, melyet *az ifjuság halottak napján Katona József sirjára tett*. Azért pléh és azért fekete.

- Nyomorult! Ön tehát a sirról hozta el a koszuu?

- Dehogy! Halottak napja után egy héttel a jogakadémiai pedellus behozza s magánál őrzí, hogy az eső ne verje. Tőle kaptam.

Egy szót se hittem el az igazgató beszédéből, de azért a koszuu ott hagytam.

*

Eddig tartott az elbeszélés, melyet képviselő barátom figyelmesen hallgatott.

- Látod, - így fejezém be a beszédet, - ez az élő író sorsa. Friss koszuu nem fonnak neki, hanem rég elhunyt jeleseink babéraiból hullatnak neki pár levelet.

Ezzel elváltunk egymástól. S ebben a percben mindegyikünk erős fogadást tett: Én megesküdtem, hogy jövőre megválasztatom magamat képviselőnek; jóbarátom pedig megesküdött, hogy még az idén fölcsap írónak. Mert a legtöbb ember csak azért panaszkodik, hogy el-leplezze, milyen jó dolga van.

MESES-KÖNYVEMBŐL.

Fölbuzdulva azokon a nagy és tartós sikereken, melyeket Aesopus, Phaedrus és Lafontaine íróársaim annak idején arattak, elhatároztam, hogy én is kísérletet teszek ebben a zsánerben: a mesemondásban. Mi a mese? Egy rövid, költött történet, melytől az ember okosabb lesz. Azt, a mitől az ember okosabb lesz, úgy hívják, hogy *morál*, más szóval *erkölcsi tanulság*. Ha az emberiség már Aesopus korában okosodni kezdett volna az eléje tált meséktől, bizonyos, hogy meg kellene szüntetni az iskolákat pár évtizedre, annyira tul-okos volna mindenki. Szerencse, hogy a mesemondók legtalálhatóbb történetei is süket fülekre találtak s így az okosodás csak lassu léptekkel haladt előre. Egyelőre nincs is kilátás az iskolák megszüntetésére s én nyugodtan mesélgethetek, nem viszem előbbre a civilizáció ügyét.

A klasszikusok tudvalevőleg állatokat szoktak meséikben szerepeltetni. Én a modern izlésnek annyi engedményt teszek, hogy képviselőket, tanfelügyelőket, főispánokat stb. fogok fölléptetni.

Első mese.

A Váci-utcán végig egy már nem fiatal miniszteri tanácsos sétált egy nagyon fiatal menyecskével.

A tanácsos elegáns, az asszony gyönyörű volt. A tanácsos világos felöltőt, ragyogó cilindert, remek szabásu nadrágot, sárga cipőt viselt, s bizalmasan suttogott a menyecskével.

A menyecske pirosszélű szájából két sor apró gyöngyfog villogott elő, s hosszú szempillái mögül oly édesen nézett néha a tanácsosra, hogy fölszisszentem irigységemben.

Egyszerre csak Wekerle Sándor jött velük szembe. A tanácsos levette cilinderét, s mélyet köszönt. A fején egyetlen szál haja se volt.

Még dühösebb irigység kelt szivemben. Vén kecske! Bizonyos, hogy ez a nő kedvese neki.

Arra haladt egy jóbarátom.

- Te, kicsoda az a ragyogó asszony, a kivel a tanácsos sétál? - kérdém.

- *A felesége!*

- A felesége? Vagy úgy? - s egyszerre sajnálni kezdtem a tanácsost.

Morál: *Ne irigyelj soha senkit.*

Második mese.

A szent-csütörtöki jegyzőhöz este bekopogott egy üveges tót s éjjeli szállást kért.

A jegyző, tévutra vezetve az ismert közmondástól (*Adj a tótnak szállást stb.*), visszautasította Trencsén-megye érdemes fiát. A tót erre átment a plébánoshoz, a ki meghallgatván a kérelmet, így szólt:

- Helyes, legalább kipróbálom rajtad a magyar közmondást.

Ezzel elrendelte, hogy az üvegesnek a folyosóra tegyenek egy szalmazsákot.

Éjjel az üveges az irodába csuszott, hogy a hanyatló üvegesipart az egyházi pénztár segítségével egy kissé föllendítse.

Azonban a plébánosnak vendégei valának és ő az iroda bőrdivánjára szorult.

Mikor tehát az atyafi bejőve a szobába, a plébános fölriadt, s botot ragadva, kiverte a házból Trencsén-megye érdemtelen szülöttjét.

Morál: *Adj a tótnak szállást, kivered a házadból.*

Harmadik mese.

Kelemen bácsi visszatért Amerikából, pénz nélkül, de csörgőkigyóval. A csörgőkigyó szelídített volt, s csak az európaiakat harapta meg. Ez elég kellemetlen tulajdonság nálunk, a hol tudvalevőleg csupa európaiak vannak.

Kelemen bácsinak volt egy házasember öcsce, a ki nagyon elégedetlen vala az anyósával. Az anyósának csak két foga volt összesen, de ezt sem evésre, hanem vejének harapására fordította.

Megunta a dolgot a vő s elhatározta, hogy a csörgőkigyót rá fogja birni az anyós megharapására. A kigyó méltatlankodva utasította vissza a kellemetlen ajánlatot. Egyszer azonban a kigyó elaludt. A vő fölhasználta az alkalmat s Kelemen bácsi kigyóját át akarta csempészni anyósa lakására. A kigyó azonban utközben fölébredt s megharapta a vőt, a ki két óra leforgása alatt elhunyt.

Morál: *Szeresd az anyósodat, hogy hosszú életű lehess a földön.*

Negyedik mese.

Egy kis fiu a Duna partján sétált és beleesett a folyamba.

Látta ezt egy országgyűlési képviselő és nem ismervén a vizek mélységeit, utána vetette magát.

Mindketten vízbe fultak.

Ebből a meséből kétféle tanulságot merithetünk.

Első számú morál: *Ha kis fiu vagy, ne menj a Dunapartra sétálni.*

Második számú morál: *Ha országgyűlési képviselő vagy, tanulj meg uszni.*

Ötödik mese.

Egy krokodilus (mert egy mesében végre állatnak is szabad szerepelni) megevett ebédre egy kis egyiptomi gyermeket, aztán kifeküdt a napra, várván a feketekávét.

A kétségbeesett anya férfiakat hívott, hogy öljék meg a szörnyeteget.

Eljövének a férfiak és megölék a szörnyeteget, mely a gyermeket ebédre elfogyasztá.

És jövének a tudós papok és fölbonták a krokodilust és kivevék belőle a kis gyermek holttestét.

És mikor az anya ezt megpillantotta, fájdalmában szörnyet halt, a szive megszakadt.

Ha az anya nem hívja el a férfiakat, úgy két lény életben maradt volna: a krokodilus és az anya.

Morál: *Ne légy bosszuálló.*

HÁZIÚR ÉS LAKÓ.

Mi, lakók, évenként négyszer oly kellemesek vagyunk a háziurunknak, hogy cserébe egész esztendőben kellemetlenek lehetünk neki.

A háziur és a lakó sohase érthetik meg egymást. A háziur és a lakó természetes ellenségeik, mint a kutya meg a macska. A legritkább esetek közé tartozik, hogy a lakó elvegye a háziurnak a leányát. Tessék csak megfigyelni: a háziur leánya mindig háziur fiához megy feleségül.

Miért? Mert a háziur és a lakó csak a rossz oldalakat mutatják egymásnak, s ez a barátságtalan viszony nem végződhetik házassággal.

Romeo és Julia szerelme nem bizonyít semmit, mert az ő családjaik ellenségek voltak ugyan, de nem álltak egymással háziur-lakói viszonyban.

Már maga az a körülmény, hogy a háziurnak évenként négyszer joga van egy meghatározott összeget követelni rajtunk, gyűlöletessé teszi őt előttünk. Mert az ember a lakást olyan természetes dolognak tartja, mint a levegőt, s lassankint az a meggyőződés érlelődik meg bennünk, hogy a lakás is a természet adománya, s a legnagyobb igazságtalanság érte bért követelni.

Az orvos egyszer, egészségem helyreállítása végett, hegyi levegőt ajánlott. Mint szegény ember nem tehettem egyebet, felköltöztem a negyedik emeletre, s ha az ablakon kinéztem, úgy tetszett, hogy egy színvonalon vagyok a Jánoshegygyel és a Gellérthegygyel.

Ezt a hegyi lakást özvegy Sziporkáné tartotta, a ki nem tudván azt, hogy én Tátrafüredet spórolom meg vele, csak tizenkét forintot fizettetett velem havonként.

Albérloi minőségemben természetesen a háziurhoz semmi közöm sem volt s ha a lépcsőkarfát eltörtem, vagy a szivaromat a háziur ajtaja előtt eldobtam, ezt abban a nyugodt tudatban tettem, hogy a vele járó veszekedést özvegy Sziporkáné fogja elintézni. Havi tizenkét forintért.

Ekkor jöttem rá, hogy az albérlo tulajdonképp a lakó segédcapata és szövetségese a háziur ellen. A háziur legjobban gyűlöli az olyan lakót, a ki albérloket tart. A minnek nagy oka van. Sziporka özvegye például fizetett kétszázhusz forint házbért s az albérloktől bevett háromszáztíz. Ő tehát nemcsak ingyen lakott, de a ház még kilencven forintot jövedelmezett neki tisztán. Ezt nem tudta neki a háziur megbocsátani.

Nem sokáig élveztem ezt a kellemes állapotot, mert az egészségem rosszabbra fordult. Megint elmentem az orvoshoz.

- Tudja, mi baja? - mondá, - ön nagyon sok lépcsőt jár.

- Persze, hisz magasan lakom.

- Miért?

- Hogy hegyi levegőt élvezzek.

- Ön nagyon tréfás ember.

(A doktor szalonjában harmincan vártak; a kerevet előtt jegesmedvebőr nyújtózkodott, a vendégeket két inas számozta meg, s az udvarban üveges hintója állt. Én szegény és beteg voltam s ő mondta nekem, hogy *tréfás ember vagyok*.)

Megvizsgálta a mellemet s azt ajánlotta; hogy menjek földszintre lakni.

Ettől kezdve önálló lakó lettem. Nagybátyám házának a földszintjére hurcolkodtam, egy olyan lakásba, melyben nedvességénél fogva mindig csak rokonok laktak.

Nagybátyám nagyműveltségű ember volt, de apja halála következtében korán háziúrságra jutott. Ez sokat változtatott úgy modorán, mint műveltségén, mert a lakók keserűvé tették az életét, ő meg gorombává lett. Sokszor hallottam tőle emlegetni, hogy a lakók harminc évet elvettek az életéből. Hatvanéves levén az öreg, könnyen kiszámíthattam, hogy ha most tüstént meghalna, éppen kilencven évig élt volna. Egyszer bátortalanul előhoztam, hogy az ő élete drága a családnak, s azért szívesen átveszem azt a (háromemeletes) terhet, hogy a lakók ezentúl az én életemet rövidítsék meg tetszésszerű évekkel.

Nagybátyám azt felelte erre az előterjesztésemre, hogy kidobott, de csak a lakásából, és nem a házából.

Ez azonban nem bántott. Jobban bántott a lakók bizalmatlansága.

A lakók ugyanis a háziúr rokonát egyszerűen spiclinek tekintik, a ki a lakó becsületes álarca alatt középük lopózik és kikémleli titkaikat.

E titkokat a lakók féltékenyen őrzik, mert ilyen természetűek: nem vixolják a pallót, rontják a falat, faragják az ablakdeszkát, a konyhában vágnak fát, éjjel folytatják a vízvezetéki csapot.

Ha nappal kiálltam a folyosóra, minden ajtóból fogak csikorgatását hallottam. Ha éjjel jöttem haza, azt hitték, kémsemlén vagyok.

Hogy ez állapotnak véget vessek, ügyesen elterjesztettem a hirt, hogy a háziúr kidobott.

Tudják, mit mondtak erre?

- Micsoda ember lehet ez, a kit még egy háziúr is kidob!

Helyzetem elviselhetetlen lett, s a legközelebbi fertálykor egy idegen házba költözködtem, s most már én is nyílt homlokkal küzdhetek a háziúrok ellen.

Eddig sikertelenül, mert minden évben négyszer (fertálykor) ők fölöttem kerekednek, s engem mindakét vállammal egyszerre a földhöz nyomnak.

Most is a földön fekszem, s csak éppen annyira tudtam kiszabadítani a jobb vállamat, hogy fél kézzel ezt a tárcát meg tudtam írni.

A HŰ ROZÁLIA.

Némelyik asszonynak olyan bolond szerencséje van... Ismerek egy öreg leányt, a kinek a házassága felbomlott, mert hajdanában, úgy harminc év előtt, nem a vőlegényével táncolta a második négyest s ismertem asszonyt, a ki harminc évig csalta az urát s koporsója fölött, a zokogó férj előtt, a pap angyali nőnek, a hitvesi hűség mintaképének s a legjobb anyának nevezte.

Rozália a bolond szerencséjű asszonyok közé tartozott.

Mikor én megismerkedtem vele, pénztárosnő volt a Genuá-hoz címzett kávéházban, a mi alatt nem az a foglalkozás értendő, hogy pénzt tartson számon, vegyen be és adjon ki, hanem hogy édesen mosolyogjon a tisztekre és jogászokra és savanyuan mosolyogjon a mesterlegényekre.

Soha joghallgató és huszártiszt méltóbb pénztárosnő előtt nem töltötte még fiatalságát.

Ez a leány, névszerint Rozália, maga volt a megtestesült hűség. Nem tudom, a tekintetében-e, a járásában-e, vagy abban a mozdulatban, melylyel konyakot öntött a kupicába, de volt e lányban valami, mely azt a benyomást tette a nézőre, hogy ez egy hű teremtes.

Tegyük föl, hogy Robinson Kruzoe a szigetre kerülése előtt nőül vette volna Rozáliát. Akkor szigeti magányában lett volna legalább egy vigasztaló gondolata, még pedig a következő:

- Az a szerencsém - sóhajt vala Robinson minden este, - hogy Rozáliában egy angyali lelket hagytam otthon, a ki hiven, türelemmel vár hazaérkezésemre.

Mikor a huszárhadnagy látta az utcán Rozáliát a konkurrens joghallgatóval karonfogva, jóízűeket nevetett:

- Ez a szerencsétlen még remél! Mikor bizonyos vagyok Rozália hűsége felől.

Ugyanigy nyilatkozott a joghallgató, mikor a hadnagy csörtetett végig a köruton, oldalán kardjával és Rozáliával.

Szeme hasonlított a zerge szeméhez... Nem, mondjunk birkát, ez biztosabb. Birkát és birka-szemet többet láttam, mint zergét és zergeszemet. Egyéb szépségeit nem részletezem.

A Genuá-t reggelenként disznókereskedők szokták látogatni. A disznókereskedő csak reggelenként lát embert, azután egész napját a sertések közt tölti. Ez érdemeikből nem von le semmit, de az emberekkel szemben kissé tapasztalatlaná teszi őket. Óh, a disznó, az egy becsületes, könnyen kiismerhető állat... Ha éhes rőfög, ha szomjas, rőfög, s ha megölték, nem rőfög többé. De bezzeg az asszonyi állat! És köztük Rozália.

Járt oda egy kereskedő, a kinek multjában egy nagy fényesség van: az, hogy kétszázhetvenezer disznót szállított ki elevenen Franciaországba. Ez a fényeséremű kereskedő egy napon rosszul lett és nem ment ki társaival Kőbányára... Odabent maradt s délután megpillantotta Rozáliát. Rozália ugyanis, mint éjjeli szolgálatot tevő alkalmazott, reggel és délelőtt sohase mutatkozott a kávéházban.

Strang ur ettől kezdve mindig a kávéházban lakott. Eleget szállított a franciáknak, várjanak most egy kicsit!

Én akkor - párisi szokás szerint - a kávéházban irtam a cikkeimet s figyelemmel kísértem a gyöngéd viszonyt elejétől végig.

Egy napon Strang ur megszólított:

- Mondja csak, sokan udvarolnak Rozáliának?
- Mindenki, a ki csak ide jár.
- Mindenki, az senki. Neveket kérek.

Oda hozattam egy tiszti címtárat s elkezdtem sorra venni.

- A belügyminisztériumból ezek... a honvédelmi minisztériumból ezek... a vármegyétől ezek... a fővárosi hivatalnokok közül ezek és még egy csomó magánzó.

Azután elővettem a katonai sematizmust s abból is kijelöltem egy csomó tiszteket főhadnagytól lefelé és tiszthelyettesektől fölfelé.

- No, de ezek csak olyan kávéházi ismeretségek, - mosolygott Strang ur.
- Éppen mint ön, - felelém.
- Én?

És ezzel diadalmasan nevetett.

- Azzal a csekély különbséggel, - szólt, - hogy engem szeret Rozália, azokat meg nem! Milyen angyal! Tűzbe tenném érte a kezemet. Hű, mint egy kutya.

Két hét múlva előfogott az utcán.

- Tud ön valami rosszat Rozáliáról? Mert ha nem, akkor feleségül veszem őt.

Ilyen kérdésre természetesen csak bolond ember mondja azt, hogy rosszat tud Rozáliáról. Ezen a disznókereskedőn úgy sem lehet már segíteni.

- Köszönöm! - felelt Strang és melegen megszorította a kezemet, - lássa, hetven emberre gyanakodtam és valamennyi olyan lovagiasan nyilatkozott, mint ön.

Elrohant, különben megkérdeztem volna, hogy a tizenharmadik huszárezred, a harminckettedik gyalogezred és az ötödik tüzérezred tisztikaráról nem feledkezett-e meg?

Éjjel megszólítottam Rozáliát:

- Csakugyan férjhez megy?
- Miért ne? - felelt szendén, reám emelve szelid birkaszemeit, - ilyen az élet, uram! Táncolunk és kacagunk, míg a disznókereskedő azt nem mondja, csitt!

(Ezt valami dekadens költőből citálhatta.)

Megvolt az esküvő, egészen titokban és Rozália eltűnt, helyébe jött egy másik kisasszony, nem birkaszemmel többé, hanem birka-arccal, de ugyanazon joghallgatókkal, főhadnagykokkal, hadnagykokkal és tiszthelyettesekkel.

Két hónap múlva egy este a Kerepesi-uton sétáltam egy jóbaráttal.

- Nini, a szép Strangné! - mondá ő s egy mellettünk karonfogva elsiető párra mutatott.
- Kezeit csókolom, - mondtam, eléjük kerülve.

Akkor vettem észre, hogy ez az ember nem Strang ur. Erre oly zavarba jöttem, hogy még egy ostobaságot követtem el.

- Becses férje... Strang ur? - hebegém.

- Strang Bécsben van, egy nagyobb francia export miatt, - felelt Rozália, tiszta, nyugodt tekintettel nézve rám, - pá, édes Gábori, látogasson meg.

Ezzel, egy üdvözült angyal mosolyával ajkán s egy be nem mutatott fiatalemberrel karján, tova lebegett.

- Angyal, valóban angyal! - mormogám, - bizonyosan a bátyja, vagy az öcscse, vagy a sógora. Miért ne?

Ujabb két hónap múlva Strang urral találkoztam. Már messziről kiabált:

- Barátom, milyen boldog vagyok! Rozália angyal, aranyos angyal. És hű, mint egy kutya... Bemutatom önnek az üzletvezetőmet.

És a háta mögül előhuzza azt a kerepesi-uti fiatalembert, a kit én azzal gyanúsítottam, hogy az öcscse vagy a bátyja az asszonynak.

...Rossz, mint egy kutya!

CZÁR PÉTER BÚJA.

A mai postával a következő levelet kaptam:

Tisztelt szerkesztő ur!

Nagyon sajnálom, de kénytelen vagyok önnek tudomására hozni egy esetet, mely ritkitja párját, - még az esetek közt is.

Én uram, akár hiszi ön, akár nem, járásbirósági őrök vagyok. Azelőtt járásbirósági díjnok voltam, hogy mi leszek ezután, arról sejtelmem sincs.

Mint járásbirósági őrök elég szépen megélek a fizetésemből, fizetési pótlékkal szolgál az a pár könyv, melyet barátaimtól kapok kölcsön, s az antikváriushoz viszek eladni.

Boldogan töltöttem napjaimat a hivatalban és a kávéházban, nem volt semmi különös kívánságom és a társadalom se kívánt tőlem semmi különös.

Néha problémákon törtem a fejemet. Egyik problémám ez volt: Miért járnak rosszul a főváros összes toronyórái? A problémát nem fejtettem meg, a mi kitűnik abból, hogy a toronyórák még mindig rosszul járnak.

Másik problémám ez volt: Miért bukik meg minden kávéház, melynek tulajdonosa pápaszemet visel?

Ezt se tudtam megfejtetni. És miért? Mert a kiindulási pontom hamis volt. Tudniillik rájöttem, hogy hiszen *nem* bukik meg minden kávéház, melynek tulajdonosa pápaszemet visel.

Mindezek a gondolatok azonban nem zavarták meg se étvágyamat, se álmomat s én nyugodtan éltem tovább.

Egy napon azonban beleütköztem a nagy problémába.

Mi ez a nagy probléma? A szerelem. Azt hittem, hogy sohase fogok ebbe beleesni, de, fájdalom, csalódtam.

Régóta figyelemmel olvastam a regényeket és a szerelmi drámákat. Nagy nyugodtsággal töltöttem el az a tapasztalás, hogy a járásbirósági őrök se a regényekben, se a szerelmi drámákban nem szerepelnek, s biztosra vettem, hogy jövőm tengerét érzelmi viharok nem fogják fölkaparni.

Csalódtam.

Egy napon, a hivatalos órák letelte után, megpillantottam egy leányt, a kinek rövidre vágott haja, s az egészségtől majdnem kicsattanó arca volt. Minden pillanatban vártam a kicsattanást.

Lehetetlen bele nem szeretni egy leányba, a kiről az ember látja, hogy szép és egészséges.

Lehetetlenségek ellen sohse küzdöttem, tehát egyszerűen beleszerettem.

Próbáljuk meg, hogy a szépség és egészség jóssággal párosul-e? Mellettem ült a lóvasuton. A zsebemben volt egy gyűjtőív az országos lelencház-egyesület javára. Kihúztam az ívet és így szólék:

- Kisasszony, tudja ön, mik azok a lelencek?

Ő rám emelte ibolyaszinbe játszó szürkésbarna szemeit és szóla:

- Nem.

- Lelencnek nevezzük az olyan gyermekeket, a kiknek se apjuk, se anyjuk.

- Tudom. A kik tehát rózsafán termettek.

(Minő szellem és minő olvasottság! Isteni!)

- Azaz, - mondtam, - van apjuk és anyjuk is, de nem lelik őket.

- Akkor inkább mondhatnók őket *nem lelencek*-nek.

- Ugy van, kisasszony, - mondtam mézédés mosolylyal, - hajlandó tehát ezen *nem lelencek* számára némi könyöradományt letenni?

És megmutattam neki az ivet. A kisasszony átnézte és visszaadta.

- Nem vagyok hajlandó, - felelt.

(Tehát nincs jó szive, de jó gazdasszony, s ez is csak ér valamit.)

- Legalább a nevét írja a gyűjtőivre, - suttogám.

Ezt megtette.

- És a lakását, - rebegém.

Elpirult.

- Szüleimnél lakom.

- Én is! - kiáltám elragadtatással, - de ez nem ok arra, hogy önt meg ne látogassam.

- A mama otthon van délelőtt tiztől tizenkét óráig, - monda sokat jelentő mosolylyal, - Nagydiófa-utca 83-ik szám.

Ezzel leugrott a kocsiról és, mint az írók mondják, eltűnt a világváros forgatagában.

Az utasításokhoz hiven, másnap délután négy órakor megjelentem a Nagydiófa-utca 83-ik szám alatt. Képzeljék meglepetésemet: a mama otthon volt. A kicsike rászédett.

A mama öregedni kezdett. Fekete hajában itt-ott ősz szálak mutatkoztak. De azért egészséges asszonyság volt. Ugy látszik, ez családi betegség volt náluk.

Megengedte, hogy tisztességes szándékkal a házhoz járjak. Tisztességes szándék alatt azt értette, hogy vagy őt, vagy a lányát feleségül vegyem. Mert a mama özvegy volt.

Képzelfelhető, hogy szerelmi bódulatom napról-napra növekedett. Már-már közel jártam a versíráshoz, de még közelebb a megházasodáshoz. Azt azonban vettem észre, hogy a kicsike nem rajong éppen tulságosan értem. Szivel, de nem ugrik a nyakamba. A dolog nem bántott, mert azt is tudtam, hogy mást se szeret. Sőt így még jobb. Mert ha valaki szerelemből férjhez megy, abból előbb-utóbb elpárolog a szerelem; de ha szerelem nélkül megy férjhez, akkor nem párologhat el belőle, csak megjöhet a szerelem.

A házhoz járt még két fiatalember és egy huszártiszt, a kikkel Elvira (így hívták az istennőt) még hidegebben bánt, mint velem.

Egy napon a mama így szólt hozzám:

- Szeretné ön a leányomat még ripacsosan is?

- Óh, nagysád, hogy felelhetnék én erre! A szerelem vak...

- Szóval, ön kitérő feleletet ad... Nos, uram, akkor hallja meg...

- Nos, nos?

- Akkor beoltatom a leányomat, hogy a szépsége meg legyen védve.

Igy történt, hogy délután a mama, az istennő és én egy doktor-barátomhoz mentünk, *beoltási célzattal*, - írnám, ha miniszterelnök volnék.

Az istennőt beoltották, a másodistennőt is (ez alatt a mama értendő). A doktor így szólt:

- Kisasszony, önnél egészségesebb *corpust* még nem láttam.

- Micsodát? Ha szabad kérdenem, - szólt a mama sértődötten. A klasszikus nevelés hiánya sokszor félrevezeti a hölgyeket.

- Testet, nagysád, testet, - szólt az orvos, - s ha megengedik, a kisasszony karjából tovább fogok oltani, ez oly becses anyag.

Megengedték. Egy hét múlva újra megjelentünk a doktornál. Az első, a kit a doktor Elvira karjából beoltott, én voltam. Azt hiszik önök, hogy ez véletlen? Nem, ravaszul kiszámított csel volt, hogy így Elvira érzelmei énbélém átplántáltassanak. Ez az egy mód volt szerelmét megnyerni.

A dolog fényesen sikerült. Elvira érzelmei egész terjedelmükben belém plántálódtak.

Három nap múlva konstatáltam, hogy örülten szerelmes vagyok a huszártisztbe!

Hahaha! Tehát ezek voltak az Elvira érzelmei!

Ott hagytam az egész kompániát.

Teljes tisztelettel

Czár Péter.

ÖNGYILKOSSÁGOM.

A nap lefeküdni készült a budai hegyek mögött - talán Budakeszen, Perbálon vagy Vörösváron.

És bucsúsugarai - a hagyományoktól eltérőleg - nem a legmagasabb tárgyakat, nem a Mátyás-templomot, nem a bazilikát és a királyi palotát ragyogták be, hanem Őt.

Ő ott ült a *Pelikán* hajón, mely zajosan verve kerekeivel a Dunát, a Margitsziget felé sietett.

Ő ott ült és tekintete a nyugvó nap felé fordult. Én is ott ültem, de tekintetem nem a nyugvó nap felé fordult. Mit törődöm a nappal? Oly érzékenyen bucsuzik, pedig reggel korán megint csak megjelenik a Kerepesi-ut végén, a keleti pályaudvar fölött.

Az én tekintetem ő felé fordult.

Kezei vörösek voltak. Ime, a munka szentelt nyomai! Szemei is vörösek voltak. Tehát boldogtalan, mert sokat sir. A haja is vörös volt. A ruhája ellenben fehér volt, tehát a majálisra megy.

A nap eltűnt. De az ég lángvörös maradt a helyén. Ez a vörösség mozgó biborrá változtatta a Duna vizét. Mintha ott fenn északon valami hatalmas óriást megöltek volna és kiomlott vére itt patakzanék alattunk.

Családi betegség nálunk, hogy napnyugtakor elérezékenyedünk. Lelkünk ilyenkor kész prédája minden benyomásnak. Megeshetik, hogy reggel hidegen megyek el a milói Vénusz mellett, holott napnyugtakor beleszeretek egy kis fitos orru szeplős lányba, a ki vidáman a szemem közé nevet.

A főntebb elősorolt színvegyülék nem volt csinos lánynak mondható, de külseje, a napnyugtai hangulattal és a biborban uszó folyammal, vagy helyesebben a folyamban uszó biborral kombinálva, éppen elég volt arra, hogy beleszeressem.

Meg kell tudnom, méltó-e szerelmemre.

Föl s alá kezdtem a földélzeten járkálni. Ha valaki a hajón föl s alá sétál, vagy hajós, vagy szerelmes. Ezt mondja egy régi norvég tengerészbabona. Én nem voltam hajós.

Végre letelepedtem ő nagysága mamája mellé, a ki éppen most csapott be egy könyvet, melyet a növekvő homály miatt nem olvashatott tovább. A könyv német volt, ő nagysága tehát szentimentális. Azonnal megvolt az ötletem: a napszállatról fogok vele beszélni.

Lángoló szinekkel ecseteltem azt, a mit e kis irodalmi művem elején megírtam. Ő nagysága helyeslőleg bólintott egyszer, bólintott kétszer, háromszor és végre elaludt. Más ember először elalszik és aztán bólintgat.

A lángoló szineknek azonnal egy rekuzét adtam s átültem a kisasszony mellé.

- A majálisra megy, kisasszony?

- Oda.

- A mamájával?

- Nem, ez az asszonyság nem a mamám, hanem a tulajdonosné.

Hirtelen fölkeltem és tovább sétáltam. A ki a tulajdonosnéval és nem a mamával megy ki a majálisra, az nem lehet méltó a szerelmemre.

Fölmentem a kapitány hidjára.

- Kapitány ur, volt ön már szerelmes?

- Nem! - felelt az édesvizi farkas szárazon.

- Soha?

- Soha. Nem értem rá az ilyesmire; háromszor nősültem.

Nem rossz. A sűrű házassodástól nem ért rá a szerelemre.

- Eszerint ön nem is adhat tanácsot egy szerencsétlen szerelmes számára?

- De igen. Ugorják a Dunába.

- Igen? Látszik, hogy sohse volt szerelmes. Ön tehát azt hiszi, hogy a szerencsétlen szerelmet csak a halál gyógyítja?

- Nem, hanem a hideg víz.

- Hogy-hogy?

- Mert ha beleugrik is, mi kihuzzuk. Rajta, fiatal barátom! Bátorság!

És nagyot ütött a vállamra.

- Köszönöm. De nem tehetem. Mert vagy bele akarok halni és akkor ön nem buzdít azzal, hogy kihuzznak. Vagy nem akarok belehalni: akkor pedig minek ugráljak?

És ezzel sietve leszálltam a hidról, a kapitány megvető pillantásától kísérve.

Éreztem, hogy gyávának tart. Én némi csekély viszonzásul őt bolondnak tartottam.

A hajó orrára mentem, a csengetyű mellé. Pár perc múlva a másodkapitány csatlakozott hozzám.

- Ösmerem történetét, - kezdé a szomorúságtól megtört hangon, - fogadja őszinte részvéteimet. Higyje el uram, hogy erre a halál az egyetlen orvosság. Még pedig a vízbeugrást ajánlom melegen. Ez a legkényelmesebb.

- De uram...

- Tudom, hogy ön is elfogult a halállal szemben, s talán a vízbeugrást különösen kárhoztatja. Nincs igaza, barátom, én mondom önnek, nincs igaza. Európai szaktekintélyekre hivatkozhatom, mikor azt mondom, hogy a vízbefulladás a legkellemesebb halál. A második liternél már elveszti az eszméletét és mintha repülne, száll alá a kék végtelenségbe, Neptun palotájának korall küszöbe elé, hol a vízi nimfák kara várja.

- Neptun, korall és nimfa... uram, ön a Dunát a tengerrel téveszti össze.

- Nem ösmeri ön a vizek rejtelseit... aztán a Duna a tengerbe folyik.

- A Duna igen, de én nem folyhatok oda, mert Paksnál kifognak.

- Az nem bizonyos. Hátha becses hullája éjjel uszik el Paks mellett?

- Még rosszabb. Akkor a szerbek fognak ki, görögkeleti rítus szerint temetnek el és három héttel később támadok föl, mint az ismerőseim. Nem kell!

- Ha van egy kis szerencséje (és miért ne volna?) eluszik a Fekete-tengerig.

- Köszönöm. Tartsa meg magának ezt a szerencsét.

A másodkapitány vállat vont.

- Önnel nem lehet okosan beszélni.

És ezzel otthagytam. De egy pillanat múlva újabb hajós alak csatlakozott hozzám. Talán a harmadkapitány?

- Tévedés azt hinni - kezdé a kapitány, - hogy a főbelövés fölötté áll a vízbefulladásnak. Először is a főbelövéshez némi befektetés kell. Egy revolver bevásárlása föltétlenül szükséges. S talán a revolverlövés biztos? Nem. Szétrongálja a fejet, de a sebészet mai botrányos fejlettsége mellett tíz eset közül kilencben kigyógyítják az öngyilkost. S aztán az elformátlanodott fejet cipeli egész életében.

- Miért? Hol van megírva, hogy az ember ne lövöldözhesen magára addig, a míg meg nem hal?

- Nagy tévedés, uram. Ha az első lövést elhibáztuk, többé nincs bátorságunk magunkra löni. Ez az öngyilkosságok lélektana.

- Nagyon szép.

- És szerencsétlen szerelem esetében igazán nem érdemes tovább élni. Az ön szíve ezt a sebet egész életében viselni fogja. Nem lesz boldog soha, soha!

- Mi köze önnek ehhez, ezt az egyet szeretném tudni?

A harmadkapitány boszusan egyet rántott a vállán.

- Igazán, látom, hogy kár volt magára annyi szót vesztegetnem, maga... maga gyáva!

- Maga meg szemtelen!

Meg akart ütni. Nem vártam be, hanem azonnal visszaütöttem. Dulakodni kezdtünk.

Hogy, hogy nem, egyszerre csak elcsusztam és beleestem a Dunába.

Még a víz alatt voltam, mikor már éreztem, hogy nyolc kar megragad... Jézus, Mária! Csak nincsenek polipok a Dunában?

A nyolc kar egy szempillantás alatt a víz színe fölé emelt. A csónak is ott volt már és belemásztunk. Akkor láttam, hogy a nyolc kar tulajdonosa a másod-, a harmadkapitány és két matróz volt.

A derék fiúk! Azonnal, habozás nélkül utánam vetették magukat.

Mikor a födélzetre értünk, megdöbbenve láttam, hogy a fehér ruhás lány, ideálom, elájulva hever. Tehát szeret!

Mikor magához tért, kitárt karokkal, örömsikoltások közt rohant egyenesen a - harmadkapitány karjai közé.

- Él, él, ő él! Köszönöm neked, Istenem.

Tehát nem szeret.

Odasugtam a harmadkapitánynak:

- Remélem, nem akarja ezt a lányt nőül venni!

- Miért?

- Egy lányt, a ki a mamája helyett a tulajdonosnéval megy majálisra?

- Hát kivel menjen mással, mint a cukrászbolt tulajdonosnéjával? Hisz cukrászkisasszony és a büffét kezelni megy a majálisra.

- Bocsánat. Akkor nőül veheti.

- Köszönöm, már házas ember vagyok.

- Nyomorult csábító, - sziszegtem a fogaim közt, de óvatosan, hogy a harmadkapitány meg ne hallhassa.

Az első kapitány száraz ruhát adott és melegen megszorongatta a kezemet. Egészen kibékültek velem mind és egy üveg konyakot is elfogyasztottunk.

Egy hét múlva a következőket olvastam a lapokban:

„A *Dunagőzhajós társulat* huszonöt forint jutalmat osztott ki a *Pelikán* helyi személyszállító gőzhajó legénysége közt, mely e hónap 17-én este saját élete kockáztatásával kihuzott a vízből egy fiatalembert, a ki öngyilkos szándékkal a hajóról a Dunába ugrott. Az igazgatóság egyuttal megdicsérte Jenikőy másod- s Prammer harmadkapitányt, kik az életmentés főtenyezői voltak s elhatározta, hogy legfelsőbb kitüntetésre a kormánynak előterjeszti Botfay Lénárd első kapitányt, kinek hajója az idén már a tizedik emberéleket menti meg”.

A BORBÉLYOM, A FELESÉGE, MEG ÉN.

A nőtlen embernek és az agglegénynek a borbély bizalmasabb barátja, mint a pincérje, a személye körüli hordárja, a fiakkerese és a házi zsidaja, A borbély az évek során teljesen belső, meghitt emberünné válik. Annyi ideig markolászta az állunkat és oly sokat babrált a hajunkban, hogy megszoktuk hozzánk tartozónak tekinteni. Gyerekkorunkban az anyánk, vagy nénénk nyír és fésül bennünket. Az anya és a néne folytatása a borbély, ki már ennél fogva is számot tarthat bizonyos előkelő helyre a mi érzelmi és gondolatvilágunkban. Ő az, a ki a kor nem nyomtalan átsuhanását fölöttünk legelőször konstatálja.

- Itt egy ősz hajszálának méltóztatik lenni, - mondja a derék családtag gyöngéden.

- A hajának hullani méltóztatik, - mondja ugyanő, mély részvéttel, nem mulasztván el vigasztalólag hozzátenni, hogy egypár esztendeig még eltart a meglevő hajkészlet.

Mikor már a borbély előkészített egy kicsit testi mivoltod hanyatlására, csak akkor következik a kóristané, ki már egészen határozottan *kis kopasz csacsim*-nak vagy még egyszerűbben és határozottabban *vén szürke szamaram*-nak nevez valami vidám margitszigeti pezsgős vacsorán, honnan öreg napjaidra csinos köszvényt hordasz haza magadnak.

Szóval, életutaidon az első határfa a borbély.

Az én határfám Gavrilovics Gavró volt, - sohsem tudtam biztosan, hogy mely szláv fajhoz tartozik. Néha bolgárnak, máskor szerbnek vallotta magát. Néha (mikor az operai muzsikások kezdtek hozzá járni) a csehet játszotta, vasárnap elszlávosodott magyart szimulált, a ki a visszamagyarosodás ösvényére lépett. Mindebből azt következtettem, hogy alapjában véve tót volt.

Ügyes, simulékony, ravasz, beszédes legény volt. Sohsem mondott igazat, s én ezt szerettem. Mert az olyan emberrel, a ki néha igazat mond, néha pedig hazudik, sohsem vagyok tisztában. De az olyan embernek, a ki mindig hazudik, sohsem hiszem el egy szavát sem, s rendben vagyok.

Patkó János borbélymesternek volt az első segédje. De Patkó politizált. Még pedig korcsmában politizált. A korcsmáros nem bánja, ha vendége politizál, de igyék. Patkó tehát ivott, politizálván, a nélkül, hogy ezzel Európa, Magyarország, Budapest, vagy a nyolcadik kerület sorsán bármit is változtatott volna. Ellenben adósságba verte magát, s üzletét megvette Gavrilovics Gavró, a kit Európa sorsa egy cseppet sem érdekelt.

Patkó elment a Dunapartra zsákot hordani, Gavrilovics egy gázlámpával és egy inassal szaporította a személyzetet és körlevelet intézett a t. c. nagyérdemű *frequentans* közönséghez (ezt a szót egy hetedik gimnazistától tanulta, a kit ingyen nyírt) s kijelentette, hogy üzletét *az ujkor vívmányaival fölszerelve a további ismert nyomokon haladást sok évi gyakorlata garantirozza*.

Egyetlen vendég sem járt oda, a kinek föladata lett volna nyelvünk tisztaságára fölügyelni; ezért a körlevél nem okozott nagyobb feltűnést, ellenben a vendégek szaporodtak. Gavrilovics maga is reggeltől estig borotvált, nyírt, vágott, haját sütött és terjesztette a szomszédokról a pletykát.

Egyszer este kilenc óra helyett hét órakor csukták be a boltot. Másnap délelőtt és délután Gavrilovics nem mutatkozott. Harmadnap egy csinos fiatal asszony ült a borbélyműhely kasszájában.

- Nőm, - mondta Gavrilovics Gavró az érkezőknek.

- Etus!

A ki ezt a szót elkiáltotta, az én voltam, mikor beléptem a boltba s első szerelmemet megpillantottam.

Igen. Etus volt az én első szerelmem. Az *Arany bárány*-ban volt ő alkalmazva, édes és keserű likőrök kimérésére. Gyönyörű pici füle, piskótalába, görög arcéle, ártatlan szürkés-kék tekintete volt... és a hangja... istenem, a hangja oly éles, tiszta, behizelgő volt, mint a golkondai maharadsa által gyémántból készítettett kis harang csengése (melyet én sohse hallottam, de Jókaitól hallottam, a ki szintén nem hallotta).

Még egy részlet... Balvállán egy eperalaku lencséje volt; de ezt senkise látta, ezt tőle magától hallottuk.

Szerettem őt és Etus visszautasított; mikor vallomást tettem, szürkés-kék ígéző szemeit tágra nyitva, rajtam pihentette öt percig és mégsem szeretett belém. Nézett tíz percig és még mindig nem mutatkoztak rajta a belémbolondulás jelei. Sőt mintha a tizenegyedik percben már a határozott ellenszenv kezdett volna szép arcán mutatkozni. Ekkor félrefordítottam arcomat, hogy végképp meg ne gyűlöljön, s ő erre megszólalt:

- Tisztességes szándékai vannak önnek? - kérdé.

- Nincsenek, kisasszony, - rebegém.

- Az már más. Ez esetben legyen szives föladni ezt a táviratot, de azonnal.

Megnéztem. A távirat Marburgba volt címezve és így szólt:

Greifer Markules erőművész urnak

Ciniselli-cirkusz
Marburg.

Atyám, jöjj azonnal, egy szemtelen ripők összemorzsolására, ki leányodat becsületében megsértette. Szerető leányod. Válasz fizetve.

Etus.

Eltávoztam. És többet sohse jöttem vissza. Ellenben a táviratot nem adtam föl. Megtartottam emlékül. Nem adhatok föl egy táviratot, melyben szemtelen ripőknek neveznek, de emlékül megtarthatom.

Azóta nem láttam őt. És most a Gavrilovics felesége. Érthető tehát, hogy így kiáltottam föl: Etus!

Gavró összeráncolta a homlokát.

- Ön ismeri a nőmet?

- Hajdan ismertük egymást.

- Közelről?

- Nem nagyon.

- Volt önök közt valami?

- Volt.

- Hah! Mi?

- Két lépés távolság.

- Köszönöm. Tessék helyet foglalni, - felelt Gavró sötéten.

Ezzel elővett egy borotvát és szíjjon huzogálni kezdte. Hideg borzongás futott végig rajtam. Ugy éreztem, mintha azt a piszkos szíjjat máris az én hátamból vágta volna ki a borotvával.

- Hogy van, édes Pusztai? - kérde Etus azon az észbontó hangon, melyet főntebb a maharadsa gyémántharagjának csengéséhez hasonlítottam.

(A férj e pillanatban gyömöszölte nyakamba a szalvétát.)

- Köszönöm, jól, - hebegém fuldokolva. (A férj a második szalvétát gyömöszölte az ingem alá, a kebelembe.)

- Sokat gondolt azóta rám? - folytatta a menyecske.

(Vigyen el az ördög! Nem tudtál kasszirnök korodban ilyen nyájas lenni?)

- Nagyon ritkán, - feleltem fagyasztó nyugalommal. (A férj már szappanozta az államát.)

- Maga szemtelen! - csicseregte az asszony.

(A férj kezébe vette a borotvát.)

- Maga hálátlan! - folytatta az asszony.

Gavró sziszegett, mint a kigyó. Végem van!!! Mosolyogva fölkeltem, udvariasan köszöntem s kalap nélkül, kebelemben két szalvétával, beszappanozott állal kísértáltam a Kerepesi-utra.

Négyezer főből álló néptömeg kísért a lakásomra. Oly ritkán akad Budapesten ember, a ki hajlandó fényes nappal beszappanozott állal ingyen végigmenni az utcán, hogy a nép nagyon hálás érte... Otthon megmosakodtam és azóta szakállat viselek...

AZ ÖNTUDATLAN CSÖRGŐKÍGYÓ.

Az Uristen, a ki - mint biztos forrásból értesülök - mindnyájunkat teremtett, nagyon mostohán bánt el velem.

Egy domináló nagy tulajdonságot oltott belém, melynek absolute semmi hasznát nem veszem, sőt csak kárát látom.

Miért kellett neki úgy sietnie Shakspere-rel? Nem várhatott volna még kétszáz évet s nem önthette volna belém a nagy drámairó tehetségét?

Nem teremthetett volna engem nagy szobrászszá, nagy festővé, nagy föltalálóvá?

Igenis teremthetett volna és nem tette. Nyugodtan kell néznem, hogy mások szobrot faragjanak, fessenek és föltaláljanak.

De én mindezt nem elégedetlenkedem. Ha mások szidják a teremtetésem, én csak mosolygok és hallgatok: nem árulom el, hogy mennyire igazuk van.

A miért elégedetlen vagyok, az, hogy a föntebb említett domináló tulajdonságot belém oltotta.

Mi ez?

Ez nem egyéb, mint a vadállatok szeretete és a háziállatok gyűlölete.

Különös, de tény, hogy rendkívül boldog vagyok és meg vagyok hatva, ha egy oroszlánt látok. (Természetes, hogy ilyenkor vagy nekem, vagy az oroszlánnak egy biztos ketrecben kell lenni. Mindketten szabadok, vagy mindketten a ketrecben nem lehetünk, mert akkor ő a boldog, én nem.)

Erősebb érzelem-hullámvázások támadnak keblemben az elefánt láttára is. Odaadó rajongással tekintek a vaddisznóra. Gyöngéd tisztelettel veszem körül a fókát. Zajos ovációkban részesítem a medvét s ünnepet ülök, ha a véletlen egy zsiráfot vezet elém.

Mi következik ebből? Az, hogy én minden pénzemet arra költöm, hogy a vadállatokban gyönyörködjem. Vagyis minden pénzemet az állatkertre költöm.

Gazdag, de becsületes családból származtam, s teljesen elszegényedtem. Nem a jegyek tettek koldussá, hisz ezek olcsók, de én az állatokat ettettem is. A majmoknak zsemlyét, az elefántoknak és a medvéknek kenyéret, sőt az oroszlánoknak és tigriseknek húst is vittem.

Hogy az állatok színvonalát emeljem, megtettem néha, hogy a kenyérre vaját kentem, gondosan megsóztam és úgy nyújtottam át. Eleinte a fejemhez vagdalták, de aztán megették.

Az a remény kecsegtetett, hogy lassanként a sörözésre, s a főzelékek és paprikás ételek fogyasztására is rá fogom őket kaptatni.

Önzetlen kísérleteim eredménye az volt, hogy egypár majom megdöglött, a medve gyomorhurutot kapott, az elefánt pedig a tömördek vajaskenyér meg nem emésztése következtében annyira elbutult, hogy az orrmányát nem tudta a farkától megkülönböztetni. A minnek a gyászos következménye az lett, hogy a mikor inni adtak neki, mindig a farkát mártotta a vízbe. És megdöglött szomjan.

Ez a nagy csapás rám zuditotta az állatkerti körök haragját. Eddig tiszteltek, mint nagy állatbarátot, de most azt jelentették Serák igazgatónak, hogy ha én továbbra is táplálom az állatokat, kipuhtul az egész kert.

Kiadta a rendeletet, hogy ezentul az állatokat etetnem nem szabad és az örök már a kapuban kikutattak, hogy nincs-e nálam valami ennivaló.

Dühöngtem és boszut forraltam.

Ugy tettem, mintha belenyugodnám az intézkedésbe. Bár keblemben viharok dühöngtek, látszólagos nyugalommal sétáltam kedveltjeim közt, kik közül a medve karlszbádi kurát használt.

Azt vettem észre, hogy Serák állatkerti igazgató minden délután két és három óra közt egy óriási csörgő-kigyóval sétál a fák alatt.

Elül ment Serák és utána vigan csörgedezett a kigyó.

Elámultam és megdöbbsentem. Krieschtől Miháltkán keresztül Pap Jánosig minden állattanban úgy tanultam, hogy a csörgő-kigyó a legveszedelmesebb állat, melynek csipése föltétlenül halálos.

Hogy sétálhat vele egy ember, még ha állatkerti igazgató is? Vagy talán Serák hindu kigyóbüvölő volna?

Mikor Serák észrevette félelmemet, barátságosan odaintett.

- Ön bámul, ugy-e? - szólt nyájasan.

- Hogy az ördögbe ne!

- Pedig a dolog igen egyszerű.

- Hogy-hogy?

Serák fütttyentett, a kigyó fölemelte a fejét és rászegezte a tekintetét.

- Guttmann! - kiáltott a kigyóra, - eredj a bokrok közé bogarat fogni.

A kigyó igent intett és eltűnt a bokrok közt, a merre Serák mutatott.

- Ön a kigyóját Guttmannak nevezi?

- Igen.

- Miért?

- Egy ravasz állatkereskedőről, a ki már többször rászedett. Nos, tehát, - folytatá suttogva, - hallja a titkot...

- De miért suttog?

- Hogy Guttmann meg ne hallja. Bizonyosan tudni fogja, hogy a kigyók hallása nem terjed messzebbre nyolc lépésnél. Az én kigyóm pedig tíz lépés hosszú...

- Nem értem.

- Mindjárt meg fogja érteni. Figyeljen ide: az én kigyóm a fülétől a farkáig tizenkét láb. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a boldogtalan állat *nem hallja a csörgést*, mert a farkának a legvége csörög...

- Hát aztán?

- Hát aztán? Ejnye, de nehézfejű ember az ur... *A szerencsétlen állat tehát nem tudja, hogy ő csörgő-kigyó.*

- És minek tartja magát?

- Minek? Talán vidéki színésznek, vagy lovassági karabélynak tartsa magát? Jól tudja ő, hogy kigyó, de ártatlan kigyónak hiszi magát... azt hiszi a számár, hogy gyík...

És Serák tele torokkal nevetett. Én is vele.

E pillanatban megjelent Guttman: egész szemtelenül a szeme közé vigyorogtam, mire ő - gyíksága tudatában - szégyenkezve lesütötte a szemét.

Serák füttyentett és tovább sétáltak. Én is tovább sétáltam, de ellenkező irányban.

Egy félóra múlva mégis rájuk bukkantam. Serák egy padon ült és aludt Guttman a lábainál hevert és szintén szundikált.

Pokoli gondolat villant meg a fejemben. Itt az alkalom, hogy boszut álljak Serákon. Lábujj-hegyen odalopóztam és a kigyót fölzavartam álmodozásából.

Intettem neki, hogy kövessen. Utánam jött. Körülnéztem: egy lélek sem volt az igazgatón kívül az állatkertben. A füléhez hajoltam.

- Guttman ur, - mondtam, - egy nagy dologról kell önt fölvilágosítanom.

- Miről?

- Tudja-e, hogy ön egy elrabolt grófi gyerek, a ki cigányok közt él és azt hiszi, hogy maga is cigány.

Zavart mosoly jelent meg Guttman ur arcán.

- Intelligenciám nem mulja fölül a kigyók átlagos intelligenciáját, s azért kérem, legyen szives velem egyszerűbb stílusban beszélgetni.

- Guttman ur, - mondtam, erősen a szeme közé nézve, - önt félrevezették, önt megcsalták. Tudja-e, hogy ön csörgő-kigyó?

Guttman elsápadt.

- Igazán?

- Becsületszavamra.

Fenyegetőleg emelte föl a fejét és irtóztatóan megcsörgette a farkát.

- Nem hallok semmit, - monda csüggedten.

Megragadtam a farkát és az orra előtt hatalmasan megcsörgettem.

Iszonyu jelenet következett ekkor. A kigyó szeme tüzes karikákat hányt. Szája sziszegett és tajtékzott... Kibontakozott előttem a csörgő-kigyó egész félelmetes nagyságában.

Reszkettem. Serákra mutattam. Guttman dühvel rávetette magát és megcsipte.

Elfutottam, de meg voltam boszulva.

Mily nyugtalan vagyok azóta! Alig várom Serák nyilatkozatát, melyben kijelenti, hogy az egész történet sült hazugság.

AZ OROSZLÁN.

Bementem egy kiállítási trafikba. Vásárolni akartam ötös kubákat, melyeket a nagy reformer ellenségei Wekerle-szivarnak szoktak hívni. Egy középtermetű, kissé vöröshaju lányka fogadott. Őt meglátni és regalitászt vásárolni egy pillanat műve volt. Nőikkel szemben semmi erkölcsi bátorság nincs bennem. A mint a vöröshaju tündér rám emelte ultramarinkék szemeit, rögtön elálltam a kubától, mely öt krajcár és áttértem a regalitászra, mely kilenc krajcár. Ő nem sejtette, hogy érzelmeim négy krajcárral emelkedtek, mert meglehetősen hideg volt hozzám. Fizettem és távoztam.

Félóra mulva visszatértem. Akkor a kisasszony egyedül volt. Az az öreg hölgy, a ki fölött a napoleoni háborúk nem suhantak el nyomtalanul, eltávozott.

Kezet fogtam vele és megkérdeztem, hogy nem Salgó-Tarjából való-e?

- Miért éppen Salgó-Tarjából? - kérde ő ártatlan arccal.
- Azt nem tudom, kisasszony. Én csupán bevezetni akartam a beszélgetést.
- Bevezetésnek nem nagyon szellemes.
- A bevezetés mellékes, kisasszony, csak a befejezés legyen sikerült.
- Hogy érti ezt?
- Ugy, hogy én szeretném befejezni is azt, a mit ma bevezettem.
- Jegyezze meg uram, hogy én menyasszony vagyok és férjhez akarok menni.
- Hisz én ezt nem ellenzem! Sőt igyekszem az akadályokat eltávolítani.
- Szép öntől... Mondja csak, házas ember ön?

Erős kérdés volt. Kissé haboztam. Végre elszántan feleltem:

- Nos, hogy őszinte legyek: házas ember vagyok.
- Lássá, ennek örvendék.
- Miért? - mondtam bámulva.
- Először, mert a házas emberek diszkrétek, titoktartók.
- Ez igaz.
- Másodszor, mert a nőtlen emberrel sohasem jön az ember tisztába, a nős emberrel meg mindig tisztában van...
- Hogy érti ezt?
- Ugy, hogy a nőtlen ember hol igazat mond az asszonynak, a kinek kurizál, hol pedig hazudik... A nős ember pedig föltétlenül mindig hazudik...
- Ez igaz.
- Tehát nem hiszek el neki semmit. És így mindig tisztában vagyok vele.
- Kisasszony, engedje meg, hogy most egy igazságot mondjak. Esküszöm, hogy az utolsó lesz.
- Halljuk!

- Csak azt akarom mondani, hogy korához képest magának nagyon sok esze van. Félelmetesen sok esze.

- Köszönöm. Inkább a kedvenc ételeimről beszélgethetnénk.

Megdöbbsentem. Hogy lehet egy okos lány ennyire prózai.

Ebben a pillanatban megjelent az öreg asszony, a napoleoni háborúk utolsó élő tanúja. Rám nézett egyszer, rám nézett kétszer, megtörölte a pápaszemét és rám nézett harmadszor is. Ekkor végre gyöngé, krákogó hangon, a fogai közt fűrészelve ki a szavakat, megszólalt:

- Te Laura, ezt a fiatalembert ma már másodszor látom itt.

- Nem téved, nagymama.

- Mit akar?

- Először vett tiz darab regalitászt, most pedig vesz ötven darab kiállítási levelezőlapot.

(Ötven darab? Per öt krajcár, két forint ötven krajcár. A szerelmes csevegésért, melyet folytattunk, kissé borsos ár.)

A nagymama negyedszer is rám nézett. Még pedig oly szuró tekintettel, hogy oldalfájást éreztem.

- Mi célja van önnek az unokámmal? - krákogta.

- Semmi. Nekem ötven tagu családom van, s mindegyiknek egy levelezőlapot akarok küldeni.

- Gyanus, nagyon gyanus. Mi az urnak a foglalkozása?

- Háziur vagyok.

- Háziur? Nagyon örvendek. Tessék helyet foglalni.

(Megjegyzem, hogy a mit mondtam, nem volt hazugság. Azelőtt *Hauser* urnak hívtak és *Házi* urra magyarosítottam a nevemet.)

Nem foglaltam helyet. A kicsi átadta az ötven levelezőlapot, az egyikre rá volt írva:

Ma délután 6-ttkor az állatkerbe, kapu előtt.

Gondolatokba merülve távoztam. Azon gondolkoztam, hogy örvendhet valaki általános műveltségnek és a mellett a helyesírást még sem tudja. Vagy viszont írhat valaki egészen helyesen és e mellett örvendhet általános műveletlenségnek. De akárhogy áll is a dolog, annyi bizonyos, hogy - mint a költő mondja - az asszony és a helyesírás nem egy anyaméhben született.

Hat óra előtt jóval ott álltam már az állatkert előtt. Éppen az állatkerti sorsolás napja volt. Unalmamban egy szaladgáló fiutól vettem öt sorsjegyet. De mivel azután is untam magamat, vettem még öt sorsjegyet. Ki tudja, hány sorsjegyet vettem volna unalmamban, ha Laura meg nem érkezik. Először is a Wampeticebe repültünk a szerelem szárnyain. Az ultramarinkékszemű hölgy habozás nélkül fölhajtott egy korsó habzó sört. Megevett hozzá egy vegyes fölívagottat, hideg hust aszpikkal, sajtot, egy fél görög dinnyét. Uraim! Jegyezzék meg (egy sokat tapasztalt ember mondja ezt önöknek), minél rosszabb a helyesírása egy nőnek, annál jobb az étvágya. Majd újra egy korsó sör következett, azután sütemény. Én egy adag sonkára és két pohár sörre szoritkoztam. Azután elmentünk a majmokat megnézni és pont hétkor megjelentünk az igazgatósági épület előtt, a sorsolásra. Megígértem Laurának, hogy az összes nyerendő állatokat neki adom.

A legtöbb ember ugynevezett diszpintyet nyert. A diszpinty abban különbözik a közönséges pintytől, hogy ha kimondják, eléje egy *disz* szócskát tesznek. Mikor nézi az ember, nem jön rá, hogy diszpinty; ki kell mondani, hogy erre a tudatra ébredjen. Azért a diszpinty-nyerők dühösek is voltak s izgatottan hadonáztak.

Én örültem, mert még egy számomat sem huzzák ki.

Végre kiáltja valaki az emelvényen:

- 127.

- Itt vagyok! - kiáltám, - micsoda állat esik rá?

- Az oroszlán.

- Az oroszlán? - hebegtem kissé elsápadva.

- Igen, az oroszlán, - felelt vissza a hang, - talán nem tetszik?

Lehorgasztott fejjel közeledtem az emelvény felé. A nép, a diszpintyes nép, tisztelettel nyitott utat, a messzebbeső anyák fölemelték kisdedeiket és mondták: *Ott megy az a bácsi, a ki az oroszlánt megnyerte.* Káröröm ült az irigyek arcán.

Az állatkert igazgatója szigoruan végignézett, mikor átvette tőlem a sorsjegyet.

- Azonnal átveszi az oroszlánt, vagy a lakására küldjük? - kérdé.

- Átvehetem... az az tán jobb volna, ha a lakásomra küldenék... különben nekem mindegy... az ördögbe, had' gondolkozom.

- Min akar gondolkozni?

- Kérem... először esik meg rajtam... sohasem nyertem még oroszlánt...

- Elviszi, vagy nem viszi? - mordult rám az igazgató.

Halálsápadt voltam. Végigtapogattam a zsebeimet és végül így hebegtem:

- Bocsánat... elfelejtettem magammal ketrecet hozni... Hogy is feledkezhettem meg róla? Ketrec nélkül utnak indulni!...

- Ne ötöljön-hatoljon!

- Vigye el az oroszlánt! - kiáltott a nép.

- Kérem alássan, a dolog úgy áll... az oroszlán nem engem illet, én az összes nyerendő állatokról lemondtam Laura kisasszony javára... Vigye el ő!

- Nyomorult! - sziszegte Laura, - ez a hála?

(Hála? Az uzsonnáért kilenc forint hatvan krajcárt fizettem és még ő sziszeg háláról.)

- Isten önnel! - kiáltá Laura és egy szekerész főhadnagy társaságában eltávozott. (Különös, hogy a nélkül, hogy a hadügyminiszter általános mozgósítást rendelve el, mindenhová kerül egy katona!)

- A dologra! - kiáltott az igazgató, - mi lesz az oroszlánal?

Megtört testemet egy pokoli ötlet villanyozta föl.

- Jó, hát küldjék az oroszlánt a lakásomra.

Az igazgató meghökkenve nézett rám s csendesebb hangon szólt:

- Be van uraságod rendezve oroszlánok fogadására?

- Hogyne! Van egy különbejáratu utcai szobám, két ablakkal, teljesen bebutorozva.

- Ez nem elég ám a puszták királyának!

- Szokják le erről a hangzatos címről s akkor majd elég lesz neki.

Az igazgató egészen közel lépett hozzám s reszkető hangon szólt:

- Tudja-e, hogy az oroszlán emberevő?

- Tudom.

- Hát azt tudja-e, hogy az eltartása háromezer forintba kerül évenként?

- Tudom.

- Hát azt tudja-e, hogy mi ötezer forintért vettük, - mondá siró hangon.

- Tudom.

- Tönkre akar tenni?

- Tönkre.

- No jó! - orditá elkékülve, - hát hogy hívják és hol lakik?

(Most jön a pokoli ötlet.)

- Szalonnás Józsefnek hívnak, József-körut 8-ik szám alatt lakom és szabómester vagyok.

- Holnap reggel nyolckor ott lesz az oroszlán! - bömbölték az összes állatkerti szolgák.

- Elvárom! - vágtam vissza hetykén és a tömeg tapsai közt távoztam.

(Ez a Szalonnás pedig nem más, mint az én szabóm. Ahogy én az oroszlánt ismerem, Szalonnás ur fogja a rövidebbet huzni, a mi a részletfizetések jövő alakulására nézve kedvező hatást fog gyakorolni.)

A BENGÁL ÉS LEÁNYA.

Egy nyáron orvosaim tanácsára a Margit-szigetre költözök. Orvosaim ugyanis összeültek, s egy kalapba három nevet dobtak. Az a három név volt: Margit-sziget, Siófok, Helgoland.

A legfiatalabb, a ki mint homeopata az ártatlanságot képviselte, a Margit-szigetet huzta ki és oda mentem.

A szigeten még alig lakott valaki. Mikor végigsiettem rajta, csak a vízi állatokkal találkoztam, melyek még a tavaszi áradás idejéből maradtak ott.

Este azonban újságolta a felső vendéglő pincére, a ki főpincér, ételhordó és borfi volt egy személyben, hogy az ezredes már megérkezett.

- Miféle ezredes?

- Sir Hudson, Indiából, a második bengál könnyű lovasezred parancsnoka.

- Ez érdekes. És miért érkezett meg?

A pincérség egyes ágainak akkumulátora bámulva nézett rám.

- Hogyan? Ön még nem hallotta hírét a Margit-sziget angol ezredesének?

- Nem én.

- A ki minden évben három hónapot tölt ott, mert ezt tartja a világ legszebb és legegészségesebb pontjának. Pedig a lapok minden évben megírják.

Másnap délben az ezredes megjelent. Napsütötte, erőteljes, harcias alak volt, katonás tartással. Fején az ismert kis angol katonasapka volt, mely hetykén ül az angol soldier feje bubján. Száz lépésről meg lehetett róla ösmerni az angol ezredest. Sőt kísérletet tettem: hátra vonultam kétszáz lépés távolságra és onnan is ráismertem benne az angol ezredesre.

Egy szőke kisasszony volt a kíséretében, oly szőke, mint az essexi grófság érett árpakalásztengere augusztus közepén. Vagy - mondjuk - mint a Whigt szigetén megtörő napsütötte hullámok. (Az előbbi hasonlat jobb, de az utóbbit sem fojthatom vissza, mert hála általános műveltségemnek, abban a helyzetben vagyok, hogy egy tárgyról többféle hasonlatot is ki tudok találni.)

- A lánya, - mondá a pincéri alosztályok tömeggondnoka.

- Ah!

- Nagyon sok lánya van és minden évben egy másik lányát hozza magával.

- Ah, ah! És miért nem hozza el a feleségét?

- Megölték a kubai fölkelők.

- Elég! - mondám a pincérnek, - maga nem örvend általános műveltségnek s ezentul csak az ételnemüekről értekezzék velem.

Láttam, hogy a háromlelkű pincér háborog. A főpincér dühbe jött, de a borfi és az éthordó lecsillapították. Távozott.

Az ezredes mindennel rendkívül meg volt elégedve. A legrosszabb ételeket is agyba-főbe dicsérte, a miből azt következtettem, hogy az indiai hadak élelmezési tisztjei és liferánsai sokat lophatnak.

Mig az ezredest hallgattam, a lányt néztem.

Ha kétszáz lány lett volna a Margitszigeten, én akkor is csak őt néztem volna. A szigeten pedig csak egy lány volt: ő, ő, ő!

Szivem már délben is hevesebben dobogott, de mikor este a holdvilágnál sétálni mentek, kezdtem megőrülni. Egy ilyen leányhoz még a holdvilág is: isteni élvezet.

Azonnal megismerkedtem velük. Szerencsémre tudtak valamit németül.

Nem tudom, mi volt az oka. Az-e, hogy én is egyedül voltam a szigeten, vagy a holdas éj, a százados fák moraja, vagy a Dunavíz méla zúgása: a lány is szerelemre lobbant irántam.

Olyan szerelem volt ez, a minő csak az angol regények fehérre meszelt mezei lakaiban virul. A hol az ifju és a lány jönnek a rozson át, a pipacsfejeket és a kakuk távoli kiáltásait szám-lálják.

Majd a leány nekitámaszkodik a kerítésnek, a fiatalember pedig a fübe hever és két kötetten át ebben a pozitúrában csevegnek.

Olvasni ezt emésztő unalom, de végigélni égi gyönyörűség.

Oly szép stílusban beszélgettünk és gondolataink oly magasan szárnyaltak, hogy jóformán mindennap elkészültünk egy Mistress Alexander vagy Marlitt-féle regénnyel. Csak le kellett volna írni.

A legtöbb, a mire egymással szemben vetemedtünk, az volt, hogy levágtam egy kicsit az aranyhajából, anélkül, hogy észrevette volna, s viszont ő is levágott a hajamból egy fűrtöt, - de én már észrevettem, mert belevágott a nyakamba.

Az öreg ezredes nagyon megkedvelt, mert ebéd után mindig két órát piketiroztam vele.

Két hét múlva azt az ajánlatot tettem Juliámnak, hogy mivel az idealizmusnak romanticiz-mussal kell párosulnia, szökjünk meg. Akkor tán az ezredes is bele fog egyezni házassá-gunkba. Mert tudni kell, hogy ő leányát az indiai alkirály negyedik fiának szánta, a mi szép foglalkozás volna, ha India alkirályát nem az angol királyné nevezné ki.

A kis leány rövid, de velős habozás után beleegyezett. Csak az alkalmas pillanatot vártuk.

Ez csakhamar megjött. Az ezredes a leányát délben a városba küldte. A leány értesített, a hajón találkoztunk.

- Hozott magával valamit, Betty? - kérdém forrón.

- Igen, Charley, egy hatlövetű revolvert, - felelt ő hidegen.

És gallérja alól elővillogtatta a 2-ik könnyű bengál lovasezred szolgálati revolverét.

- Legyen nyugodt, édes, nem lesz rá szükség, hisz a mi viszonyunk a Plátóhoz címzett szerelem.

- Ugy van, - mondá ő, s a bengál hatlövetűt gyengéden megsimogatva, keblére rejtette.

Óh, hogy szeretnék én hatlövetű revolver lenni!

Betty még a városban járt bevásárolni s a nyugati pályaudvaron találkoztunk. Az első csenge-téskor jutott eszembe, hogy talán még nem is ebédelt. Megkérdeztem.

- Nem.

- Éhes?

- Nagyon. Ugyan Charley, hozzon egypár tormásvirslit.

- Rohanok, angyal.

Stanicliba rejtve hoztam a kért eledelt s szívem bálványa mohón elfogyasztotta. Mintha egy kissé a hideg futott volna rajtam végig. Eszembe jutott a holdvilág, az essexi árpa, a locsogó habok, Marlitt, az, hogy mi most szökünk - s a gondolatoknak ezt a romantikus sorozatát befejezte a tormásvirslit.

No, de csöngettek, szálljunk be. Sokan utaztak a vonaton, csak halkan és keveset beszélhetünk. Egyszerre csak Ceglédre értünk.

- Charley, nagyon gyöngén ebédeltem. Ugyan hozzon egy pár tormásvirslit.

Kissé boszankodtam. Rövid két óra leforgása alatt másodszor lássam ideálomat tormásvirslit enni? Gépiesen mondtam:

- Rohanok, angyal.

És lassu léptekkel mentem a naturalizmus útján a kért eledelért. Ő vidáman és mohón evett. Közbe megkérdezte:

- Ez a legjobb eledel a világon. Miből készül a virsli, Charley?

Nemcsak eszi, de tárgyalja is ezt a prózát.

- Sertésből, kisasszony, - mondtam sötéten és mentem a folyosóra szivarozni.

Kecskeméten, Félegyházán, Szegeden újra virsliért küldött. Temesváron megtagadtam. Ő sirt. Azon tűnődtem, hogy mi lehet ez nála? Betegség vagy szenvedély? Óriási ür tátongott szívemben. Ugy éreztem, hogy az idealizmus kiröppent belőlem. El voltam gázolva a köznapiság által. Ennek a szépen kezdődött szerelemnek igazán csúf vége lett. Minek nyiszálta a hajamat, ha ennyi tormásvirslit tud enni?

Beléptem a kocsiba.

- Készüljön kisasszony, Orsováról vissza fogom küldeni a papájához.

- Hát nem vesz nőül?

- Nem.

- Miért?

- Kiábrándultam.

- Szemtelen.

És ezzel nyakon ütött.

- Szép kis angol nő maga, - mondtam nyugodtan.

- Ostoba, nem vagyok én angol nő, hanem budweiszi.

Hátratántorodtam.

- Hogy lehet akkor maga egy angol bengál ezredes leánya?

- Nem vagyok én leánya, csak a fölolvasonője. Különben az öreg épp oly német, mint én. Csak reklámezredes, a kit a margitszigeti felügyelőség fizet.

Szemeim teljesen kinyiltak. Áadtam a kisasszonynak husz forintot és így szóltam:

- Isten önnel, térjen vissza atyjához, a budweiszi bengálhoz.

Otthagytam és most már végképp értettem a dolgot: a német nő az idealizmust a tormás-virslivel egészen jól össze tudja egyeztetni.

A KARAKASZI TOLVAJOK.

Don Alvarez, a híres énekes óriási diadalokat aratott a karakaszi operában. Mindennap kifogták kocsija elől a lovakat. Ha lóvasutra ült, a közönség azonnal leszállt, kifogta a lovakat és húzta tovább a kocsit. Csak ha a villámos vasutra ült, akkor nem fogták ki előle a lovakat, még pedig két okból. Ezek egyikét megmondom: Karakaszban még nem volt villámos vasut.

Egy este, Fauszt második fölvonása után, egy sötét köpenyeges álarcos alak lépett be az öltöző szobájába s egy szekrényvel betámasztotta maga után az ajtót.

- Kicsoda ön? - kérde a tenorista sápadtan.

- Azt nem mondom meg. Sőt arcomat sem fogja meglátni.

- Micsoda ön?

- Mit gondol?

- Titkos drámairó.

- Nem.

- A Dob-utcai álarckölcsönző intézet ágense.

- Nem.

- Egy gégerepedt tenorista, a ki el akar engem tenni láb alól.

- Uram, ön kevéssé ismeri az amerikai viszonyokat. Én az Első Általános Karakaszi Összeesküvők Betegsegélyző Egyesületének elnöke vagyok.

- Mit akar?

Az idegen leült.

- Nagyon fontos dologban jöttem urasághoz. Ma Karakaszban ön a legnépszerűbb ember. Álljon összeesküvésünk élére és tíz órákor ön lesz a karakaszi köztársaság elnöke.

- De hiszen katona kell oda, a ki verekedni tud.

- Dehogyan kell katona. Első elnökünk egy ökörhajcsár volt, a másik egy lovászmester, a harmadik doktor, a huszonötödik kigyóbüvölő, a hetvenötödik ügyvéd, a századik patikus...

- Kérem, ne folytassa. Hány elnökük volt tulajdonképpen eddig?

- Valami háromezer a köztársaság fönnállása óta. Egy elnök átlag öt napig uralkodott. És ezek közül talán tíz halt meg természetes halállal... a mi alatt az értendő, hogy a csatatéren... a többi fölakasztották, vízbe fojtották, kerékbe törték, vagy lassu tűzön megsütötték.

- Kissé mozgalmas pálya.

- Az. De különben nem rossz.

- Mi fizetése van?

- Fizetés? Micsoda barbár országból jön az ur? Nálunk egyáltalán nincs fizetés, hanem körülbelül félhivatalosan meg van állapítva, hogy ki-kennyit lophat. Csak az elnök kivétel. Ő annyit lophat, a mennyit akar.

- De vannak-e párthiveink?

- Most még többnyire börtönben vannak, de éjfélkor már ön kibocsáthatja őket. S ez annyival is inkább kötelességünk, mert helyet kell csinálnunk a most uralkodó párt számára.

- Hát azokat lecsukatjuk?

- Mind nem, de az elnököt, a minisztereket s az összes állami hivatalnokokat lakat alá kell raknunk... Ah, különben ez csak az általános tárgyalás... a részletes vita később kezdődik. Elfogadja-e vagy nem?

- S ha nem fogadom el?

- Arra is gondoltam.

Ezzel valami gömbölyű fekete tárgyat vett elő a zsebéből.

- Találja ki, mi ez?

- Retek?

- Próbáljon beleharapni.

- Vasból van?

- Igen és meg van töltve szingurittal.

- Mi az?

- Micsoda? Én, uram, csak annyit mondok, hogy a dinamit, ekrazit, melinit és nitroglicerint ehhez képest aludt-tej. Nézze, ha én ezt a retket leejtem, ez a színház kétezer emberrel semmivé lesz, s uraságod mélyen tisztelt porcikái szétoszlanak a világűrben, mint a buborék, s marad, mi volt, a puszta lég!

- De csak nem ejti le a retket?

- Ha elfogadja az elnökséget, nem.

- Persze, hogy elfogadom. Régi vágyam teljesül ezzel. De azt megengedi, hogy Fausztot végigénekeljem?

- Hogyne! Hisz az csak fokozza az ön népszerűségét. Isten önnel! A hátsó kapunál várjuk s a kocsiját egyenesen az elnöki palotába fogjuk huzni.

Ezzel az idegen eltávozott - és ott felejtette a szingurit-bombát.

Mikor tenoristánk ezt észrevette, a hideg verejték kezdett gyöngyözni róla. Mit csináljon? Az öltöző ajtaját nem lehetett bezárni, oda tehát mindenki bemehetett és könnyen megtörténhetett volna a katasztrófa. Kezébe vette a félelmetes dolgot. Mi is lehet az a szingurit? A vízbe tegye? De hátha attól is elsül. Rettenetes ilyen veszedelemmel lenni egy szobában és játszani egy színházban.

Végre határozott. Zsebre fogja tenni a bombát és magával viszi a szinpadra. Ez az egyetlen mód, hogy folytonos felügyelet alatt legyen és ne ártson senkinek.

Ugy tett.

Hanem őrült izgatottság vett rajta erőt. A közönség dörgő tapssal fogadta, de ő kéknek, zöldnek és sárgának látta a világot, s az emberek fejjel lefelé ültek a helyükön.

Próbált énekelni. De torkán akadt a hang. A karmester integetett, ő kitátotta a száját, akkorára, hogy egy viziló se különben, végre hanghoz jutott, s valami hallatlan üvöltés tört ki az isteni gégéből.

Özönvíz előtti állatok filharmóniai hangversenyén a vén basszista masztodonok hallathattak ilyen bögést.

Mikor Afrika rengetegeiben az ugandai néger az éj csöndjében ilyen hangot hall, így szól a kedves nejéhez: Az orángutáng veri a feleségét.

Don Alvarez halálsápadtan, ziháló mellel állt a színpadon. Fél keze a szívéen, a másik a szingurit-bombán. A közönség boszorkánytáncot járt körülötte. Az intelligencia hangosan fütyörészni kezdte a kedveltebb spanyol népdalokat.

A függönyt leeresztették, a rendező bocsánatot és türelmet kért a nagyérdemű közönségtől és jelentette, hogy egy negyedóra múlva don Alvarez folytatni fogja az előadást.

Don Alvarez zokogva ült az öltözőjében. El sem merte áruolni, hogy micsoda bomba van nála, hisz rögtön elfogták volna.

Egy negyedóra múlva egy óriási gikszerrel kezdte meg szereplését.

A hatás leírhatatlan. A színpad egy pillanat alatt tele lett narancssal, almával, krumplival, sörös üvegekkel, botokkal, hagymakoszorúkkal. Az előrelátó gazemberek a negyedórai szünet alatt jól felszerelték magukat.

Emellett fütyty, pisszegés, dobogás, orditozás folyt a nézőtéren.

Don Alvarez vad kétségbeeséssel rohant ki a hátulso kapun a színházból.

Valami hetven ember várta ott: az összeesküvők. Elöl az álarcos alak.

- Uram! - szólt az álarcos, - visszavonom az ajánlatot. Ön szinleg beleegyezett, s aztán becs-telenül kijátszott bennünket. Hirtelen lejáratta magát. Örüljön, hogy boszut nem állunk. És most adja vissza a bombámat.

- A bombádat, gazember? - rikoltott a tenorista, s elszánt, vad idea kapta meg, - hát nesze, haljatok meg mindnyájan velem együtt!

S a szingurit-bombát teljes erővel a földhöz vágta. A bomba nagyot puffant és elgurult.

- Mi ez? - hebegte a tenorista szemeit dörzsölve.

- Mit akar? - kérde nyugodtan az álarcos, - az összeesküvők is csak lopásból élnek, s mivel egyebük nincs, *ellopták a bombagyártáshoz szükséges szinguritot.*

Ezzel fölvette a bombát és udvarias köszöntéssel távozott.

ANGOL BŰNÜGYEM.

I.

Régóta gondolkozom azon, hogy a magyar államvasutak Bécs és Budapest közt közlekedő kocsijaiban mit jelent ez a figyelmeztetés:

A Garam hidján a fejet kidugni veszélyes.

A lánchid csak elég előkelő hid és mégis bátran kidughatja az ember a fejét, semmi veszedelem sem fenyegeti. Miért hívják föl a figyelmét éppen a Garam hidjára? Az ördög se tudta, hogy a Garamnak hidja van, míg ezt a táblát a kocsikban ki nem függesztették. Miféle reklám ez egy rongyos hidnak?

Sőt az ördögnek sem jutott eszébe a fejét a Garam hidján kidugni (okos ember nem tesz ilyen számárságot) mindaddig, míg el nem tiltották. Azóta azonban minden utas fejében megfordul a tudat: micsoda veszedelem fenyegethet, ha a fejemet a hidon kidugom?

Valahányszor a Garam-hidja felé robogok, elfog a vágy, hogy a fejemet kidugjam. Irtóztató lelki harc dúl bennem, nagy nehezen tudom csak megfékezni magamat s úgy tetszik, mintha a hidon való átszáguldás pillanatai évekig tartanának. Később, hogy könnyítsek magamon, szétnéztem az utasok közt: nem lehetne-e valakit arra rábírni, hogy a fejét kidugja. De mindenki a más fejét szerette volna kidugni.

Eddig tart bűnügyem bevezetése.

II.

Van egy jóbarátom, a ki irnok a városnál s e mellett a repülőgép fölталálásán töri az irnoksággal tulságosan igénybe nem vett fejét. Éveken át koplalt, hogy az első gép költségeit összegyűjtse. Mert elvégre csak ez a fontos. Ha az első gép repül, a másodikra már van annyi pénz, mint a köles. Elméletben a gép remekül repült, a számítások pontosan összeváltak. Csak ezer forint kellett volna a gép megszerkesztéséhez.

Kérdéses jóbarátom hatszáz forintot már összekoplalt. Ekkor eljött hozzám és fölkért, hogy a hiányzó négyszáz forintot adjam én a vállalathoz.

- Nem tehetem.

- De gondold meg, hogy e dicső találmány a te nevedhez fog füződni.

- Még sem tehetem.

- Világhirű léssz, fele jövedelem a tied. Gazdagabb leszel Vanderbiltnél.

- Lehetetlen.

- Unokáid áldani fognak.

- Nem lehet.

- De hát miért? - fakadt ki a fölталáló türelmetlenül.

- Miért? Mert nekem egy árva vasam sincs.

A fölталáló rám bámult.

- Mért nem mondtad hamarább? Hát hiteled van-e?

- Nincs. Elromlott. Mert a ki nekem hitelezett, azt mind gondnokság alá helyezték. Így most már senki sem mer adni.

Egy kicsit gondolkoztam.

- Nézd csak, János, mégis van egy jó eszmém. Egy házban lakom egy dusgazdag emberrel, a kinek örülési rohamai szoktak lenni. Kilesem, mikor rohama van és kölcsön kérek tőle négyszáz forintot.

- Óriási eszme, - kiáltott a fölhalálós és megcsókolt. Ez volt az első eset, hogy fölhalálósól csókot kaptam. Akkor sajnáltam először életemben, hogy az asszonyok közt oly kevés a fölhalálós.

- Megállj csak, János. Ha holnap kezdedbe adom a négyszáz forintot, mennyi idő alatt készülsz el a géppel?

- Két hét alatt.

- Jól van. Gyere el holnap.

III.

Másnap délfelé nagy szaladgálás volt a gazdag ember folyosóján. Megint megbolondult. A zürzavarban sikerült bejutnom a szobájába. Íróasztalánál ült és az Akadémia bölcsészeti osztályának kiadványait olvasta. Végképp megbolondult volna ez az ember? Odalépek hozzá s szelid, könyörgő hangon szólok:

- Nagyságos ur, nem adna nekem négyszáz forintot kölcsön?

- Maga itt lakik, ugy-e, a házban? - kérde ő.

- Vagyok bátor.

- Hallom, hogy szorgalmasan tanul és korán jár haza.

- Nagyon szorgalmasan és nagyon korán.

- A képe tetszik nekem. Én magát tisztességes embernek tartom... Becsületszóra adok négyszáz forintot kölcsön...

- Hogy tetszik azt érteni, hogy becsületszóra?...

- Írást nem kívánok róla, de ha két hónap múlva vissza nem fizeti, akkor ön egy becsstelen ember.

(Szent ez az ember, vagy örült?)

Ezzel átadta a négyszáz forintot és becsületszavamat adtam, hogy két hónap múlva vissza fogom fizetni.

A pénzt azonnal átnyújtottam Jánosnak s feszült kíváncsisággal vártam az eredményt. Két hétig feléje se néztem. Nem háborgatom, hadd dolgozzék.

A második hét végén bekopogtattam János lakásán. Miután senki se mondta, hogy *szabad*, nyugodtan beléptem. De még az ajtót is óvatosan nyitottam ki, nehogy a gép kirepüljön. Félelmem alaptalan volt. Legyeken és molyokon kívül nem repült ott semmi.

Nem értettem a dolgot. Talán már fölvitte volna a gépet a Gellétre, hogy onnan leröpüljön. Este azonban a Vigadó kioskjában mindent megértettem. Ott ült János és egy távirópóznaszerű szivart szítt. Koronként a kerítéshez támasztotta, mert belefáradt.

- Nos? És a repülés? - kérdém élesen.

- Még nem megy. Tudod, én azt hittem, hogy $X+Y=Z^2$, holott nem így van a dolog, mert $X+Y=q^4$. Ezt a számadási hibát helyre kell ütni.

- Csak üsd helyre hat hét alatt, különben az én becsületemnek vége.

Eddig tart az ügy, most jön a bűn.

IV.

Két nappal a becsületszavam terminusának lejárása előtt megtudtam, hogy egy tisztességes repülőgép legalább ötezer forintba kerül s akkor is legfőljebb csak teherszállításra alkalmas.

Mit tegyek? János nem fogja a négyszáz forintot visszafizetni (ezt fölhalálók csak a legritkább esetekben szokták megtenni) s az én becsületemnek vége.

Ekkor nagy mozgást láttam a gazdag, de örült ember folyosóján. Megtudtam, hogy a gazdag ember Bécsbe készül. Azonnal elhatároztam, hogy vele megyek. Utközben talán sikerül őt megpuhitanom, s tőle becsületszavam szíves meghosszabbítását kieszközölnöm.

A nyugati pályaúdváron beszállt egy elsőosztályú kocsiba. Én utána. Alázatosan köszöntem, ő nyájasan viszonzta. Alázatosság és nyájasság oly alap, melyen lehet tárgyalni. Puhítottam Vácig. Valószínűleg husból van, s ez esetben biztosan megpuhul. Csalódtam. Ez az ember vasból volt s a puhítás csak keményebbre kovácsolta.

Ekkor a sarokba huzódtam s kétségbeesve gondoltam a közel jövőre, a mikor minden meg lesz mentve, csak a becsület nem. Szemem hirtelen megpillantja ezt a föliratot:

A Garam hidján a fejet kidugni veszélyes.

Sötét láng villant meg a szememben. A bűn gondolata merült föl bennem. És pedig egy nagyszabású, angolizű bűné, mely olyan, hogy a fölfedezés, a bűnhődés ki van zárva.

Kinéztem az ablakon és halkán számolni kezdtem.

Egy - kettő - három - négy - öt - hat - hét - nyolc - kilenc - tíz - tizenegy - tizenkettő - tizenhárom.

A tizenháromnál a hidra értünk. Szerencsétlen szám. Rajta!

Összeecsaptam a kezemet és elragadtatással elkiáltottam magamat:

- Milyen gyönyörű vidék!

Hitelezőm fölugrott, kidugta a fejét és - többé nem huzta vissza. A hid elkapta a fejét, a test pedig visszaült arra a helyre, melyet fejes korában elfoglalt.

Mondhatom, rettentő, de megnyugtató látvány: egy hitelező fej nélkül. Megkönnyebbülten lélekzettem. Így okoskodtam: Ha fej nincs, becsületbeli adósság sincs. Miért? Mert tartozásom tudata csak a fejében lehetett. Írást nem adtam róla, így hát vége.

A legközelebbi állomáson kiszálltam és hazatértem. Nyugodt és büszke voltam. Nem köteles-e az ember a becsületéért az életét kockáztatni? Ugy-e köteles? Mennyivel inkább köteles akkor a mások életét kockáztatni!

És én ezt tettem. Az ügy lovagiasan el volt intézve.

V.

Csakhamar rájöttem, hogy a föld mégis tökéletesen van berendezve. A bünt okvetetlenül követi a bűnhődés, ha nem is olyan alakban, a hogy az ember várja.

A gazdag ember hagyatékát rendező ügyvéd egy kis följegyzést talált, mely az én négyszáz forintnyi tartozásomról szólt.

Elszörnyedtem ezen az inkorrekt ségen. Mégis csak komisszág egy becsületbeli tartozást följegyezni. Bizony nagyon gyér az igazi gentlemanek száma.

Az adósságot nem tagadtam. Ur vagyok. De nem fizettem. Ur vagyok. Bepöröltek, foglaltak, licitáltak s anyagi viszonyaim odáig súlyedtek, hogy most a Newyork-kávéházban lakom, az ajtótól balra második márványasztal. Ur vagyok.

MI TÖRTÉNT A SARKON?

Az utcán sétáló fővárosi embernek régóta egyik legkedvesebb szórakozása a gyorsan vágató postakocsik elöl menekülni. Pázmándy Dénesnek - fájdalom - nem sikerülven a bikaviadalo-
kat importálni, nekünk, civilizált keletieknek, ez az egyetlen izgalmas élvezetünk. Ebből a szempontból kár is volna valamit tenni ellene, mert az utcai élet élénkségéhez a sikoltva me-
nekülő hölgyek s a kerekek alatt hempergő adófizetők határozottan hozzátartoznak.

Csak azt nem értem, hogy miért szerződtetik nálunk postakocsisnak azokat a vad cserkesze-
ket, a kiket az orosz kormány fékezhetetlenségük miatt a Kaukázusból kikergetett?

Ezen általános bevezetés után térjünk át a speciális esetre.

A Népszínház-utca lakói a főváros legszerencsésebb teremtsései. Ők fizetnek legrövidebb ideig
adót, mert ők élnek a legrövidebb ideig. Budapest rendes betegségin, ivóvizén és rossz
levegőjén kívül őket még a következő elemi csapások fenyegetik:

1. A kőbányai villámos, melynek négy, egymás mellé rakott sinein folyton robognak ki és be a kocsik.
2. A felső vezeték, melynek ha a drótja elszakad, valóságos mennykő-raktár ürül ki a lakókra.
3. A postakocsisok, a kiknek ott van a fő istállótelepük.

Innen van, hogy a Népszínház-utca lakóit halál és baleset ellen jóval drágábban biztosítják,
mint a főváros többi lakóit.

És most engedjék meg, hogy áttérjek az én esetemre.

Csendesen haladtam a Népszínház-utcában, mikor hátam mögött vad robogás és kétségbeesett
sikoltozás hallatszik. Idegen emberek ilyenkor hátra szoktak fordulni. Én nem. Tudtam, hogy
a robogás a postakocsitól, a sikoltozás polgártársaimtól ered. Ugy is volt. Általános menekülés
képét nyújtotta az utca. Mikor a tombolás egészen a hátam mögött volt, megfordultam. Éppen
jókor. Még időm volt egy nőt elrántani a lovak elöl. Hentesné volt, még pedig századvégi hen-
tesné, mert elájult. Tiszteletem csekély jelül átnyújtottam a hentesnét Trudnya szabómester-
nek és a postakocsi után siettem.

És itt újra bocsánatot kell kérnem, mert az én esetem csak most következik.

A dühtől sápadtan rohantam a cserkesz után, a ki már a Röck Szilárd-utca sarkán terjesztette a
közrémületet. Utól már nem érhetvén, a sarki rendőrhöz futottam, a kinek az a föladata, hogy
a József-körut és Népszínház-utca kereszteződésénél őrizze a közbiztonságot.

- Látta? - kiáltám.

- Láttam, - felelt, - majd elgázolt a pimasz. Rá is szóltam keményen.

- Mit mondott neki?

- Üssön meg a ménkü, bundás.

- Ez nem elég, biztos ur, ezt a fickót nem lehet csak úgy a ménküre bízni.

- Hát?

- Föl kell jelenteni. Követelem.

- Azt is lehet. Hogy hívják az urat?

- Sipulusznak. Lakom Rökk Szilárd-utca 4. sz.

Följegyezte. Azzal a büszke öntudattal távoztam, hogy a büntető igazságszolgáltatást mozgásba hoztam.

Egypár hét eltelt, de a büntető igazságszolgáltatás nem mozgott. Annál jobban mozogtak a Népszínházban a postakocsisok. Külön ablakot béreltem egy csinos özvegynél, csak hogy a rémes jeleneteknek szemtanuja legyek. Az özveggy férje szintén egy postakocsi alatt hunyt el. A rémes jelenetek hatása alatt több ízben az özveggy karjaiba ájultam és viszont.

Végre idézést kaptam a kerületi kapitányságra. A cédulán ez volt:

Idézett fél: *Sipulusz*.

Tárgy: *Gyorshajtás*.

- És mégis mozog a büntető igazságszolgáltatás! - kiáltám diadalmasan és már a kora reggeli órákban siettem a kapitányságra. Az előszobában többnyire szakácsnők és polgárasszonyok vártak, a kik az egymás fejéhez vagdalt fazekak miatt fölmerült becsületbeli ügyet készültek itt elintézni.

Azonnal beeresztettek egy urhoz, a ki igen nyájasan fogadott. Itt kezdődik az én esetem.

- Ön Sipulusz? - kérdé.

- Az vagyok.

- Ön gyorsajtás ügyében van beidéztve.

- Igen.

- Tehát nem tagadja?

- Mit?

- Azt, hogy gyorsan ajtott.

- Én?

- Ön.

- De kérem, hiszen tanu vagyok!

- Micsoda ügyben?

- Gyorshajtási ügyben. Még pedig terhelő tanu.

- Más esetekben, mint terhelő tanut, nagyon szivesen fogadnám, de most ön vádlott. A rendőri jelentés egészen világos. Tessék elolvasni.

Ugy volt. A szerencsétlen bizonyára beirta: *Sipulusz, gyorsajtás*, és mire a jelentés megírására került a sor, elfelejtette, hogy én nem mint tettes, hanem mint tanu szerepelek. Ugy látszik, az ismeretes tűzok-elvet a rendőrség is vallja: jobb ma egy tettes, mint holnap egy tanu.

- Még most is tagadja?

- Tagadom.

- Az esetben szembesíteni fogom önt a rendőrral.

- Tessék.

- Ön lesz szives még egyszer ide fáradni.

- Tessék?

A tiszt csöngetett, s engem az alantas közegek előzékenyen kituszkoltak.

Pár hétig csönd volt. Csupán a postakocsisok, a Pompfünéber udvari szállítói működtek. Végre megkaptam a második idézést. A rendőrség előszobájában ugyanazokat a szakácsnőket találám, de más urnők társaságában. Elhatároztam, hogy harmadik találkozásunkkor a cseléd-
dek nevét kiírom az ujságba, hogy a háziasszonyok óvakodjanak tőlük.

A szembesítés megtörtént. A rendőr nyugodt, szürke szemeivel belém nézett és kijelentette, hogy én a kérdéses napon egy fakót és egy vasderest hajtottam.

Egy óriási gorombaságot nyeltem el (azóta, hogy rosszul ne legyenek tőle, átadtam a személyem körüli hordáromnak). De magamban egy nagy fogadást tettem, azt, hogy legközelebb hatóság elleni erőszakot fogok elkövetni. Ez legszentebb joga a polgárságnak.

- Hát maga, édes biztos ur, nem emlékszik arra, hogy én a postakocsist jelentettem föl?

- Emlékezni emlékszek, de az nem az ur volt.

- Hát a postakocsisok ellen történt-e már valami?

- Nincs szóban az eset.

- Nohát, ez disz...

Ujra lenyeltem - a felét, s így folytattam:

- Nohát ez, diszkrétül szólva, disszonanciát vegyít a rendőrség működésébe.

- Mit akar ezzel mondani? - szólt a tiszt szigoruan.

- Találja ki.

- Ne adjon itt föl rébuszokat!

- Van eszemben.

- Tehát - a dologra térve - nem tagadja, a mivel vádolva van?

- S ha tagadnám?

- Az megrögzöttség jele és duplán büntettetik.

- Ugy? Akkor nem tagadom.

- Áttérek az ítéletre. Tekintettel arra, hogy senkit sem gázolt el, tekintettel továbbá arra, hogy *először tette*, a legenyhébben, vagyis tiz forint birságra ítélem. Főlegbe a főkapitányhoz?

- Mi lenne az eredménye?

- Hogy esetleg fölemelik a pénzbírságot.

- Le nem szállítják?

- Soha!

- Akkor nem főlegbezek.

Lefizettem a tiz forintot, de megjegyeztem magamnak a tanulságot:

Nálunk csak azokat ítélik el gyorsajtásért, a kik gyalog járnak.

Azóta kocsin járok, mindig száguldva hajtatok és biztosítva vagyok, hogy én többet gyors-
ajtásért nem kerülök a rendőrség elé.

ISMERETSÉGEM DÁRIUSSAL.

Nagyon szép foglalkozásom van. *A szunyog* című takaré- és hitelszövetkezet alpénztárosa vagyok. Alapítóink azért választották *A szunyog* címet, mert *A méh* című társaságnak akartak konkurrenciát csinálni. Gondolták, hogy a szunyog is van olyan apró állat, mint a méh, épp úgy zümmög, épp úgy csip és épp oly kevés köze van a takarékosághoz meg a hitelviszonyokhoz, mint a méhnek. Mert tévedés azt hinni, hogy a méh takarékos, amért mézet gyűjt. A méh ostoba, mert másnak gyűjti a mézet.

Az, hogy *A szunyog*-nál alpénztáros voltam, igen kellemetlen volt rám nézve. Mert a pénzhez csak a főpénztáros férhetett hozzá, ellenben a felelősséget megosztottuk. Sikasztás esetén tehát engem épp úgy fenyegetett elcsapás és börtönbüntetés, mint őt, sőt jobban, mert ő idejében odább állhatott, én pedig nem sejtve a bünt, mindenesetre helyben maradtam volna.

Ehhez a kényelmetlen álláshoz volt nekem ötven forint havi fizetésem és százhusz forint lakásbérem. Tessék ebből Budapesten megélni, a hol egy tojás három krajcár, tíz tojás harminc krajcár és tizezer tojás háromszáz forint. Mi marad nekem ilyen körülmények közt a többi szükségletre?

Gondolhatják, hogy milyen szerény életet éltem. Más szórakozásom nem volt, mint lesni a villámot, hogy mikor megy neki egy kocsinak, s lesni a siklót, hogy mikor szakad le. A fővárosban ez a legszegényebb osztály egyetlen mulatsága.

Egy reggel, hét órakor, fölkeltenek.

- Egy amerikai keresi önt, - szólt a házigazdám, a szokottnál több tisztelettel. Rendes körülmények közt igen lenézőleg bánt velem. Különös, hogy a szegény emberek mily kevésbé tisztelik egymást. Ha az ember azt akarja, hogy a szegény emberek tiszteljék, - gazdagnak kell lennie.

Egy amerikai? Mit jelentsen ez? Sohse járt a családomból senki Amerikában. Talán egy kivándorlási ügynök, a ki el akar csábítani? Eh, mit nyernek ők egy alpénztárossal?

- Lépj be.

Erőtéljes, naptól barna és a természettől szőke ur lépett be.

- Ön Bein ur, *A szunyog* alpénztárosa? - kérdé.

- Az vagyok.

- Én Stewart amerikai milliomos vagyok. Annyi vagyonom van, hogy óránként tizezer forintot költhetek.

Belefogózkodtam az ágyba, hogy a guta meg ne üssön.

- Mit kíván fenséged? - hebegtem. (Ha egy miniszter, a ki egész évre tizenkétezer forintot kap, kegyelmes, úgy ő csak fenséges lehet.)

- Mondja csak, biztos intézet *A szunyog*?

- A lehető legbiztosabb. Hat százalékot hajt s az igazgatók vagyoni garanciát vállalnak.

Stewart ur arcán csüggedt mosoly játszadozott.

- Ez baj.

- Miért?

- Azt hittem, hogy az intézet zsebelésre van berendezve.
- Az igaz, - mondtam, - de csak a nagyközönséget zsebeljük, a részvényeseink hasznára.
- Látta, én az első egyike vagyok, a ki Klondyke-be mentem aranyat ásni és képzelhetetlenül meggazdagodtam. Annyira, hogy egészen szerencsétlen vagyok. Szeretném a pénzemet megbízhatatlan intézeteknél elhelyezni, hogy jobban fogyjon. Képtelen vagyok elkölteni. Sokáig voltam szegény ember s nem értek hozzá. Étvágyam sincs olyan, mint szegény koromban. Akárhányszor majd meghalok egy falat szalonnáért s e helyett pezsgővel meglocsolt, nyárson piritott, kolibrinyelvvel megspékelt fácánt kell ennem. Rettentő!

Dühösen kiugrottam az ágyból.

- Távozzék, Stewart ur. Önt az ördög küldte ide, hogy engem nyomoromban kicsufoljon. Tudja meg, hogy én havi ötven forintból élek s kolibrinyelvvel spékelt fácánt még álmomban sem hallottam. Csak nem akarja elhitetni velem, hogy a vagyon szerencsétlenné tesz?

Stewart ur bután nézett rám.

- Akar egy próbát?
- Mit?
- Adok önnek ötszázezer forintot. Ha egy év alatt el tudja költeni, akkor kap másfél milliót.
- S ha nem tudom elkölteni?
- Akkor nem kap másfél milliót.
- A föltétel nem sulyos, - nyöszörögtem halkán, miközben homlokom hideg verejtékét törölgettem.

Ekkor hirtelen elkacagtam magamat. Most már tisztában voltam a dologgal. *Hisz én álmodom!* Ez hamarabb is eszembe juthatott volna. Rögtön ellenpróbát tartok.

Hogyan? Más ember ilyenkor fejbeüti magát, vagy megcsipi a karját, hogy fölébredjen. Én más módszert választottam. Odasompolyogtam Stewart urhoz és iszonyut csiptem rajta. Ha nem álmodom, erre neki reagálni kell. Céloamat fényesen elértem. Stewart ur úgy fejbe boxolt, hogy elvágódtam a padlón. Vértől fejjel emelkedtem föl - Stewart ur még mindig ott ült. Tehát nem álmodom.

- Elfogadom az ajánlatot, - kiáltám a bolond milliomosnak.

Ő a zsebébe nyult.

- Nézze, ifju barátom. Ötszázezer forintból az esztendő egy napjára éppen ezerháromszázhatvankilenc forint és kilencven krajcár esik. Ennyit az emberem minden reggel le fog tenni az ön asztalára. Vigyázzon, a pénzt elajándékozni, összetépni nem szabad, csupán önmagára, napiszükségeire elkölteni. Bármilyen bolond passziót elfogadok mentségül. Vigyázzon, ügyelni fogok minden lépésére.

Ezzel elém számlálta az első napi rátát és eltávozott.

Szinte féltem ennyi pénzzel egy szobában maradni. Gyorsan magamra kapkodtam a ruhámat, zsebettem a pénzt és rohantam reggelizni. Mint egy alvajáró ültem a kávéházban s fogyasztottam a kávé. Később eszembe jutott, hogy hiszen most telik és - négy kenyeret ettem hozzá. Aztán jöttem csak rá, hogy milyen ostoba vagyok: sonkát kellett volna ennem teával és francia konyakkal. Rendeltem is sonkát, majd egy rántottát, mert ez drágább volt s tiz perc

mulva csokoládét. Össze-vissza három forint negyven krajcár volt a számla. Szent Isten, hisz ez így nem megy - ki kell találnom valamit.

Benéztem a hivatalba és beteget jelentettem. Azután, úgy tíz óra tájban, szaladtam villásreggelizni. Volt egy kitűnő ideám: orsovai kaviárt fogok enni. Orsovai kaviár! Eddig csak a regényekből ismertem, még pedig olyan emberek regényeiből, a kik maguk is csak a regényekből ismerték. Most végre megvalósul ez az álomom is.

Nagy csalódás ért, mikor fizetésre került a sor. A kaviárért, három pohár sörrel együtt, egy forint harminc krajcárt fizettem. Micsoda olcsó város ez a Budapest! Én nem értem, miért rágalmazzák mindig drágának.

Odaintettem egy fiakkert.

- Mennyit fizetek magának óránként?

- Három forintot.

- Akkor nem mehetek magával.

- No, nem bánom, elviszem az urat két forint ötvenért.

- Ostoba, én csak úgy ülök föl, ha elfogad tíz forintot óránként.

A kocsis nagyot bámult.

- Tessék beülni.

Nagy élvezet a kocsikázás, bár engem búsitott, hogy oly kevés pénzbe kerül. Valami drágább mulatságot kellene kitalálni. Két óra alatt az egész várost bejártam, vettem egy új kalapot, elláttam magam drága szivarokkal, egy gyémántmelltűt illesztettem a nyakkendőmbe, s mikor a nemzeti kaszinó elé robogtam ebédelni, még mindig ezerkétszáz forint volt a zsebemben.

Odahívtam a főpincért.

- Állítsa össze nekem a legkitűnőbb ebédet.

- Igenis. Miféle itallal?

- A mit akar.

- Jó lesz kérem egy pohár világos sör, az osztrigához chablis, aztán burgundi vörös, rajnai és magyar fehér, Moël és Maudon-pezső?

- Jó.

- A kávéhoz piros küraszó, anizett és hollandi bols?

- Jó.

És miközben a fürjhachéval töltött gombát és társait hozták, eszembe jutott özvegy Szípor-káné paradicsomos káposztája, melyet tegnap farkasétvágygyal elfogyasztottam. Ma nem tudtam enni. A gazdag reggeli elfogyasztotta az étvágyamat.

A borralalóval együtt potom nyolcvan forintot fizettem. S ezt nevezik nálunk mágnás-kaszinónak!

Szerencse, hogy egy kicsit becsiptem s a kristálykorsót, melyben a pezsgő gyöngyözött, levertem az asztalról. (Összetörött. Husz pengőt fizettem érte. De mi ez mind a tenger sima tükréhez!

Jól voltam lakva három napra. De hát csak eszem-iszomra lehet a pénzt költeni?

Délután páholyt vettem az összes színházakba s ezüstkoszorút csináltattam Szacsvainak, a ki aznap játszotta a *Bánk bán* címszerepét. Csak arra vagyok kíváncsi, hogy mind e mai napig kit tarthat bolondnak Szacsvai ezért a küldeményért?

Elmentem uzsonnázni Gerbeaudhoz s mikor szivarra gyújtottam, úgy dobtam el az égő gyujtót, hogy egy csipkefüggöny meggyuladt.

Ezért a mulatságért száz pengőt fizettem.

Estefelé pénztárvizsgálatot tartottam. Rémülve vettem észre, hogy még hatszáz forintom van. Egy ötletem támadt. A fiakkeremet kiküldtem a rákospalotai állomásra, magam pedig fölültem a bécsi vonatra. A vonat teljes erővel robogott Palota felé. Ekkor nyugodtan fölálltam s a vészfék fogantyuját teljes erővel a nyíl irányában taszítottam. Kivételképp nem volt berozsdásodva. A vonat hirtelen megállt.

- Ki huzta meg a vészféket? - ordította a vonatvezető.

- Én.

- Miért?

- Mert az esernyőmet Pesten felejtettem s vissza akarok érte menni.

Általános fölháborodás támadt Az utasok szóbelileg inzultáltak. Én az egész kupét silány gazembernek nyilvánítottam. Erre közvetlenül akartak inzultálni. Ez a szóbeliség és a közvetlenség utazás közben. Itt a pillanat! Ajánlatot tettem, hogy kártérítést fizetek a becsületsértésért. Száz forintot kívántak az ostobák. Ez is valami.

A palotai állomáson leszállítottak.

- Mi a fizetség? - kérdém hidegen a főnököt.

- Ötven forint.

- Minő smucigság! Nem szégyelli magát?

(Legalább kétszáz forintra számitottam.)

Körülnéztem. Ez a kirándulás nem nagyon fizette ki magát, ezen valahogy segíteni kellene. Egy kövér ur nézte ott a jelenetet.

- Hát maga mit tátja a száját, majom? - szóltam rá mérgesen.

- Hogy hívják önt? - szólt a kövér ur.

- Be akar pörölni? - hencegtem, - hagyja el, kimélje meg magát a fáradságtól, inkább kifizetem a becsületsértésért járó összeget.

Egy vizitkártya repült a szemem közé.

- A nevét kérem, majd megtanitom keztyübe dudálni, - orditá a kövér ur.

Teringettét, hisz ez gentleman! A palotai állomáson, este nyolckor. Ki hitte volna?

- Én fizetek, de nem verekszem, tudja? Ez nekem nagyon olcsó mulatság.

A következő pillanatban olyan ökölcsapás ért, hogy elbuktam. Sietve elmenekültem. Kocsim kint várt s Ujpesten keresztül Budapestre vágattam. Egyenesen az országos kaszinóba, vacsorálni.

Vacsorám főjellemvonása az volt, hogy a fiakkeresem lovainak egy veder pezsgőt adattam. Mindezek után maradt még a zsebemben háromszáz forint. Hát sohse lesz vége? A fogaimat csikorgattam. Fáradt, beteg, álmos, félig ittas voltam, mikor a kávéházba tántorogtam.

Megcsillant a szemem. No, itt végre szenvedéseim végére érek. Cigány volt és egy óriási tükör a falon. Hozattam egy üveg pezsgőt s a cigánynak husz forintot adtam. A többi a tüköré. Ezzel a sulyos pezsgősüveget megcsóváltam a fejem fölött s teljes erővel belevágtam a tükörbe.

Micsoda botrány volt az! Hogy ugrottak föl és szét az emberek. Hárman megsebesültek a lehulló üvegcserepektől. Megdöbbsentem. Nem, ez nem élet nekem. Pusztitok és magam is pusztulok mellette.

- Mit fizetek a tükörért?

A kávé odajött.

- Ilyen kuncsaftoknak nem számítok sokat, - mondta mosolyogva, - remélem, a nagyságos ur máskor is eljön.

- Mennyit?

- Ötven forint, a nagyságos ur csak a biztosítási árt fizeti.

Persze, én ostoba, elfelejtettem, hogy a drága kávéházi ablakok és tükrök biztosítva vannak. Megint felültem. No hát akkor ha törik, ha szakad, itt elmulatom a megmaradt kétszázhusz forintomat. Ekkor egy kezet éreztem a vállamon. A rendőr volt.

- Kövessen a kapitányságra.

Elsápadtam. Ha most a rendőr lecsuk, megmarad a kétszázhusz forintom s mindjárt első nap elvesztem a játékot.

Kocsisomat már délelőtt kifizettem s vacsora után hazavitte a berugott lovait. Így hát gyalog haladtunk a kapitányságra.

- Rendőr ur, vannak magának gyermekei?

- Vannak.

- Hát pénzei vannak-e?

- Nincsenek.

- Adjak?

- Adjon.

Áadtam neki a pénzemet.

- Így, - szólt a rendőr, - és most följelentem az urat vesztegetés miatt. Lecsukják, mint a pintyet.

Nem mertem megkérdezni, hogy a pintyet mennyi időre szokás lecsukni.

Az inspekciós tiszt komor álmosággal hallgatta végig a botrányt és a vesztegetést.

- Az eset sulyos. Hol a pénz?

- Tessék.

- Adja vissza ennek az urnak.

- Tessék?

Megijedtem. Ha visszaadja és lecsukat, el vagyok veszve.

- Itt kell maradnom? - kérdém, mialatt a pénzt eltettem.

- Itt.

- Akkor ajánlok valamit. Ferblizzünk.

A tiszta egyszerre nem volt álmos.

- Jó, de akkor felköltetem a fogalmazót is.

Másfél óra alatt elnyerték a pénzem, s ekkor, mint gavalléremberek, eleresztettek. Összetörve, egy garas nélkül mentem haza, s egész éjjel nappali életemet folytattam, megspékelve a legóriásibb botrányokkal.

Világos nappal volt, mire fölébredtem. Lázam volt, az amerikai pedig ott ült asztalomnál.

- Nem, nem, nem kell az átkozott pénzed, tönkretettél vele. Vidd el, lemondok mindenről.

- No, ugy-e, - szólt az aranyásós mosolylyal, - nesze fiam végkielégítésül ezer forint, ennek hasznát vedd, ennyi pénz nem korrumpál.

Letette az ezrest és eltűnt.

*

Én pedig betettem az ezrest és eltűnt.

Bettem tudniillik *A szunyog* című vállalatba. A főpénztáros sikkasztott, megszökött. Engem pedig lecsuktak.

BÉRELT SZAKASZ.

A minapában egyszer vasuti kisiklás történt, melynek szerencsére csak négy birka esett áldozatául. Nyári vasárnap éjjel magam bóbiskoltam a szerkesztőségben, mikor az erről szóló távirat megérkezett. Éppen a narancsbehozatal megtiltását akartam egy cikkben indítványozni (mert rajtam volt a cikkírás sora). A távirat azonban más gondolatra térített. Okosabb lesz megtámadni a közlekedési minisztert s megvédelmezni a vasuti személyzetet, mely annyira túl van terhelve munkával, annyira ki van merülve, hogy józan észszel nem vonható felelősségre a balesetekért.

A cikk megjelent s a kik elolvasták, nagyon csodálkoztak, hogy másnak a négy birkájáért ilyen nagy handabandázást viszünk véghez.

A csodálkozók elfelejtették azt a hirlapírói elvet, hogy jobb ma négy birka, mint holnap egy tűzok.

A cikk az illetékes körökre is hatást tehetett, mert a vizsgálat során mindenkit fölmentettek a személyzetből.

Én már régen elfelejtettem a dolgot, mikor beállít hozzám egy vasuti kalauz s megkérdi, hogy én irtam-e azt a cikket?

- Én.

- Fogadja az ur köszönetemet. Én voltam a fővádlott, de az ön cikkének a hatása alatt fölmentettek.

- Gratulálok. Mi tetszik?

- Hálámnak akarok kifejezést adni.

- Mivel?

- Egy kulcsot hoztam, a mely minden kupét kinyit. Ugy-e, föltűnt már önnek is, hogy a vonaton mennyi kupé van, ezzel a fölirattal: *Szolgálati szakasz*, vagy *bérelt szakasz*. Nos, én mondhatom önnek, hogy ezek többnyire üresek.

- Ne mondja.

- De mondom. S ha ön kényelmesen akar utazni, egyszerűen fölnyit egy ilyen szakaszt, elhelyezkedik, magára zárja s többet az ördög se háborgatja.

Természetes, hogy az ajándékot a legnagyobb örömmel fogadtam.

Másnap reggel Pozsonyba utaztam lakodalomra. Kezemben kisdéd táskámmal sétálgattam a nyugati pályaudvar néptömegetől nyüzsgő perronján s kutattam a nekem megfelelő szakaszt. Végre megláttam egy *bérelt szakasz* föliratu kupét. Nyugodtan kinyitottam s bevonultam.

Egy ur feküdt ott és aludt. Az ajtó zörrenésére azonban fölébredt, köszönt és így szólt:

- Ha nekem ezer holdam volna hitelrészvénynyel betérítve, mind az ezer holdat zabbal vetném be és liferálnék a hadseregnek.

- Okosan tenné, - feleltem közömbösen.

E közben az idegen észrevette, hogy az ajtó nyitva van, köszönt és hirtelen kiugrott. Jót nevettem magamban. Az bizonyosan szintén úgy jutott kulcshoz, mint én s most megugrott, engem vélván a szakasz jogos tulajdonosának.

Gondosan bezártam az ajtót, a függönyöket leeresztettem, kényelembe helyezkedtem s élveztem a perron zaját, száz meg száz ember kiabálását kupéért.

A vonat elindult. Vácig meg se állt. Itt nagy bámulatomra kinyilik az ajtó és egy feketébe öltözött urat látok két inasféle emberrel.

- Méltóztassék leszállani, - szólt nyájasan.

Rosszat sejtettem. Leszálltam.

- Ön a vasuttól van? - kérdém nyugtalanul.

- Én? Igen! - felelt némi habozás után.

- Büntetést kell fizetnem?

- Óh, dehogy, de lesz szives velünk jönni.

- Hová?

- Hozzám.

- Kihallgatás végett? De hisz akkor lekésem a vonatról.

- Ugyan, hisz egy óra múlva jön a másik.

- Hagyjuk el a sok komédiát. Megmondom a nevemet, lakásomat s indítsák meg az eljárást, ehhez csak nem szükséges az én személyes jelenlétem.

- De szükséges, hiába, a törvény törvény.

Ekkorra már kiértünk az állomás elé. Különös alaku zárt kocsi állt ott.

- Tessék beszállni.

- Hová a pokolba megyünk? Mégis abszurdum. Ekkor a két inasforma megragadott és mielőtt észrevettem, a kocsiba tett. Ők mellém, a feketébe öltözött ur velem szembe ültek.

Gondolataim villámgyorsan kergetőztek agyamon végig. Ha a tizenhetedik században volnánk, azt hinném, hogy az özvegy örgrófné, a ki imád, raboltat el, vagy valami német fejedelem, a ki így szedi össze a hadseregét. De manapság, reggel kilenc órakor, Vácon, hogy valakit, ha még oly csinos is, elraboljanak - olyan örgrófnék, fájdalom, már nincsenek a világon.

Micsoda lehetőség marad tehát hátra?

Én ostoba, kieresztettem a kupéból egy csöndes örültet, a ki ide utazott és elfoglaltam a helyét. Borzadály futott végig rajtam. Hogy szabadulok ki a kelepcéből?

Csöndesen viseltem magamat.

- A bolondok házába visznek? - kérdeztem a fekete urat.

- Nem. Fuchs magánszanatóriumába.

Szerettem volna tudni, hogy kötözni való bolond vagyok-e, vagy csak csöndes hülye?

- De örültek vannak ott, ugy-e?

- Nem, csak idegbetegek és ártatlan képzelődők.

- Engem hová soroznak?

A fekete ur habozva nézett rám.

- Értesülésem szerint ön a nem veszélyes rögeszmések közé tartozik.

- S mi a rögeszmém?

- Az, hogy Rothschild.

- Láss, ebben nem találok örütséget. Nagyobb bolond volna Rothschild, ha az volna a rögeszméje, hogy ő én.

A fekete ur nem mosolygott. Nagyobb örütségeket is hallhatott ő már ennél.

A szanatórium terraszán Fuchs ur várt bennünket. Meglepetve néztem rá.

- Miska, te vagy az?

Iskolatársam volt.

- Nini, Füzesséry Kázmér, - kiáltott elbámulva.

- Az bizony, testestől-lelkestől.

- Hát te kísérted a páciensemét? Hisz mi úgy tudtuk, hogy egyedül utazik egy bérelt szakaszban.

A fekete ur integethetett a hátam mögött, mert Fuchs arca hirtelen elváltozott.

- Vagy úgy? - mormogta, - gyere be a szobába.

Intett a többieknek, hogy maradjanak kint s beléptünk az irodájába. Hirtelen szembe fordult velem és szólt:

- Báró ur! A braziliai papirokból mennyit dobjunk a párisi piacra?

Fürkészőleg nézett rám, én még fürkészőbben ő rá.

- A damaszkusz-bagdadi vasut részvényeit kétszázhetvenötlet jegyzik. Verjük még följobb?

Megbolondult ez az ember? Körülnéztem, hogy ha dühöngeni kezd, mivel védjem magamat.

- Báró ur, a rio-tinto aranybányaüzlet évi kimutatását van szerencsém átnyújtani.

És egy üres papirlapot tartott elém. Hirtelen világosság gyult agyamban: ez az alvó rögeszmét, a Rothschildot akarja bennem felkelteni. Elnevettem magamat.

- Jó, jó, fiam. Engem ugyan hiába biztatsz, nem az vagyok, a kinek tartasz.

És elmondtam neki az esetet úgy, a hogy történt, elejétől fogva. Arca egyre jobban elborult, végre már a legnagyobb kétségbeesés mutatkozott rajta.

- Szépen vagyunk. Csinos csávába kerültem. Te szabadon eresztetted a bolondomat, a helybeli orvosi kar pedig itt vár a szomszéd szobában, hogy megvizsgáljon.

Izgatottan járt föl s alá.

- Mit csináljunk? Csak nem vallhatom be, hogy az örült megszökött? Oly rossz hirbe kevernek, hogy tönkre megy az intézetem. Mit csináljak, mit csináljak?

Hirtelen megállt előttem.

- Csak te segíthetsz rajtam. Maradj meg bolondnak.

- Nem vagyok bolond.

- Értsd meg. Csak az orvosi konzilium idejére.

- De mit érsz a rólam szóló orvosi véleménynyel? Hisz én nem vagyok az, a kit vártál.

- Mindegy. Ha megjön a megugrott páciens, azt úgy is megvizsgálhatom.

- Mondd, hogy nem jött meg a beteg.
- Tudják már, hogy megjöttél.
- De én ép eszű ember vagyok!
- Az mellékes. Elvégre, te csináltad a bajt, kötelességed engem kihuzni a hinárból.

Nagyot sóhajtottam. Isten neki.

- Csak okosan viseld magadat. Ne felejtsd a Rothschild-rögeszmét.

Öt perc múlva nyakamon volt a konzilium, három ünnepies öreg orvos, a kiket Fuchs mint párisi börzetaácsosokat mutatott be.

- Ah, párisiak? *En français s'il vous plait.*

És elkezdtem velük franciául beszélni. Minden kérdésükre franciául feleltem s ők csak bólintgattak. Egy órai puhatolódzás után, mikor már kezdtem dühbe jönni s izgatott lenni, végre eltávoztak. Fuchs rögtön jelentette, hogy két szóval egy ellen *gyógyithatatlan bolondnak* nyilvánítottak. A harmadik, különösen a tekintetemből, inkább hülyének tartott.

Miután Fuchs barátomnál egy kis villásreggelit kaptam, visszasiettem az állomásra, hogy Budapestre utazom. Egy vonat éppen ott állt, fölugrottam s egy kupéban, hol egy szál ember aludt, helyet foglaltam.

A vonat elindult. Az alvó felült. Szent isten! Hol láttam már ezt az embert? Egek - ez az én örültem, a kit reggel elbocsátottam!

- Vácon volt? - kérdém zavartan.

- Igen, - szólt ő egész nyugodtam, - a gyorsvonattal jöttem föl s a legelső vonattal visszamegyek.

(Tehát a vonaton maradt reggel.)

- Mit csinált Vácon?

- Megvettem a püspök kastélyát.

- Hát olyan gazdag ember?

A szegény boldogan mosolygott.

- Nem sejti, hogy kivel beszél?

Egyszerre eszembe villant.

- Nem Rothschild báró urhoz van szerencsém?

- Az vagyok. Maga szegény ember?

- Meglehetősen.

- Fogja.

Ezzel egy üres papirost adott át.

- Utalvány ötszázezer forintról.

Eltettem. E percben egy vadászathoz öltözködött ur föltasztatott a folyosóra nyiló ajtót, s fölkiáltott:

- Ej ha, hisz itt egy majdnem üres kupé van.

Ezzel köszönés nélkül elhelyezkedett, fején tollas vadászkalappal. Az én emberem arca kezdett elváltozni. Végre a vadász felé fordult és szólt:

- Hallja, vegye le a kalapját, én báró vagyok.

- Bánom is én, ha kínai császár is.

Az én emberem erre fölkel és leüti a kalapot a vadász fejéről. A vadász dühödt kiáltással föl-ugrik s rá akar rohanni. Az én emberem a fogait vicsoritja, tajtékot tur... én meghuzom a vész-féket, a vonat iszonyu recsegéssel megáll, az utasok kiugrálnak s a szomszéd kupék utasai ordítanak, hogy orvost, mert itt egy őrült garázdálkodik.

Én azalatt a zökkenéstől elesett verekedőkön álltam, hogy föl ne kelhessenek.

Ekkor a kupé ajtajában megjelenik - mit gondolnak, ki? *Az egyik váci orvos*, a ki engem gyógyíthatatlan őrütnék nyilvánított. Intett és erre két izmos konduktor belép és - lekapva a tiz-körmömről, szijakkal összekötöz. Minél jobban ordítottam és kapálóztam, annál szorosabbra huzták a szijakat. Közel voltam az ájuláshoz a dühtől és a fájdalomtól.

Igy érkeztem meg Budapestre. Itt aztán kiderült a tévedés, még mielőtt Fuchshoz vissza-expediáltak volna.

Ebből, ó embertársaim, az a tanulság, hogy csak akkor utazzunk bérelt szakaszban, ha fizetünk érte, vagy bolondok vagyunk.

A MENNYKŐ.

Az én időmben a jogászsegélyző-egyesület igen nagy szerepet játszott az egyetemen. A kezdő *jogonc*-ok ott tanultak meg kitűnően ferblizni s ezzel vetették meg jövőendő politikai karrierjüknek alapját.

A jogászsegélyző-egyesület rendezte a híres jogászbálokat és a kevésbbé híres matinékat. Onnan vezették az ifjúságot, rendezték a tüntetéseket, intézték az egyetemi párbaj ügyeket, onnan intézték a különböző manifesztációkat a földgömb egyes nemzeteihez, a kik legtöbbnyire a zsarnok Albion ellen küzdöttek.

Emlékszem, hogy egyszer a nikaraguai testvérnemzetet üdvözlöttük, mert Anglia ellen védelmezte szabadságát. Később megtudtuk, hogy a háborúnak az volt az oka, hogy a derék testvérnemzet tiz angol matrózt elevenen eltemetett. A mire a jogászsegélyző-egyesület választmánya tiz szóval öt ellen visszavonta az üdvözlést, sőt megvetését fejezte ki Nikaragua iránt. A mi az élve eltemetett matrózoknak igen jól eshetett. A megvetést ajánlott levélben elküldtük a mexikói osztrák-magyar konzulnak, a ki valószínűleg még a kvóta arányában sem tudván magyarul, a szíves továbbítás helyett sajtot pakkolt bele.

Szóval, csináltunk mi sok zöld dolgot, de legalább éltünk és szerepeltünk a közéletben. Akkor nem akadt olyan miniszter, a ki azt merte volna mondani, hogy az ifjúság ne politizáljon. Egyetemi tanár meg éppen nem. Jaj lett volna annak. A mi álláspontunk ez volt: A mi életkorunk az, a mely a legsúlyosabb kötelességet, a katonáskodást rója ránk. Nohát ennek fejében követeljük, hogy legalább beleavatkozzunk a közdolgosokba.

Most csak akkor szólítják az ifjúságot, ha egy miniszter vagy egy primadonna kocsijából kell a lovakat kifogni. A mi inkább az állatvédő-egyesület tagjainak volna a kötelessége.

Én különben nem voltam tagja a segélyző-egyesületnek, csak bejártam kártyázni s lovagias ügyeket intézni. Így keveredtem bele az itt elbeszélte históriába.

Egy napon a jogászsegélyző-egyesület fekete tábláján a következő hirdetés jelent meg:

Vidéki városba nevelőnek kerestetik egy hirtelen szóke és szeplős fiatalember.

A nyár közeledvén, ugy is el akartam menni a fővárosból és jelentkeztem. Szókének ugyanis épp oly hirtelen voltam, mint szeplősnek. A Pannóniába utasítottak Szolláry Márton urhoz.

Utközben tünődtem rajta, hogy miért kell annak a nevelőnek épp hirtelen szóke és szeplős ifjunak lennie? De hiába tünődtem, nem tudtam kisütni semmit. A mi nem először történt meg velem.

Szolláry Márton egy rövidre nyirt haju, ravaszul pislogó őszes ur volt. Azt a hatást tette rám, mintha mindig mást gondolt volna, mint a mit beszélt.

- Alásszolgája, - felelt üdvözlésemre, - ön az a nevelő?

- Én vagyok.

- Mit tud?

- Középiskolai diákok tanítására szívesen vállalkozom, mert ahhoz értek.

- Jó. Nekem két fiam van, a kik, ugy látszik, latinból meg fognak bukni. Ezeket tehát a vakációban elkészíti a pótvizsgára.

- Helyes.

- Különben tudja mit?

- Mit?

- Ráér most?

- Egy jogász mindig ráér.

- Jöjjön le azonnal, a vizsga előtt tanul a gyermekekkel, hogy ha már megbuknak is, ne olyan nagy szégyennel bukjanak.

- Helyes.

Szolláry ur oly figyelmesen nézett rám, mintha szeplőim számát akarta volna megszámolni. Nem álltam sokáig a vizsgálatot, hanem megszólaltam:

- Mondja, uram, miért kell a nevelőnek éppen hirtelen szökének és szeplősnek lennie?

- Mert a szőke szín az alaposság, a szeplő pedig a türelem jele.

Elnevettem magam.

- Uram, ön nem mond igazat.

Szolláry ur nem pislogott többé, hanem rám bámult.

- Hogyan tudja?

- Mert én emberismerő és lélekbuvár vagyok.

Rövid ideig küzdött önmagával, aztán kitört belőle:

- Nos, az ön lélekbuvárlata helyes nyomokon jár. Tényleg más az oka.

- Nos, mi?

- Az, hogy nők ki nem állhatja a hirtelen szőke és szeplős embereket.

- S ön hajlandó olyan embert a házához venni, a kit neje ki nem állhat?

- Csakis olyan embereket veszek a házamba.

(Ahán! Tehát féltékeny emberrel van dolgom!)

Melegen megszorítottam a kezét s mondám:

- Legyen nyugodt, én tisztességes fiú vagyok, valóságos második József.

- II. József, a császár?

- Nem, egyiptomi József, a kivel Putifárnénak az ismeretes megrovási kalandja volt.

Melegen visszaszorította a kezemet:

- Köszönöm, én bizom önben.

Ezzel elutaztunk Zoltánvárra. A városról mit irjak? Egyike azoknak a városoknak, melyet az orvosok se téli, se nyári tartózkodásra nem ajánlanak. Hol az adó oly nagy, hogy ennél már csak a pótdó nagyobb. Szóval egy olyan város, melynek rendezett tanácsa, de rendezetlen pénzügyi viszonyai voltak.

Konstatálom, hogy ő nagysága, Szolláry ur nem kis öröme, igen lenézőleg fogadott s ezentul egyáltalán nem törődött velem. Különben csak ebéd és vacsora alkalmával találkoztunk. Ha még felhozom, hogy évek óta soványító kurát használt és egyre kövérebb lett, hogy a kocsis és a szobaleány csak egyesült erővel tudták befűzni s hogy e szűk állapot következtében naponta többször elájult: minden érdekeset elmondtam róla.

Nyaram mindenesetre csendesen és kellemesen telt volna el, ha egy véletlen az egészet el nem rontja.

A tűzoltóegyesület majálist rendezett, persze mindnyájan kivonultunk. A gazdám felesége, a kit hivatalból folyton táncoltattam, nagyon nyájas volt hozzám, a mit annak tulajdonítok, hogy a gyatra világítás folytán hajamat és szeplőimet nem igen látta.

Éjféltájban zivatar támadt s a mennykő közel a majálisához leütött. Ő nagysága nagyot sikoltott és elájult. Persze hazavittük Szolláryval.

Másnap beütött az én mennykövem is.

Dél volt, együtt ült a család, mikor beléptem az ebédlőbe. Az asszony rám mered.

- Palotai, mi történt magával?

- Velem nagysád? Semmi, éppen semmi.

- Maga nem szőke többé. Magának a színe megváltozott.

(A férjére néztem. Láttam, hogy a színe megváltozik.)

- Hogy érti ezt nagysád? - kértem zavartan.

- A maga haja egészen fekete. Nem állt közel a mennykőhöz? Talán surolta?

- Bizony nem surolt engem.

- Vagy talán nagyon megijedt?

- De édes nagysád, az ijedségtől megöszülni szoktak az emberek, nem megfeketedni. Talán a nagysád szemével történt valami...

Az asszony rám szegezte tekintetét.

- Milyen jól áll magának a fekete haj, - szólt mélán.

- Talán nagyon éhes vagyok, - nyöszörögtem bambán, - meglátja, mire jóllakom, visszaszőkülök.

És elkezdtem enni, mint egy viziló. Föl sem emeltem a szememet az utolsó falatig.

Ekkor fölemeltem, mire az asszony sóhajtván így szólt:

- Most még feketébb.

Szobámba menekültem. Egy óra múlva fölkeresett a férj.

- Fiatalember, tudja, mi történt a feleségemmel?

- Nem.

- A tegnapi mennykőcsapás színvakká tette. Önt hollófürtű ifjunak látja... Beláthatja tehát, hogy ilyen körülmények közt távoznia kell... Semmi ellenvetés... kifizetem egy hónapra és megtérítem az utiköltségét...

- De hát arcom szeplőssége és karakterem szeplőtlensége nem volna elég garancia?

- Nem. Különben tudja meg, hogy szeplői is folyton apadnak. Budapesten még ötvenkettő volt, ma már csak harminchét van.

(Tehát mégis megszámolta.)

Pakkoltam és távoztam. Itthon pedig a jogászsegélyező-egyesület fekete táblájára ezt a cédulát akasztottam ki:

Egy hirtelen szőke és szeplős nevelő ajánlkozik vidéki családokhoz.

AZ ÉN PÁRTFOGÓM.

Magánosan ültem a szerkesztőségben és a külföldi lapokat böngészttem, mikor egy negyven-negyvenöt éves férfi kíséretében egy fehérhaju, nemes tartásu, uri külsejű öregasszony lépett be.

- Kérem, mi Sipuluszt keressük.

- Én vagyok - feleltem és illedelmesen fölkeltem.

- Bizonyítsa be - szólt az öregasszony, szigoruan nézve rám.

Zavarba jöttem.

- Mivel, kérem? Ezt tőlem még senki sem kívánta.

- Az lehet, de senki sem jött még önhöz ilyen fontos ügyben.

- Miféle ügyben?

- Előbb bizonyítsa be, hogy ön Sipulusz, aztán kérdezzen.

Éppen belépett a szobába Rákosi Jenő.

- Kérem nagysád, ha Rákosi Jenő bizonyítja, elhiszi?

- El.

- Van szerencsém Rákosi Jenő urat bemutatni. És most kérdezze meg tőle.

- De ki bizonyítja, hogy ez az ur Rákosi Jenő? - folytatta szigoruan az urinő.

- Én.

- És ki ön?

- Sipulusz.

- Ott vagyunk, a hol a mádi demokrata, - mormogá a negyven-negyvenöt éves férfi.

- Különben, - mondtam mérgesen, de udvariasan, - ha nem hiszik, hogy az vagyok, a ki vagyok, hát kereskedjenek tovább.

Ezzel a *Temps* mögé bujva, tovább olvastam. Az urinő leült, a negyven-negyvenöt éves férfi szintén.

- A dolog nem oly csekélység, mint ön gondolja, - kezdé a hölgy, - arról van ugyanis szó, hogy én az ötszáz holdas birtokomat Sipuluszra akarom hagyni.

A *Temps* kifordult a kezemből. Fölugrottam. Hát történnek még csodák? Ime, végre egy okos asszony, a ki számot vet azzal, hogy az irodalom akkor virágzik, ha az egyes írók virágznak. S a mi okosságát pláne fényes színben tünteti föl előttem, az, hogy először is az én fölvirágoztatásomra gondol.

- Hogyan? Ön, asszonyom? - hebegtem.

- Én.

- S miért?

- Nincs senkim a világon. Távoli rokonaimat nem is ösmerem. Barátnőimmal mind összeveszttem... Csak az apám és nagyapám él még.

- Az apja?

- És a nagyapám. Ezek halála után Sipuluszé lesz a birtok, ha már én is elhunytam.

A negyven-negyvenöt éves férfit könnyet morzsolt szét szemében.

- És hány éves a nagyapja?

- Kilencvenkettő.

- És az apja?

- Hetvenkettő.

- És ön?

- Ötvenkettő. Óh, szivós család ez, uram. Hatszáz év óta állunk fönn s átlag százhárom éves korunkban szoktunk meghalni.

Bánatosan néztem ki az ablakon. A távol lenge ködében egy ősi kastélyt láttam, fegyverteremmel és családi sirbolttal... És az ősi kastély egyre messzebb uszott tőlem, egyre homályosabban láttam, végre eltűnt. Nagyot sóhajtottam, miután előbb egy kis számítást tettem magamban. A nagyapának az átlagos életkorhoz van még tizenegy éve. Az apának harmincegy éve, az negyvenkettő, meg ötvenegy: az kilencvenhárom! Nekem tehát még kilencvenhárom esztendeig kell várnom, hogy a birtok rám szálljon. Addigra a Misoga szabó számlája olyan rongyos lesz, mint a borderó. Leitersdorfer dédunokái pedig, mint milliomos földbirtokosok, röstelni fogják behajtani rajtam a kontót, hanem inkább leteszik a muzeumba, a Sipulusz-ereklyék közé.

Addigra az Első Hazainál levő adósságaimat is régen letörlesztettem, ujat vettem föl, azt is letörlesztettem, ujabbat és legujabbat vettem föl, azt is letörlesztettem - és a birtok még mindig nem az enyém. Lehet különben, hogy nem jól számítottam ki, hogy meddig kell várnom földbirtokosságomra, - lehet, a számtanban gyöngé vagyok, mert az iskolában mindig regényolvasással foglalkoztam. Jó lesz puhatolózni.

- Engedje meg nagysád, meddig kell várni Sipulusznak arra, hogy a birtok rászálljon?

- Ki tudná azt? - szólt az urnő sóhajtva, - a jövő az Isten kezében van.

- Becslésem szerint minimum ötven évig, - szólt, a negyven-negyvenöt éves férfi.

- Ön talán hatósági becsüs?

- Nem, hanem öngagságának a jószágigazgatója vagyok.

- Én is annyira becsülöm, - szólt az urnő.

Ötven év! Hol leszek én ötven év múlva? Gelléri Mór már régen elmondta sirom fölött a rövid beszédet, - rövidet, mert ülésre kellett sietnie az iparegyesületbe s hamvaim annyira ki lesznek hűlve, hogy fölöttük már egy új városrész villámos vasutja fog robogni, engem pedig Hock János ezüst forinttal bíró spiritizista tanítványai minduntalan megzavarnak halhatatlanságom élvezésében, a pesti szalonok mulattatására.

E közben Mór inas, a ki párbeszédünket hallotta, behozta a *Vasárnapi Ujság* tavalyi évfolyamát s arcképemmel bebizonyította, hogy én vagyok én.

Az asszony föluggrott és megölelt.

- Tehát ön az?

- Én, - mondtam hidegen. Mit lelkesüljek egy ötven év múlva esedékes sült galambért.

- Elfogadja a birtokot?

(A jószágigazgató feszült kíváncsisággal nézett rám.)

- Tudja mit, nagysád? Adjon gondolkozási időt.

- Mennyit.

- Jól meg akarom fontolni a dolgot. Harminc évet. Hisz van időnk.

- Persze! Megadom. Tudja, melyik tárcája tetszett nekem legjobban?

- Melyik?

- A hol a tanár a tanítványában ráismer első ideálja arcvonásaira...

- S aztán?

- Aztán kívül...

- Hogy a második ideáljának a gyermeke?

- Nem, az elsőé.

- Ez érdekes.

- Hát maga már nem emlékszik arra, a mit irt?

- Hogy emlékezném? Annyit irtam életemben!

(Pedig igen jól emlékeztem rá, hogy ezt a tárcát Szomaházy István irta.)

- Tehát megegyeztünk?

- Meg.

- Most pedig megyek biciklit venni a nagyapámnak.

(Bravó! Gondolám magamban: az öreg ki fogja törni a nyakát. Ezzel is nyerek husz-huszonöt évet.)

A delnő előre sietett, a jószágigazgató hátramaradt és szólt:

- Ön okosan és tapintatosan viselte magát. Csak tartsa ébren a reményt ő nagyságában, hogy elfogadja a birtokot. Azalatt tán meglágyul és hozzám jön feleségül.

(Ah! Hát itt van a kutya elásva, mint a német mondja.)

- Addig is, - folytatta a jószágigazgató, - én minden télen ellátom önt kolbászszal, szalonnával, vajjal, túróval, nyáron gyümölcsessel...

- Köszönöm. Áll az alku, én az ön embere vagyok.

(Jobb ma egy veréb, mint ötven év múlva egy tuzok.)

Meleg kézzel váltottunk. S ő elment.

És most úgy érzem magam, mintha egy hitbizományom volna, melyet nem költhetek el.

A FEKETE TUTAJ.

A napokban egy feketeszegélyű levelet kaptam, mely szememre lobbantja, hogy csak a pikáns özvegyekkel foglalkozom s nem ösmerem azokat az özvegyeket, a kik két kezük munkájából élve, *nehezen gördítik előre az élet sulyos szekerét.*

Ez utóbbi kifejezésből azonnal láttam, hogy a levélíró özvegy irodalmi műveltségét még a hatvanas években szerezte. Ma nem azt mondják, hogy az élet olyan, mint a sulyos szekér, hanem hogy olyan, mint a lánchíd. Hogy miért olyan? Azt senki sem tudja, de denikve ez a hasonlat el van terjedve s én elfogadom, mint egy századvégi ostobaságot.

Elismertem, hogy a levélírónak igaza van s elhatároztam, hogy az őszi szezón beálltával a komoly özvegyeket fogom tanulmányozni. Nem azokat, a kik csak kacérkodnak a gyászszal, mert tudják, hogy a fekete szín nekik jól áll.

Hogy azonnal az ismeretség terére léphessek, nem biztam a véletlenre, hanem az apróhirdetésekre. Ezt a rovatot mindenki elolvassa a bölcsőtől a sirig. Első hirdetésem így szólt:

**Feltűnően csunya
özvegyasszonyt keres egy magános
urinő, háztartásának vezetésére.**

Háromszori hirdetésemre senki sem jelentkezett. Egy jóbarátom, a ki jól ismeri a hölgyeket, mert egész nap kávéházban ül, figyelmeztetett rá, hogy a hirdetés nem jó.

- Egyetlen özvegy sem ismeri el magáról, hogy csunya.

Megváltoztattam a hirdetést így:

**Csinos, fiatal
özvegyasszonyt keres
háztartása vezetésére magános,
élteesebb, gazdag urinő.**

Ugyanaz az eredménytelenség. Azaz még sem. Mert bekopogtat hozzám egy csinos fiatalember.

- Kérem, én azt az urinőt keresem, a ki viszont egy özvegyasszonyt keres.

- Minek keresi?

- Azt csak neki mondom meg.

- Sajnálom, én vagyok a megbizottja.

A fiatalember a bajuszát pödörte.

- Nem beszélhetnék személyesen a magános urinővel?

- Miért? Talán egy özvegyet akar neki ajánlani?

- Vagy azt, vagy mást. A magános urinők rendszeren unatkozni szoktak s szívesen veszik, ha valaki mulattatja őket.

- Köszönöm szíves ajánlatát, de a szóban forgó urinő igen művelt asszony s önmagában is egészen jól elmulat.

- Vannak pillanatok, mikor a legműveltebb asszonynak is jól esik másodmagával lenni.

- Térjünk át az özvegyre, a kit ajánlani akar. Édesanyja az önnek?

- Idősebb, mint én, de nem édesanyám.
- Nénje?
- Idősebb nálam, de nem néném.
- Nagynénje?
- Nem.
- Rokona?
- Nem.
- Keresztanyja?
- Nem.
- Anyja?
- Nem.
- Sógornéja?
- Nem.
- Hát mije?
- Főbérlőm.
- Hogy-hogy?
- Én albérlője vagyok.
- Mit bérel tőle?
- Egy hónapos ágyat.
- Hát szegény az özvegy?
- Nagyon szegény. Csak egy ágya van.
- Csak egy? Szegény asszony. Menjen maga kis mutyista, nem használhatom az ajánlatot.

A fiatal vállalkozó elment, én pedig elővettem az apróhirdetést és tanulmányoztam. Mi baja lehet, hogy csak egy indirekt özvegy jelentkezett?

Ujra említett jóbarátom, a kávéházi bölcs, segített ki a zavarból.

- Tudod, az özvegyek nem szeretnek magános urinőkhöz menni. S ezzel megfogalmazta számomra a következő apróhirdetést:

**Özvegyasszonyt keres
háztartásának vezetésére egy
magános uriember.**

Csak egyszer jelent meg ez a hirdetés. Csak egyetlen-ször, de a megjelenés napjának delén már kétségbeesve üzentem a kiadóhivatalba, hogy többet ki ne adják az apróhirdetésemet. Lakásomat már reggel hét órakor özvegyek táborozták körül. Éreztem, hogy ebből baj lesz. Láttam a tömegen, hogy az asszonyok sosem vénülnek meg. Láttam ott waterlooi özvegyeket, a kik csak hordárok támogatásával tudtak megjelenni.

Kimentem közéjük az udvarra. Fekete volt ott minden, mintha egy komor felhő szállt volna le. A szomszédok is gyülekeztek, azt hitték, hogy valami nagy temetés készül. A gyerekek nem mentek iskolába, hanem ott ácsorogtak. A szobalányok a kifliskosárral és a tejeskannával a

napiügyeket intézték el a tömegben. Egypár bérkocsi is megállt a kapu előtt, azt híven, hogy majd fölfogadják. A sarki rendőr is odasietett rendet tartani s méltóságos léptekkel járkált föl s alá. Az ablakokból korai kócos fejek bukkantak elő. S végre megjelentek a temetkezési vállalat emberei (a kiknek pedig a harmadik házban lett volna dolguk) s a gyászportást, az impozáns álszakállal és hatalmas ezüstbunkósbottal kiállították a kapuba. Örömtől sugárzottak az arcok: most már biztos a fényes temetés, a külvárosiaknak ez az egyetlen szórakozása. Mert a külvárosi embert örömmel tölti el az, hogy mást temetnek és nem őt. A mi érthető. Még nagyobb az öröme, ha gazdag embert temetnek el, mert akkor így szól magában: *Én ugyan szegény vagyok, de legalább élek.*

Az özvegyek, a kik nem is sejtették, hogy ők az indító okai az egész temetkezési mozgalomnak, szintén érdeklődéssel nézték az előkészületeket. Mikor azonban a koporsót is meghozták, akkor kibukkant a házmester a reggeli lapok olvasása mellől s kijelentette, hogy a házban négy év óta nem halt meg senki s a koporsó - mély sajnálatára - valószínűleg az ötvenharmadik szám alá tartozik. A házbeli lakók élénk csalódására és fájdalma elvonult a fekete szakáll is, az ezüstbunkóval egyetemben - s a mi házunk visszasülyedt a mindennapiság szürke porába, a honnan egy percre kiemelkedni látszott. A hiuságukban megsértett lakók szinte dühösen néztek egy elsőemeleti köhögős öreg urra, mintha azt mondták volna neki: *Hát maga nem tudott meghalni? Akkor nem szalasztotta volna el a házunk a szép temetést!*

Csak az özvegyek maradtak ott, ellenséges szemekkel méregetve egymást. Végre a flegmatikus házmester is megsokalta a csoportosulást és leszólt a harmadik emeletről, hova félrevonult újra lapot olvasni:

- Kit keresnek?

- Pfrindt urat.

- Ott áll az udvaron.

Valóban ott álltam és tépelődtem, hogy mit csináljak ezzel a tisztelt közgyűléssel.

- Ön az? - kiáltottak egyszerre huszan.

- Persze.

- Hát miért nem szól?

- Hát miért nem szólnak önök?

Vizsga szemekkel tekintettek rám. Keresték arcomon a jeleket, melyek egy özvegyre nézve biztatók lehetnek. De e jeleket nem találták, mert mélyen rejlenek azok szivemben.

- Hölgyeim! - mondtam udvarias hangon, - senkit sem akarok megsérteni, azért senkit sem fogadok föl, nehogy a többieket vissza kelljen utasítanom. De föltételeimet elmondhatom: husz lépés távolság, kétszeri golyóváltás... azaz pardon... nekem Párisba kell utaznom, mert én rendezem a kereskedelmi bank és az államvasutak váltó-osztályainak kiállítását...

- Párisba! Ah! - sóhajtott husz vagy huszonöt ajk.

- Igen, Párisba. Anyósom azonban itthon marad s az ő háztartásának vezetéséről van szó.

- Ugy? - sziszegte husz-huszonkét ajk, - majd gondolkozni fogunk.

S csöndesen kifelé indult a fekete tutaj.

Egy gerenda azonban visszafelé uszott és suttogva szólt:

- Párisban nem lesz háztartása?

- Nem. Ott nagynénémnél, Cliquot özvegyénél lakom.

- Cliquot-né? Mintha ezt a nevet ismerném.

- Óh, nagyon ismert asszonyság. Az öreg dr. Pommery-Sec Mórnak a lánya.

És a mikor a tutaj kiuszott az utcára, jött le a lépcsőn a bájos ügyvédné, a ki (a férjétől eltérőleg) minden pörét meg szokta nyerni, s így szólt:

- Hallottam a jelenetet. Az én férjem is Párisba megy hosszabb időre.

- Ne mondja. De én nem megyek!

- Nem? Én sem!

És melegen kezet fogtunk.

...Igy nem csodálom, hogy az özvegyek nem prosperálnak.

A DRÁMAI SZENDE LENCSEJE.

Nem tudom, hogy más ember is úgy van-e vele, de én nyáron egy hónapig egészen más ember vagyok, mint az év tizenegy hónapján keresztül. A ki Budapesten találkozik velem, rám se ismer Balaton-Ökrődön, melyet mi Bivaly-Fürednek hívunk. - Kneipp-cipőben, Kneipp-nadrágban, Kneipp-ingben és Kneipp-kalapban járok, szóval viselem az összes svindlit, melyről az öreg páternek, kinek becsületes képét a fűszerkereskedések malátareklámjairól olyan jól ismerem, valószínűleg sejtelve se volt, mikor mezítlábos mozgalmát megindította.

De nemcsak ruházatban, lelkületben is egészen más vagyok nyáron. Egész irodalmi táplálékom Roboz István urnak *Somogy* című lapja, melyhez úgy jutok, hogy Fischl Jakab ur abba sziveskedik pakkolni a szivart, melyet tőle hozatok. Innen értesülök arról, hogy a kaposmezőbükösi vasut ügye lázas izgatottságban tartja a nagydisznódi intelligenciát; élvezettel szűr-csölöm Roboz bátyám vezércikkét, melyben gyáva kalandornak nevezi Mac Kinleyt, az Egyesült-Államok elnökét, a kit egyuttal háborúval fenyeget az esetre, ha Kubát meg merné tartani. Nyári magányomban már szinte hallom a somogyi kanászok bicskával fölfegyverkezett ezredének harci kiáltását, a mint Roboz bácsi vezetése alatt megrohanják az amerikai flottát... Aztán édesdeden elszenderedem s a nagy világ bajaival csak akkor foglalkozom újra, ha Fischl Jakabtól megint szivart hozatok.

A tettegességekről is egészen másképp gondolkozom. Mindazokat, a kiket tizenegy hónapon keresztül inzultáltam, ezennel fölhimom, hogy a kölcsönt visszaadni ide siessenek. Fiakker az állomáson, olcsó penzió, a tour-retour-jegy három hónapig érvényes s e mellett engem bátran megverhetnek, én bizony rest vagyok visszaverni. Urbán ur a napokban félóráig fixirozott a kaszinóban, mire én fuvolahangon így szóltam hozzá:

- Milyen szép ökörszemei vannak uraságodnak. S milyen fényesek!

Urbán ur szó nélkül távozott. Délután, mikor nyakig ültem a Balatonban, két lawn-tennisz-dreszbe öltözött ur állott meg a parton. Meglehetős izmos fickó vagyok s karizmaim beválnának egy vitorlás hajó kötelének. Összefont hajókötelekkel közeledtem a két urhoz:

- Engem néznek? - kérdém azon az édes hangon, melyet Budapesten csak a színésznőkkel szemben szoktam használni.

- Önt várjuk.

- Minek?

- Lovagias ügyben.

- Legyen szerencsém a kabinomban.

Beléptek. Csakhamar víztől csurogva utánuk léptem.

- Mi tetszik?

- Sérteni akarta ön Urbán urat az ökörszemmel?

- Erre nem felelek. Vagy sértve érzi magát Urbán ur, vagy nem. Ha igen, állok elébe, ha pedig nem, akkor mit okoskodik?

Eközben nyugodtan megtörültem karjaimat és mellemet, melyek tele vannak Sztrakay vivótermében a mestertől kapott ártatlan, de impozáns kardvágásokkal.

- Majd megkérdezzük tőle, hogy sértve érzi-e magát? - szóltak a nyári gentlemanek és eltávoztak.

Mondhatom, hogy roppant boszantott a dolog. A lovagiasságot én mindig téli foglalkozásnak tartottam. Budapesten a szerkesztőségben olyan jól be vagyunk rendezve. Segédek, fegyver-bíró, becsületbíró, ingyen párbajorvos, féláru vivóterem, huszárkaszárnya, minden kéznél van s ha az ember este tíz órakor tökfilkónak nevez egy tulságosan érzékeny urat, másnap reggel tizkor tizenkét öltéssel a fején már a Szent János-kórházban olvassa a reggeli lapokat. De hogy az ördögbe verekedjék Bivaly-Füreden? Ide mindent Pestről kell hozatni...

- Szabad! - kiáltottam, mert mialatt otthon így morfondiroztam, kopogtattak az ajtón. A nyári gentlemanek tértek vissza.

- Nos?

- Nem érzi magát sértve, - szóltak mosolyogva a fehér urak.

- Ennek igazán örvendek, uraim, mert őszintén szólva, én sérteni akartam Urbán urat.

- Nem igaz! - kiáltott diadalmasan az egyik ur, - megkérdeztük Alexy tanár urat, s ő azt mondta, hogy az ökörszemű görögül boópisz, egyike a legszebb és legköltőibb jelzőknek, melyet Homér, a régi nagy költő, Pallasz Lexikon Athéne istennőre alkalmazott.

- Az igaz, - feleltem mosolyogva.

- Nos, e szerint az ügyet részünkről befejezettnek nyilvánítjuk.

- Ajánlom magamat.

Az eset azonban gondolkodóba ejtett s ezen a nyomon tanulmányozni kezdtem, a mi érdekes eredménnyel járt. Ahogy mi pestiek megváltozunk a nyári hónapok alatt, úgy megváltoznak a benszülöttek is azalatt, míg a pestiek köztük laknak. Mi sülyedünk, ők emelkednek, ők ilyenkor elegánsak, divatosak, lovagiasak, a pestiek konkurrenciája nagy erőfeszítésre bírja őket. Ha aztán mi visszautazunk Budapestre, ők is visszatérnek őseredeti állapotukba, a maguk és egymás kedvéért nem tartják érdemesnek erőlködni. Télen át a helyi intelligencia sörösüvegeket vagdalt egymáshoz, még se lett belőle affér. Nyáron, velünk szemben és a mi szemünk előtt egymás közt is sokkal érzékenyebbek voltak. Ez a magyarázata Urbán ur lovagias föllendülésének is, de megelégedett a külső formákkal, a lényeg elől meghátrált, hála jól kidolgozott karjainak s Sztrakay mutatós kardvágásainak.

A napok csendesen folydogáltak, sőt tán nem is folydogáltak. Azt hiszem, a föld néha visszafelé forgott, oly lassan mult az idő. Ekkor érkezett meg Bivaly-Füredre Tátray Kárpát jól szervezett iharos-berényi szintársulata s elfoglalta a vasut mellett épített nyári szinkört, szíves pártfogásért esdve. Az előadásoknak egyik főérdekessége az volt, hogy mindennap, este félkilenc és féltíz közt, tehát mialatt a szindarabokban a legérdekesebb dolgok szoktak történni, a déli vasut három tehervonatot, életem leghosszabb tehervonatait bocsátotta utnak s ezek pokoli robogásától semmit sem lehetett érteni az előadásból. Csak az igazgató tudta tulmennydörögni a profán zajt, a minek az lett a vége, hogy a nagy erőlködéstől a harmadik előadáson részleges gutaütést kapott és egyelőre lekerült a műsorról.

Nagyobb hullámokat Kalpagi Viktória drámai szende jutalomjátéka vert. A *Tücsök*-ben, a régi repertoár e kedvelt darabjában lépett föl s megüzente nekünk, hogy mindnyájunknak el kell menni. Én, a ki régen elszoktam a *jutalomjátékok* ártatlan címe alá bujtatott nagyszabású pumpolásoktól, elhatároztam, hogy zseniális modorban fogok kitenni magamért. A kaposvári Regina kisasszonynál csináltattam egy babérkoszorút, melynek fehér szalagján ez a fölirat volt olvasható:

Kalpagi Viktória elragadó lencséjének, egy titkos imádója.

A koszorukat fölnyújtottuk s az első fölvonás véget ért. Egyszerre csak fölrántják újra a kordinát és ott áll Urbán ur, halálsápadtan.

- Ki nyújtotta föl a lencséről szóló koszorut? - ordítá a dühtől reszketve.

- Én, - mondtam nyugodtan az első sorban.

- Ön? - üvöltötte Urbán.

- Ön? - kiáltotta újra.

- Ön? - hebegte lassan.

- Ön? - suttogá mosolyogva, - gratulálok, szellemes ötlet volt.

Ezzel lejött s mellém ült. A második fölvonás megkezdődött.

- Honnan ismeri oly közletről Arankát? - kérdé fojtott hangon.

- Egyáltalán nem is ösmerem.

- Ugyan, maga hamis, csak nem akarja ezt velem elhítení?

- Bánom is én, akár hízi, akár nem, de úgy van.

- Engedje meg, Aranka lencséje nem köztudomású. Eddig Bivaly-Füreden nem is tudott róla más, csak én.

- Meg én.

- De hogyan, ha nem is ismeri Arankát?

- Ösmerem, de csak látásból.

- És a lencse?

- Azt is látásból ismerem.

- Hogyan!

- A mellettem levő balatoni kabinban fürdik mindennap és a fürdőruhája a hátán oly mélyen ki van vágva, hogy a lencséje közprédára van bocsátva. Az én koszorum tehát csak egy gyöngéd célzás, hogy vessen véget lencséje nyilvános szereplésének.

- Ezt nevezem szellemes ötletnek. Ez az igazi századvégi koszoru. Köszönöm, - és Urbán ur megleégedetten távozott.

Két hét múlva Fischltől szivart hozatva olvastam, hogy Kaposvárrott óriási színházi botrány volt. Urbán ur koszorut adott Arankának, a melynek szalagjára rányomtatta az én lencse-fölríratomat. A következménye az lett, hogy egy huszártízt Urbánt az utcán megbotozta.

...Tehát ez volt a lencsének igazi tulajdonosa.

AZ ÁRVA.

I.

Olyan különös szerkezetű agyvelőm van, hogy születésem percétől kezdve életem minden pillanatára emlékezem. Az ilyen szerkezetű agyvelőnek az orvosi tudományban különös neve van, hogy mi, arra nem emlékezem. Születtem nyáron, fényes nappal, egyszerű szobában, melynek két ablaka volt. Ezt konstatálván elaludtam. Mikor fölébredtem, még nyár volt, de a nappal már elmúlt. Hiába kerestem az egyszerű szobát és a két ablakot. Sötét éj volt és én egy kapu alatt hevertem. Kissé különösnek találtam, hogy egy újszülött csemetét csak így magányosan, éjjel a kapu alá tegyenek, de még nem ismertem a föld berendezését és azt hittem, hogy ez így szokás. Éhes lévén, visitottam. Erre világosság támadt, megjelent egy égő lámpa és egy kihamvadt vénasszony. Az utóbbi az előbbi fogta. A vénasszony jobban ismerte a föld berendezését, mint én és tudta, hogy ez így nem szokás, mert meglepettnék látszott és így kiáltott föl:

- Jézus Mária, egy kis pólyásbaba!

Ebből megtudtam, hogy kicsi, hogy pólyás és hogy baba vagyok. A Jézus Máriával csak később jöttem tisztába.

Az öreg asszony bevitt egy szobába, hol meleg tejet adtak. Jóllakván, elaludtam és mikor fölébredtem, még mindig nyár volt és már megint nappal volt.

Egy nagy szobában találtam magamat, melyben tizenhat kis ágy és ugyanannyi pólyásbaba volt. Egy darabig azt hittem, hogy a pólyásbabák kongresszusán vagyok, de csakhamar megtudtam, hogy ez a nagy szoba a lelencházhoz tartozik. Mi tizenhatan pedig lelencek vagyunk. Így hívják törökül a talált gyermeket. Később rájöttem arra is, hogy a csinos babákat, vagyis a csecse lelenceket csecsenceknek hívják.

II.

A lelencházban nagyon jó dolgunk volt. Kevés sirásért igen jó kosztot kaptunk és szemlátomást gyarapodtunk. Egy izben leöntöttek vízzel és attól kezdve Istvánnak hívtak, még pedig Kapu Istvánnak, a mi logikus, mert kapu alatt találtak meg.

Később az árvaházba kerültem és itt siettek fölvilágosítani, hogy se apám, se anyám, se cserepes tanyám nincs és pusztán a jó emberek könyörületességéből élek. Erre vonatkozólag nagyon szép kis verseket kellett betanulnunk, melyet karácsonykor selyembe-bársonyba öltözött, gyémántoktól ragyogó urhölgyek előtt kellett szavalnunk, a kik ezért ruhát, cipőt, cukrot, süteményt osztogattak ki köztünk. Ilyenkor szépen ki voltunk mosdatva s azért a hölgyektől számtalan pusztit kaptunk. Végül, a hölgyek köré csoportosítva, mindnyájunkat lefényképeztek s a kép meg is jelent ez alatt a cím alatt: A jótékonyság angyalai.

Elégyszer a fejemhez vagdosták, s ezért - ismétlem - teljesen tisztában voltam azzal, hogy nincs ezen a világon egy szál rokonom se és mindent a gazdag nénik jószívűségének köszönhetek.

Ebben a tudatban igen szerény és alázatos fiatal emberré növekedtem föl, a mi pályámon hasznomra vált. Huszonhat éves koromban már volt a biztosító társaságnál tisztességes állomásom, szép kétszobás garszon-lakásom, egy olasz gipszfigurám a kályhán, több olajnyomatu képem, egy hat személyre szóló feketekávés szervizem, szóval polgári jólétnek örvendtettem, - de rokonom, még nem volt.

III.

1896 április 15-ikén valami hivatalos ügyben egy vidéki városba vetődtem. Ebéd után a kávéházban ittam valami rejtélyes feketekávé, mely sötétbarna volt és izre hasonlított a pattogatott kukoricához. Szembe velem egy ur egészen jóízűen szürcsölgette ugyanazt a levet.

- Nem izlik? - kérdé, miután látta, hogy keserves ábrázattal készülök hozzá.

- Nem.

- Ön bizonyosan pesti ember.

- Az vagyok.

- Igazán? - és közelebb huzta a széket.

Egy darabig vizsga szemekkel mustrált, aztán megszólalt:

- Oly ismerősnek tetszik uraságod. Fogadni mernék, hogy már találkoztunk valahol.

- Lehet.

- Nem Szepesi Gáborhoz van szerencsém?

- Nem. Én Kapu István vagyok.

- A várgedei Kapuk közül?

- Nem, - feleltem vontatottan, - a budapesti Kapuk közül.

- De bizonyosan Várgedéről szakadtatok oda?

(Miért tegez ez az ember?)

- Lehet, - feleltem egykedvűen.

- Szervusz, öregem. Tudd meg, hogy a feleségem anyai ágon Kapu-lány. Atyafiak vagyunk, az kétségtelen.

Két kupica szilvóriumot hozatott, a rokonság megpecsételésére. Mit volt mit tennem? Csak nem rukkolhatok ki tüstént silány életrajzommal?

- Gyere hozzánk uzsonnára, - szólt nemsokára, igen helyesen úgy okoskodván, hogy a rokonságot otthon olcsóbb szilvóriummal lehet pecsételgetni.

Elfogadtam. Ez volt az első rokonom, a kivel életemben találkoztam. Csak nem utasíthattam vissza?

IV.

- Képzeld, kit hozok! - ezzel rontottunk be otthon.

- Kit? - kérdezte egy csinos, érett, gömbölyű és befűzetlen asszony.

- A Kapu Pistát.

Az asszonyon a meghatottság jelei nem igen mutatkoztak.

- Azt. Az öreg Kapu Sándor és Borzas Julia fiát.

Az asszonyt ez az újabb Kapu, meg a Borzas se hatotta meg.

- Nohát csak készíttess jó uzsonnát és küldd ide a gyerekeket.

Ezzel mindketten magamra hagytak. Pár pillanat múlva berobogott egy tizenkét éves fiú és belejött egy tizennégy és tizenhat éves leány. A leányok csinosak voltak, de görbén tartották magukat és arcbőrük sápadt volt. Mindjárt láttam, hogy mint a kisvárosi lányok legnagyobb része, az egész napot a szobában szokták eltölteni.

- Maga az a pesti rokon? - szólt a gyerek.

- Én.

- Ugyan, Laci, ne illetlenkedj! - szól rá a nagyobbik leány.

- Maga csinos ember ám, bácsi! - folytatta Laci, - eddig a rokonaink közt nem is ismerek olyan csinos embert.

A két lány nyakon ragadta a vásott kölyköt és egyesült erővel kilökte. De László urfinak még utközben volt ideje hozzám azt a kérdést intézni, hogy sok pénzem van-e?

- Bocsásson meg, Kapu ur, - szólt a nagyobbik leány, - de ez a gyerek csintalan.

- Óh kérem...

Mind a hárman leültünk.

- Régóta van itt? - kérdé a kicsi.

- Tegnap óta.

- Mi járatban?

- A Társaság küldött ki.

- Ja igen, a Strucc biztosító társaság, - szólt a nagyobbik.

- Honnan tudja? - kérdém.

- A papa megkérdezte a fogadóban, - felelt a kicsi.

- De Juci! - szólt a nagyobbik.

(A papa vizsgálódását, úgy látszik, nem lett volna szabad elárulni.)

Ekkor segítségükre bevonultak a szülék.

- Édes Kapu, - szólt a mama roppant nyájasan, - igazán örülök, hogy a véletlen összehozott bennünket.

Egy darabig arcomat nézte.

- Egészen az édesanyja, - szólt a férjének.

- És megvan benne a Kapuk jellemző sajátsága: az erős, vastag szemöldök.

Mit feleljek minderre? Csak ümmögtem.

Áttért a beszélgetés Budapestre és az ezredéves kiállításra.

- Boldog pestiek! mennyi sok érdekes dolgot fognak látni, - sóhajtott az asszony.

- Hisz' csak feljönnek! - kiáltám.

- Mi? Mit keresünk odafönt! Abban a drága városban.

- Nem olyan drága az. Föl lehet oda jönni.

- Annak, a kinek van ingyen lakása... Magának bizonyosan éves lakása van?

- Igen. Két szép szobám, előszobám, fürdőszobám... elég sokat fizetek érte...

- Ugyan mit, édes Kapu?

- Hatszáz forintot. Fizetésem negyedrészt.

(Láttam, hogy mind a három nő magában azt számította, mennyi négyszer hat.)

- Háromezernégyszáz forint fizetése van? - rebegte a kislány, a ki leghamarabb ki tudta számítani, még pedig rosszul.

- Nem, kisasszony, kétezernégyszáz, de idővel föl fogom vinni háromezernégyszázra is.

- Szereti a mézet? - kérde az asszony hirtelen pokoli nyájassággal. - Margit, a mézet is tedd az asztalra... Bizony, mi aligha mehetünk föl Budapestre.

- Már ugyan miért?

- No, majd erről beszélünk. Gyerünk uzsonnázni.

Az uzsonna fényes volt és én igazán jól éreztem magamat. Valami családias melegség fogta el egész valómat. Először részesültem családi örömeimben...

V.

Nem vagyok okleveles novellista, s nem tudom, hogy az irodalom szabályai szerint cselekszem-e, mikor az uzsonnánál félbeszakítottam az elbeszélést és ott újra kezdem, mikor 1896 június hetedikén reggel félhétkor fölverték álmomból imént ecsetelt rokonaim, a kiknek nevét elfelejtettem megkérdezni.

Ebből kitűnik, hogy én nekik följánlottam lakásomat.

A korai fölzavarásért nem kárpótolt az sem, hogy a gömbölyű asszony (a ki ezuttal be volt fűzve, még pedig elannyira, hogy alig tudott lélekzeni) több izben megölelt és arcomra cuppanós csókokat nyomott. Erre a rokoni érzelmek énbőlőlem is elemi erővel akartak kitörni, még pedig olyformán, hogy a leánykákat akartam megcsókolni, a mit azonban nem engedtek.

A lakást úgy osztottuk be, hogy az egyik szobát elfoglalta a mama a két leánynyal, a másik szobát a papa, én, meg a Laci gyerek.

A mama azonban nem tudott harmadmagával egy ilyen kicsi szobában hálni. Kevés volt neki a levegő. Ugyáltszik, nagyobb adagokat szippantott belőle, mint más közönséges emberfia.

Ugy változtattuk meg tehát a táborozást, hogy a mama átjött a mi szobánkba. Laci átment a lányok szobájába, én pedig két forintért szobát béreltem a Millénium-hotelben.

Tíz napig laktam ebben a fogadóban filozófiai elmélkedésekbe merülve.

A filozófiai elmélkedések abban domborultak ki, hogy az Isten mindent bölcsen elrendezett s ha valakinek nem adott rokonokat, hát tudja, hogy mit cselekszik.

Én mondom önöknek, hogy nem az a legboldogtalanabb ember, a kinek rokonai nincsenek.

A tizedik napon búsan léptem a házba, mely rokonaim főhadiszállása volt, s melyet boldogabb időkben lakásomnak hívtam.

A kapu alatt Laci játszadozott.

- Bácsi, délután hazautazunk.

- Ugyan?

- Igen bizony. A papa kiderítette, hogy maga nem is rokonunk.

- Igazán?

- Igen. Azt mondja, hogy magát azelőtt Bleyernek hívták.

- Csak nem?

- De biz' úgy van.

...És a nemes Kapu-rokonság hidegen, indignálódva vonult ki szerény hajlékából. Hogy mertem így rászedni őket? Most mindenesetre boldogan, mert rokontalanul élek a legközelebbi kiállításig.

KERESZTFIAM.

Egy szörnyű vallomást kell tennem önöknek: én gyűlölöm a keresztfiamat.

Mikor téli időben a keresztvizre tartottam őt, azt hittem, hogy az csak neki kellemetlen. Keserűen csalódtam.

Mindjárt a keresztelőről hazatérvést, a szerdási lejtőn, fölfordult a szánunk. Hárman ültünk benne: az ispán felesége (keresztszületársam), én és a frissen keresztelt Jancsi. A bükkös völgybe fordultunk alá, a hó óriási tömegébe. Én öt ölnyre sülyedtem a hóba, a jóval sulyosabb ispánné, ki Jancsival szálla alá poklokra, nyolc ölnyre. A kocsis, a szán és a lovak fönt maradtak.

Jó félóraig üldögéltünk odalent a fehér kutban. Távolról hallottam Jancsi sirását s az ispánné jajgatását. Engem azonnal elfogott a nátha s óriásiakat prüszkentettem. Minden prüszsentésre két lábbal sülyedtem. Lassankint leprüszkentettem magamat az édes anyaföldre. Itt rágyújtottam három szivarra s roppant füstfelhőket bocsátottam föl, hogy könnyebben észrevegyék siromat. Különben még itt hagynak tavaszi olvadásig s a fűvel egyszerre zöldülök ki.

Dehogy hagytak itt. A kocsis nyilván haza, Garbócra szaladt segítségért. Egy félóra mulva kiabálást hallok messze fönt s csakhamar zugva csap le a verembe egy jókora darab kő. Mi az ördög? Talán elhatározták, hogy addig dobálnak, a míg végső kétségbeesésemben valahogy ki nem mászom? Ez kétségtelenül nagyon szellemes módszer, de kissé kiméretlen.

- Tekintetes ur, dobja vissza a követ, - kiáltották fölülről. Jó messze elröpülhettem az ut szélétől, mert a hang is gyöngén verődött el hozzám, meg mozogni se láttam odafönt senkit.

- Nem vagyok bolond, - kiáltottam vissza, - örülök, hogy csak egy darab volt.

Nem tudom megértették-e kiáltásomat, de annyi bizonyos, hogy a következő pillanatban egy darab deszka röpült barlangomba. Ezuttal jól céloztak, pompásan oldalba találtak. No de legalább a deszka kötélre volt kötve. Ez volt tehát a hajigálás célja, hogy a kötél vége a kezembe jusson.

- Fogja a tekintetes ur? - suttozták fölülről.

- Fogom, - harsogtam viszont.

Neki rugaszkodtak a mentők, s én csakhamar megindultam a szabad ég felé, olyanformán, mint egy tájékozatlan, kezdő lavina, mely tévedésből fölfelé gördül. Fönt póznákkal levakarták rólam a lavinát, s emberi alakomban jelentem meg.

De az ispánné még mindig jajgatott s Jancsi még mindig sirt odalent.

- Mért nem szabadították ki előbb őket, - kértem Jancsi apját, Mák Péter garabóci okleveles tanítót, a ki a vész hírére nyargalt ki a helyszínére.

- Azt akartuk, hogy egy okos ember adjon tanácsot s ez ön, kedves keresztkomám, - felelt Mák ur.

Egy órája vagyok a fiának keresztapja s már konfidens. Eddig mindig tekintetes urazott.

- Hát a Marcit kötélen le kell eresztetni s az hozza föl a kis fiut. Ez az első.

- Hát az ispánné?

- Azt majd ökrökkel huzatjuk föl.

Marci, Mák ur legidősebb fia, a kötél végére kötözve csakhamar eltűnt a kutban, melynek szája egészen az ut mellett volt. Az ispánné nem lódult olyan messze. Csakhamar visszatért, a megmentett csemetével, kit Mák ur rögtön bele takart az én bundámba, szánra ült vele s elvágatott.

Ott hagyott engem bunda nélkül, de az ispánnéval. Vagyis az ispánnét a kut fenekén, engem meg a faképnél.

A faluban zseniális embernek tartottak, mert egyszer öt tarokkal megcsináltam a pagát-ultimót, a sárga dinnyét pedig állandóan tubákkal ettem. Most elérkezett a pillanat, megmutatni, hogy csakugyan zseniális ember vagyok. Átkozott nagy teher ez a zsenialitás, főképp falun.

De nem hiába ettem én tubákos dinnyét. A szán-kast jól körülkötöttük kötelekkel s úgy eresztettük le az ispánnéhoz. Ő beleült a kasba, belekapaszkodott a kötélbe, melynek másik végét mi a szánhoz kötöttük s azzal gyi hó! elindítottuk a lovakat.

Hogy jött ő fölfelé! Azt hittem az egész bükkös-szakadékból megmozdult a hó. Én nem láttam a Himalaya örök-hótakart csucsait, de azt hiszem, ha egyszer a Davalagiri megindulna fölfelé: ilyenformán nézne ki, mint az ispánné.

Egészséges fölfogásáról tesz tanubizonyságot, hogy a szabadban érezvén magát, nem ájult el örömeiben, hanem olyant csapott a vállamra, nagyrabecsülése jeléül, hogy gondosan őrzött anyajegyemet (eperlevél) fölismerhetetlenné dörzsölte szét.

A szánt összeállítottuk s vígan és prüsszögve értünk haza, a tanítói lakhoz, hol paszitára gyűlt a garbóci intelligencia.

A szerencsés megmenekülés örömére Mák ur már meglehetősen be volt csipve; az ispán ur szintén, még pedig arra a hirre, hogy a felesége három napig nem fog előkerülni a hó alól. - Váratlan megérkezésünkre Mák ur még kaposabb lett; de az ispánt ijedtében a józanságnak egy csodálatos rohama fogta el, mely alatt azt híván, hogy még most nem ivott semmit (különben nem érezné józannak magát), hirtelen fölhalt három pohár tápióbicskei aszút, a mitől egészen részeg lett.

Én sem maradhattam józan. Lehetetlen volt. Azt mondták, hogy az ivással megelőzőm a meghülést, mely kimaradhatatlan, elfojtom a náthát, legyűröm a köhögést, elűzőm a csuht. Ennyi betegség ellen borivás nem is olyan tűrhetetlen orvosság. S utóvégre is inkább vagyok részegen egészséges, mint józanul beteg. Lassan-lassan állapotom közel járt ahhoz, melyet hazánkban a sárga földdel szoktak jellemezni. Az egész társaság összezavarodott előttem: Mák urat józannak, az ispánnét karsunak sejtettem. Marci pólyában turós-cuszát evett, keresztfiam Jancsi pedig mintha pipával a szájában tarokkozott volna... Végre aztán nem láttam semmit.

Hogyan mozdultam ki Mák ur házából, azt nem tudom. Elég az hozzá, hogy hajnalban a segédtanító, a ki egyedül maradt józan, a tanító kertjében talált, a mint egy kiszáradt diófa alatt, a hóban elterülve, édesdeden szunnyadtam. A becsületes fiu hazavitt, a mi igen nehezen ment, mert én azt hittem, hogy már otthon vagyok. Végre beleegyezett, hogy otthon vagyok, s akkor azzal kapacitált, hogy menjünk Mákékhoz mulatni. Ebbe beleegyeztem. Így aztán hazavihetett.

Azóta van csúzó, köhögésem és náthám. Azonkívül van keresztfiam. Ettől a pokoli csecsemőtől datálódik minden bajom. Azért gyűlölöm az én keresztfiamat.

A FÜRDŐORVOS.

Elismerem, hogy nagybátyámnak örök hálával és nyolc forint ötven krajcárral tartozom. Az örök hálával mindig is tartozni fogok, ellenben a nyolc forint ötven krajcárt nem fizetem meg. Hálával és pénzzel legjobb adós maradni.

A hála, melylyel nagybátyám iránt viseltetem, onnan ered, hogy ő volt az, a ki visszatartott a jogászpályától.

- Mi lesz belőled a jogi pályán, - mondá, - azon silány talentumok mellett, melyekkel az ég megáldott? A legjobb esetben ügyvédi irodavezető, vagy iktató a bejelentő hivatalban. Mint orvos pedig okvetetlenül viszed valamire, s a legrosszabb esetben is lesz belőled - *fürdő-orvos*. Aztán meg az orvos nemzetközi foglalkozás. Ha egy kínai ember pörösködik és hozzád fordul tanácsért, nem tudod mit csinálj vele, ellenben, ha a kínai embernek a foga fáj, s hozzád jön tanácsért, tudod, mit csinálj vele.

És ezért lettem orvossá, hogy tudjak mit csinálni a fogfájós kínai emberrel!

A nyolc forint ötven krajcárnak nincs ilyen hosszú története. Ezt a nagybátyára akkor adta kölcsön, mikor fölutaztam a fővárosba, a medikára.

El is végeztem a kurzust szépen. Mindig ott voltam az orvosbálon, medikus majálison, örülten táncoltam a professzorok házibálgjain, szónokoltam tüntetéseken, halottak napján és március tizenötödikén, s derekasan közreműködtem, hogy a képviselőház karzata minél többször kiürítették.

Igy lettem doktorrá és nagykoruvá. A professzorok minden szigorlaton konstatálták, hogy jó orvos lehet belőlem, de csak nyáron a fürdőhelyeken.

E szerint igazítottam jövőendő pályámat. Egyelőre csak barátaimon és rokonaimon tettem kísérleteket, s mikor láttam, hogy csudálatosan kiállják, idegenekre is kiterjesztettem működésemet.

Az volt a szerencsém, hogy elegánsan, de nem föltünően, tudok öltözködni, s a vidám modort ruhám sötét színeivel oly szerencsésen tudom összevegyíteni, hogy mindenki komoly készült-ségű világfinak tart. Egy született ur, a ki sokat tanult: ezt az általános benyomást teszem az emberekre.

A kapu alá egy aranybetűs táblát tettem ki, melyen ez olvasható:

<i>Dr. Pénzes Jenő</i> Fogad: d. u. 8-4-ig.
--

Különösen az imponált az embereknek, hogy csak délután 3-tól 4-ig fogadok. Micsoda keresett orvos lehet ez az ember s mennyi rendes páciense van, hogy a nap huszonnégy órájából csak egyetlen órácskát szakíthat az egész szenvedő emberiség számára! Ha azt irtam volna ki, hogy *Fogad reggel 8-tól este 8-ig* (mert ezt is kiirhattam volna), akkor soha egy lélek se jött volna hozzám.

Én tehát közömbösen üldögéltem otthon egész nap, délután háromtól négyig pedig izgatottan járkáltam otthon föl s alá. Első nap egy beteg csoportosult ajtóm előtt, második nap már ketten hemzsegték, harmadik nap négyen tolongtak. Kiszámítottam, hogy ha ez csak számtani haladványokban megy így tovább, tíz esztendő alatt egész Európa megfordul a lakásomon. De

nem ment számtani haladványokban a dolog s a betegek csökönyösen vonakodtak életerejüket általam kipróbáltatni.

Néha a leglátogatottabb kávéházakból hirtelen és föltűnően elhivattam magamat. Máskor fiakkereken robogtam végig a népesebb utcákon. Házi mulatságokról, megijedt férjnek öltöztetett hordárral éjjélkor is elhivattam magamat egy súlyosan beteg feleség ágyához. Ilyenkor egy óráig sétáltam kint az utcán, s került az egész mulatság:

Hordár	1 frt 20 kr.
Kapupénz kétszer	- " 20 "
	1 frt 40 kr.

A renomé pedig megért 100 forintot. Maradt ilyenkor tiszta nyereség 98 forint 16 krajcár.

Az ilyen tiszta nyereségekből azonban, bármily óriási összegekre rugtak is, nem lehetett sokáig megélni. Azért (eszembe idézvén nagybátyám mondását) körülnéztem, nem hogy fogfájós kinait, hanem hogy egy derék fürdőt találjak, sok egészséges vendéggel és sok majálissal.

Protekción utján be is jutottam fürdőorvosnak Sajó-Füredre. Hegyek és fenyvesek közt feküdt, s az a hire volt, hogy vize és levegője idegbajok ellen kitűnő hatása.

A fürdő virágzott, mert hisz' kinek ne volna idegbaja manapság? A kinek nincs semmi baja, az azt mondja, hogy idegbaja van, mert ez hangzik a legjobban és legdivatosabban, a kinek pedig idegbaja van, természetes, hogy idegbajt mond és nem orbáncot.

Elmentem tisztelegni a professzorhoz, a ki beszerzett Sajó-Füredre. Megkérdeztem egyuttal, hogy mit vigyek magammal?

Ő nagysága nyugodtan végignézett és így szólt:

- Egy Ferenc-József-kabátot, egy szmokingot, három pár cipőt és huszonnégy pár tarka harisnyát.

- Tréfál nagyságod.

- Nem én. Sajó-Füred női fürdő és így magának csupa egészségesekkel lesz baja.

- Hogyhogy?

- Ketten lesznek ott orvosok. Az egyik a régi öreg, megállapított hirnevű rendes orvos, a másik maga. Világos, hogy a kinek komoly baja lesz, az az öreghez fordul, magának pedig azokkal a veszedelmes egészséges emberekkel és asszonyokkal lesz baja, akiket orvosi tudománynyal nem, csak ravaszsággal és fufanggal lehet gyógyítani, mert nem a betegségüket, hanem a szeszélyüket kell kitalálni. Higyje el, kedves fiatal kolléga, hogy azok a legveszedelmesebb betegek, a kiknek semmi bajuk sincs.

A professzor ur bölcsen szólt és én mélyen elmémbe véstem szavait. Az általa megnevezett tárgyakon kívül nem is vittem el mást, mint két pár pisztolyt és egy pár kardot. Mióta a járásbiróságok szünetelnek, mivel nálunk a bagatelügyeket is fegyverrel intézik el, azóta a jónevelésű ember arzenált hord magával, még ha a Margitszigetre megy is.

Természetes, hogy Sajó-Füredre nagyon szerényen köszöntöttem be. Először is az öreg kollégának mutattam be magamat, a ki viszont bemutatott a férjes leányainak és a kis unokáink. Első este velük vacsoráltam s megösmékedtem egy csomó emberrel, a kik az asztalunkhoz ültek. Mindenki tudta, hogy itt a fiatal doktor s azt hiszem, kedvező benyomást tettem kifogástalan szmokingommal, mélyen kivágott mellényemmel, Ács és Társa Erzsébet-téri műintézetében vasalt, ragyogó ingpáncélommal s gazdag csokorra kötött fekete nyakkendőmmel.

Másnap, szombaton este, az évad első táncmulatságát tartottuk a *gyógyteremben*. Itt dőlt el a jövőm. Oly szédítőn és kellemesen táncoltam a keringőt az összes jelenlevővel, kivéve az urakat, hogy a betegek meggyógyultak, az egészségesek pedig betegek lettek tőle. Az előbbieket már is hálásak irántam, az utóbbiak pedig hálásak lesznek, mert természetesen én fogom őket *gyógykezelni*. (Nem merem ezt írni: gyógyítani, nem fognak komoly orvosnak tartani.)

Kollégám nagyon meg volt velem elégedve. Egyre dörzsölte a kezeit és mondogatta:

- Született fürdőorvos, született fürdőorvos.

Hát még mikor látta, hogy milyen kitűnő műkedvelő-előadásokat rendezek, hogyan kuglizom, hogy szervezem a majálisokat és a kirándulásokat. Pár hét múlva messze környéken ismertek s több szomszéd faluba meghívtak konziliumra. Ilyenkor éreztem magamat legkellemetlenebbül. Mert az odavaló orvosok, mint fiatal fővárosi doktornak, nekem engedték át a főszerepet és a vezérszót s csak nagynehezen tudtam őket arra bírni, hogy hamarabb nyilatkozzanak, mint én. Én aztán annak a doktornak a véleményéhez csatlakoztam, a kiben a beteg legjobban látszott bizni.

Igy teltek el a nyári hónapok Sajó-Füreden, igen kellemesen, s a gyógyítás körül is határozott sikerekkel dicsekedhettem, mert kiösmervén mindenkit, tudtam, hogy miféle orvosság esik neki legjobban. De, hogy mennyire kinőttem magamat orvossá, bizonyítja az, hogy egy napon meglátogatott az öreg kolléga, s így szólt hozzám:

- Kolléga ur, beteg vagyok.

- Hát gyógyítsa meg magát.

- Nem tudom. Sajátságos, de úgy van, hogy a magam betegségeit se nem tudom, se nem merem gyógyítani.

- Tehát mi baja a kolléga urnak?

- El-elzsidbadnak a karjaim, s káprázik a szemem.

- Aztán?

- A nyakam fáj és megmerevedik.

- Hm, hm! Azt hiszem, hogy ez nem egyéb, mint arc-zsába.

- Miféle?

- Arc-zsába.

Az öreg kolléga rám nézett, egy darabig hallgatott, aztán szólt:

- Nem gyomorhurut?

- Nem, semmi esetre sem. Inkább nyakfic-dag.

- Köszönöm. Ez, csakugyan ez az. Már régen kerestem, végre megtaláltam. Nyakfic-dag.

Ezzel a kolléga ott hagyott. Hallottam botjának kopogását a folyosó kockáin. Egyszer csak a zaj megszűnt, s egy kis szünet után a bot visszafelé kezdett kopogni. Az öreg doktor megint belépett a szobámba, s így szólt:

- Tudja mit, kolléga ur? Egy jó tanácsot adok magának. Tudja, mi a színháznál az a nyári primadonna?

- Nem.

- A ki akkor énekel, mikor nincs publikum. Hát azt tudja-e, hogy mi az a nyári doktor?

- Most már tudom. Az az orvos, a ki akkor gyógyít, mikor nincs beteg.
- Ugy van! Tanácsom tehát az: maradjon maga csak *nyári doktornak*. Lássá, ezzel is nagyon lekötelezi a doktorokat, ha megszabadítja azoktól a betegektől, a kiknek nincsen semmi bajuk. Mert a betegek legnagyobb része egészséges ember, a kinek azonban folyton doktorra van szüksége, a ki elhitesse vele, hogy nincs semmi baja. Hisz ha nem így volna, hogy tudna ennyi orvos megélni...

EGY NÉPFÖLKELO VISZONTAGSAGAI.

Fimpl ur, fővárosi polgár, kora ifjúsága óta rajongott az egyenruháért. Képes volt félnap elszaladni a katonabanda előtt, étlen-szomjan, nézte a tambur-majort, a nagy bottal s gyönyörködött kedvenc hangszerében, a nagy dobban. S a kegyetlen sorozó-bizottság mégis örökre kidobta, mikor a keze alá került.

E szomorú eset után már csak az volt a törekvése: bejutni akárhová, a hol egyenruhát viselnek. Először fővárosi tüzoltó, azután rendőr akart lenni, végre kísérletet tett a kéményseprők fekete uniformisos testületénél: sehol se vették be.

A tüzoltók azt mondták csámpás; a rendőrségnél kijelentették, hogy fiatal; a kéményseprőknél azt mondták, hogy öreg, nem kezdheti meg az inasságot.

Kik viselnek még egyenruhát? A fegyencek; igen, de ezzel a bűnös daróccal a becsületes ember nem parádézhat. Maradnak csupán a veteránok.

Az aggharcosok nem vették szigorúan a dolgot: rögtön befogadták veterán-inasnak. Majd ha beletanul a temetkezésbe és zászlószentelésbe, fölszabadulhat, s lesz belőle veteránmester.

Éveken keresztül csöndes hallgató volt, s a bandában a kis dobot pörgette. Egy-egy előkelő tag temetésén oly meghatóan verte a fekete posztóval bevont száraz hangszert, hogy minden szem könnyezett, s az orrok trombitaszava elnyomta a veteránbanda recsegését.

Mikor bajusza és szakálla kiserkedt, megházasodott, ugyanekkor valóságos veteránna lett, aranypaszomántos, tollbokréta csákoval, s gyönyörű karddal. A világ legboldogabb embere volt, s lenézőleg csörtetett el a hadsereg szerencsétlen tisztjei mellett, a kik annyi pénzébe kerülnek az államnak, s kiknek annyian parancsolnak, ő a maga költségére katonáskodik és senkisé parancsol neki. Csak Blazsek ur, a főparancsnok. Ő is csak vásár- és ünnepnapokon, meg temetéseken.

Háborús szelek kezdtek fujni, s a kormány mozgósította a fővárosi népfölkelést. A katonailag szervezett és már egyenruházott veteránok ifjabb részét elsősorban.

Ki írhatja le Fimpl ur örömét, mikor a fölülvizsgáló bizottság őt alkalmasnak találta a népfölkelésre! A hadsereg belátta hibáját, s most jóvá teszi; ki van mondva, hogy ő nem csámpás többé, hanem hős katona, a veszedelemben forgó haza végső reménye.

Esténként verték a muszkát a „Vörös kakas” külön szobájában, s ecsetelték a fényes bevonulást Moszkvába, Szentpétervárra, Irkuckba és Kamcsatkába. A katonaelet gyönyöreit regélték, a szerzendő dicsőség fényében sütkéreztek s a még meg nem lévő babérokra pihentek. Oly büszkén viselte mindenki a népfölkelési karkötőt, mint a Szent István-rend legnagyobb keresztjét.

Egyszer aztán minden katonát kivontak a fővárosból s a népfölkelésre maradt a helyőrségi szolgálat. Veteránjaink a Károly-kaszárnyába jutottak s még bucsut se vehettek a kedves „Vörös kakas”-tól. Most kezdődik a gyöngyélet! Emelt fővel sétálgattak a kaszárnya kapuja előtt.

Másnap reggel öt órakor trombitarecsegés riasztotta föl Fimpl urat legédesebb álmából. Fölkelt, borzasztóan fáj a dereka, mert a puszta deszkán hált. A pokrócot mind a hadsereg után küldték Galiciába.

Ötötől hétig álltak az udvaron. Hétől kilencig masíroztak föl s alá. Kilencetől tizig futólépésben szaladgáltak az udvaron, tiztől délig a fegyverrel bánni tanultak. Ekkor pihenés volt; bent a kaszárnnyában megebédéltek s Fimpl ur éppén el akart nyujtózní, hogy szokott délutáni álmát élvezze, mikor riadót vertek s ujra sorakozni kellett odalént. Estig a fegyverfogásokat tanulták. Este egy kis katonás vacsora után nyugalomra tértek. Fimpl ur a földön hált. Azt remélte, hogy a kőpadló puhább lesz a deszkapricsnél.

Másnap hajnali négy órákor vertek riadót. Kivonultak a váci határra, ott a szuronyforgatást tanulták, s délután négykor tértek vissza Fimpl ur és társai lóvasuton. Ekkor hazabocsátották őket, másnap reggelig. Estére mindenki a „Vörös kakas”-ban volt. Lelkesültek, de Kamesatkát már kihagyták a programból, s tiz órára mindenki hazatért, hogy a fáradaImakat kialudja.

Ujra bevonultak a kaszárnnyába, s azonnal udvart söpörni kommandírozták őket. Másnap Fimpl ur a konyhába rendeltetett s kilencetől tizenkettőig a babfőzeléket keverte. A következő napon felügyelt a folyosók surolására. Utána való nap a szobák meszelésében működött közre. Ejnye de átkozott prózai oldalai vannak ennek a gyöngyéletnek!

Egy napon, szakadó esőben, Fimpl ur szakaszát Ó-Budára küldték, hogy a bakancsmagazinumnál lévő őrséget váltsák föl. Fimpl fölhasználta az alkalmat s elment kuglizni a sógorához, a ki Ó-Budán hentes volt. A káplár (a ki régi katonaviselt ember volt) ezért elfogadta s szuro-nyok közt visszakísértette a Károly-kaszárnnyába, hol hat heti kaszárnnyaáristomot sóztak rá.

Fimpl ur hat hétre eltűnt a fővárosból. A felesége szomoru arccal emlegette a leveleket, melyeket férje Oroszországból ír neki, hol a hadsereggel győzelmesen előre nyomul. A veterán-társak nem cáfolhatták meg, mert Vácra voltak áthelyezve. A hat hét éppén letelt, mikor elbocsátották a népfölkelést s Fimpl ur otthon termett.

Husz év múlva, 1907-ben. Fimpl ur legidősebb leánya lakodalmát üli. Nagy vendégség, az örömapa borbélytányérnagyságu hadiéremmel mellén, hadjáratait beszéli.

- Bizony, fiaim, iszonyu vérfürdő volt az, most husz éve, tizezer muszka fulladt a Névába, a mi az orosz Duna. A ki bele nem fulladt, azt lemészároltuk. Moszkva kulcsait két napi járó földre elénk hozták, Szentpétervár kulcsait nem találták, mikor becsöngettünk, azért betörtük a kapukat. A cár palotája jégből van, azt meleg vízzel locsolgattuk s az egész épület elolvadt. Mi népfölkelők föllázítottuk a tatárokat és a törököket, visszaállítottuk Lengyelországot, diszkardot adtunk a törököknek és fáklyás-zenét a lengyeleknek. El is fogtuk a cárt, de szabadon bocsátottuk, mert *alibit* bizonyított.

- Hogy-hogy?

- Bebizonyította, hogy nem volt ott, mikor elfogtuk.

- Vagy úgy? De, Fimpl bácsi, magáról azt beszélték, hogy a jobb karját ellőtték.

- Hogy gondolsz olyant? Hisz az tiltva volt! Min viseltem volna a népfölkelési karkötőt?

Tanulság: a népfölkelő a hálás és bámuló utókorral kecsegtetheti magát a jelen szenvedéseieért.

MI SÜLT KI A LÓRI BETEGSÉGÉBŐL?

Nem szoktam otthon a háztartásba beleszólni s rám nézve teljesen közömbös, hogy Rézi néni vagy Zilahi Ágnes könyvének utasításai szerint főznek-e. Az sem érdekel, hogy miért hívják a nyulat Wellington-módra elkészítettnek, mikor mogoróval van megtöltve és miért hívják à lá Cromwellnek, mikor nincs mogoróval megtöltve. Nem kelt bennem izgatottságot, ha a közönséges főtt és átpasszirozott (jól mondtam kérem?) sárgarépát thüringiai mártás cím alatt teszik elém. Hidegen hagy, ha a tegnapi főtt marhahúst ma teszik elém, összevagdálva, ecettel, olajjal és vöröshagymával: Bourbon-szelet cím alatt. Összes kívánságaim a konyhaszat terén csak odáig terjednek, hogy legalább minden másodnap jó legyen az ebéd. Most ugyis új házasságot csináltak (a polgárit), ezt is belevehették volna, olyan föltételnek, melyet az asszony köteles szigorúan megtartani. Nőm, a ki jómódu, de előkelő nemesi család sarja, számot vetett ezzel a szerény kívánságommal s évek óta minden másodnap jól ebédelek...

Ez egyszerű, de egyszerűségében is megkapó bevezetés után mindenki, a ki a polgári iskolából két, vagy a felsőbb leányiskolából egy osztályt elvégezett, ki fogja találni, hová akarok kilyukadni. Ugy van, önöknek igazuk van: oda akarok kilyukadni, hogy ez a kellemes állapot az utóbbi időben megszűnt. Akár Chateaubriand-ról, akár Wellingtonról, akár Eszterházy Miklós Móricról volt elnevezve, az asztalomra kerülő marhasült rossz volt, az bizonyos, s én hálát adtam a Gondviselésnek, hogy nem születtem híres embernek, mert akkor az én nevemhez is megemészthetetlen husdarabok, e husdarabokhoz pedig az utókor átkai fűződnek. Így nevem ismeretlenül, de mocsoktalanul fog átszállni a jövő időkre.

Mikor két egymásután következő napon rossz ebéd volt, még észre sem vettem. Mikor a harmadik egymásután következő napon is így volt, már észrevettem, de nem szóltam semmit. Azt hittem, hogy a Lóri szakácsné elvesztette a falinaptárát, melyet én születésnapomra kaptam ajándékkul s melyet én neki, változatosság okáért, a nevenapjára adtam ajándékkul. Mert ha elvesztette, akkor belezavarodhatott a napokba s csak tévedés az egész. De a fali naptár ott függött a konyha falán s így a tévedés ki volt zárva.

Az ötödik nap megint így volt, s ekkor azon gondolkoztam, hogy megindítandó válópörömet melyik ügyvédre fogom bízni.

A hatodik nap reggelén így szóltam nőmhöz, mielőtt hivatalba mentem:

- Ma nem jövök haza ebédre.

Lesütötte a szemeit, s percekig tartott, a míg annyira magához tudott térni, hogy így szólhatott:

- Miért?

Erre pózba vágtam magamat. Nem akarván önöknek imponálni, elárulom, hogy ezt a pózt Homokay László jól szervezett dráma-, népszínmű- és operett-társulatának intrikusától lestem el a gyergyó-ditrói nyári kocsiszinkörben. E bérces kis testvérházánktól kölcsönkért pózban így szóltam az asszonyhoz:

- S maga még kérdi?

Az asszony lehorgasztotta a fejét. Sok horgászt láttam már, de a ki ennyire lehorgasztotta volna a fejét, még nem.

- Nem akarok éhen halni, asszonyom, - mondám pokoli gúnnyal, melyet szintén a főttebb említett intrikustól birtam albérletbe, a mi azt bizonyítja, hogy Homokay László dráma-, népszínmű- és operett-társulata tényleg jól van szervezve.

- Kérdezze legalább az okát, - suttogá az asszony.

- Szívesen, - mondám nyájasan. S aztán hideg sziszegéssel hozzátettem:

- Az okát, asszonyom, az okát szabad volna tudnom?

- Az oka egész egyszerűen az, hogy nem a Lóri főz, hanem én. Ő beteg.

- Ön? Eszerint ön nem tud főzni?

- Nagyon rosszul, - hebegte őnagysága halott-halványan.

- És vőlegénykoromban a maguk házánál azokat a remek eledeleket... ah Istenem, sohse felejttem el... száz év múlva is megfordulok a siromban és megnyalom az ujjamat... ki főzte azokat?

- A mama.

- A tésztákat?

- A mama.

- A sülteket?

- A mama. Én soha ki sem néztem a konyhába.

- Hallatlan! Soha ajtó még így becsapva nem volt, mint én... A háziasság istennőjét veszem nőül és három évi házasság után kisül, hogy csak akkor istennője a háziasságnak, mikor a szakácsné egészséges... Válni fogunk...

- Ugy? - szóló az asszony és dacosan fölvetette a fejét.

Ezzel drámai léptekkel bement a szobájába és kihozott egy albumot. Egy albumot, melyet vőlegénykoromban teleírtam versekkel és neki átadtam.

Az asszony ráütött a könyvre.

- Micsoda versek ezek?

Bambán odanéztem.

- Petőfi Sándor versei.

- Ugy van. És maga azt mondta vőlegény korában, hogy a maga versei.

(Ez az én szerencsétlen kényeskedő szisztémám átka! Mindig meg szoktam válogatni, hogy kitől plágizálok.)

- Igaz, - hebegém.

- Pedig nem maga főzte, hanem Petőfi. Kvittek vagyunk. Mehet a hivatalba.

És én mentem a hivatalba. Az ebéd még aznap is rossz volt, de én és nőm már jók voltunk egymáshoz.

Mért nem is vettem meg neki a mult karácsonykor a Timóthy Gerzson költeményeit, Petőfi helyett? Akkor nem sült volna ki semmi, s nőmmel szemben még most is erkölcsi alapon állanék.

AZ ELVEK EMBERE.

Szeretem az elvek embereit. Ahány embertől hallottam: *Én elvből nem iszom bort*, az mind delirium tremensben (latinul: iszákossági rezgőrkben) halt meg. Hány táncolni nem tudó, vagy medvemódra táncoló embertől hallottam, hogy ők elvből nem táncolnak.

Patyulkay, mint gyakran hangoztatta, elvből nőgyűlölő volt. A mi annyit tett, hogy kellemetlen külsejénél és savanyu belsejénél fogva a nők rá sem néztek. Ő tehát, szégyenletében, beállott nőgyűlölőnek s megvetette azokat, a kiknek nem kellett.

I.

Koronkay Jenő igazgató jól szervezett szintársulata november vége felé vonult be Kis-Ipoly hasonlóképp jól szervezett mezővárosba. Az igazgató titkára már egy héttel előbb igen jó bérletet csinált, felét a pénznek be is szedte, el is kártyázta, sőt becsületszóra ötven forint kártyaadósságot is csinált. Mikor a társulat megérkezett, a titkár borongós arccal várt az állomáson. A direktor egyenesen hozzá fordult:

- Nos, Mindszenti?

- Mi kell?

- Hogy állunk?

- Fényes bérlet.

- Hol a pénz?

- Fucscs!

A direktor elsápadt.

- Ne beszélj bolondokat.

- De ugy van. Tudod, hogy a legelőkelőbb családokhoz kellett mennem, s mikor fölszólítottak, hogy kártyázzam, engedelmeskednem kellett, mert jogvégzett ember és urifamiliának a tagja vagyok. Vesztettem. Nem tehetek róla.

A direktor egy szép mozdulattal a táviróhivatal ajtajához támaszkodott, homlokához és levegőért kapkodott. A direktorné, a ki komika volt, s e pillanatban is egy kalitkát tartott a kezében, két kanárral, messziről látta, hogy baj van, s a rendes bohózáti tipegéssel odasietett.

- Mi az, Koronkay? - kérde az asszony a férjét. Mindig egészen hidegen a vezetéknévén szólította az öreget, mióta *Lear király*-ban megbukott.

A direktor három szóval megmagyarázta nevének a helyzetet. A direktorné szemei e pillanatban oly beszédesen csüngtek Mindszentin, hogy az rögtön megértette és visszatelegrafált.

- Számíthatok rád? - ezt nézte oda Mindszentihez.

- Számíthatsz rám, - sürgönyözték vissza a titkár ur nagy barna szemei.

- Hallja kend, - kezdé, urához intézve szavait a direktorné, a ki a családi életben egy csöppet sem volt komika, - kend timárlegényből lett színész és fogalma sincs egy uriember kötelességeiről.

- No hallod, édesem...

- Kedves Koronkay, - szakítá félbe a direktorné, igen szárazon, - én veled ilyen dolgokról nem vitatkozom. Tudod, hogy magam is a Pekry-családból származom. Jőjjön, édes Mindszenti...

A titkár karonfogta a direktornét, a ki őt kocsin bevitte a városba. Koronkay pedig mormogá:

- Ha féltékeny természetű volnék, nagy jeleneteket csinálhatnék... szerencsére nem vagyok féltékeny természetű... Mindszenti pedig sokkal eszebb ember...

Ezzel sóhajtva nyult a tárcájába, ahhoz a bizonyos tartaléktökéhez, mely minden színigazgató tárcája fenekén megvan, még akkor is, mikor koplal és az egész világot megpumpolja. Ebből fizette ki a szomszéd városból vele jött hitelezőket, a kik különben nem engedték volna meg a podgyász beszállítását a városba.

II.

A direktorné mint egy becses zsákmányt, úgy vitte be Mindszentit a városba, a kocsisor élén. Közérdeklődés várta a színészeket, mert már öt év óta nem volt társulat Kis-Ipolyban. Az utcán megálltak az emberek és kíváncsian mutogattak a jövevényekre.

- Vajjon engem a feleségednek néznek-e? - kérde a direktorné egy bájos mosollyal.

- Nem tudom én, - felelt a másik boszusan.

- Nem hiszem. Azt hiszem, anyádnak néznek. És én örülök, hogy ilyen szép fiam van.

- Én is örülök.

- Hallod, Mindszenti, te unalmas vagy. Hát nem érzed hálát, hogy megmentettelek Koronkay körmei közül? Tudod, hogy milyen goromba ember, s csak én tudom megszelidíteni.

- Tudom, mama, s köszönöm a szíves közbenjárását. Ha unalmas vagyok, ezt annak tulajdoníthatja, hogy unom ezt az egész mesterséget. Életnek nem élet, művészetnek nem művészet, tele van léhasággal...

- Ez a legfüggetlenebb élet a világon, - mondá a direktorné meggyőződéssel.

- Magának, a ki a sülyesztőben született s a zsinórpadráson fog meghalni... Ez teljesen érthető. De engem nem a születés, nem is a tehetség hozott erre a pályára... Tetszett a pálya, mert könnyelmű fráter vagyok s mint vidéki színész, legkényelmesebben lehetek könnyelmű, inkorrekt, vagy komisz... Ezt különben maga nem érti.

- Dehogyan nem értem. Annyira értem, hogy azt is tudom, hogy *macskakeserved* van, attól beszélsz így...

Mindszenti elnevette magát.

- Az bizony meglehet, - felelt rá s abban a percben nagyot köszönt egy alacsony, sárgaarcu fiatalembernek, a ki arra haladt.

III.

- Ki ez a majom? - kérde a direktorné.

- Patyulkay, a *Kis-Ipoly* szerkesztője.

- Szerkesztő? Ints neki, hogy kövessen.

Mindszenti azonnal leugrott a kocsiról.

- Csak menjen előre, a *Vörös Ökör*-höz, majd én hozom a sajtót.

Patyulkay veszedelmes ember volt. Három-négy fővárosi lap levelezését is a kezében tartotta s ő - ha jókedvében volt, - a budapesti színházak szemeit könnyen a helyben feltűnő csillagokra irányíthatta. De nem volt jókedvében. Vagy a budapesti színházak nem voltak jókedvükben.

Tíz perc múlva Mindszenti beállított Patyulkayval a *Vörös Ökör*-höz, hol már ekkor az igazgatóné elhelyezkedett. A bemutatkozás megtörtént.

- Higyje el, nagysád, hogy elvem ellen van a művésznőknek bemutatkozni, mert az ember a tollának az objektivitását veszélyezteti... S most is csupán Mindszenti barátom kedvéért jöttem el.

A direktorné viharos pályáján sokat mozgott a szabad levegőn, s így egészséges, eléggé megtermett asszonyság volt, még nem öszülő szegszinü hajjal. Egy kis grimaszt vágott és így szólt:

- Ugyan menjen, maga rossz, hogy lehet ezt egy nőnek a szemébe mondani... hogy nem az ő kedvéért jött el.

- Bocsánat, nagysád, én a hölgyvilággal mindig a lehető legudvariasabban bánok, de föntartom magamnak a jogot, hogy őszintén beszélhessek velük...

- Nőgyülölő, ismert nőgyülölő, - magyarázta Mindszenti.

- Elvből, - tette hozzá büszke, önérzetes mosolylyal Patyulkay.

- Maga az én emberem, - mondá a direktorné, egy komikától egészen meglepő páthosszal, - rögzös a művészpálya, uram, de higgye el, mindez semmi; a legveszedelmesebbek ránk nézve a hízélgők. Mennyire megakadályoznak művészi fejlődésünkben.

A direktorné nagyot sóhajtott.

- Mennyit hizelegtek nekem életemben... Tessék helyet foglalni, édes Patyulkay... Mindszenti, nézzon utána a többieknek.

Mindszenti látván, hogy Patyulkayval lerótta tartozását a direktorné iránt, eltávozott.

IV.

Tudják önök, mit irt egy hét múlva az elvek embere a vén kokettről?

Ezt: *Koronkayné a legmesszebb menő követeléseknek is megfelel.*

A HÁROM ISMERETLEN.

Korán rájöttem arra, hogy az emberek szeretnek könyvet kérni kölcsön, de nem szeretik azt visszahozni.

Hogy tehát magánkönyvtáramnak az alapját nyugodtan megvethessem, elhatároztam, hogy az akadémia kiadványaival kezdem. Ezeket se kölcsön nem kérik, se el nem viszik távollétemben. (S ha elviszik, mindjárt vissza is hozzák.)

Igy magánkönyvtáramnak gyorsan oly rossz hire keletkezett, hogy ismerőseim körében mindenfelé nevettek rajtam, mint megpenészedett szobatudóson. Ez alatt az ijesztő álarc alatt sikerült lassankint igen csinos szépirodalmi könyvtárra szert tennem. De az akadémiai kiadványokat azért szorgalmasan hordom haza szakadatlanul, hogy a véletlenül, néhány érdekesebb könyv által vigyázatlanul támasztott jó hírnevet csirájában elfojtsam.

Igy a minap ismét érkezett egy csomó akadémiai kiadvány a szerkesztőségbe s miután az a hét gyermekkel megáldott soroksári-utcai szegény sajtos, kit az akadémiai füzetekkel támogatunk, napokon át nem jelentkezett, kiválogattam a javát s haza szállítottam.

Ezek közt volt egy sárga füzet, ily cím alatt: „Egyenletek három ismeretlennel”.

Miközben vacsora után a témat szürcsölgettem, feleségem a legújabb könyveket nézegette. Egyszerre csak fölkiált:

- Ejnye, ez érdekes regény lehet.

El nem képzelhettem, hogy melyiket gondolja? Megkérdeztem.

- Ez itt, a három ismeretlennel - felelé.

- Miből következteti?

- Hát hogy három ismeretlen van benne. Az eddigi regényekben, melyeket olvastam, sohse volt több egy ismeretlennél. S az mindig olyan érdekes fiatalember volt.

- Igen? No csak olvassa el.

- El is olvasom, csak a Kazár két novellájával készen legyek.

S az asszonyka gondosan eltette íróasztalának legszebb fiókjába.

Másnap a mamánál uzsonnára gyültek a családbeli asszonyok. Egyszerre csak megszólal a feleségem.

- Pali most olyan érdekes regényt hozott haza.

- Mi az, mi az? Mi a címe?

- „Egyenletek három ismeretlennel”.

- Hány ismeretlen? Három? Nagyszerű lehet. Olvastad már?

- Még nem, de alig várom.

- Ki írta?

- Mocsnik Ferenc.

A név egy kissé bizalmatlanul hangolta őket. Nem olvastak még tőle semmit. De azután sorsot huztak, hogy ki olvassa először. A sors Marcsára esett, a ki el is küldte a könyvért a szobalányát rögtön.

De mire a szobalány hazaérkezett, Marcsa már a színházban volt. Másnap reggel meg a gyerekeket kellett vinni beoltani, délután jour fix s a könyv azalatt odahaza fölragasztottan hevert.

Harmadnap már megjelent Lujza a könyvért. Marcsának csak akkor jutott eszébe. Nem akarta odaadni, de Lujza esküdözött, hogy rögtön kiolvassa s másnap korán reggel visszahozza.

De ő aznap a józsefvárosi kör táncmultságára ment s másnap jó későig szunyadozott. Ezalatt ott járt Mariska s az érdekes könyvet minden habozás nélkül elvitte magával. Ráfogta, hogy Lujzának a multság után ugymint szemgyuladása lesz s nem tud olvasni.

A fölébredt Lujza konflison, omnibuszon és villámos vasuton rohant Mariska üldözésére. Nem találta otthon, korcsolyázni ment a városligetbe, de oda is magával vitte a három ismeretlent, sejtven, hogy Lujza le fog csapni rá.

Ekkor Lujza leült s a következő levelet hagyta hátra:

Kedves Mariska! Ez nem eljárás. „A három ismeretlen” című regényt ma már vissza kellene adni a Marcsának s nincs itt. Iszonyu kellemetlenségeim vannak emiatt. Kérem a könyvet, Lujza.

Mariska mérges lett, rögtön bepakkolta „A három ismeretlen”-t (milyen szép címet kapott!) s visszaküldte - egyenesen hozzám.

Jókor jött. Éppen ott volt nálam az anyám, a ki csak az imént mondta szemrehányó hangon:

- Kedves fiam! Ha valami jó, érdekes könyved van, azt legelőször is add nekem, mert ha lányaim elviszik, sohse kerül többet vissza az én kezembe. Te sohase gondolsz rám.

Rögtön átadtam édesanyámnak az egyenleteket három ismeretlennel. S ő kibékülve és megelégedve távozott.

Alig hagyta el a szobát, megjelentek Marcsa és Lujza. Marcsa szemrehányásokat tett Lujzának, Lujza a távollevő Mariskának, de a mamától egyik sem akarta elkérni. Ekkor megszólalt a feleségem, hozzám intézve szavait:

- Ugyan menjen el és vegye meg még egy példányban azt a könyvet.

Hogy én megvegyem még egy példányban az „Egyenleteket három ismeretlennel!” A dolog kezd multságos lenni.

Elmentem Lafit kölcsönkönyvtárába s onnan akartam kihozni.

- Nem lehet, - felelt a segéd, - kézben van. Pedig ötöt tartok.

Teringettét! Most már magam is kíváncsi vagyok rá, hogy mi lehet abban a könyvben.

- Kik olvassák azt a könyvet?

- Kizárólag hölgyek.

- S mit mondanak róla?

- Azt nem tudom; de csodálatos gyorsasággal kiolvassák. Van olyan, hogy egy félóra múlva már visszaküldi. Pedig száznyolcvan lap.

- Még is vennem kell egyet abból a könyvből, tudja Isten mi van benne?

- Ne vegyen, majd mindjárt hoznak egyet.

Csakugyan kis idő múlva belépett egy feketeruhás hölgy, a kin félreismerhetetlenül mutatkoztak a regényolvasás nyomai. Egy könyvet tett az asztalra s így szólt:

- Kérem, itt hozom a „Három ismeretlen”-t s kérek egy Daudet-féle regényt.

- Miért nem tetszik nagysádnak a „Három ismeretlen” című regény? - bátorkodám kérdezni.

- Regény? Az is regény? Olyan érdekes címe van s belül csupa szám. Így szedik rá az írók az embert.

Fogtam a könyvet s nyargaltam vele haza. Az asszonyok megint a mamánál voltak s szerettek volna bővebb részleteket a három ismeretlen felől. De a mama úgy eldugta a becses könyvet, hogy nem akadt többé rá s azért valóságos örömmiádallal fogadtak, mikor beléptem, kezemben lobogtatva egy új példányt.

- Olvasd föl az első fejezetet. Te olyan szépen tudsz fölolvasni. Csak az első fejezetet. Muszáj abban legalább egy ismeretlennek előgyünni.

Leültem, megköszörültem a torkomat s egy pohár vizet téve magam elé, ünnepies hangon elkezdém:

„Egyenletek három ismeretlennel. Irta Mocsnik Ferenc. Első fejezet. Már korábbi értekezéseimben, melyet a felsőbb mennyiségtan köréből tartottam, kifejtettem azon alapelveket, melyek a matematikának, mint legexaktabb tudománynak alapelveit képezik.”

- Ugyan mit olvassz itt nekünk? - kiálták méltatlankodva minden oldalról.

- Mocsnik mennyiségtani értekezését az egyenletekről.

- Hát az ismeretlenek?

- Van szerencsém őket bemutatni: Az egyik X, a másik Y, a harmadik Z. (S meg is mutattam a könyvben őket.)

Hanem ezután menekültem is. A könyvet valószínűleg utánam hajították. Legalább másnap bekopogtatott hozzám egy földszinti lakó azzal a hírrel, hogy az udvaron egy könyvet talált, nem az enyém-e?

- Micsoda könyvet?

- „Egyenletek három ismeretlennel.”

- De az enyém.

- Hát majd visszahozom... de ha nem tetszik megharagudni... a feleségem nagyon szeretné olvasni. Szabad?

- Hogyne, a legnagyobb örömmel, csak tessék. Meg is tarthatja.

- Óh nagy köszönettel veszem, magam is lelkes könyvbarát vagyok. (Nem sokáig lesz az, jó ember.)

A lakó eltávozott. Másnap reggel már nem köszönt, mikor a kapu alatt találkoztunk. És azóta sohasem köszön.

PATYI GEDEON TRAGÉDIÁJA.

Uraim, száz aranyat adok annak az embernek, a ki nem tagja semmiféle egyesületnek. Nem hiszem, hogy hazánkban tiz ember tudna jelentkezni - már csak azért sem, mert a semmiféle egyesülethez nem tartozó embereket, mint ritkaságokat, azonnal kitömnék, sőt mint legritkább ritkaságokat, kitömvé még spirituszba is tennék, csak hogy valahogy el ne romoljanak.

Hogy keveredik az ember az egyesületekbe? Nem tudnék megfelelni rá, pedig személyem valóságos akkumulátora, központi gyűjtőfogháza, országos kongresszusa az egyesületeknek. A gyerekek nagyon szeretnek, mert *villanyosdit* játszhatnak velem. Tudniillik, ha az ujjuk büttykit hozzám értetik, mint a villámos szikra szokott, egy egyesület pattanik ki belőlem. Ha megdörzsölnék, mint a spanyolviaszt, s egyesülethez értetnek, azonnal hozzám ragad.

Az egyesület ragadós betegség, beleeshetik az ember, mint a himlőbe. Csak az első lépés nehéz, de mielőtt egy helyütt benne vagyunk, a többi gyerekjáték. Olyan, mint a lavina, rohan le a lejtőn, s egyre több egyesület tömegével hömpölyög a mélységbe - az anyagi romlás örvényébe.

Magánhivatalnok lévén, természetesen habozás és fölszólítás nélkül beléptem a *Magántisztviselők Országos Egyesületé*-be, mely hivatva van magánérdekeink dicső lobogóját győztesen kitűzni a közérdek hitvány sáncaira.

Az egyesületnek tagja lévén, természetesen habozás nélkül beléptem a *Magántisztviselők Országos Nyugdíjegyesületének Házépítő Szövetkezeté*-be is, mely az előbbinek alosztálya és kiegészítő része.

Ekkor én még jogilag csak egy egyesületben voltam bent, de tényleg már három tagdíjat fizettem.

A főosztály és alosztályai kisebb töredékekre oszlottak: kuglikör, bicikliosztály, futbalcsapat, a mibe persze mind be kellett lépnem, noha kuglizni nem szeretek, biciklim nincs, a futballt pedig senki sem játsza közülünk.

Egy kerékpár-kirándulás alkalmával, melyet én villámoson tettem meg, pompásan mulattunk Ó-Budán, a *Kék cinegé*-hez címzett kocsmában. Abban az időben a liberalizmus óriási veszedelemben forgott Ó-Budán s voltak emberek, a kik száz-százötven forintot alul (egyszeri szavazásért) nem voltak hajlandók magukat liberálisoknak vallani. A kocsmában is elvi harcok dultak. Mi csak akkor szóltunk bele, mikor verekedésre került a sor. A liberálisok bajba voltak, tehát az ő segítségükre mentünk, részemről egy üveg sörrel, melylyel egy *braunhaxler* (szóról-szóra: barnacsülkü) fejét illettem. A barnacsülküek fejét a gondviselés még nem lágyította meg s így az üveg törött szét, nem a fej. A fej tulajdonosa erre hozzám vágta a faliórát, úgy, hogy az óra megállt, én pedig lefeküdtem. Mikor magamhoz tértem, egy ur, kinek vallásához semmi kétség sem fért, hozzám lépett s így szólt:

- Van szerencsém tudatni, hogy becses ájulása alatt önt az ó-budai *Bikur Cholim*-egyesület örökös tagjává választotta.

- Mi az?

- Betegsegélyző egyesület.

- De én egészséges vagyok!

- Annál vigabban fizetheti a tagdíjakat. Az első hat hónapról szóló nyugtát már is van szerencsém átnyújtani.
- De hát miért választottak meg?
- Mert segített kivenni a reakcionáriusokat.
- Kik azok?
- A kik ellenünk vannak a választás napjáig. Akkor azonban pénzért leszavaznak velünk. Még be sem gyógyult a fejem, mikor megjelenik nálam egy ur.
- Ön Patyi Gedeon?
- Van szerencsém.
- Részemről a szerencse. Mondja csak, hogy gondolkozik az egyetemi kereszt-kérdésről?
- Nem engedem meg, hogy keresztkérdéseket intézzenek hozzám.
- Hát akkor mondja meg őszintén, keresztény ön?
- Évek óta.
- Nos, akkor hogy léphet be a *kontra-Cselka-egyesületbe*?
- Mibe?
- A *Bikur-Cholim*-ba, mely a plébános ellen alakult, tehát kontra-Cselka-egyesület...
- Ezt nem tudtam.
- Nos tehát lépjen be a *rekontra-Cselka-egyesületbe*: ez a mienk. Betegség esetén ingyen doktor, patika, halál esetén ingyen temetés...
- S ha egészségesen életben maradok?
- Akkor fizeti a tagdíjakat.

Fülembe zugott a dal:

*Hallod-e te Patyika,
Kell-e doktor, patyika...*

És fölcsaptam az egyesületbe. A lavina megindult.

Ha az ember annyi egyesületben már bent van, kezd magasabb közéleti alaknak látszani s a többi egyesület azonnal megkezd rá a vadászatot. A kereskedelmi szakműveltséget terjesztő egyesületbe azonnal magamtól beléptem, mert fájdalom, az európai színvonal még magasan fölöttem áll és így nem árt hetenkint háromszor egy kis szakműveltséget bevenni. Ez egyesület tagjai mind szenvedélyes sportférfiak, s csakhamar magukkal vonszoltak az *Adj'Isten* kerékpár-egyesületbe, melynek tagjai - mint K. L. barátom oly elmésen mondja - a magyar nyelvet és a lábukat törlik; a Széchenyi korcsolya-egyesületbe, mely pusztán nyári mulatságok rendezésére szorítkozik; az óbudai lövészegyesületbe, mely a sültgalamblovészetre fekteti a fősúlyt; a *Budapesten alakult testedzők köré*-be, mert nem tagadható, hogy én is Budapesten alakult testedző vagyok; a *Petőfi-futballklub*-ba, melynek annyi köze van Petőfihez, hogy a nagy költőt egy gondolat bántotta, e klub tagjait pedig egy gondolat se bántja.

Barátja és előmozdítója lévén általános műveltségemnek, beléptem a *Buda-ujlaki olvasó-egyelet*-be, a mibe csak az a rossz, hogy ha olvasni akarok, át kell mennem Buda-Ujlakra, ott pedig semmi olvasnivaló nincs.

Öcsém unszolására beléptem a *Budapesti orvosok jogvédő egyesületé*-be mire nyomban be kellett lépnem a *Budapesti jogászok orvosvédő egyesületé*-be is.

Háziasszonyom, e derék és természetes asszonyosság, karácsonyi meglepetésül beiratott az *Országos bábaképző egyesület*-be, a mire a *Pesti első bölcsőde-egylet*-be való belépésem következett, mert a bába és a bölcső oly közeli rokonok, mint például a költő és a sorsharag.

Ekkor már reggeltől estélig tagdíjakat fizettem és estétől reggelig egyesületeimbe jártam. Ekkor tudomásomra jutott, hogy a dal zengi tul a bérceket, s mivel szeretek korán kelni, beléptem az *Ébredés* dalkörbe. Csakugy mellesleg, a gőzfürdőben lefogott két ur, a kik ugy voltak öltözködve, mintha a *Szép Heléná*-t akarnák játszani, s erővel beirt pártoló tagnak az *Izr. Sinlők Intézeté*-be, mire a masszörök addig dögönyöztek, a mig be nem léptem a *Szeretet* című egyesületbe, mely nyilván a keresztény sinlők érdekeit képviselte.

Mikorra ideérkeztem, már a főváros összes ügyvédei pöröltek hátralékos tagdíjak miatt, s azért beléptem a *Gondüző* című asztaltársaságba. Egy hónap mulva az összes fővárosi asztaltársaságok polip-karjai öleltek körül, a Zuglótól Ujpestig...

*

Eddig tartott Patyi Gedeon önéletrajza. Egy szép május elsején halva találták ágyában, melyet hátralékos tagdíjak miatt éppen transférálni akartak. Barátai megsiratták, az egyesületek pláne - és sirkövére, végső kívánságához képest, ezt vésették:

Itt nyugszik

PATYI GEDEON

Legyen neki oly könnyű a föld,
mint a mily nehezére esett
a tagdíjakat fizetni.

AZ EGÉRFOGÓ.

A feleségem egy éjjel igen kellemes álmomból ébresztett föl. Azt álmodtam, hogy nőtlen vagyok.

- Hallja? - szólt hozzám suttogva és aggodalmasan.

Megtanultam, hogy ilyenkor mindig hallani kell valamit. Tehát nyugodtan feleltem:

- Hallom.

- Nos, mit szól hozzá?

- Nem csudálom, hisz az este is már láza volt.

- Kiről beszél?

- A Gyurkáról, a kinek a hörgő lélekzetét hallom.

- Eh, úgy alusznak a gyerekek, mint a tej. Nem arról van szó. Hallgatózzék csak.

Az ajánlatot elfogadtam és azonnal elaludtam. Gentleman sohse hallgatózik.

- Hallotta? - hallottam a kérdést újra kis idő múlva.

- Igen.

- Nos? Mit szól hozzá? (Ismét ez a kellemetlen kérdés s még mindig nem tudom, hogy miről van szó.)

- Gyertyát gyujtsak? - kértem.

- Nem, hisz az nem használ semmit. Csak azt akarom, hogy maga is konstatalja.

- Mit?

- Hogy egér van a lakásunkban. Az zörög.

- Kérem, nagyon szívesen. Parancsol még valamit?

- De hisz ez borzasztó! Nem tudok aludni tőle!

- Ugyan, adjon hálát, hogy nem tropikus éghajlat alatt lakunk, a hol jaguárok zörögnek a lakásokban.

- De hát mit tegyünk a kipusztítására?

- Ezerféle módja van annak, majd délelőtt megbeszéljük. Egy nyomorult egér miatt csak nem rontom el az éjszakai nyugalمامat.

- Az enyémnek vége. Én nem tudok olyan szobában aludni, a hol egerek futkároznak.

- Hát már most képzelheti az egerek helyzetét!

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt, hogy ők se tudnak olyan szobában aludni, a hol más van, azért futkároznak.

- Maga csufolódik, de azt hiszem, frázt kapna, ha éjjel az egér a mellén mászkálna s maga fölébredne.

- Ha én fölébrednék? Azt hiszem, akkor az egér kapna frázt.

(Tudni kell, hogy a *fráz* egy olyan gyermekbetegség, melyet az orvosi tudomány nem ismer, de a pesti asszonyok igen. A gyerek frázst kap, ha a foga jön, frázst kap, ha megijed, frázst kap, ha rosszat álmodik, frázst kap, ha megverik, - a pesti gyerek aztán kihasználja a dolgot és rendesen frázst kap, mikor azt parancsolják neki, hogy tanuljon.)

Feleségem mérgelődni kezdett.

- Könnyű itt szellemeskedni, de maga elfelejti, hogy gyöngé, ideges és vérszegény vagyok...

- Először is tudom, hogy maga annyi vasat beszedett már, hogy abból innen Debrecenig le lehetne rakni a sineket. Másodszor nagyon csalódik, ha azt hiszi, hogy én szívesen szellemeskedem, mikor álmos vagyok és alhatnám... De maga, úgy látszik, csevegéssel szándékozik az időt agyonütni...

- Én az egeret akarom agyonütni.

- Éjjel?

- Nappal sohse hallom zörögni.

- Nappal ő alszik. S akkor a mi gyerekeink annyit zörögnek, hogy bizony én nem csodálom, ha ő éjjel azt nekünk kamatostól visszazörgi.

- Szóval, maga az egérnek fogja a pártját? Hát mondja meg, mi a célja a természetben az egérnek?

- Erre éjjel nem felelhetek. De ígérem, hogy majd gondolkozni fogok rajta...

- Ez csak kibuvó. Nem tud rá feleletet adni.

- Ugyan kérem. Én, a ki az egyetemen Zsögöd Benő, Timon Ákos és Mariska Vilmos összes kérdéseire meg tudtam felelni, ne tudnék választ adni erre az igen egyszerű kérdésre?

- No, hát adjon választ!

- Az egér célja az, hogy a macskát táplálja.

Az asszony meghökkent, de nem hátrált meg.

- S mi célja a macskának? - kérde merészen.

- Hogy az egeret pusztítsa.

A felelet találó volt, az asszony legyőzöttnek vallotta magát. S én hálát adtam az Istennek, hogy a felsőbb leányiskola oly tökéletes, mert különben ő nagysága rájött volna arra, hogy a mit én mondok, az közönséges *circulus vitiosus*.

Még mondott valamit, de arra egy hatalmas horkantással feleltem, mely azt mutatta, hogy az álom már a mellemre térdelt és a torkomat szorongatja. Erre ő nagysága fölkel, meggyújtotta az éjjeli lámpást s visszafeküdt, megfigyelni, hogy zörög-e megint az egér. De az egér, úgy látszik, azt hitte, virrad már és lefeküdt aludni. Az asszony azonban nem aludt egész éjjel; mert a világosságtól se tud aludni; de legalább nem fél.

Reggelinél azonnal összeült a haditanács. A gyerekek rendkívül megörültek a hírnek, hogy a mi lakásunkban egy vagy több eleven egér tartózkodik s a nap nagy részét az ágyak és divánok alatt töltötték, lesve, hogy honnan bujik ki vendégünk. Sőt vajaskenyér darabokat is helyeztek a lakás különböző pontjain az egerek előcsalására s a szakácsné még két hét múlva is vajaskenyér darabon csuszott el és vágta magát hanyatt. Először elhatároztuk, hogy mérget hintünk el lakásunk mindazon pontjain, a hol az egerek zörögni szoktak. De ezt az eszmét elvetettük, mert a mérget bizonyára a gyerekek és nem az egerek nyalták volna föl. Azután a feleségem-

nek eszébe jutott a macska hivatására vonatkozólag megkockáztatott állításom. Erre kölcsön kértük a háziurék macskáját. Selyemszörű, rózsaszínű orru, fehér bajuszu, finom dekadens, szeccszionista macska volt, tejen hizott, ölbe szokott, szépen doromboló háziállat. Rögtön tisztában voltam vele, hogy talán kirántva, uborkasalátával megenné az egeret, de nyersen aligha. Ugyis volt. Sőt félt az egerektől s oly nyugtalan lett, hogy első éjjel ki kellett dobni a lakásból.

Ekkor eszembe jutott az egérfogó. Reméltem, hogy még mindig vannak a gyáripar által meg nem rontott naiv tótok, a kik ötven, drótból készült egérfogóval a nyakukban világgá mennek s az egérfogók eladásából akarják föntartani magukat, otthon hagyott családjukat és kifizetni az adójukat. Sok tótot láttam, de többnyire téglahordással foglalkoztak. Végre beütött az építőipar válsága s ekkor sokan kényszerűségből visszatértek a drótozás tövises pályájára. Ekkor aztán fogtam egy árva polgárt s vettem tőle egy egérfogót.

Első este az egérfogót tudatlanságból üresen állítottuk ki. Azt hittük, hogy az egér a sötétben nem jól látván, ide-oda ténfereg, s egyszerre csak azt veszi észre, hogy bent van az egérfogóban. Semmi eredmény.

Akkor fölvilágosítottak, hogy szalonnával kell az egeret a kelepcebe csalni. Tettünk bele paprikás szalonnát. Semmi eredmény. S ekkor kiderült, hogy az egerek, bár évszázadok óta tartózkodnak hazánkban, nem kedvelték még meg honi fűszereinket.

Ekkor füstölt szalonnát pörköelve tettünk a csapdába. Ezt már szereti az egér. Fényes eredmény! A kelepce tele volt! Egy egérrel volt tele! Óriási öröm. A gyerekek azt követelték, hogy tegyük kalickába s akaszszuk a kanári mellé. Én azonban átnyújtottam a házmesternének, a ki vízbe fojtotta. Ki tudja, milyen helyet foglalt el az egerek világrendjében. Talán miniszter vagy költő volt. Talán családapa volt és hat gyermeknek keresett. Hja, ilyen az élet.

Ezzel a módszerrel még két egeret fogtunk, többet nem, bár a kelepцét minden este kiraktuk. Ugy látszik, az egér-intelligencia fölbredt és rájött arra, hogy a pörkölt szalonnaszag után nem jó indulni, mert az rájuk nézve halált jelent. Zörögtek, de nem engedték magukat megcsipni.

Feleségem fölforgatta az egész lakást, hogy a hálószoa egérmentes helyre essék... nem használt. Kétségbe volt esve és vasat szedett. Ez se használt.

S ekkor váratlan fordulat következett be.

Egy börziáner, a kinek a gabonatőzsdén rosszul ment a sora, a fölösleges buzáját beleraktározta az alattunk levő pincehelyiségbe.

No hát, ez az egerek eldorádója: a mesebeli ország, melynek határfalai turóslepényből, házai cukros kásából, erdői lekváros derejéből, földje mézeskalácsból vannak.

A mi a sajtkukacnak a sajt, az az egérnek a buzás pince. Onnan többet nem jön ki.

S ez a derék tőzsde-ember addig ott hagyja a gabonáját, míg csak a buzáarak föl nem mennek.

Innen van az, hogy én mindennap lázas kíváncsisággal nézem a börzetudósításban a buzáarakat, holott egész földbirtokom az a diszsihely, melyet majd a fővárosi tanácstól fogok kapni.

A NÉVJEGY.

Sámson barátunk egy igen szép ősi nevet viselt, melynek tulajdonosai azzal dicsekedhettek, hogy kétszer bevették Budavárát, egyszer a töröktől, egyszer a némettől. Mint Petneházy-hajduk és mint honvédek Sámson ur tisztelt ősei egyaránt fürödtek török és német vérben, néha ettek oláhot és rácot, megkóstolták a horvátot is s fogaikat vásitották a tóton. Egy szóval, történeti stilben beszélve, hajdanában a török ellen viaskodtak, a forradalomban pedig mindenki ellen, a ki a magyarra fogat viczorított. Sámson ur egy békés korszak szülöttje volt. E korszakban már csak a mészárosok dolgoztak vérben s ő csendesen növekedett föl a szülei háznál s jámbor erkölcsökkel került föl Pestre, hogy az egyetemen a jogtudomány fegyvereit megszerezze magának.

Mikor a világra jött, a harcias család Herkulesre, Achillesre vagy Sámsonra akarta keresztelni. Toldi meg Kinizsi is szóba jött, de ezekből bajosnak látszott keresztnevet csinálni. Végre is Sámsonra határozták el magukat, noha terhére rótták e név bibliai viselőjének, hogy az anti-szemita filiszteusokból néhány ezret agyonvert. - Kora ifjúságától kezdve erőgyakorlatokat kellett a szegénynek végeznie, mert azt akarta a család, hogy méltó legyen a Sámson névhez s mielőtt Pestre eresztették is, megígértették vele, hogy mindennap fölmászik a Gellérthegyre. Szerencséje, hogy a Mont-Blanc nem a főváros mellett volt, mert különben arra mászátták volna föl.

Kénytelen lévén minden idejét testi erejének fejlesztésére fordítani, szellemi tekintetben meglehetősen hátramaradt. Abban biztak, hogy majd kipótolja Pesten.

A mint ideérkezett, első dolga volt száz darab névjegyet csináltatni, koronával, cimerral, sőt névvel is. Impozáns névjegy volt a maga prédikátumos és cifraságos mivoltában. Sámson sokáig elgyönyörködött a legfelsőben. Felét mindjárt zsebre vágta, s elhatározta, hogy terjeszteni fogja a városban, a mennyire csak lehet.

Fölnézett az egyetemre, mert utóvégre jogászembernek ezt a helyet is illik ösmerni. Vörös és még vörösebb tollak viritottak az ifjúsági kalapok mellett s vékonyan és vastagon kiabálták az olvasókör elnökelőltjeinek neveit. Sámson is karonragadta egy még vörösebb tollas polgártárs, s hirtelen fölsorolván az életbevágó reformokat, melyeket az ő pártjuk győzelem esetén az olvasókörben életbeléptet, nevét kívánta tudni. A másik oldalról a mérsékelt vörös-párt kortese ostromolta. Sámson zsebébe nyul, s a nagyon vörösnek odaad egy vaktában előhuzott vizitkártyát.

- Százkilencvenharmadik pártfél! Irjátok be a nevét, - kiált a kortes, s megnézi a vizitkártyát, a mi után rögtön csalódott pillantást vet Sámsonra. Sámson nem volt meglegedve a hatással. A vizitkártya első föllépése nem jól sikerült. Az ellenfél kortese dühösen a névjegy fölé hajol, de a mint meglátja, elneveti magát és sug valamit egy közelállónak. Ez megint tovább sugja, s az ellenpárt öt tagja vihog. Egy hórihorgas fekete fiú, ki a folyosón beljebb haladt Sámsonról azt hitte, hogy már nincs ott, megszólal:

- Jordán, no ezt nem sajnáljuk tőletek.

- Mamlasz gólyákkal akartok győzni, - tódítá a kortes.

Sámson, ki a nagy ajtószárny mögött állott, előlépett.

- Mi tetszik? - kérdé.

- Kend nem tetszik, - felelé a hórihorgas fiú, a zömök Sámson lábára lépve.

Sámson neki lökte az ajtónak.

- Meghalsz jordán! - kiáltá ez, Sámsonra vetve magát. Ez újra nekilökte az ajtónak, azzal zsebébe nyult, kivesz egy vizitkártyát a ellenfele arcába vágja.

- Nesze. Rajta van a lakásom is.

Ezzel Sámson méltóságos léptekkel távozik. A vizitkártya második föllépése jobban sikerült. A portás utána szaladt a következő névjegygyel: Levendula Máté, III-ad éves joghallgató. Tehát ez az ellenfele.

Egész nap várta a segédeket. Ki sem mozdult a lakásáról. Nemi jöttek. Másnap reggel elment a kávéházba, lapokat olvasni. Az egyikben megpillantotta Levendula Máténak egy nyilatkozatát, melyben Rosenbein Samut mindennek elmondta, csak bábornak és becsületesnek nem. Kompromittáló adat gyanánt említette a nyilatkozat, hogy Rosenbein Samu idegen név alá rejtőzött, hogy ellenfelét tévuttra vezesse, s a lovagias elégtételadás elől elrejtőzzék.

- Ej ha, - gondolá, ez a Levendula valami nagy krakéler lehet, hogy ennyi párbaja van.

Visszament a lakására, miért Bolgárból úgy tudta, hogy a kihívás 24 órán belül történhetik, s ez a határidő még nem mult el.

Ezalatt az egyetem kapuja előtt egy vörösbe játszó hirtelen szőke tenyerestalpas ifju jelent meg, a ki Levendula Mátét kereste. Megmutatják neki. Odament.

- Uram! ösmer ön engem? - kérdé tőle.

- Sohse láttam.

- Hát mi baja velem?

- Semmi.

- Én Rosenbein Samu vagyok a kit ön ma összegyáváz és aljasan gyanusít.

Levendula nagyot nézett, aztán kérdé:

- Van még több Rosenbein Samu is a Szent István koronájához tartozó országokban?

- Nincs. A Rosenbein-család csak három tagból áll: belőlem, az apámból, a ki T. Szt.-Miklóson baromorvos, s bátyámból, a ki 1873-ban kolerában meghalt.

- Akkor az ön nevével rút visszaélés történt.

- Csak azt szeretném tudni, hogy ki élt vissza?

Levendula gondolkozott.

- Ez az ál-Rosenbein tegnap két vizitkártyát hagyott itt, egyik Rosenbein Samura szól, a másik Felső- és Alsócsepi Sajtár Sámson. Ha Rosenbein Samu - mint ön mondja - csak egy van a világon, akkor valaki visszaélt az ön nevével. Az a tegnapi ur csaló, menjünk Sajtár Sámsonhoz a kinek a nevével bizonyosan szintén visszaélt.

Mikor Sámsonhoz beléptek, Levendula suttagá: „Ez ő!” Ezzel ravaszul így folytatta:

- Engedje meg uram, hogy Rosenbein Samu bölcsészethallgatót bemutassam.

- Ösmerem becses nevét... egy nyilatkozatból.

- Az az ön műve, - orditá Samu, - hogy mert visszaélni az én becsületes nevemmel?

Sámson dühbe jött.

- Van nekem különb a magáénál, - rivalgá, - alsó és felsőcsepi Sajtár Sámson, hatszáz éve viselem, az őseimet is beleszámítva.

- Hát akkor miért folyamodik a Rosenbein névhez?

- Én? Én?

- Persze, tegnap a Parti Miska kortesvezérnek az én vizitkártyámat adta át.

- Nem lehet! Tegnapelőtt készült el száz darab vizitkártyám, abból adtam neki.

Ezzel kivágja összes névjegyeit az asztalra, a három ifju odarohant s össze-vissza turkálta. *Hat darab Rosenbein Samu volt még köztük.*

- Hol csináltatta? - kérdé Samu.

- Pollák és Geigernél.

- Én is; így már értem, hogy összekeveredtek. Hát tévedésből adott az enyémből?

- Természetesen. Csak nem gondolja, hogy készakarva Rosenbeinnek vallom magamat, mikor Sajtár is lehetek?

- Uram! - szólt Levendula Sámsonhoz, - bocsásson meg. Én azt hittem, hogy ön egy Rosenbein, a ki a Sajtár név mögé rejtőzik. (Kézfogás.)

- Uram! - szólt Sámson Samuhoz, - bocsásson meg, hogy az én tévedésem önnek ily kellemetlenséget okozott.

- Uram! - szólt végre Levendula Máté Samuhoz - bocsásson meg, hogy alaptalanul össze-gyáváztam.

Másnap a nyilatkozatok óceánja jelent meg a lapokban. Levendula tisztára mosta Rosenbeint, Rosenbein elbeszélte a névcserét, Sajtár Sámson nyilatkozott Rosenbein érdekében, négy segéd nyilatkozott, hogy a Levendula-Sajtár ügyet párbajbíróság elé utasították, a párbajbíró-ság nyilatkozott, hogy az ügy békés uton elintéztetett, az olvasóköri pártelnökök nyilatkoztak, hogy a párbaj nincs összefüggésben a választási mozgalmakkal, s az olvasókör szünidei bizottsága nyilatkozott, hogy az olvasókör helyiségeiben nincs megengedve a korteskedés.

Sámson egyhavi pénzét elnyilatkozta.

EGY KI NEM HALT CSALÁD.

Ebéd után volt s én feketekávét mellett üldögéltem, mikor nyílik az ajtó s belép rajta Miska bácsi. Ünnepeyes volt s még a gyerekeimnek se nyomott barackot a fejére.

- Mi baj, Miska bácsi?

- Családi becsületügyben járok.

- Hogy s mikép?

- Be kell bizonyítanom, hogy családunk nem halt ki.

- Mire való az?

- Az én szomszédom, tudod, a régi haragosom és ellenségem, Pető Lázár most teszi ezt: a történelmi társulatban fölolvastat tartanak róla, hogy a familiája nem halt ki. Ezzel akar engem lepipálni és boszantani.

- De hisz a mi familiánk él vagy öt vármegyében és azt tudja mindenki. Ezzel be van bizonyítva, hogy nem halt ki.

- A szimpla élet, az nem dokumentum. Nekem valami olyan bizonyítvány kell, a mi fölér azzal a tudományos fölolvastatással. Még ha a családunkat úgy emlegetnék mindennek, mint a Tisza-familiát, akkor sem sokat törődném a dologgal; de tudod, nem vagyunk híresek...

- Hát valami híres dolgot kell művelnünk? Ha engem a familia elutaztat Párisba, én szívesen leugrom az Eiffel-toronyról. Ezt egész Európa emlegetné.

- Igen ám, de ezzel előmozdítanád a család kihalását. Jobb eszmét kérek.

- Hja bácsi! Tehetségek nincsenek a családban, mivel vonjuk magunkra a figyelmet?

- Mért nem te találtad föl a zónarendszert?

- Mért nem a bácsi találta föl a puskaport? Az ilyen szemrehányásokkal nem megyünk semmire. Valami olyat kell csinálnunk, a mihez nem kell tehetség, de nagyot pukkan.

- Irj verseket. Én kiadom.

- Ez nem fog nagyot pukkanni.

- Irj tragédiát. Azt is kiadom.

- Miért éppen én legyek az áldozat? - kiáltám mérgesen, - hát nincs elég tehetségtelen tagja a családunknak?

- Benned van legtöbb bizalmam.

- Engem akarnak kizavarni csendes hivatalnoki magányomból? Semmi kedvem sincs hozzá, hogy a nyilvánosság embere legyek. Maguk csináljanak odalent a vidéken valami nagy históriát. Építsen Miska bácsi színházat és én kiadatom az arcképét az ujságokban.

- Színházat Kis-Bürgözdön?

- Vagy küldje ki a Laci fiát Afrikába Stanleyt fölkeresni.

- Hátha nem találja meg; a földrajzban mindig gyöngye volt.

- Nem az a fő, hogy megtalálja, hanem hogy a lapok hirdessék, hogy megy, s aztán, ha már elment, eláraszsza a sajtót afrikai tárca-levelekkel. Mire visszatér, híres ember lesz belőle.

- Hátha eltűnik; mert ez az afrikai utazóknak a sorsa.

- Akkor a földrajzi társaság megválasztja tiszteletbeli tagjának s a főváros a Tehén-utcát az ő nevére kereszteli. Én pedig könyvet írok róla; sohse tudja meg senki, hogy milyen számár volt.

- A terv nem rossz, de hosszú. Addig én megpukkadok a sok méregtől, melyet Pető szomszéd nyelet velem. Ő róla fölolvassát tartani, a ki csak maga él egész családjából s mi rólunk nem, a kik őt vármegyét megtöltünk!

- Miska bácsi, egy új eszmém van.

- Mi az?

- Küldje föl nekem az összes régi családi okmányokat. Azokkal én elmegyek Szilágyi Sándorhoz, álnév alatt bemutatom magamat s elmondom neki, hogy elhoztam egy *kihalt* család okiratait.

- Mit beszélsz? Kihalt család?

- Ugy van. Szilágyi akkor meg fog bizni egy fiatal történettudóst, hogy a kis-bürgözdí kihalt Táltor-családról csináljon egy értekezletet. A fiatalember gyönyörűen elkeríti hetvenhetedik öregapáinkat, nagyszerű új dolgokat fog fölfedezni rólunk, hogy micsoda történeti szerepet játszottunk hajdanában s miféle nevezetes familia veszett el bennünk...

- Aztán, aztán?

- Ezt az értekezést nyilvános ülésen, nagy közönség előtt fölolvassák s mikor vége van, minden ember föl fog sóhajtni: „Igazán kár érte, hogy magvaszakadt. Jeles egy familia volt a Táltor-familia.”

- Aztán?

- Ezen az ülésen Miska bácsi jelen lesz, összes testvéreivel, azoknak gyermekeivel és unokáival s mikor a fölolvassás véget ér, föláll és körülbelül a következőket mondja:

Tisztelt társaság! Köszönöm a Táltor-család iránt tanusított jóindulatot, de van szerencsém megjegyezni, hogy e családnak eszeágában sincs kihalni s magában e teremben negyvenketten vagyunk jelen. Nem a Táltor-család halt ki, hanem a kisbürgözdí Pető-család van kihalóban, mert csak egy tagja él.

- Aztán?

- Mit aztán? Óriási föltűnés, a lapok hasábokat írnak róla, Budapest két napig csak erről beszél, a Népszínház diszeloádást s a főváros bankettet rendez a Táltor-család tiszteletére. Ez csak elég.

- Elég.

Miska bácsi hazaérkezett s egy hét múlva jöttek az okmányok, bennük huszonkét egerrel. Éppen készültem elszállítani Szilágyi Sándorhoz, mikor kapom a táviratot, hogy Pető Lázár meghalt s halálos ágyán kibékült Táltor Mihálylyal. „Szüntesd be a további eljárást.” - Ez volt a távirat vége.

Előbb intézkedtem, hogy az összes heti- és napilapokban a következő hír jelenjék meg:

- **(Kihalt család.)** Kis-Bürgözdről írják lapunknak, hogy ott e hó 18-án temették el Pető Lázárt, a Pető-család utolsó férifisarjadékát. A koporsót az őt vármegyéből összesereglett ősrégi, híres, elterjedt Táltor-család kísérte a temetőbe, az a Táltor-család, melylyel az elhunyt csak halálos ágyán békült ki.

Mondanom se kell, hogy Miska bácsi nagyon meg volt elégedve ez újdonsággal. Én pedig visszaküldtem az okmányokat, csak tíz egeret tartottam meg. A hozzájuk való levéltárat most kezdem beszerezni.

PÜSPÖK, FŐISPÁN, ZSIDÓ.

A főispán ur ledobta a diszmentét, Pista pakolt, s a főrendiház zászlórudairól még le se huzzák a lobogót, még a muzeum nagy kapuit be se csukták: már a főispán ur a vasut felé robogott, boszankodván a kényszerszavazáson, mely őt a megyei választások kellő közepéből kiragadta.

A mint a nevét fölolvasták és ő szavazott, persze „igen”-nel, azonnal otthagya a termet, hogy a vonatról le ne késsék. Az eredményt a fiakkerosától tudta meg. Ennek a muzeum előtt álló komfortáblis mondta, a ki a főrendiház portásának fiától értesült. És még mondja valaki, hogy a főispánok nem igyekeznek magukat alaposan informáltatni.

A cserhádi állomáson a főispán négy pej csikója türelmetlenül toporzékolt az üveges hintó előtt. Meg voltak pihenve, megabrákoltva, a mi nem is volt fölösleges intézkedés, mert a főispán ur családi kastélyáig jó négy órai ut várákozott rájuk. És milyen ut! Feneketlenül sáros, a hol a sár engedett valamit, kátyuk tátongtak, fenvén erősen fogukat a hintók tollrugóira és finom kerekeire. A dülő utak követése árokba fordulás veszedelme miatt nem volt tanácsos. Ez uttalan vidéket ugyanis veszedelmes és makacs szélsőbaloldali nép lakta, mely a legországosabb hírű kormánypárti kapacitásokat is megbuktatta. Nem is adott neki a kormány egy szál vasutat se. A minek a főispán, mint a vármegye leggyöngébb idegzetű embere, itta meg a levét, rendesen egyik ájulásból a másikba esvén, mikor a megye által ápolt utakon hazafelé kocogott.

A csikók türelme még a vonat megérkezése után is próbára tétetett. A főispán urat egy deputáció csipte nyakon s egy öblöstorku hazafi félóra hosszat üdvözölte őt a harmadik oszt. váróteremben. Ezalatt a lovas postalegény vig trombitaszóval elügetett, sőt elhaladt a főispánnal egy vonaton Budapestről érkezett X. címzetes püspök ur is, kétlovas bricskában vágván neki az elvhüséget büntető komisz utaknak.

Végre a tisztelgés véget ért, a főispán arca kiderült, de az ég beborult. Igen ám, mert ő is megkapta deputációba a fekete felhőket. Hóval vegyes eső kezdett csapkodni, hideg lett az esti levegő s a főispán beleülve a hintóba, csak akkor adott mormogó életjelt, mikor az egyet-egyet zökkent; nagy lévén odabent a sötétség, nem tudhatjuk, hogy a kormányt szidta-e vagy a szélsőbalt.

A püspök ur címzetes hintóját hamar utólérte. A két ló igen meggondoltan haladt, már a negyedik püspököt szolgálják a jámborok, s jól kitapasztalták gyöngéit az általuk vonszolt bricskának, melyet egy nagyobb zökkenés szolgálatképtelenné tesz.

A négy csikót bajos volt megfékezni. Hol megugrottak valami kidőlt fatörzstől, hol gödörbe lépett egyik, s megijedve ágaskodott föl, a mitől mind a négyen nekirugaszkodtak. A főispán ur egyik sarokból a másikba repült. Egyszerre csak a balsarokba repült, a kocsi egyet roppant, zökkent, s a főispán a sarokban maradt. A tollrugó eltörött, a kocsi megállt.

A főispán kibontakozott a bundatengerből, s azon gondolkodva, hogy ne kérjen-e a kormánytól tollrugó-pausálét, kinyitotta az ablakot; a hóvihar szeme közé csapott, s tönkretette az utolsó meleg szurdékot.

- Hol vagyunk Pista?

- A nyiresdi határban, méltóságos uram!

- Messze van-e még Nyiresd?

- Félórára, méltóságos uram!

- Odáig már csak cammogjunk el.

Dörmögve visszaült a kocsiba. Még csak az a vigasztalása sem volt meg ő méltóságának, hogy a kocsi hazai gyártmány. Bécsben készíttette.

Pistának igaza volt. Félóra mulva a félrebillent hintó kutyaugatás közt (denique a főispánt mindenütt deputáció fogadja, hol kétlábu, hol négylábu!) bevonult egy nyiresdi udvarba. Pista hintóajtót nyitott.

- Hol vagyunk?

- A zsidónál. Itt csak parasztok laknak és a zsidó.

Az ajtóban görnyedt lámpással kezében Ábrahám. A távolban egy zsidóasszony tűnt el, egy rakás maszatos gyereket hajszolva maga előtt.

Ábrahám legszebb szobájába, a vendégszobába vezette a főispánt, pompásan befutott, hét gyertyát gyújtott, bort hozatott föl, a javából, borlevest főzetett, utána pedig olyan rostélyost süttetett, hogy a főispán, ha ez méltóságával megegyezett volna, megnyalta volna utána a száját. A szobában levő ágy pompásan föl volt vetve s a főispán ur, ha ránézett, hát már ásitott.

- Mondja meg az inasomnak, hogy hajnalban valahogy reparáltassa össze a kocsimat, s nyolc órákor indulunk.

Ábrahám hamar végrehajtotta a parancsot, s megjelent.

- Milyen az idő odakint?

- Förtelmes, méltóságos uram!

A szél rohamai majd elsöpörték a házat.

A zsidó zavartan topogott, végre mintha hátbavágták volna, előre lódult, s szól:

- Igaz-e, méltóságos uram, hogy a mágnátok országos házában megbukta a civilházasság?

- Igaz az, hát maga honnan tudja?

- Telegrammot kaptam a fiamtól. A postalegény adta be az imént.

Ezzel a zsidó előszedi az ismert papirost, s a főispán olvassa:

„Polgári házasság bukott. Püspökök megbuktatták. Főispántok mellette szavazott. Náci.”

A kutya erősen hangversenyeztek odakint. Ábrahám kiszaladt.

Nemsokára megjelent a vihar által bevert X. címzetes püspök. Utána a zsidó. Ha az imént hétrét görnyedt, most csak háromrét erejéig görbült.

A püspök és főispán üdvözölték egymást, a főispán jóllakottan, a püspök éhesen.

- Hát mit ad nekem atyafi enni?

- Nincs nekem, excellenc, semmim. Egy ilyen szegény utszéli zsidónak.

A püspök nagyot szítt a rostélyos szagból; már csak ez volt meg belőle, a vacsorának még nyoma is el volt takarítva, csak a boros palackok nyújtóztak fölfelé.

- Egy csibét csak megsüthet?

- Megtart egy órát, míg beszédjük valamelyiket a hiuból.

- De a tojást csak nem tartják hiuban?

- Majd utána nézek, excellenc.

A püspök gyomra korgásának hallgatásával, a főispán Upman-flórjának szivásával töltötte az időt, s vigyázták a vihar ordítását.

Jó félóra mulva előkerül a zsidó, két tojásból sütött rántottával s két darab olyan kemény császárszömlével, hogy a püspök fogai kispap korában se birtak volna velők. Szét is nézett dinamit után, a mivel szétbontásához kezdhetne.

A tyukra gondolva (sülve), melynek ez a két tojás lételét és megsülését köszönheti, sóhajtvá megette a rántottát, melyre szörnyen megéhezett. Bekiáltotta Ábrahámot.

- Hol lészen fekvésem?

- Méltóztassék utánam jönni.

A főispán szivarfüst mögé rejtve mosolygását, elbúcsuzott a püspöktől, a kit a zsidó az épület tulsó végére vezetett el. Itt volt egy kifogástalanul barátságatlan szobácska, mely kályhát sohasem látott, ablaka papirossal beragasztva, összes butorzata egy háromlábu szék s egy ágy, melynek megvolt ugyan mind a négy lába, de különben egy vékony dongájú izraelita legény szerény méreteihez volt szabva s a püspök mind a négy oldalon kilógott belőle.

Nagyot sóhajtvá elhelyezkedett a kóser ágyban, s hála a jó lelkiismeretnek, már éppen el akart szenderedni, mikor a szomszéd szobában három gyerek bőgni kezdett, azzal az elkeseredett, makacs, lelkesült bőgéssel, melyet a gyerekek oly kiváló előszeretettel (főképp az éji órákban) kultiválnak, s mely iránt csak ha apai fülekkel hallgatja, elnéző az ember. A címzetes püspök ur álmai (a valóságos püspökségről) oda voltak. Per amorem dei! hány gyereke van ennek a zsidónak! Egyszerre csak hatan bőgtek. Majd ismét nyolcan. Aztán hirtelen leszállt kettőre. A többi azalatt pihent. Ajánlom e rendszert rossz kis gyermekek figyelmébe. Közbe-közbe az apa morgott; a püspök nem tudta kivenni, hogy pogányul káromkodik-e, vagy zsidóul imádkozik.

Végre a zshivaj dacára elaludt. Gyötrelmes álmai voltak. Álmodá, hogy ördögök csipkedik tüzes vassal. És ime! Így ne higgyen valaki az álmokban! Reggelre kelve egészen össze volt csipkedve...

Ez a reggelre kelés akképp történt, hogy a hajnalsugárnak még eszeágában se volt a papiros-ablakon át besütni, a zsidó ökreit ez ablak alatt kezdték itatni, s azok tompa bömböléssel üdvözltek a fenséges természetet. Hogy ez ovációval kinek álmait háborítják, azt ők nem is sejtették. Azért az ő nevük ökör!

Denique a püspök ur, ki csak tojással feküdt, a tyukokkal ébredt, s álmatlanul várta a reggelt.

Világossal felöltözködött, egészen össze volt törve; a főispán, a ki azzal fogadta, hogy soha ilyen pompásan nem aludt, meginvitálta egy pohár papramorgóra a saját terméséből, mely a kocsiládából került elő.

A kis sziverősítő után föl a kocsira, s elgördültek.

A zsidó a kapubálványnak dölve, titkos elégtétellel nézte a kocsik eltűnését.

Azután bement a szobájába, írószereket vett elő, s irta, a mint következik:

Kedves Náci fiam!

Azért nem szükséges elszomorodni. A főispánunk inasából kivallattam egy liter borral, hogy januárban bizonyosan elfogadnak a civilházasságot. Türelem. Csak azt mondom, hogy megboszultalak. A te tátid Ábrahám.

A FÖLOLVASÁS.

A kültelki 48-ik számú magyar asztaltársaság, melynek célja a szegény gyermekeket téli-ruhával ellátni s az okszerű borivás gyakorlásával a mértékletességi egyesületek törekvéseit szolgálni, fölolvadás rendezésére készült. Bár a kültelkeken sokkal több azoknak a száma, a kik a gyermekeket inkább levetkeztetni, mint felöltöztetni óhajtják, azért a 48-as számú magyar asztaltársaság virágzott s évenként negyven szegény gyermeket öltöztetett föl, oly melegen, hogy a gyerekek csak csikorgó decemberben tudták elviselni s februárban már le kellett a ruhát tenniök. A nagy jövedelmet többféle forrásból kapta az asztaltársaság s kugli-versenyek, disznótorok, szüreti ünnepek alkalmával mindig maradt két-három szegény gyermekre való a közös pénztárban.

A disznótorok változatosabbá tételére határozták el, hogy az egyiket fölolvadással fogják összekötni. Pusztán a fölolvadás nem vonzott volna elég közönséget, bár a kültelkeken szeretik az irodalmat s ha a polgár szalonját hozat a hentestől, nincs rá eset, hogy el ne olvassa a papirost, a melybe csavargatva van. Az olvasási kedv azóta hanyatlott némileg odakint, mióta a hentesek és boltosok régi adóintési cédulákba és foglalási iverbe pakkolnak s ha a közoktatásügyi miniszter (vagy ki?) idejekorán lépéseket nem tesz ebben a dologban, a nagy rombolást a kültelki népben semmiféle népiszkolával helyre nem ütik.

Tehát disznó és fölolvadás. Disznó volt készletben elég, de fölolvadás nem igen. Belsőülött fölolvadás alig érdekelte volna a közönséget. Valami hiresebb emberre volt szükség, a kiről a lapok tudomást fognak venni s a ki egyuttal szereti a disznóhúst, mert a vacsora csak ebből áll. Az elnök azt indítványozta, hogy kérdő levelezőlapokat intézzenek az összes hazai élő írókhoz, hogy szeretik-e a disznóhúst? Azok közül aztán, a kik igennel felelnek, ki kell választani a legjobb nevű embert. Az indítványt zajos, általános helyesléssel fogadták s aztán titkos szavazás útjain egyhangulag elvetették. Az elnök csikorgatta a hamis fogait s már éppen le akart köszönni, mikor a titkár indítványozta, hogy hívják meg Csurdig Tódor ismert közgazdasági szakírónkat, a *Kereskedelem és humor* című hetilap szerkesztőjét, a kiről biztosan tudja, hogy a *Kispihá*-ban egy este öt nagy sertéskarajt evett meg.

Ez döntött. Csurdig Tódort meghívták és ő elfogadta. Egy komor téli estén egylovas omnibuszon ki is hajtatott, magával vivén a minisztériumok zárószámadásait, melyek bizonyítékul szolgáltak a fölolvadás adataihoz.

Mikor a terembe lépett, a kültelki zenekar zajos tussal fogadta. Körültekint: hatvan komoly ember ül egy asztal körül, valamennyi előtt papiros és plajbász. Egy őszbe csavarodó öreg ur kést és hosszú botot tartott a kezében s tekintetét várakozásteljesen szegezte a fölolvadásra. Csurdigot meglepte ez a fogadtatás s nagyon örült, hogy oly fogékony közönségre talált, mely jegyzeteket csinál, hogy el ne feledje a hallottakat.

Az elnök az asztalfőre ültette, Csurdig megköszönte a torkát s kezdé:

Fiume mint kereskedelmi empórium.

Mottó: *Viribus unitis.*

(Itt Csurdignak meg kellett állani, mert a hatvan ember egyhangú éljenzésben tört ki s aztán a papiros fölé hajolva, gyorsan jegyzett. Az ősz ember reszkető kézzel rovasokat tett a botra.)

Uraim! Fiume, (*Mozgás.*) mindnyájunknak büszkesége, Adria gyöngye, nagy gondot okoz mindnyájunknak. A magyar kormány is bátran elmondhatja: *Post equitem sedet atra cura...* (*Hosszantartó élénk helyeslés és jegyzés.*) Mert neki igazán *atra curája...* (*Tartós mozgás.*) az,

hogy miképp rendezze e városnak az anyaországához való viszonyát. A politikai konstellációk olyanok... (*Taps és jegyzés. Csurdig bámulja a hatást.*), hogy a végleges rendezésnek ezer akadály van az útjában. De elcsüggednünk nem szabad: e dologban pártkülönbség nélkül minden hazafi támogatni tartozik a kormányt, a jövő nemzedékek érdekében. (*Csurdig fölpillant, mély csend, mozdulatlan kezek.*) Én részemről csak azt ajánlanám a minisztériumnak, hogy fogadja meg a klasszikus latin filozóf... (*Élénk helyeslés.*) azon mondását: Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem... (*Dörgő taps. Az elnök kezét szorít a fölolvassóval. Az öreg rovásos könnyeit törölgeti.*) mert meggondolatlan lépésének súlyos konzekvenciái... (*Helyeslés.*) lehetnek. A fiumei opposíció, uraim, teljesen a negáció terejében operál... (*Tapsvihar és élénk jegyzés.*) Nemcsak a horvátok mozognak, hanem az Itália irredenta is nyújtogatja polipkarjait... (*Élénk tetszés.*) s oly nagy a demoralizáció, hogy már nyíltan tagadásba veszik a vakmerők, hogy Fiume separatum sacrae regni coronae adnexum corpus volna... (*Szünni nem akaró éljenzés és kendőlobogtatás. Hosszas jegyzés, összesugás. A rovásos bácsi lihegve ró a botra. Csurdig hajlong.*) de mi szembeszállunk ezzel a flagrális injúriával (*Élénk mozgás.*) s nem szününk meg jogaink konfiskálása (*Mozgás.*) ellen protestálni. (*Élénk mozgás.*)

E bevezetés után, t. uraim, engedjék meg, hogy közelebbről megvilágítsam témámat. (*Taps.*) Fiume emelkedése causalis nexusban van Trieszt hanyatlásával. (*Zajos éljenzés.*) A konkurrencia a két rivális közt (*Hosszantartó taps.*) már is oly kolosszális (*Mozgás.*) arányokat öltött, hogy elmondhatjuk a francia monarchiával: C'est la guerre. (*Hosszantartó taps, sokan a ceruzájukat hegyezik.*) De ha a magyar kormány el van határozva, hogy az eddigi tarifapolitikát (*Tetszés.*) szilárdan követi s szükség esetén a végletekig elmegy, akkor kommerciális és indusztriális érdekeink (*Élénk helyeslés.*) miatt nincs okunk az aggodalomra, s Fiume mint kereskedelmi empórium (*Mozgás.*) föl fog virágozni. Barbár indolencia, hogy ne mondjam, apathia (*Zugó taps.*) volna részünkről, ha e patriotikus munkában opponálnánk... (*Kitörő taps. Csurdig a verejtéket töröli halántékáról és kipirulva tekint körül. Ily forró érdeklődésre, lelkes közönségre nem számított. Számadatokkal ismertetvén Fiume forgalmát, így fejezi be a fölolvassást.*) A Quarnero (*Tetszés.*) partjait megtartani hazafias kötelességünk, uraim. Ettől nem tágitunk, mindezt hangoztatjuk, s ha végigtekintek e lelkes csoporton, mely eszmémnek tapsol, azt hiszem, elmondhatom, a nélkül, hogy locus communist mondanék (*Zajos taps*), miszerint longus post me ordo idem petentium... (*Szünni nem akaró tombolás.*) Engedje a magyarok Istene, hogy a magyar tenger gyöngye magyar legyen és mienk legyen örökre. (*Méla csend. Egyetlen tenyér se mozdul. Csurdig bámulva néz hiveire. Végre föláll és meghajtja magát. Néhány téveteg éljen.*)

A hatvan ember mind papirosába hajol s ceruzájával sebesen számol. Tompa morgás uralkodik a teremben. Végre fölnéznek mind és egyhangulag kiáltják az elnök felé: *Nyolcvanhárom.* Csak a rovásos bácsi nincs még készen a botjával, de végre ő is fölpillant s helybenhagyólag int. Ekkor az elnök fölkel s a következő szókra nyilik ajka:

Tisztelt fölolvassó és kortárs! Köszönetet mondok önnek az igazán sikerült fölolvassásért, melyel társulatunk nemes céljait oly hathatósan előmozdította. (*Csurdig szerényen meghajolt.*) Az ön feje fölött lóggó alapszabályaink 4-ik pontja így hangzik: Az asztaltársaság helyiségében kimondott minden idegen szóért egy hatos büntetés fizetendő a közös pénztárba. Minthogy pedig uraságod 83 idegen szót sziveskedett kiejteni, szegény gyermekeink javára ezennel 8 forint 30 vasat legyen szives lefizetni a mondott jótékony célra. Figyelmeztetem egyuttal, hogy alapszabályaink utolsó pontja ez: *Ezen alapszabályok nem ismerésével senki sem védekezhetik.*

Csurdig Tódornak elállt a lélekzete, de mint gavallér-ember nem tehetett egyebet, mint hogy fizetett, mint a köles, 8 forint 30 vasat. Az este történt rajta először életében, hogy a disznóhus rosszul esett neki.

HOVÁ MEGY A GŐZÖS?

Erre minden gyerek meg tud felelni az országban. Azt feleli: *Kanizsára*. Felültem tehát a gőzösre és elmentem Kanizsára. A déli vasut rendes vonata reggel hét órakor indul. Az európai fővárosokban ez az egyetlen és utolsó vonat, a mely kora hajnalban kél utra. Másutt délben, vagy este mennek el a vonatok, csak a déli vasut ragaszkodik még ehhez a középkorból fönmaradt szürkületi kirobogáshoz. A déli vasut ott a várhegyen tul, a vérmező és az erdők közt elannyira vidéken érzi magát, hogy vonataival nem tartotta szükségesnek fölvetetni a nyugat-európai szokásokat. A budai hegyek közt, a friss levegőn élő vasutigazgatóság rút szibarita váznak tekinti a pestieket, s a korai fölkeléssel akarja őket edzeni.

Az én nagykanizsai utazásom tehát testedzéssel kezdődött. Reggel öt órakor keltem föl, s álmomban felöltözködtem. Azután fölkeltettem a házmestert, s elküldtem az *Orient*-vendéglőhöz kocsért. Kis idő mulva visszajön, s jelenti, hogy kocsi nincs.

- Egyetlen egy sincs?

- De van négy. Hanem azok nem jönnek.

- Miért?

- Azt mondják, hogy ilyen sötétségben nem mernek olyan hosszú utra indulni. Meg aztán azt izenik a tekintetes urnak, hogy nem tetszik-e tévedni? Talán a központiból méltóztatik elutazni?

Fogtam a kézi táskámat, s magam mentem az *Orient*-hez. A kocsisok rögtön a bakra szöktek. Egyikbe beleültem, de mikor kikiáltottam, hogy a déli vasutra hajtson, kocsisom leugrott a bakról.

- Tekintetes ur, én sohase jártam azon a vidéken. Innen még sohase indult senki a déli vasutra. Pedig én tiz év óta állok itt.

- De jó pénzért csak vállalkozik?

- Ha az ur is a bakra ül, s mutatja az utat.

Mit volt mit tennem: a kocsis mellé telepedtem, s megindultunk a sűrű reggeli ködben. A legény nagyokat bámult, mikor az alagutat elhagyva, vad vidékeken, fából készült szinkörök és hosszú kökerítések mellett kocogtunk el.

- Hogy hívják ezt a várost? - kérdé kíváncsian, mikor erdős részletek következtek.

Siettem megmagyarázni, hogy ez Budapest, nehogy azt higye, hogy már a vámsorompón is tul vagyunk és dupla vitelbért követeljen.

Végre megérkeztünk diákkori kedves pályaházam elé, honnan mindig vakációzni mentem tul a Dunára. Az állomást mintha spirituszban őrizték volna, oly változatlanul megmaradt a réginek. Ugyanaz a hordár vette ki kezemből a pakkomat, ugyanaz a pénztáros adott jegyet, ugyanazt a szivarvéget láttam egy sarokban heverni, s a trafikban. A *Hon* régi számát árulták. Igazán kedves gyerekkorunknak egy ilyen megkövesedett idillje.

Beleültem egy másodosztályu kupéba, s rövid idő mulva robogtunk. Kelenföldön a világforgalom egy kicsit beleütközik a déli vasutba, de aztán vonatunk nyugodtan, zavartalanul halad tovább Székesfehérvár felé.

Életemben most tűnt föl először, hogy Ausztria-Magyarországon, a vasuti kocsiban, mily tömörked dologra figyelmeztetik az utast. Hogy ki ne hajoljon, hogy ne támaszkodjék, hogy légvonat esetén mit zárjon be és mit hagyjon nyitva az ember, hogy veszély esetén micsoda gombot nyomjon, vagy miféle zsineget huzzon, hogy étvágy esetén hol egyék: falragaszok hirdetik az utasok összes jogait és kötelességeit. Egyiken a vasutigazgatóság kér, a másikon fenyegetődzik. És pedig három-négyféle nyelven. Külföldön nem fejtik le ennyi paragrafusra az utazást, s mindenki a maga tapasztalataiból rájön, hogy mit kell tennie. Más országokban nem kívánják a vasutigazgatóságtól, hogy apja, gyámja vagy gondnoka legyen az utasoknak.

Elég jókor érkeztem még Nagy-Kanizsára, s meglepéssel láttam, hogy milyen csinos város. Jó is volt hamarosan körülnézelődni, mert este a város nyomtalanul eltűnt. Nagy-Kanizsát ugyanis még mindig petróleummal világítják, holott már Nagy-Kátán is a gázvilágítás behozatalát sürgeti Krajcsik doktor. Zalában az a hit, hogy a bakui petroleumforrások a kanizsai városház udvarán fakadnak, mert egyéb magyarázatát nem tudják adni a petróleumos világitásnak. A polgármester neveti a tévelygőket, a kik a gázvilágítást sürgetik, s én rám azt a benyomást tette, hogy valami meglepetést tartogat a város számára. Ugy is volt. Mikor egy kanizsai ur előtt említettem a gázt, rögtön kijelentette:

- Azon mi már tul vagyunk.

- Hogy-hogy?

- A petróleumról egyenesen a villámos világitásra fogunk átugrani.

- Hát miért nem ugranak már?

- A polgármester ur azt mondta, meg kell várunk, mig a villámos világitás eléri a tökéletesség netovábbját. Mert most még egyre fejlődik.

Egy kanizsai menyecske előtt is szóba hoztam a gázvilágítást, s ő ezzel felelt:

- Igen, a férjem, a ki városatya, beszélte, hogy Amerikában egyes városokat már gázzal világítanak, de az még nagyon drága.

Ilyen kifogásokat használnak a városatyák az asszonyokkal szemben. És a legnagyobb csapás az, hogy Nagy-Kanizsán van egy korzó, melyen este hét és kilenc óra közt többen sétálnak, mint a budapesti Váci-utcában. S a sok szép asszonyból és lányból a rossz világitás miatt csak elmosódó árnyakat látunk.

Hanem, ha a világitás inhumánus, annál humánusabb a fogház. Először is a város főpiacán fekszik, a legelőkelőbb helyen. Másodszor mellette van a *Zöldfa*-hoz címzett kerti kocsmá, hol hetenként kétszer zene szól és szórakoztatja a tisztelt gonosztevőket. Irigykedve halad arra a szegény, didergő parasztember, s a rab urak előtt párolgó leves átkozottul csavarja az orrát. Az ilyen fogház ugyancsak nagy reklámot csinál a rabéletnek, s a ki egyszer belekóstol, annak a szabad élet többé nem igen izlik. Még egy dolog szemébe tűnik annak, a ki Nagy-Kanizsát így madártávlatból megtekinti: a sok perces gyerek. Én nem tudom, hogy Kanizsán több percecet esznek-e az emberek, mint másutt, vagy több gyerek adja magát a perces pályára: elég az hozzá, hogy uton-utfélen kínálgatják a járókelőknek.

Kérdezősködtem, hogy tán Kanizsa történetében valami nevezetes szerepet játszott a percec, hogy ennyire dominál a közéletben. Senkise tudott róla semmit.

Még ha a percec valami XVII-ik századbéli sütemény volna, akkor azt hinném, hogy kegyelettel őrzik, mint a petróleumlámpásokat, s majd akkor ugranak a császársömlére, a mikor a villámos világitásra.

De a pereg modern sütemény és nem hasonlítható össze a petróleumos világítással.

A perecre még Tuboly Viktor se tudott kádenciát, ő pedig képes rögtönözve is versbe beszélni, de nem olyan sokáig, mint Maros-Vásárhelyt Kerekes Samu.

Még a polgármestert is hiába kérdeztem. Ő hallgatott és mosolygott.

A pereckérdés megoldhatatlan rejtély.

*

Talán azóta már megoldották. Mert hogy én ezt Kanizsáról irtam, annak van már vagy tizenkét éve.

A NAGYSÁG UTJA.

Rezulay Pál apja a hetvenes években krónikás adomákat küldött be az *Üstökös*-nek és ezért a szerkesztőségtől tiszteletpéldányt kapott. Ennek az igen egyszerű dolognak művészettörténeti következményei lettek.

A tiszteletpéldányoknak ugyanis legjobban örült a kis Pali, a ki piros, kék, sárga és vörös ceruzát vett a boltban s az élclap képeit színesre mázolta.

Az apa ebből azt következtette, hogy a fiának tehetsége van a festői pályára. S mivel tehetsége van, taníttatni kell.

Taníttatta. Még arra is adott pénzt, hogy egy esztendőre kimenjen Münchenbe, nagyokat igyék a Rathskellerben és a magyar piktorokkal sakkozzék a Luitpold-kávéházban.

Aztán hazajött. Kivett egy nyugatfelé ablakokkal ellátott nagy szobát, beletett egy széles török divánt, egy csomó ócska szőnyeget, egypár Makart-csokrot, néhány szablyát, sisakot, mentét, páncélinget, szűrt, fátyolt és turbánt, s így szólt magában: most már festő vagyok.

Eleinte nagy ambíciók dolgoztak benne. A mi nem szégyen, csak hiba. Krisztus-képeket próbált festeni. Megfestette Krisztust Pilátus előtt, a mi körülbelül olyan munka, mintha valaki még egyszer föltalálná a puskaort - rosszabbul. Megfestette Krisztust a Golgothán, az olajfák hegyén, a jeruzsálemi templomban. Egyik szalon sem fogadta el a kiállítására. Még a Műcsarnok által visszautasított képek kiállítása is visszautasította. Potom áron került alsóbbrendű műárusok és innen falusi templomok birtokába.

Azután áttért a történeti festészetre. Szegény hazai történelmünkre nagyon furcsa dolgok sültnek ki. Elhunyt királyainkra soha és sehol föl nem jegyzett tetteket derített ki. Volt például egy képe, melynek az volt a címe: *IV. Béla bevonulása Budára*. Lehet, sőt valószínű, hogy IV. Béla uralkodása alatt egyszer vagy kétszer bevonult Budára, de senkise látta be annak szükségességét, hogy ő felségének ez az ismeretlen és nem fontos ténykedése megörökíttessék. Az sem volt egészen világos a gondolkodó elmék előtt, hogy az a lóháton ülő dalia miért éppen IV. Béla, és nem XII-ik Károly, s az a csomó ház miért éppen Buda? A nagy vászon és a széles ráma se imponált a zsűrinek, s a IV. Béla bevonult ugyan Budára, de sohase vonult ki a nyugat felé néző hónapos műteremből.

Rezulay Pál nem esett kétségbe. Éjjel, a kávéházból hazamenet elhatározta, hogy átcsap a dekadens irányba s szimbolista lesz. Festett egy fekete képet, a hol egy alig látható alak a sötétben tapogatózik, s a címe ez volt: *Az élet*. Aztán festett egy még feketébb képet, a melyen egy még kevésbé látható alak még nagyobb sötétségben, még jobban tapogatózik, s ezt adta neki címmel: *A halál*. Egy vidéki kéпкиállítás elfogadta, de ezt a címet adta neki: *Esti hangulatok*. Vevője azonban nem akadt. Az esti hangulatot józan ember a kocsmában keresi, nem a kiállításon.

Ekkor Rezulay Pál elhatározta, hogy változtat a rendszeren. Eddig nagy képeket festett s olcsón adta. Eszébe jutott: hátha Meissonnier összes sikereit annak köszönheti, hogy kicsibe festette meg a legnagyobb tárgyakat is. Nekiállt s lerajzolt félárkusnagyságu vászonra egy anyát, a mint a pataokban erősen mosdat két kis meztelen gyereket, a kik rettenetesen bögnek. Azt adta a képnek címmel: *Nagymosás*, ráírta: *Ára ezer forint* és beküldte a Műcsarnok zsűrijének.

Az emberek néha különös szög alatt nézik a dolgokat és így optikai csalódásnak esnek áldozatul. Ilyenformán gyakran a nagy szemtelenséget nagy tehetségnek nézik. Így járt a zsüri és a képet a kiállításra elfogadta.

Sokan nézték és mindenki sokáig állt előtte. Az emberek azon töprengtek, hogy mi lehet ezen a képen ezer forint? A kritikusokat azonban nem sikerült bolonddá tenni; azt irták róla, hogy *kompozíciója nem értékesebb, mint a Maypole-szappan és a Van Blokers-kakao hirdetési képeinek kompozíciója, s a ki ezért ezer forintot ad, azt vagy gondnokság alá kell helyezni, vagy a bolondokházába csukni.*

Egy másik kritikus azon nézetének adott kifejezést, hogy kétségkívül joga van mindenkinek annyit kérni a képeért, a mennyit akar, de viszont a közönségnek is joga van az ilyen ex-orbitáns követelőről megalkotnia a maga véleményét, mely semmiesetre sem lehet kedvező a festőre nézve.

Annyi bizonyos, hogy minden kritikus észrevette a képet és - az Abbázia-beli művészársaság befolyása alatt - becsmérlő kifejezésekkel illette a *Nagymosás*-t.

Mert az Abbázia (mely Rezulayt jóformán nem is ösmerte) föl volt háborodva a kép miatt, s mindegyik szentül meg volt győződve, hogy akármelyikük a kidőlt kapuciner segítségével nagyobb műbecsű képet mázsol a márványasztalra.

Egy darabig tartott a forrongás, aztán Rezulay képe lekerült a napirendről, a hová nagyon különös alakban került újra vissza.

Egy napon a lapok kövér betűkkel közölték, hogy a Műcsarnokban szenzációs lopás történt. Ismeretlen tettes kifeszítette Rezulay Pál *Nagymosás* című festményét, a keretbe egy érték-telen mázolmányt tett s az igazit elvitte magával.

Hozzá tették, hogy a *Nagymosás* egyike a tárlat legértékesebb képeinek s egy gazdag kereskedő már igért is érte nyolcszáz forintot.

Megjegyezték, hogy a kép *plein air* s nagyon emlékeztet ugyan Van der Niels modorára, de erős egyéniség és bizonyos magyarosság nyilvánul benne. A patak és az erdő megfestése egyszerűen mesés.

A riporterek, hogy egymást lefözzék, Rezulayt is kivallatták, sőt tudósításaikban *ifju mester*-nek címezték. Elárulták, hogy már gyerekkorában nagy hajlandósága volt a festészetre, Műnhenben tanult s Párisban tökéletesítette magát.

Elcsevegték, hogy Rezulayt mennyire lesujtotta képeinek elvesztése, mert egész lelkét bele-lehelte az alkotásba. Sőt egész jövőjét ehhez a képhez fűzte s kijelentette, ha nem sikerül, *széttöri ecsetjét*, s más pályára lép.

A nyomozással megbízott kapitány egy interjúban kijelentette, hogy a lopás elkövetésének módja amerikai kézre vall s nem lehetetlen, hogy az amerikai műárusok egy egész tolvaj-bandát bocsátottak rá Európa képtáira, hogy mindent elhurcoljanak innen, a mi becses.

Már elrendelték, hogy a festmény fotográfiáit Európa összes kirakataiba kitegyék, mikor meg-jelent egy kisebb kaliberű műárus s jelentette, hogy a képet nála egy ilyen meg ilyen külsejű fiatalember eladta ötven forintért.

A Műcsarnok kifizette neki az ötven forintot s a képet nagy diadallal visszahelyezték a rá-májába. A lapok őszinte örömknek adtak kifejezést, hogy ez a kis műremek nem került idegenbe s egyuttal inditványozták, hogy a kultuszminiszter (mielőtt az angol tőke rávetné magát) tartsa hazafias kötelességének megvenni a Nemzeti Muzeum számára.

A kultuszminiszter egyet aludt erre az indítványra. Mialatt aludt, megjött csakugyan az angol tőke és megvette a képet ezerötszáz forintért.

A kultuszminiszter nem aludt többet, hanem sietett a Nemzeti Múzeum számára megszerezni IV. Béla bevonulását Budára. A Krisztus-képek, a szimbolisztikus festmények mind elkeltek s Rezulay tele volt megrendelésekkel.

Igy változtatta meg a tolvaj műízlése a becsületes közönség véleményét.

Miért?

Mert úgy okoskodtak: csak nagybecsű képért vetemedhetik valaki lopásra. Haszontalan portékáért nem.

A *Nagymosás* remek képekkel volt egy teremben. És a tolvaj nem azokhoz nyult, hanem Rezulay képéhez: ez tehát még remekebb alkotás.

Igaz. Az okoskodás egészen helyes és logikus. Csak egy hibája volt. Téves alapon indult.

Rezulay képét nem lopta el senki.

A képet maga a tulajdonosa, Rezulay vitte el titokban, mert megunta a lapok és a piktorok örökös piszkolódásait.

A rá keletkezett legendát azonban óvakodott lerombolni.

Igy lett belőle ellenségei segítségével híres festő. Most már csak az van hátra, hogy jó festő is legyen belőle.

A TOMAJI ŐRÜLT.

Tomaj városának rendezett tanácsa és rendezetlen pénzügyi viszonyai vannak. A kettő közt nem keresem az összefüggést. Én keresem csupán Mollényi urat, a ki a principálisomnak ezer forinttal tartozik. Ez vitt Budapestről Tomajra.

Este érkeztem meg és az *Arany ökör*-höz címzett fogadóba szálltam. Az étteremben elfogyasztottam a század legkeményebb husát - talán az arany ökörből vágták ki, - megittam egy félliter helyi bort s hozzá egy üveg helyi savanyu vizet. Nagyon rossz volt mind a kettő. A savanyu viz palackján valami harminckétféle betegség volt felsorolva, melyek ellen a tomaji viz használ, kezdve a lélekzési nehézségektől föl (vagy le) a gutaütésig. A többi betegségre nézve nem tettem megfigyelést, de annyi tény, hogy már egy fél üveg tomaji ásványviz megivása után nehezebben lélekzettem és a guta kerülgetett.

Az étteremből tapasztalatokban gazdagon átsétáltam a kávéházba, hol olyan fekete kávé tettek elém, melynél feketébbet nem láttam még, de kávébbat igen. Mikor erre vonatkozó megjegyzéseimet a tulajdonosnak elmondtam, gorombáskodott. Nagyon csalódom, - ugymond, - ha azt hiszem, hogy ő rá van szorulva a kávéházára. Egyáltalában közömbös előtte, hogy meg vagyok-e elégedve, vagy nem. Mert neki van még egy trafikja és egy ruhakereskedése. E mellett gabonaüzletet folytat és lovakkal kereskedik. Azért tehát fogjam be a számat.

Beláttam, hogy igaza van s figyelmemet a kaszirnőnek szenteltem. A mi annyit tesz, hogy oda álltam eléje és megkérdeztem, nem volna-e kedve Budapestre jönni. A kaszirnő lenézőleg pillantott rám és nem felelt. Talán neki is trafikja és lókereskedése van? - gondolám magamban - és nem jártam messze a valóságtól, mert kisült, hogy a goromba kávéháztulajdonosnak a lánya.

Itt is bevontam vitorláimat. A kiszolgáló pincérhez fordultam és megkérdeztem, mivel mulathat itt az ember, ha még nem akar lefeküdni.

A pincér sokáig gondolkozott. Végre rájött.

- Szeret az ur verekedni?

- Nem.

- Kár.

- Miért?

- Mert akkor ajánlanám, hogy menjen el a *Mezitlábos*-korcsmába. Ott parázs verekedésben lehet része.

Egy városi rendőr lépett a kávéházba.

- Nincs itt Slemm ur? - szólt.

- De itt van. Minek?

- Ezt a kis cédulát kellene kinyomtatni, hogy reggelre ki lehessen ragasztani.

- Mi az?

S a kávé hangosan olvasta a tomaji rendőrkapitány hirdetését, hogy egy az uri osztályhoz tartozó közveszélyes őrült a losonci magántébolydából megszökött s minden valószínűség szerint Tomajon kóborol. A mennyire csak lehet, szép szerivel el kell fogni és a kapitányságnak beszolgáltatni.

A kávé, a vendégek, a pincérek és a rendőr meglegegedten, sőt némi büszkeséggel tekintettek egymásra. Ez ám a hír! Egy közveszélyes ördög, a ki Tomajon kóborol. A kávé - úgy tetszett - mély sajnálkozással tekintett rám. Sajnálta ugyanis, hogy még rosszabb kávé nem adott, a mihez kétségtelenül joga van, minthogy én a város egyik legelőkelőbb hírét az ő kávéházában hallottam meg.

Slemm ur, a ki a háttérben kártyázott, a plakáttal azonnal a nyomdába sietett, az ott maradtak pedig az eseményt tárgyalták.

Legnagyobb részük soha életében nem látott még ördögöt. E tekintetben regényközlemények után indultak. A kisasszony például azt hitte, hogy jóra való ördög nem is képzelhető szemforgatás és fogcsattogtatás nélkül. Mások a ruházat bizarrságában vélték fölfedezhetni az ördögség jellemző vonásait. Volt valaki, a ki azt állította, hogy minden ördögnek kell, hogy ég felé meredjen a haja - a mi a kopasz emberekre nézve meglehetősen vigasztaló fölfogás. A kávé azt állította, hogy ha ő valakinek a szeme közé néz, rögtön tisztában van vele, hogy ördög-e, vagy rendes eszű ember, mert a ki bolond, annak a pupillái ki vannak tágulva. Mindnyájan elhitték ezt a mondását, annál is inkább, mert senki sem tudta, hogy mi az a pupilla - meg vagyok győződve, maga a vendéglős sem. Mert mikor a lánya megkérdezte, rámordult, hogy *nem kell neked mindent tudni*.

Egy fiatal ur, a ki a pepitaszövetek népszerűsítése céljából utazgatott, sötét történeteket hozott föl, melyeket magam is olvastam egykor *Egy orvos naplója* című regényben. A történetek nagyon ostobák voltak, de, különösen este, félelmet gerjesztettek. Boszankodtam, hogy akadjon felnőtt ember, a ki ezeket valóság gyanánt fölálalja s mérgemben oda vágtam az asztalhoz a kezemben lévő ujságot.

Az a baj ért, hogy a csészét és a poharat is lelöktem vele.

A nagy csörömpölésre mindenki megrettenve nézett felém.

- Fizetek! - kiáltám erőyes hangon.

A pincér oda sietett. Megnéztem az órát. Még csak kilenc óra volt! Hallatlan, hogy a vidékiek mennyivel élnek tovább, mint mi. Ott egy óra legalább nyolcvan percből áll. Budapesten most a második fölvonást élvezik, itt meg már a város fele alszik, a másik fele pedig álmos és már lefeküdni készül.

Kifizettem a kávémat és nagyot nyújtózkodtam. Aztán körülnéztem, hogy mivel lehetne még egy órát agyonütni.

- Kérdezze meg a gazdát, hogy játszik-e velem billiárdot? - mondtam a pincérnek.

A gazda odajött.

- Azt nem, hanem ha tartli tetszik...

- Nem bánom.

Leültünk egy kis asztalhoz. A pepita-ügynök a hátam mögé készült ülni.

- Legyen szives és ne üljön ide.

- Miért?

- A kibic idegessé tesz.

- De én szerencsét hozok.

- Tartsa meg magának a szerencsáját.

Átült a kávéshoz. Elvesztettem a türelmemet. A fickónak nagyon impertinens arca volt.

- Oda se üljön. Egyáltalában nem látom be, hogy miért nem fekszik már le?

- De kérem. A más kibicéhez önnek semmi köze.

- Ha még egy szót szól, úgy jár, mint a többi kibicem.

- És hogy járt a többi kibice?

- Valamennyi csődöt mondott.

A kibic elsápadt. Elevenére tapintottam, hisz minden utazó borjújában hordja a nagykereskedői bojtot.

Ekkor vettem csak észre, hogy a kávé figyelmesen vizsgál.

- Nem szokott önnek fejfájása lenni? - kérdé részvétellel.

- Nagyon gyakran.

- Igyék egy pohár vizet. Majd lecsillapul.

Ittam egy pohár vizet, rágyújtottam egy szivarra. Aztán fejembe csaptam a kalapomat és fölmentem a szobámba. Lefeküdtem és az ágyban olvasni kezdtem.

A szobából ajtó vezetett a szomszédos szobába. Az ajtó egy nagy szekrénynyel volt eltakarva.

Alig olvastam egypár sort, megérkezett a szomszédos szoba lakója is. Rövid ideig vizsgálódott a szobában és aztán föl és alá kezdett járkálni. A mig olvastam, nem törődtem vele, de mikor elfújtam a gyertyát, roppant bántott. Annyira hallatszott, mintha csak az én szobámban, az ágyam mellett sétálgatott volna.

Odamentem s beszéltem a szekrény mögé:

- Tisztelt ismeretlen, kérem ne járkáljon, mert nem tudok elaludni.

A járkálás egyszerre megszűnt és én elaludtam.

Nem tudom, mennyi ideig alhattam, mikor egyszerre csak egy roppanásra ébredtem föl. Figyeltem.

Csend, azután újra roppanás. Valaki a szomszéd szobában a szekrényt taszigálta el az ajtó mellől. Hohó! Résen legyünk. Talán éppen a keresett örült volna.

Nem gyújtottam gyertyát, de lélekzetemet visszafojtva leselkedtem. Egyszerre csak valaki megnyomja a kilincset, az ajtó nyikorogva nyílik - éppen felém és bele ütközik az én szekrényembe. Micsoda gondatlanság, hogy ezek a közbülső ajtók ne legyenek bezárva!

Az ismeretlen most, mintha megijedt volna, az ajtót hirtelen becsapta, s lábujjhegyen távozott. Talán az örültek csodálatos ösztönével megérezte jelenlétemet a sötétségben?

Sokáig füleltem még, a szomszéd szobában mély csend volt. Visszahuzódott, mint az ugrani készülő tigris? Bánom is én, annyi bizonyos, hogy ebben a szobában nem maradok.

Lassan, nesztelenül, a nélkül, hogy gyertyát gyújtottam volna, felöltözködtem és kimentem a folyosóra. Vagy egy félóráig sétálgattam lent az udvaron, de mivel éjfél még alig mult, elhatároztam, hogy újra lefekszem. Elvégre egy szál örülttel egy födél alatt háltni nem olyan veszedelem. A Lipótmezőn minden ember hatszáz örülttel lakik egy födél alatt s még sincs baj. Csak az én szobámhoz hozzá ne férközzék.

A háziszolga éppen jött le a lépcsőn.

- Hallja barátom, nem tudna nekem egy szobát adni?
- Nagyságos ur, kevés szobánk van, de egy sincs üres.
- Akárhol meghuzom magamat, csak éppen ágy kell, hogy alhassam.
- Most helyeztem el egy utast a szobalány szobájában... tetszik tudni, a szobalány és a szoba-asszony bálba mentek, hát üres a szobájuk.
- Egy szobájuk van? De hisz akkor abban két ágy van?
- Az.
- Nos, az egyiket elfoglalom. Ki fekszik a másikban?
- Az az utazó, a ki pepita-ruhával kereskedik.

- Elfogadom lakótársnak. Az utazó ügynökök közül még se gyilkos, se rabló nem került ki.

A háziszolga lábujjhegyen bement előre és egy spanyol falat állított az utazóhoz, a ki hatalmasan horkolt. Gyorsan és halkán levetkőztem s a kiállott izgalmak után hatalmasan elaludtam.

Orditásra ébredtem föl. Reggel volt. Az utazó ügynök ágya a szoba közepére volt taszítva, mögötte állott ő, kezében egy hatalmas bot. Segítségért kiabált.

- Mi baja? Mi történt? Mit üvölt?

Villámként futott át agyvelőmön a gondolat: ez volna talán az örült?

Az ajtóhoz siettem. Az ostoba szolga gépiesen ránc zárta. Csengetyüt kerestem. Persze, ez a szobalány szobája lévén, csöngetyü nem volt. Magamra vettem a köpenyegemet, kinyitottam a folyosóra szolgáló ablakot és kiugrottam. És én egy éjszakát töltöttem vele egy szobában!

Rohanva jöttek már a szállótulajdonos, a kávé, a szolgák, a pincérek.

- Jól sejtettem, - kiáltott a kávé és rám mutatott.

Egy pillanat alatt hat ember fogott meg.

- Mit akarnak? Az örült bent van a szobalány szobájában.

- Bizonyos benne?

- Hisz éppen most zavart fel a veszett ordításával.

Az ajtót óvatosan fölnyitották és benyomultak. Én is velük.

- Eh, hisz ez Stern, - szólt a kávé, - ismerem évek óta. Sohse volt örült.

- Ott van, ott van, - kiáltott Stern és rám mutatott.

- Megörült? Én kövesdi Labortzay Oktáv ügyvédjelölt vagyok Budapestről s Mollényi Oszkár ügyvéddel volt dolgom.

- Hát hol az örült? - kérde a nép.

- Itt kell lennie, - feleltem, - mert az éjjel be akart jönni a szobámba. Eltolta a szekrényt és kinyitotta a közbülső ajtót... Így kerültem én ebbe a szobába, mert a magamét erre azonnal odahagytam.

Stern arca földerült.

- Akkor, uraim, e házban nincs örült. A ki a szekrényt félretolta és Labortzay ur szobájába benyitott: én voltam.

- Hát miért tette?

- Meg akartam tudni, nyitva van-e az ajtó. És miután nyitva volt, én is ott hagytam a szobámat.

- Miért?

- Mert... mert tudtam, hogy ön van abban a szobában... és mi, őszintén szólva... önt tartottuk az örültnek.

Igy háltam én egy szobában azzal az emberrel, a kinek a szomszédságában nem mertem megmaradni.

Stern urnak megengedtem, hogy kibiceljen.

-&-